STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09969

MERI

Sholem Asch

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום אש

מערי

ראמאן

ס״ט פעטערבורג.
דרוק פון יוסף לוריא עט קאמפ, גאראחאוואיא 48.
1913.

אַלע רעכט פון דעם בוך
בעהאַלט דער מחבר פאַר זיך
אין רוסישע און דייטשע
שפּראַכען אויטאָריזירט
איבערגעזעצט.
Copyright 1911
by J. Pankin,
5 Beekman street,
N. Y. City.

איך ווידמע דאָס בוך

„מערי“

מיינע פרוי און פריינד

מאַטעל אַש

אין דאַנקבאַרקייט פאַר ליד און גליק.

דער מחבר.

דאס ערשטע קאפּיטעל.

עס איז געוועזען דער יונגער הערבסט, וועלכער האָט מערי ראָזענצווייג אַזוי געשטימט.

דער יונגער הערבסט אויף דער קליין־רוסישער ערד.

זי איז געגאַנגען צווישען די געדיכטע קיסטען מיט ווילד גראָז בעוואַקסען, וועלכע זענען פייכט געוועזען. טראָפּענס וואַסער זענען געהאַנגען אויף די בלעטער, איהרע פיס זענען נאַס געוואָרען אין זי האָט ניט געקוקט דערויף. זי איז אַלץ טיעפער אַריין צווישען די גרעזער, וואָס זענען דאָרט געוואַקסען, ווי זי וואָלט געוואָלט צווישען זיי פערפאַלען ווערען. עס איז געוועזען אַ שטילער זינען־אונטערגאַנג, מיט בלאָהע זיידענע וואָלקען אויסגעמישט, וועלכע זענען נאָך איבערגעבליבען אויפ׳ן הימעל פון דעם נאָכמיטאָגדיגען רעגען. און זי איז פול געוועזען מיט די פרומע געזאַנגען, וואָס זי האָט געהערט.

פון דער קליינער פּויעריש־מאַלאָראָסישער קירך איז זי געגאַנגען, וואָס איז געוועזען ווייט אָבגעלעגען פון שטאָדט. זי האָט זיך צוגעהערט צום געזאַנג פון די מיידלעך און קינדער, וואָס האָבען בײַ זייער בעטען געזונגען, און האָט געטראַכט וועגען דעם, ווי וועניג שענע רעליגיעזע צערעמאָניעס עס זענען דאָ בײַ יידען; ווי אָרים די יידישע שוהל איז, ווי ווייט זי איז פון איהר און ווי פרים, ווי מוראדיג פרום איז די פּויערשע קירך.

זי האָט זיך דערמאָהנט, ווי אַ מיידעל האָט געקניהט פאַר׳ן פּאָפּ אין האָט זיך פאַר איהם מתודה געוועזען. פאַרוואָס איז בײַ יידען ניטאָ אַזאַ מנהג — האָט זי געקלערט. און דאָ איז איהר ערשט געקימען אויף די געדאַנקען, אַז זי האָט אייגענטליך גאָר קײן רעליגיאָן ניִשט, אַז זי איז אויפגעוואַקסען אָהן אַ גאָט. ווי

אונפערשטענדליך און פרעמד עס זענען איהר די רעליגיעזע צערעמאָניעס פון איהרע עלטערען! קיינער האָט זיך נישט געמיהט איהר זיי געבען צו פערשטעהן, קיינער האָט נישט פערלאַנגט פון איהר, אַז זי זאָל זיי אָבהיטען. אין זי האָט מיט בענקשאַפט און וועה געקוקט אויף די אָרימע פויערשע מיידלעך, וואָס זענען איצט געגאַנגען פון קירך אויף ביידע זייטען וועג אין זייערע ווייסע קליידער און די בלומען פון זייערע פעלדער אין די געבעט-ביכער אַריינגעשטעקט.

וואָרום עס איז געוועזען די צייט, ווען דאָס אַכטצעהן-יעהריגע מיידעל שעפט-אויף אין איהר נשמה אַלע חוואַליעס פון שטימונגען, וואָס שוועבען אין דער לופט אַרום.

אין אַכטצעהן יאָהר איז מערי דאַן אַלט געוועזען, און אַ געשטאַלט האָט זי געהאַט, מעהר צו אַ יונגעל געגליכען איידער צו אַ מיידעל. אַ פלאַכע ברוסט, און אויגען האָט זי געהאַט גרויסע און פייערדיגע, ווי מען געפינט עס ביי רביאימשע קינדער פון אַ חסידיש הויף. און די האָר האָבען זיך איהר געקרייזעלט אין לאָקען און זענען ווי פיאות אַראָבגעפאַלען איבער איהר לענגליך געזיכט. אין אַ שטערען האָט זי געהאַט אַ הויכען, אַ געוועלקטען און אַ מלכות׳דיגען, און זי האָט אויסגעזעהן איצט, צווישען די קיסטען ווילד גראָז, וועלכע האָבען זיך שוין געטונקעלט אין אָבענד-דעמערונג, ווי אַ ווערבעלע אַ יונגס מיט העגגענדע לאַנגע צווייגען האָט זיך אויסגעריסען פון דער ערד און געהט צווישען די גרעזער איבער די פעלדער.

— „פאָטער אונזער, אונזער טעגליך ברויט גיב אונז היינט"— האָט געקלונגען דער אָבגעהאַקטער זאַץ פון געבעט ביי איהר אין זכרון. ווי פראָסט די ווערטער זענען! — האָט זי זיך געטראַכט. אַ אָרים פאָלק, פויערים קומען אַריין אין קירך, וואָס שטעהט אין מיטען פעלד, און בעטען פאַר זייערע תבואות. און זי האָט פערנומען אין זיך דאָס קירכען-געזאַנג, די קינדער׳ס ציטערנדיגע שטימען, די פאַרכט אין דעם ערנסט פון דער תפילה, און אַ פרומער ציק איז דורכגעגאַנגען דורך איהר ביינערדיג לייב,

וואס איז קיים געווען איינגעהילט אין איהר שווארץ זיידענער בלוזע און אין איהר ווייכען טיולענעם טוך. און פלוצלונג האט זי זיך פערטראכט וועגען איהר מוטער.

איהרע געדאנקען זענען איצט איבערגעטראגען געווארען אויף עפּיס אנדערש — וועגען דעם ערשטען קאפּיטעל פון איהר ראמאן, וואס זי האט צו שרייבען, וועגען וועלכען זי האט געטראכט נאך זענענדיג אין גימנאזיום אין דער גובערנסקער שטאדט. זי האט איהם אפּגעלעגט אויף דער צייט, ווען זי וועט אהיים קומען צו דער מוטער אויף וואקאציע. אבער ביז איצט איז איהר נאך אלץ נישט אויסגעקומען אוועקצוזעצען זיך ביים טישעל.

זי איז טרויעריג געווארען און האט זיך פארווירפע געמאכט:

דער גאנצער זומער איז אוועק אין גארנישט!

יעדעס מאל, ווען מערי איז ערנסט געווארען, האט זי געטראכט וועגען דעם ראמאן, וואס זי דארף שרייבען, און איהר פוילקייט האט זי געבראכט צו זעהר טרויעריגע געדאנקען איבער איהר צוקונפט. און זי האט אנגעהויבען צו קלערען וועגען פעטערבורג, וואו אהין זי וויל פאהרען צום ווינטער אויף די קורסען, און וועגען איהרע חברטעס די פריילינס עהרליך, וועלכע וואוינען דארט.

נאך היינט אויף=דער=נאכט א בריעף שרייבען — האט זי זיך געזאגט. נור דאס טונקעלקייט, וואס האט אנגעהויבען צו הערשען ארום איבער די פעלדער, און דאס קירכען=געזאנג, וואס האט נאך געקלונגען אין איהרע אויערען און, עס האט זיך איהר געדאכט, דאס צו פערנעהמען איצט פון די אויסגעשפרייטע פעלדער, פון די זומפּען און פון די נאסע קוסטען, וואס זענען ארום — האט זי נישט געלאזט זיך פערנעהמען מיט געדאנקען וועגען פראקטישע זאכען, ווי א בריעף צו די עהרליכ'ס. זי האט זיך אריינגעלאזט אין געדאנק וועגען ראמאן. דאס האט געוואלט זיין עפּיס א שרעקליכע געשיכטע פון א גרעפין, וואס ליעגט אויפ'ן טויטען=בעט און בעשווערט איהר זוהן, אז ער זאל ווערען א קאטוילישער גלח, און דער זוהן פערליעבט זיך אין א מיידעל.

און די מלחמה בײַ איהם צווישען דער מוטערס שבועה און דער ליעבע צו זײַן אויסדערוועהלטער — דאָס האָט געזאָלט זײַן עפּיס זעהר האַרצרײַסענדיגעס.

וואָרום מערי האָט אין אַזעלכע מינוטען שטענדיג געטראַכט וועגען גרעפינס און גראַפען, אַלטע שלעסער־ריטער פון מיטעל־אַלטער, וואָס קימען בײַ־נאַכט אויף זייערע פערדה אָנגעלאָפען, רויבען אַוועק זייערע כלות און אַנטלויפען מיט זיי. זי איז געווען ווי אין אַ חלום, און אַרום איהר האָט געווימעלט די סביבה פון מיטעל־אַלטערישע שלעסער, נור צוליעב זײַטיגע סבות לעבט זי פאַרלויפיג דאָ, אין דעם קליינעם שמוציגען יודישען שטעדטיל, בײַ איהרע יידישע עלטערן. זי וועט זיך אָבער אַמאָל אויפכאַפּען אין אַ פריה־מאָרגען און וועט זיך געפינען אין איהר ריכטיגען מיליע...

זי האָט בײַ זיך אָבגעמאַכט — אויף־דער־נאַכט, ווי זי וועט אַהיים קימען, אַוועקזעצען זיך און אָנשרײַבען דאָס ערשטע קאַפּיטעל פון איהר ראָמאַן: „די גרעפין אויפ'ן טויטען־בעט“.

מיט דעם בעשלוס איז זי אין שטוב אַרײַן.

עס איז געווען שבת אויף־דער־נאַכט. די מוטער האָט נור ערשט וואָס געהאַט אַ ליכט אָנגעצינדען, איז געזעסען אין אַ ווינקעל און געזאָגט שטיל „גאָט פון אַברהם“. די שטוב איז געווען אין טונקעל אײַנגעהילט. די נאַכט האָט מען נור דורך די פענסטער געזעהן. דער פאָטער האָט זיך אַרויף אין אַראָב געדרעהט איבער'ן שטיב און געקרעכצט פון צײַט צו צײַט — עכטע יודישע קרעכצען.

זי האָט זיי נישט געזעהן, האָט זיך מיט זיי נישט געגריסט און איז אַרײַן צו זיך אין צימער אָהן ווערטער. זי האָט געוואָלט די לאָמפּ אָנצינדען, נור דאָס טונקעלקייט פון שטוב איז איהר געפעלען, האָט זי זיך אויף איהר בעטעל אַוועקגעזעצט און געקוקט אין דער פינסטערער שטוב אַרײַן.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט זיך די טיר געעפענט, און די מוטער איז אַרײַנגעקומען, ווי אַרײַנגעשלײַכט. זי איז פּאַמעליך צו צום בעט און האָט מיט ליעבע גערופען: „מרים־לעבען!“.

מערי האָט זיך נישט אָבגערופען.

די מוטער האָט די האַנד אויסגעשטרעקט, געטאַפּט איהר קאָפּ און האָט ניט אָהן שרעק אויסגערופען:

— דו האָסט דאָך היץ!

דאָס מיידעל האָט נישט געענטפערט. איהר איז גוט געווען צו פיהלען אין דער טונקעל דער מוטער׳ס האַנד אויף איהר קאָפּ. איהר שווייגען האָט די מוטער אָנגענומען פאַר אַ גוטען צייכען, און זי האָט ווייטער געוואַגט צו ריידען:

— זאָל איך אָנצינדען דאָס ליכט?

— ווי דו ווילסט.

די מוטער האָט דאָס ליכט אָנגעצונדען און זיך צוריקגעזעצט נעבען איהר בעט:

— ווי זעהסטו אויס, טאָכטער, דו ביזט דאָך נאַס, וואו ביזטו געוועזען?

דאָס מיידעל האָט זיך פערקרימט: — מאַמע!

— טהו דיך אויס, דו וועסט זיך, חלילה, פערקיהלען.

דאָס מיידעל האָט זיך ווידער פערקרימט: — מאַמע!

— מרים־לעבען, ווי זעהסטו אויס?

דאָס מיידעל האָט זיך אָבגערופען:

— מאַמע, איך וויל זיין אַליין.

די מוטער האָט אָבגעקרעכצט, געקושט די טאָכטער אויפ׳ן קאָפּ און איז אין דער צווייטער שטוב אַריין.

דאס צווייטע קאפיטעל.

ווען מערי איז אַליין געבליבען, האָט זי זיך אויפגעזעצט, איבערגעטאָן זיך טרוקען און זיך אַוועקגעזעצט נעבען איהר ווייסען טיש, ביי וועלכען זי פלעגט מאַכען די לעקציעס אין גימנאַזיום. זי האָט אַרויסגענומען דאָס ראָזע בריעף־פּאַפּיר און געוואָלט אָנהויבען צו שרייבען דעם ראָמאַן.

אַז זי האָט געוואָלט אָנהויבען צו שרייבען — איז איהר

דער גאַנצער ראָמאַן ווי אַוועקגעפלויגען; דאָס מילע פין די גרעפינס אויפ׳ן טויטען-בעט איז אַזוי ווייט געווען פין איהר, אַז זי האָט נישט געוואוסט מיט וואָס אָנצוהויבען.

און דאָ ערשט האָט זי דאָך אַלץ געהאַט!

נאָכ׳ן ערשטען זאַץ האָט זי אַוועקגעלעגט די פעדער. זי האָט אָנגעהויבען אַרומצושפּאַנען איבער דער שטוב אַרויף און אַראָב. פין דער וואַנד האָט אַראָבגעקוקט צו איהר באָטיטשעלי׳ס אַ ווענעציאַנערין, געציהרט דעם קאָפּ אין אַ הייבעל פּערל. זי האָט זיך פּערקיקט אויף דאָס שמוק-שטיק און זי האָט נעזעהן זיך אין דעם געציהרט אין געטראַכט צו נעהמען פון דער מוטער די אַלטע פּעריל און זיך אויפנייהען אַזא הייבעל.

ניר דערווייל האָט זיך פון דער צווייטער שטוב געהערט אַ בעלעבען. עס איז ווער געקימען, מען רעדט הויך. זי האָט געטראַכט — דער פעטער לייזער איז דאָרט, און זי איז בייז געווארען, פאַרוואָס די מענשען פון דעם וואָכעדיגען לעבען וועקען זי אויף פין איהרע חלומות.

די מיטער האָט אָנגעקלאַפּט: מרים-לעבען, קום אַריין, דער סאַמאָוואַר שטעהט אויפ׳ן טיש.

זי האָט געהאַט בדעה אַריינצוגעהן צום טיי. נור דערפאַר, וואָס די מאַמע האָט אָנגעקלאַפּט, האָט זי נישט געוואָלט אַריינגעהן.

זי האָט געפיהלט אַ בעדערפניש דער מיטער צו-להכעיס טהון, נישט פאַר שלעכטסקייט, נור עפּיס צוליעב אַנ׳אונבעוואוסטען טעם.

דער מיטער׳ס רופען האָט זי אָבער אָבגעריסען פון איהרע געדאַנקען אין דאָס בעלעבען, וואָס האָט זיך געהערט פון דער צווייטער שטוב, האָט זי געחשק׳ט אַריינצוגעהן. זי האָט נישט געוואוסט, וואָס מיט זיך צו טהון. צום סוף האָט זי אויף זיך אַרויפגעוואָרפען אַ טיכעל און איז אַריין אין עס-צימער.

דאָס עס-צימער איז איצט געווען גוט בעלויכטען. די ברייטע לאָמפּ האָט געגאָסען ליכט איבער׳ן טיש, דער טיש איז געווען געדעקט און דער סאַמאָוואַר האָט היימליך געמאַכט די שטוב.

בײַם טיש האָט זי געטראָפען, אויסער דעם פאָטער, דעם פעטער לײזער מיט זײַן זוהן מישאַ.

זי האָט זיך בעגריסט מיט זײ.

— װײסט, מרים, מישאַ פאָהרט דאָך קײן קיעװ אין אוניװערזיטעט אַרײַן.

— אַזאַ יונגער און שוין אַזוי פיעל לערנען — האָט די מוטער געזאָגט.

אין מעריןן האָט זיך ערװעקט די נישט=לאַנג=געענדיגטע גימנאַזיסטקע, — האָט זי געפרעגט:

— קײן קיעװ? און איך האָב געמײנט, אַז דו װעסט פאָהרען קײן פעטערבורג. צו װאָס בלײַבען אין דער פראָװינץ?

— איך האָב אָבגעשיקט די פאַפירען קײן פעטערבורג אויך, נור איך רעכען, אַז אין קיעװ װעל איך גיכער אָנגענומען װערען, — האָט מישאַ געענטפערט און איז רויט געװאָרען (ער האָט געהאַט די געװעהנהײַט צו רויטלען זיך בײַ דער קלענסטער געלעגענהײַט).

— מען זאָגט, אַז אין קיעװ זענען זײ נישט אַזוי שטרענג מיט דער פראָצענט=נאָרמע, — האָט ער אָנגעהויבען צו רײדען רוסיש, װענדענדיג זיך צו מעריןן.

— און איך פאָהר קײן פעטערבורג, — האָט מערי געזאָגט צו מישאַן רוסיש, קוקענדיג איהם גלײַך אין די אויגען אַרײַן, — פערבענקט זיך נאָך פיטער, — האָט זי צוגעלעגט מיט'ן טאָן פון די פראָװינציעלע גימנאַזיסטקעס, װעלכע רײדען שוין: „מיר, סטודענטען".

— דאָס איז אַ נײַעס, — האָט זיך דער פאָטער געװענדעט צום פעטער לײזער, — איך הער דאָס צום ערשטען מאָל, דאָס איז גאָר אַ נײַעס.

— װאָס האָט זי געזאָגט, װאָס האָט זי געזאָגט? — האָט די מוטער אײניגע מאָל איבערגעפרעגט אויף יודיש. װאו אַהין פאָהרט זי? קינד,—האָט זי אונבעהאָלפען געקוקט צו דער טאָכטער.

ניר מערי האָט ווײַטער גערעדט מיט מישאַן אויף רוסיש וועגען דער אוניווערזיטעט אין פעטערבורג:

— יאָ, די האָסט רעכט — אָהן אַ גאָלדענער מעדאַל וועט פאַר אַ יודען אין פעטערבורג שווער זײַן אַנצוקומען.

— מען זאָגט, פינף הונדערט האָבען אַנגעגעבען און פלעצער זענען דאָ נור פופציג; זיי וועלען אַ קאָנקורס אויסרופען, — האָט מישאַ געזאָגט צו מעריין און עפּיס אויס אַ געוועהנהייט פון זײַנע קינדער-יאָהרען געקוקט אין אַ זייט, — אודאי, וואָלט זיך געוואָלט זײַן אין פעטערבורג — אַ וועלט-שטאָדט, טעאַטער, קאָמיסאַרזשעווסקאַ, — האָט ער צוגעלעגט מיט אַ פערשעמט שמייכעלע, און זײַנע פאָדערשטע ציהן האָבען זיין געזיכט געגעבען דעם אויסדרוק פון אַ קינד.

— און איך זאָג, אַז גלײַכער איז אין קיעוו, נישט אַזוי אָפּגעריסען פון דער היים, דאָס לעבען ביליגער און די אוניווערזיטעט די אייגענע, — האָט זיין פאָטער זיך געווענדט צו מישאַן.

— וואָס וויל ער דען שטודירען? — פרעגט ר׳ חיים זיין ברודער.

— איך וואָלט געוואָלט, ער זאָל ענדיגען דאָקטאָר אָדער אַדוואָקאַט, ער האָט אַזוי לאַנג געאַרבײַט, זאָל ער כאָטש עפּיס האָבען דערפון — האָט לייזער געענטפערט זיין ברודער פאַר'ן זוהן — ער האָט זיך אָבער אײַנגעשפּאַרט מאַטעמאַטיק, רעכענען, ווייס איך, וואָס עס וועט זײַן דערפון?

— איך ליעב עס — האָט מישאַ פערשעמט געזאָגט און איז ווידער רויט געוואָרען.

— דאָס איז גוט — האָט זיך מערי אַריינגעמישט, — אַלע יודען שטודירען נור מעדיצין. דאָס איז נישט קיין וויסענשאַפט. דאָס איז אַ פּראָפעסיע, אַ קאַריערע. איך וועל הערען נאַטורוויסענשאַפט, איך ליעב זעהר די נאַטור.

— און צו דעם דאַרף מען פאָהרען אַזש קיין פעטערבורג? — האָט געזאָגט די מוטער, וועלכע האָט פערשטאַנען אַביסעל רוסיש, — האָסטו ווייניג ביכער, קויף דיר נאָך און לערן דאָ.

— איך וועל דאָ נישט אויסזיצען אין דעם קליינעם שטעדטיל, איך וועל משוגע ווערען, — האָט זיך דאָס מיידעל אָבגערופען צו דער מוטער אויף יודיש, האַלב אויסשרייענדיג.

דער פאָטער, וועלכער האָט אין דער=היים בעקימען אַ גוטע ערציהונג, האָט נישט געוואָלט מאַכען קיין פאַמיליען=סצענע אין געגענוואַרט פון זיין ברודער. ער האָט צו דעם ווייב געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, אַז זי זאָל אויפהערען, און, ווענדענדיג זיך צו דער טאָכטער, האָט ער געזאָגט:

— ועסט פאָהרען, ועסט פאָהרען.

נאָך דעם האָט ער מיט'ן ברודער אָנגעהויבען צו ריידען וועגען דעם וואַלד, וואָס זיי האָבען ביידע בשיתפות. דער שמועס בייס טיש איז געוואָרען געטיילט: די עלטערע האָבען גערעדט וועגען זייערע עסקים אין די יונגע האָבען זיך אויפגעהויבען און זענען אַריין צו מערי'ן אין צימער.

דאס דריטע קאפּיטעל.

אַז מישאַ און מערי זענען אַליין געבליבען, איז איהר טראָץ און איהר עקשנות, וואָס זי האָט אַרויסגעוויזען צו די עלטערן, אינגאַנצען פערשוואונדען. איהר איז בעפאַלען אַ קינדערשע פרעהליכקייט, וועלכע עס פלעגט אויף איהר קומען פון צייט צו צייט נאָך אַ טרויעריגער שטימונג. עס איז געוועזען די פרעהליכקייט, וועלכע פלעגט זיך גיסען, ווי פון אַ ריינעם קליינעם קוואַל וואַסער; איהרע אויגען זענען בעלעבט געוואָרען און איהר געזיכט איז זעהר ליעבליך און זעהר שען געוואָרען. זי האָט נישט אַנדערש געקאָנט ריידען, סיידען נור מיט אַ קלינגענדען געלעכטער, און באַלד אַרומגענומען דעם, צו וועמען זי האָט גערעדט — נישט געקוקט דערויף, צי איז עס אַ מיידעל איהר=גלייכען, אָדער אַ בחור, אויף וועלכען איהר האַנד=בערירונג האָט אַרויסגערופען פלאַמען אויפ'ן פנים.

זי איז דערביי אונשולדיג געבליבען.

— מישאַ, טייערינקער, — האָט זי געזאָגט צו איהם, גלע=

טענדיג מיט איהרע קאלטע ווייסע פינגער דעם קין פון זיין באק,— פאהר קיין פעטערבורג, ווי גאט איז דיר ליעב, קום, מיר וועלען אינאיינעם זיין.

מישא איז רויט געווארען ווי פייער, די אויבערשטע ליפ האט זיך איהם פערקרימט, און ער האט פערלעגען געלאכט, גע־וויזען דערביי די צוויי גרויסע ציינער, און זיין גאנץ וועזען איז געווען ווי א יינגעל, וואס איז אויסגעוואקסען אהן זיין וויסען. הענד האט ער געהאט צו־גרויסע, פיס האט ער געהאט צו־גרויסע, און ביי יעדער זאך פערלעגענהייט פלעגט ער שטעהן אונגע־האלפען מיט זיינע צו־גרויסע הענד און פיס און אויסזעהן, ווי א יונגעל, וועלכען מען האט אנגעטהון צו־גרויסע קליידער...

— איך וויל דאך פאהרען... איך וויל פאהרען, נאר וואס מאכען? — איז ער געשטאנען אין מיטען שטוב און האט די ברי־לען פערלעגען אראפגענומען פון דער נאז און פערלעגען זיך זיי צוריק ארויפגעזעצט.

— מיר וועלען איבער געווסקי שפאצירען, איבער דער נעווא וועלען מיר אין לאדקעס פאהרען, און אין די טעאטערן, אין די רעסטאראנען, אזוי „פא סטודענטשעסקי“, וועלען מיר לע־בען, אויף די „אסטראווא“ וועלען מיר וואוינען. כ'לעבען, עס וועט גוט זיין — איך האב דארט פיעל בעקאנטע, וועסט זעהן.

— זאלען זיי מיך ניר אננעהמען, וואלט אלץ גוט געווען, — ענטפערט מישא מיט דעם פריהערדיגען פערלעגען געלעכטער'ל.

— זיי וועלען אננעהמען, כ'לעבען, פארוואס זאלען זיי נישט אננעהמען? — האט מערי פערגעסען אן פריהערדיגען געשפרעך, — און וועלען זיי נישט אננעהמען, וועסט ווארטען א פערטיל יאהר, און א ארט וועט זיך מאכען, עס איז ווערטה. די גרויסע שטאדט לערנט. אה, מישא, פעטער, פעטער! — האט זי אויסגערופען מיט ענטציקונג.

באלד האט זיך אין טהיר בעוויזען די מוטער, וועלכע איז אריינגעקומען אין דער שטיל און מיט שרעק, דרייסטער צו מישא'ן ווי צו איהר טאכטער, און האט זיך אוועקגעזעצט נעבען מישא'ן און געזאגט צו איהם:

— נו, זאָג דו אַליין, מישאַ, צו וואָס דאַרף זי אַוועקפאָהרען? ביכער האָט זי, וויפיעל זי דאַרף, בריכסט נאָך — קויף. אין וואוהין וועט זי פאָהרען, אַ מיידעל אַליין אין אַזעלכע גרויסע שטעדט? אין דאָ זענען מיר אַליין — דער פאָטער אידהרער, די מוטער אידהרע. נו, זאָג, מישאַ, דו ביזט דאָך אַ מאַנספערשוין, זאָג!..

נור אָנשטאָט צו בייזערן זיך אָדער אַרויסצולויפען פון שטוב — ווי מערי וואָלט עס אַנ׳אַנדערש מאָל געטהון — איז זי איצט אַרויפגעפאַלען אויף דער מוטער, האָט זי געקושט, געגלעט די הענד און געהאַלזט זי: מאַמינקע טייערע, מאַמינקע גיטע, דו ביזט גוט, דו ביזט גוט, — און האָט אַליין דער מוטער׳ס הענד געקישט.

— מיין קינד, טייערס, וואו אַהין ווילסטו? געענדיגט דאָס גימנאַזיום, און וואָס ווילסטו נאָך? צו וואָס דאַרפסטו אַזוי פיעל לערנען, וואָס ביזטו, אַ מאַנספערשוין? — אַ דאָקטאָר ווילסטו ווערען? — צו וואָס אַזוינס? צו וואָס לויפען? וואָס פעהלט דיר דאָ אין דער היים?

מערי, לעגענדיג דעם קאָפּ אין דער מוטער׳ס שויס, האָט גערעדט ווי צו זיך אויף רוסיש:

— פיטער איז שען, מאַמינקע, שען איז פיטער, אין עס בענקט זיך, עס בענקט זיך זעהר.

— שמואל איז אַוועק, איז קיין אויסלאַנד געפאָהרען, און די ווילסט אויך אַוועק. מיט וועמען וועל איך איבערבלייבען? וואָס איז מיט אייך? פאַרוואָס, טייערינקע, אַוועקפאָהרען? — ווילסט זעהן פעטערבורג — וועסטו אַמאָל מיט׳ן טאַטען מיטפאָהרען. צו וואָס, קינד? ני, זאָג דו, מישאַ — צו וואָס? — מילא, שמואל איז אַ מאַנספערשוין — אָבער דו?

מערי טראַכטענדיג וועגען עפּיס, האָט זיך פלוצלינג אויפגעחאַפּט:

— מיר פאָהרען אינאיינעם, מאַמעלע קרוין — האָט זי געוויזען אויף מישאַ׳ן — אינאיינעם וועלען מיר פאָהרען, אויף די „אַסטראָוואַ“ וועלען מיר וואוינען, מיט איזוואָשטשיקעס וועלען

מיר פאָהרען. אָה, מאַמינקע, פיטער איז שען, איז שען, מאַמע! — איז זי ווידער אַרויסגעפאַלען אויף דער מיטערס האַלז און זי געקושט.

נור באַלד האָט ווער אָנגעקלאַפּט אין טהיר, און עס איז אַריינגעקומען סאָניע, מישאַס שוועסטער. זי האָט מישאַ'ן אָן אַ זייט געריסען און איהם עפּיס אַריינגערוימט אין אויער. דערנאָך האָט זי זיך צוקושט מיט מערי'ן און אין איילעניש געזאָגט:

— ווען מאָרגען מיט אינז מיטגעהן? מיר וועלען צום דניעפּר אַרויס. — זי האָט זיך אָבער באַלד צוריקגעכאַפּט, ווי זי וואָלט חרטה געהאַט אויף איהרע ווערטער און געקיקט אויף מישאַ'ן.

מערי, אין איהר ליסטיגער שטימונג, האָט אויפגעכאַפּט:

— אַ גליקליכע אידעע! מאָרגען איז זונטאָג, מיר וועלען אַ גאַנצען טאָג אין דאָרף זיין, מיר וועלען אין קרעטשמע געהן, די פויערים וועלען געוויס טאַנצען.

סאָניע האָט אָבגעענטפערט צווייטייטיג:

— נישט דאָס טאַנצען אינטערעסירט אינז.

— ווער דען אינטערעסירט אייך? — האָט מערי געקיקט נייגיריג אויף מישאַ'ן.

— „ניטשעוואָ"! — האָט סאָניע ווידער געזאָגט צווייטייטיג.

— צי וואָס דאַרפט איהר געהן? איהר קאָנט דאָך די פוהר נעהמען — האָט די מוטער געזאָגט — מאָרגען איז דאָך זונטאָג, און די פערד שטעהען אין דער-היים.

— די פערד וועלען מיר נישט קאָנען בעניצען, מיר דאַרפען צו-פוס געהן — האָט סאָניע אָבגעענטפערט ווידער געהיימניספאָל.

דער ברידער האָט איצט געקוקט אויף איהר שטרענג און געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

מערי האָט זיך אָנגעקוקט נייגיריג.

מישאַ האָט געפיהלט, אַז ער דאַרף עפּיס זאָגען, האָט ער די ברילען אַראָבגענומען און געווישט זיך אויף דער שוועסטער:

— וואָס מאַכסטו פאַר אַ היסטאָריעס? מיר וועלען אַביסעל שפּאַצירען געהן, און דאָס איז אַלץ. האָט איהר געזעהן, וואָס פאַר אַ זאַך זי האָט געמאַכט דערויס!

— אַביסעל שפּאַצירען געהן, און דאָס אַלץ — האָט זיך סאָניע אַליין ווי אויף זיך געבייזערט, — און מענשען מיינען ווייס איך וואָס! גאָרנישט, גלאַט אַזוי שפּאַצירען געהן...

די ווערטער, וועלכע זענען אין אַ געהיימניספאָלען טאָן געזאָגט געוואָרען, האָבען ביי מעריין נאָך מעהר נייגיריגקייט אַרויסגערופען, און זי האָט געקוקט אַמאָל אויף מישאַ'ן אַמאָל אויף סאָניע'ן.

מישאַ האָט זיך שוין נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָט אויסגעשריען צו דער שוועסטער:

— וואָס פּלוידערסטו? וואָס פאַר אַ געהיימניסען מאַכסטו? מענשען דערשרעקען זיך דאָך. מיר ווילען שפּאַצירען געהן, און די קומט און דערצעהלט איך: „מיר ווילען שפּאַצירען געהן" — אָבער אין אַזאַ טאָן, אַז דיר דאַכט זיך, אַז מיר געהען אַ מענשען הרג'ענען; האָסטו געזעהן אַביסעל אַ גוזמא!

סאָניע האָט זיך פערשעמט און האָט אָנגעהויבען הויך צו ריידען, ווי זי וואָלט זיך אויף זיך אַליין געבייזערט.

— ווער מיינט דאָ עפּיס? קיינער מיינט נישט. מיר ווילען שפּאַצירען געהן, און מעהר גאָרנישט.

די מוטער האָט אָבער פון די אַלע געשפּרעכען אַרויסגענומען, אַז דאָ האַנדעלט זיך וועגען אַ שרעקליכער זאַך, האָט זי זיך מיט שרעק אָנגעריפען:

— מרים-לעבען, איך וועל דיך נישט לאָזען געהן, וואָס ריידען זיי דאָ?

מישאַ האָט זיך איצט צובייזערט:

— זעהסטו, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, האָסט מענשען דערשראָקען בחנם.

מערי איז אַרויס מיט אַ געלעכטער.

זיי האָבען זיך אַלע דריי צולאַכט, די מוטער האָט אויך געשמייכעלט און זיך בערוהיגט.

— קום, וועלען מיר געהן, — האָט מישאַ געזאָגט צו דער שוועסטער.

סאָניע האָט זיך ווידער צוקושט מיט מעריין: — ביז מאָרגען!

— ביז מארגען. וואו טרעפט מען זיך?

— מיר וועלען אריינגעהן נאך דיר.

די מוטער האט זי אויך געקושט און איז מיט זיי ארויס.

מערי האט זיך אויפ'ן בעט געלעגט, האט צוגערוקט די לאמפ צום בעט און גענומען לעזען א בוך.

זי האט אבער נישט געלעזען. אירע אויגען האבען ערגיץ ווייט געקוקט, און א שמייכעל, א גליקליכער שמייכעל האט געשוועבט איבער אירע ליפען, איבער איהר גאנץ געזיכט.

זי האט געקלערט וועגען „פיטער".

דאס פיערטע קאפיטעל.

ווען אלץ אין שטוב האט שוין געהאט געדרעמעלט, איז נאך דער בעל-הבית פון שטוב, ר' חיים ראזענצווייג, אויף-געווען, ארויף און אראב געדרעהט זיך איבער דעם סאלאן. ער האט די פינגער צווישען זיין געדיכטע בארד געלאזט ארונטער-פיהרען און איז געווען טיעף פערקלערט וועגען דעם צוקער-זאוואד, וועלכען ער האט געהאט אין שותפות מיט זיין ברו-דער לייזער. די געשעפטען זענען איהם לעצטענס געגאנגען שלעכט, און ער האט זיך געזעהן נאהנט צו אן'אומגליק. העל-פען האט ער זיך נישט געקאנט. דאס גאנצע געלד, וואס ער האט געהאט געקראגען פון זיין שווער בירושה, איז געווען איינגעבראכט אין דעם וואלד מיט די דערפער ארום, וואס ער האט געהאט איבערגענומען פון זיין שוועהר. די היפאטעקען פון וואלד מיט די דערפער זענען געווען אזוי פערפלאנטערט, אז ער איז געווען אין שטענדיגען פראצעס מיט א גראף, וואס האט געהאט א גוט אין שכנות מיט איהם, איבער א טייל וואלד, און ער האט נישט ניר ניט געקאנט ארויסנעהמען א גראשען פון דער גאנצער ירושה, נאר ער האט נאך געמוזט אויסברייגגען זיין געלד, כדי צו פיהרען דעם פראצעס.

און צו אזעלכע זארגען איז ר' חיים נישט געוועהנט גע-ווען. ער האט געשטאמט פון גרויסען יחוס, פון א גאליציאנישען

רביּנס הויף, פּין וועלכען די צווייּנען לעבען נאָך און רעגי=
רען ביז הייּנטיגען טאָג. אַ גוּטער קאָפּ, אַ משׂכּיל, וועל=
כער איז געווען אָנגעשטעקט מיט לשון=קודש=ביכלעך אין גאַ=
זעטען פון יענער צייט, האָט דער פאָטער מיט איהם געטהאָן
אַ געלד=שהיך — מיט אַ רייּכען יודישען גוט=בעזיצער'ס איינ=
איינציגע טאָכטער, ביי וועלכען ר' חיים האָט געלעבט אויפ'ן
דאָרף אין כל ימיו קעסט געגעסען. צו קיין געשעפטען האָט
ער זיך נישט גענומען. צו וואָס? דער שווער האָט געהאַט אַ
גרויסע אימעניע נישט וויים פון שטאָדט, האָט ער געוואוינט
ביים שוועהר, קינדער האָט געהאַט און געפיהלט זיך ווי דער
גאָלדענער אײדעם. אַלע האָבען פאַר איהם אין שטיב דרך=
אֶרץ געהאַט. דער שוועהר איז געווען אַ גראָבער יונג און האָט
דרך=ארץ געהאַט פאַר'ן איידעמ'ס תורה, און פאַר זיין שריי=
בען און לעזען. די שוויגער האָט געציטערט פאַר זיין גרויסען
יחוס — דעם טשאָרטקאָווער'ס אַנ'אייניקעל! און דאָס ווייב, וועל=
כעס איז ערצויגען געוואָרען אויפ'ן דאָרף פרום און נאַאיוו און
האָט פיעל אין זיך געהאַט פון די פּראָסטע פאַכטעס, איז איהם
געווען אינטערטעניג און האָט זיך געשראָקען פאַר איהם. אַ
שענער מאַנספערשוין מיט אַ לאַנגער שוואַרצער באָרד, — האָט
ער זיך געפּוצט און געציהרט ווי אַ פרוי. די באָרד איז שטענדיג
געווען אויסגעקעמט, אויף אַלע יום=טוב האָט ער זיך זיי=
דענע רעק געלאָזט מאַכען אין וועסטען פון די טייעדסטע זיי=
דען שטאָפען. אַלץ האָט פון איהם ניר אַראָבגעשמעקט. דאָס
ווייבעל איז גליקליך געווען, אַז ער איז צוגעגאַנגען צו איהר.
עס האָט עפּיס פון איהם אַראָבגעוועהט דער גלאַנץ פון דעם
חסיד'ישען הויף, פון וועלכען ער איז אַרויסגעקומען, און דאָס
ווייב האָט שטענדיג אויף איהם געקיקט מיט מורא — צי האַלט
די זיך גוט, צי רעדט זי גוט.

ער האָט פון חסיד'ישען הויף מיטגעבראַכט מיט זיך אַ
שוויּגען אין אַ האַלטען, וואָס האָט איהם געגעבען די ממשלה
אין האַנד. ער האָט זעהר ווענינ גערעדט, ניר דאָס, וואָס איז

אונבעדינגט נויטיג, און געענטפערט שטענדיג מעהר מיט די אויגען, ווי מיט די ליפען. דאס שווייגען האט איהם אריםגערינגעלט מיט אזא געהיימניס, אז מען האט מורא געהאט פאר איהם. שטעה'ן לאנג פלעגט דער שוועהר שטעהן אונטער זיין טהיר, מורא האבענדיג אריינצוגעהן צו איהם, ווען ער האט איהם געדארפט צו זעהר א נויטיגער זאך — ווי, למשל, איהם איבערגעבען דאס געלד, וואס ער, דער איידעם, ר' חיימ'ל דארף האבען קיין אויסלאנד צו פאהרען. דער שוועהר האט זיך צוערשט מישב געוועזען מיט דעם ווייב אין טאכטער, ווי אזוי ער זאל רייךען צו איהם. ציים דער יונגער-מאן איז אין שטוב אריינגעקומען, האט דער שוועהר מורא געהאט א סך צו עסען ביים טיש, — ווי זיין געוועהנהייט איז געוועזען, — אין פלעגט דארפען א שבת אדער א יום-טוב, איידער מ'איז צום טיש געגאנגען, אין געהיים פריהער זיין הונגעריגען מאגען זעטיגען, כדי ער זאל נישט דארפען ביים טיש פיעל עסען. אין טיש האט דער יינגער-מאן געפיהרט מיט שווייגען און קוקען בלייז. אז ער האט זיך נאך מיטאג שלאפען געלעגט, זענען אלע אויף די שפיץ-נעגעל אריםגעגאנגען. אין הויף איז שטענדיג גרייט געווען פאר איהם צוויי פערד אין א קאטש צו פאהרען שפאצירען אדער צו זיינע חברים צו-גאסט אין דעם קליינעם שטעדטיל. אז ער האט זומער געהאלטען ביים פאהרען אין די בעדער (דער יינגער-מאן האט פון חסיד'ישען הויף א הארץ-שוואכונג מיטגעבראכט, עס איז א משפחה-פעהלער געווען), איז דער גאנצער הויף אויף-געהויען, און אלע האבען איהם צוגעגרייט צו דער רייזע. און, אז ער האט געזאלט צוריקקומען פון באד, האט מען אכט טאג פריהער די פאדלאגעס געוואשען, געריימט אין געשייערט די שטיבער, אין אלע גוי'עס אין דער אומגעגענד האבען געוואוסט: דער העררר קומט צוריק פון באד!

אזוי איז דער יינגער-מאן געוועהנט געווען צו האלטען זיך פאר דעם גאלדענעם איידעם די העלפט פון זיין לעבען. די קינדער זענען איהם אויפגעוואקסען, — האט ער זיי אין

באהנטען שטעדטיל געשיקט לערנען. פאר'ן זיהן, שמואלי'ן, האט ער עקסטרא געהאלטען לעהרערס, זיי זאלען איהם פארבערייטען צים עקזאמען. ער האט איהם אין גימנאזיום נישט געוואלט שיקען, ווייל ער וואלט בעדארפט שרייבען אים שבת. אין גימנאזיום פאר מיידלעך האט מען נישט בעדארפט שרייבען שבת — האט ער די טאכטער אין גימנאזיום יא געשיקט. אין שטיב ביים שוועהר האט מען קרום געקוקט דערויף — דעם טשארטקאווער'ס איניקלעך אין גימנאזיום! דער מוטער איז שווער געווען זיך צו צושיידען מיט די קינדער, האט פיעל געוויינט דערביי, נור קיינער האט נישט געוואגט א ווארט צו זאגען. חיים'ל האט אזוי געהייסען, און דאס איז געווען דאס שטרענגסטע געבאט פאר די מיטגליעדער פון דער שטוב.

אז דער שוועהר איז אבער געשטארבען, און חיים'ל האט געדארפט איבערנעהמען אלע געשעפטען אויף זיך, האט ער זיך געפיהלט זעהר משונה. ער האט זיך אליין נאך געהאלטען פאר א האלבען יונגען־מאנטשיק, פאר א קעסט־קינד, און דא האט ער שוין דערוואקסענע קינדער, פאר וועלכע ער דארף זארגען. אבער נישט נור דאס אליין. עס האט זיך באלד ארויסגעוויזען, אז דעם שוועהר'ס עשירות איז מעהר געווען אין מענשענ'ס מיילער ווי אויפ'ן רעכטען אמת. צו דער אימעניע האט דער שכן דער גראף ארויסגעשטעלט גאנצע פאדערונגען, — אז זי איז נור געווען געדונגען, נישט געקויפט. די אקטען זענען נישט געווען קלאר, עפיס א גלויבען אויפ'ן ווארט און נאך מיט יורשים האבען צו טהון. אזוי לאנג ווי דער אלטער האט געלעבט, האט ער געקאנט מיט די יורשים דורכקומען. ער ווייסט אבער נישט, ווי אזוי מען מאכט עס, און האט זיך געמוזט פון דארף ארויסציהען און אריינגעצויגען זיך אין שטאדט, דאס בארע געלד איינגעבראכט אין א צוקער־זאוואד, און זיין ברודער האט איהם וועגען זאוואד געבראכט פון קיעווער צוקער־בערזע נישט קיין זעהר פרעהליכע נייעס.

נור נישט דאס בלויז האט איהם היינט אזוי טרויעריג

געמאַכט. נישט געוועהנט אָבצוגעבען זיך מיט געשעפטען, האָט ער לאַנג נישט געקאָנט קלערען וועגען געשעפטען — זיי זענען איהם אַוועקגעפלויגען פון אונטער דער האַנד. עס איז איהם נישט געווען קיין גרויסער חלוק — יאָ געשעפטען, נישט געשעפטען, ער וואָלט ניר געוואָלט רוהיג זיין און פיהרען ווייטער זיין אַרט לעבען — פאַר מיטאָג דעם שלאָף צו געניסען אונגעשטערט, דעם „המליץ" לעזען נאָך מיטאָג און זיך די זיידענע וועסטען צו מאַכען. זענען אָבער אויפגעוואַקסען די קינדער. ער וואָלט געוואָלט, אַז די קינדער זאָלען געהן אין זיין וועג, אַז דער זיהן זאָל ווערען אַ גאָלדענער איידעם און די טאָכטער אַ גאָלדענע שניהר, אַ „פּעריל" אין דער משפחה. ער האָט זיי געלאָזט ענדיגען דאָס גימנאַזיום נישט דערפאַר, אַז זיי זאָלען אויס דעם זייער ברויט ציהען, ניר פאַר אַ מין ציהרונג. אַ נגיד'ישער בחור, פון גרויסען יחוס, קאָן לערנען, קאָן לשון־קודש און האָט דאָס גימנאַזיום געענדיגט. און אַזוי אויך די טאָכטער, אַז מענשען זאָלען זאָגען: „ר' חיימ'ל'ס טאָכטער מירעלע האָט דאָס גימנאַזיום געענדיגט!" די קינדער האָבען זיך אָבער נישט געלאָזט בעניגענען מיט'ן גימנאַזיום. זיין זוהן שמואל, אַז מען האָט איהם נישט געוואָלט אָננעהמען אין קיעווער איניווערזיטעט, איז ער אַוועק אין דער שווייץ שטודירען, און איצט קומט צו געהן די טאָכטער און וויל קיין פּעטערבורג פאָהרען.

שוין נישט דאָס ערשטע מאָל האָט ער ביים טיש געהערט פון דער טאָכטער אַ וואָרט לאָזען פאַלען, אַז זי וויל אויפ'ן ווינטער „קיין פּעטערבורג" פאָהרען, און ער האָט געהוסט, אַז זי וועט אויספיהרען. די קינדער זענען געוואָרען אויפגעצויגען ביים שוועהר אין הויז, ווי קליינע פּריצימ'לעך. דער טאָן, וואָס ער האָט איינגעפיהרט אין הויז פאַר זיך, האָט זיך אויך איבערגעטראָגען אויף זיינע קינדער. „דעם טשאַרטקאָווער'ס אייניקלעך" האָט מען זיי געריפען אין שטוב, און מען האָט זיי בעהאַנדעלט, ווי זרע קודש. די מוטער האָט דרך־ארץ געהאַט פאַר זיי, און זיי האָבען אויף די מוטער מעהר רחמנות גע־

האָט, ווי זי געליעבט. זיי זענען געווען געוועהנט, אַז מען זאָל זיי אינבעגרענצט נאָכגעבען און קוקען אויף זיי, ווי אויף „הייליגע זאַכען“. עס האָט זיך ביי זיי ענטוויקעלט אַ מין אַריסטאָקראַטישער עגאָאיזם. פאַר'ן פאָטער האָבען זיי געפיהלט אַ טיעפען דרך-ארץ, נור דאָך וואָלטען זיי נישט געבראָכען זייער ווילען פאַר זיין ווילען, און שטענדיג האָבען זיי זייער עקשנות אויסגעפיהרט. דאָך פאַר די מענשען אין דרויסען האָבען זיך די קינדער שטענדיג געפיהרט טאַקטפאָל און פאָרנעהם. דאָס האָבען זיי מעהר געהאַט צו פערדאַנקען זייער איינגעבוירענער אינטעליגענץ, איידער זייער ערציהונג.

עס האָט זיך געמאַכט פאַר מעריין אַ פּאַסענדער שדוך, אַ בערדיטשעווער נגיד'ס אַ זוהן. דער שדוך איז פאַר'ן פאָטער געווען זעהר אויף דער האַנד. ערשטענס, האָט עס איהם געפאַסט, אַז ר' חיימ'ל ראָזענצווייג, לויט זיינע יאָהרען אין אָרט, וואָס ער פערנעהמט, זאָל שוין האָבען אַ אויסגעגעבענע טאָכטער. צווייטענס, איז עס טאַקי געווען אַ שדוך, ווי דער פאָטער האָט זיך געוואונשען — אַ נגידיש הויז, וואו מען הייל אַריינגעהמען ר' חיימ'ל דעם טשאָרטקאָווער'ס אַ טאָכטער אין הויז אַריין. מען וואָלט זי דאָרט געהאַלטען ווי אַ גרעפין. און גלאַט אַזוי וואָלט ער געוואָלט אויסגעבען אַ טאָכטער, די וועלט וואָלט אַ ביסעל גערידערט, מען וואָלט געזאָגט: ר' חיים גיט אויס אַ טאָכטער קיין בערדיטשעוו!

האָט ער אָבער ניט געזעהן קיין עצה, ווי אַזוי דאָס צו טהון. מיט בייזען האָט ער נישט געוואָלט אָנהויבען. ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט מיט איהר גאָרנישט אויספיהרען. מיט גוטען ריידען מיט איהר, איהר זאָגען... וואָס זאָל ער איהר זאָגען? וואָס זאָל ער ריידען מיט איהר?

און דאָ ערשט איז איהם געקומען אויפ'ן זינען, אַז ער האָט אייגענטליך קיינמאָל נישט גערעדט מיט זיינע קינדער; אַז זיי זענען אונטערגעוואַקסען, גרויס געוואָרען און מענשען מיט אייגענע ווילענס געוואָרען אָהן זיין וויסען און אָהן זיין צושטי-

מינג. קליינערהייד האָט ער זיך מיט זיי געשפּיעלט און אַט, דאַכט זיך, זענען זיי ערשט קינדער געוועזן און איצט שטעהען פאַר איהם נייע, פרעמדע מענשען.

די פרעמדקייט האָט ער ערשט רעכט דערפיהלט, ווען זי, די טאָכטער, איז געזעסען דאָ ביים טיש און האָט מיט מישאַ'ן רוסיש גערעדט. ערשט איצט איז איהם איינגעפאַלען, אַז אייגענטליך די טאָכטער איז איהם גאָר אַ פרעמדער מענש, וועלכע ער קען נישט און ווייס נישט, וואָס זי דענקט; אַז דורך דער צייט, וואָס זי איז געוועזן אין גימנאַזיום און האָט געלערנט, איז אויסגעוואַקסען אַ מענש, וועלכער איז איהם פרעמד אי מיט זיין שפּראַך, אי מיט זיין אַרט דענקען. דאָס איז נישט דאָס מיידעל מיט די לאָקעלעך, וועלכע ער פלעגט אָפטמאָל אויף זיין שויס נעהמען און זי האָט איהם מיט די אויגען אָן זיין פאָטער דערמאָנט. דאָס קליינע מיידעל איז שוין אַ מעשה פון לאַנג אָן — אין איצט שטעהט פאַר איהם אַ מענש, איבער וועלכען ער האָט קיין שום שליטה נישט. עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז די טאָכטער פיהלט אַ געוויסע פעראַכטונג צו איהם, לאַכט עפּיס אויס איהם. זי וועט קיינמאָל נישט ריידען מיט איהם וועגען איהרע ביכער, וואָס זי לערנט, זי רעדט קיינמאָל נישט מיט איהם פון די זאַכען, וואָס זי רעדט מיט מישאַ'ן. — חאָטש איך בין דאָך אויך אַ אינטעליגענט, האָט ער צו זיך געזאָגט, אין אין ביכער האָב איך דאָך אויך אַ שטיקעל ידיעה, אין האָב דאָך אויך שילער'ס דראַמען געלעזען (ר' חיימ'ל האָט געלעזען דייטש, נישט רוסיש). פאַרוואָס רעדט זי מיט מיר נישט דעריבער? זי האַלט מיר פאַר אונגעבילדעט, איך קאָן זי נישט פערשטעהן — —

אָבער ר' חיים ראָזענצווייג איז אַ מענש, וואָס לאָזט נישט איבער ביי זיך קיין עגמת-נפש איבער-נאַכט. ער איז עס געוועהנט פון דער-היים אויס, קיין זאַך זאָל איהם נישט שטערען די נאַכט-רוה. האָט ער זיך דאָסמאָל אויך בעמיהט צו געפינען אַ ליכטיגע זייט אין דער גאַנצער געשיכטע, און ער האָט

זיך אליין געזאגט: א בלויז איינרעדעניש! א קינד נאך, איז מיט'ן פאטער נישט געוועהנט, א עקשן אביסעל, קינדהייט, אונזער גאנצע משפחה איז אזוי געוועזן. און באלד איז איהם איינגעפאלען א גליקליכער געדאנק: איך וועל טהון אזוי, ווי מיין טאטע האט מיט מיר געטהון. איך וועל שרייבען קיין בערדיטשעוו אין וועל די גארנישט אנפרעגען, זי וועט נישט קאנען מעיז זיין. צו וואס פרעגען, ריידען, א טאטע טהוט, — האט דען מיין טאטע מיט מיר נישט אזוי געטהון? א נייע וועלט, נייע מענשען— מען זאגט ניר אזוי. בשעת מעשה, מחותנים וועלען זיין — וועט זיין פערפאלען. ברוגז ווערען — נישקשה, זיך איבערבעטען, מעשה קינד.

ער האט געוואוסט, אז עס איז נישט קיין גוטע תשובה אויף דער פראגע. ניר עס איז געווען א גוטע תשובה אויף די נאכט אדורכצושלאפען — און דאס האט ער איצט געוואלט.

דאס פינפטע קאפיטעל.

עס איז געווען א מארגען פון א ליכטיגען זומער-טאג און פריהען הערבסט. טרוקען און לייכט האט די זון אין מערי'ס פענסטער אריינגעשיינט און אלץ בעגאסען מיט ליכט. די רויטע הערבסט-בלעטער פון די ביימער, וואס זענען אין גארטען, האבען אין איהר פענסטער אריינגעקלאפט. זי האט נאך קוים צייט געהאט זיך צו וואשען, און סאניע'ס קול האט זיך געהערט פון גארטען:

מע—רי, מע—רי!

האלב אנגעטהון, מיט א נאס פנים און נאקעטע הענד, איז מערי צו צום פענסטער, געוואלט עפיס אראברופען צו סאניע'ן. זי האט אבער באלד געגעבען א שפרונג אב מיט שרעק, — זי האט פאר זיך דערזעהן מאנספערשוינען.

זי האט פלינק ארויפגעווארפען אויף זיך איהר טינקעל-בלויע זיידענע זומער-קלייד (מערי האט ליעב געהאט צו קליידען זיך אין זיידענע שטאפען — א נויגונג פון איהר חסיד'ישער משפחה) און איז אריין אין עס-צימער. די מוטער האט שוין געווארט אויף

איהר מיט שאָקאָלאַד און צוויי אייער, דער פאָטער איז געוועסען אויפ׳ן שאָקעל-שטוהל און האָט געקרעכצט (עס איז געוועז זיין געוועהנהייט נאָך פין שוועהר׳ס הויז צו זיצען יעדען פריה-מאָרגען אַ שעה אויף דעם שאָקעל-שטוהל אין שלאָף-ראָק און צו קרעכצען נישט פון צרות, נור פון פערגניגען). מערי האָט נישט געוואָלט עסען די אייער, זי האָט זיך געאייל. די מיטעה האָט דערביי אימגליקליך די הענד געבראָכען. מערי׳ן האָט עס ניט אַזוי געצויגען צי דער געזעלשאַפט, ווי צו דער זון, וועלכע האָט בעגאָסען דאָס ברייטע, גרויסע עס-צימער מיט ליכט. זי האָט געהאַט אויף זיך אַ בלאַה-זיידענעם שאַל, וואָס האָט איהר קליינע פיגור געקליידט (זי האָט ליעב געהאַט צו קליידען זיך אין טינקעלע קאָלירען אין רעמבראַנדישען ליכט) און איז אַרויס מיט אַ שטיל, פרייליך לאַכען אין גאָרטען, וואו די געזעלשאַפט האָט שוין געוואַרט אויף איהר.

זי האָט אָבער באַלד איינגעהאַלטען איהר האַסטיגען שפרונג.

זי האָט בעמערקט ביי מישאַ׳ן אַ פרעמדען מאַנספערשוין.

— מיכאַאיל אַבראַמאָוויטש קאָוואַלסקי, — האָט מישאַ פאָרגעשטעלט דעם פרעמדען העררן.

— אַח, וואָס פאַר אַ לאַנגער נאָמען — האָט דער פרעמדער אויסגעריפען, — פון וואַנען זענט איהר שוין געוואָהר געוואָרען ווי מיין טאַטע הייסט? — האָט ער ציגעלעגט מיט אַ שמייכעלע, וועלכעס איז איהם זעהר לייכט אָנגעקומען, און, געווענדט זיך צו מעריין, האָט ער זיך זעהר עלעגאַנט פערבויגען:

— אין פוילען, פון וואַנען איך קום, רופט מען מיך פּראָסט קאָוואַלסקי, אָדער נאָך בעסער, ווי מיינע חברים רופען מיך, „פאַן מיכאַל". און, איבעריגענס, אויב איך בין מיך נישט טועה—דאַכט זיך, אַז איך האָב שוין דאָס פערגניגען געהאַט, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט מעריין, געהענדיג פאָראויס ביי איהר זייט דורך די גאַסען אויסער דער שטאָדט אַרויס.

מערי האָט איהם פערוואונדערט אָנגעקוקט:

— זיי וועלען ענטשולדיגען מיין זכרון...

— ביי אייער פריינדין זילבערשטיין, אַמאָל דאָנערשטאָג אויף דער נאַכט, — אין קיעוו, — האָט ער צוגעגעבען זעהר פערטרויענספאָל.

— יעדענפאַלס, האָט עס שוין געמוזט זיין לאַנג, ווען איך בין נאָך אַ קינד געווען.

— דאָס איז אמת.

מערי האָט זיך אַביסעל געפינען פערלעגען און האָט מיט אַמין ווילד הנ׳דעל געזאָגט:

— אָבער אַ וואונדער, איהר זאָלט מיך געדענקען?

— אַזאַ געזיכט ווי זייערס פערגעסט מען ניט, — האָט זיך קאָוואַלסקי אָבגערופען האַלב אין דער שטיל, מישאַ און סאָניע, וועלכע זענען פון הינטען געגאַנגען, זאָלען זייער געשפרעך ניט הערען.

מערי האָט איהם אָנגעקוקט, און אַ פרישער שמייכעל האָט געשוועבט אויף איהר פנים, ווי עס וואָלט נאָך געשוועבט דערויף דאָס געהיימניס פון שלאָף, נאָר זי האָט שמייכלענדיג געזאָגט:

— וואָס, אַזאַ שרעקליך געזיכט האָב איך?

— ניין, נאָר אַנ׳אַנדערס ווי יעדענס — האָט ער געזאָגט קאָקעט, — אייער געזיכט מאַכט מעהר דעם איינדרוק פון וואַקסענדיגען, איידער פון לעבעדיגען; אייער גאַנצע פיגור מאַכט אויף מיר דעם איינדרוק, ווי איהר וואָלט ניט געבוירען געוואָרען פון מענשען, נור אַרויסגעוואַקסען פון דער ערד. און אַזאַ געזיכט געדענקט מען נאָך יאָהרען.

מערי האָט האַלב־פערדריסליך געשמייכעלט:

— ני, אויב אַזוי, דאַרף איך געהן אין וואַלד אַריין און צוריק מיט מיינע ברידער־בוימער זיך לאָזען אין דער ערד איינפלאַנצען.

זי האָט געקוקט אויף איהם, געוואָלט צו פערשטעהן, וואָס מיינט ער. קאָוואַלסקי אַליין אָבער איז געבליבען גאַנץ נאַטירליך, ער האָט פערלעגען געשמייכעלט און געזאָגט הויך:

— ניט דאָס האָב איך געוואָלט זאָגען. איך האָב געמיינט

עפּיס גאַנץ פּרימיטיוועס, נור איך וועל עס נישט קאָנען אַרויסברינגען, דאָס איז מיין היסיש שולדיג, אין בין נעמליך פון פוילען.

מישאַ, וועלכער איז נאָכגעגאַנגען פון הינטען מיט סאָניע׳ן, איז איהם צו־הילף געקומען: קאָוואַלסקי איז אַ מאַלער און רעדט אין אַ שפּראַך פון פאַרבען און געשטאַלטען — ער זעהט פריהער, איידער ער הערט. מאָלען וואָלט ער געקאָנט דאָס, וואָס ער וויל זאָגען, רעדט ער אָבער, פערשטעהען מיר איהם ניט אינגאַנצען.

מערי האָט זיך געפיהלט מאָדנע, נישט איבער זיין אויסדרוק, נור איבער זיין אַרט ריידען; דריי ווערטער האָט זי גערעדט מיט איהם—און זי איז שוין מיט איהם אין מיטען דעריינען. נור ביי איהם זענען די ווערטער אַזוי נאַטירליך און פראָסט אַרויסגעקומען, אַז עס איז נישט געווען צו וואָס זיך צו טשעפּען. זי האָט זיך נור אָבגערופען:

— יאָ, די זילבערשטיינ׳ס פון קיעוו זענען וואַרשויער, ביי זיי אין שטיב רעדט מען פּויליש, — און האָט אָנגעקניפּט דאָס געשפּרעך מיט סאָניע׳ן אין מישאַ׳ן, כדי נישט צו זיין מיט קאָוואַלסקי׳ן אַליין.

— קאָוואַלסקי איז צו אונז געקומען מאָלען; איהם געפעלט זעהר די קליין־רוסישע לאַנדשאַפט. מיר ווילען איהם די ברעגעס פון דניעפּר ווייזען — אָט דאָס איז דער סוד, וואָס זי האָט נעבטען געמאַכט, — האָט מישאַ געוויזען אויף סאָניע׳ן.

— מיידלעך מאַכען פון אַלץ אַ סוד, זיי האָבען ליעב יעדע זאַך צו פערהילען און פערשלייערן, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט.

מערי האָט אָנגעקיקט סאָניע׳ן, ביידע האָבען זיך געפיהלט פערשעמט. מערי האָט זיך אָבגערופען:

— מען זאָגט, די פּאָליאַקען זענען זעהר עלעגאַנט געגענאיבער די דאַמען, — דערביי האָט זי סאָניע׳ן גענומען אונטער׳ן אָרעם אין דאָס געשפּרעך אָבגעבראָכען.

זיי זענען אַרויסגעקומען אויסער דער שטאָדט. די פעלדער האָבען זיך שוין דאָ אויסגעשפּרייט אין דער גליהענדער מיטאָגשעה. עס איז געווען אַ הערליכער זוניגער הערבסט־טאָג. די זון

האָט העל בעגאָסען דעם טאָג מיט ליכט; דאָס אויג איז פער־לאָרען געוואָרען אין אַ אײנענדליכען ברייטען ים פון לאַנגע ברייטע ליכט־פעלדער, וועלכע זענען פערלאָרען געוואָרען אין ליכטיגען האָריזאָנט.

— אין וואָס איז דאָ בעזונדערס צו מאָלען? — האָט זיך סאָניע אָנגערופען, וועלכע האָט זיך ביז איצט פערשעמט צוריקגע־האַלטען.

— מען זאָגט, אַז פוילען איז זעהר שען, דאָס שענסטע לאַנד פון גאַנץ רוסלאַנד, — האָט זיך מישא אויך אַריינגעמישט.

— אפשר אין ליכט און פארבען, אָבער אין דער נשמה געפעלט מיר שוין קליין־ריסלאַנד בעסער, — האָט קאָוואַלסקי גע־ענטפערט.

— צום ערשטען מאָל דאָ? — האָט מערי געפרעגט, — ווי געפעלען אייך די קליין־רוסישע פעלדער?

— פיעל מיזיק. פארלויפיג קען איך דריי מדינות פון רוס־לאַנד — פוילען, ליטאַ און קליין־רוסלאַנד, און יעדעס פון זיי מאַכט אויף מיר אַ בעזונדער איינדרוק. למשל, ווי דריי כלות. ליטאַ איז ווי אַ כלה, וואָס האַלט אין איין טרויערן נאָך איהר חתן, פוילען איז ווי אַ כלה, וואָס האַלט אין איין קאָקעטירען מיט איהר חתן, קליין־ריסלאַנד איז ווי אַ כלה, וואָס נעהט חתונה האָבען מיט אַ ליעד אויף די ליפען און מיט די שטיוועל אויף די פיס גלייך אין חתנ'ס הויז אַריין.

די מיידלעך האָבען זיך אָנגעקוקט. סאָניע איז אַרוים מיט אַ געלעכטער. מישאַן איז געווען נישט אַנגענעהם מעדר ווי אַלעמען. ער האָט געפרובט צו שמייכלען און עפּיס צו זאָ־גען. צום נאַטירליכסטען האָט זיך געהאַלטען קאָוואַלסקי. מען האָט גאָרנישט אָנגעזעהן אין איהם, אַז ער האָט עפּיס גע־זאָגט אַזעלכעס, וואָס מען זאָגט נישט אין געזעלשאַפט פון יונ־גע מיידלעך.

— דאָס איז שוין געווען ליטעראַריש געזאָגט, נישט מאָ־לעריש — האָט מישאַ בעמערקט מיט אַ לעכעלן.

מערי האָט אָבער אַרויפגעקיקט צו קאָוואַלסקי'ן, איהר גע־זיכט האָט אָנגענומען אַ פרומע מינע, דערביי האָבען דאָך די אויגען שעלמיש געלויכטען.

— איהר רעדט מיט אַזאַ ליעבע פין דער קליין־רוסישער לאַנדשאַפט, פאַרוואָס וואוינט איהר נישט אויפ'ן דאָרף? — האָט זי געזאָגט גאַנץ רוהיג, ווי זי וואָלט נישט געוועזען געהערט קאָוואַלסקי'ס לעצטע ווערטער.

— זיי וועלען מיך „אַרויסגיסען“ — האָט קאָוואַלסקי גע־ענטפערט עפּיס אויף פויליש, וואָס מערי האָט נישט פער־שטאַנען.

— ווי הייסט? —

— מען ערלויבט מיר נישט אויפ'ן דאָרף צו וואוינען.

— וואָרים, איהר זענט דען אַ יוד?

קאָוואַלסקי האָט אָפּגעענטפערט:

— אָהאָ, נאָך וואָס פאַר איינער, אַ פּוילישער.

אַלע האָבען איהם אָנגעקיקט פערוואונדערט. זיי האָבען נישט געגלויבט, אַז ער איז אַ יוד. און איצט, נאָכדעם ווי ער האָט זיך עפענטליך ערקלערט פאַר אַ יידען, האָבען זיי זיך נאָך נעהנטער געפיהלט צו איהם.

— זיי האָבען מורא, אַז איך זאָל נישט פערשאַפען מיינע בילדער די פויערים. זיי האָבען אָבער נישט וואָס מורא צו האָ־בען. אויף מיינע בילדער וועלען אַפילו די פויערים קיין בעלנים נישט זיין, — איז קאָוואַלסקי געוואָרען ערנסט.

— די זעלבע מעשה, וואָס מיט לעוויטאַן? — האָט מישאַ געפרעגט.

— לעוויטאַן, מיין העדר, איהם לאָזען מיר צורוה, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט מישאַ'ן, אין זיין האַלטען און זיין געזיכט האָבען אויסגעדריקט צער.

— לעוויטאַן — האָט קאָוואַלסקי ווייטער גערעדט נאָך אַ מי־נוט שווייגען, — האָט זיך ווי אַן'אַפּאָסטעל פון דער קונסט אין רוסישען דאָרף אַריינגעגנב'עט בעהאַלטענערהייד און הינטער דעם

היקען פֿון גאָראָדאָוואַי האָט ער די טיעפֿסטע געהיימניסען פֿון דער רוסישער ערד אין זיינע בילדער אויפֿבעהאַלטען. עס איז אַ טריאומף פֿון דער קונסט, וואָס זי האָט ענטפּלעקט די שענקייט פֿון דער רוסישער ערד דוקא אין אַ יודען.

דאָס געשפּרעך האָט איצט אָנגענומען אַן ערנסטען כאַראַקטער.

— לעוויטאַן — דאָס איז אַ טראַגעדיע, — האָט מישאַ קורץ, נור זיכער געזאָגט.

— אַ טראַגעדיע, ווי יעדער טיעפֿער מענש.

— ניין — אַ ספּעציעל־יודישע טראַגעדיע. זי איז נישט קיין טיעפֿע — ווייל זי איז אַן־אויסערליכע, און נישט קיין שענע, ווייל אַנדערע זענען די סבּות פֿון אונזער טראַגעדיע, נישט מיר אַליין, — האָט מישאַ אַרויסגעבראַכט און איז רויט געוואָרען.

— וואָס מיינט איהר דערמיט?

— איך מיין דערמיט, דאָס לעוויטאַן, נישט האָבענדיג קיין אייגען פֿאָלק און קיין אייגענע ערד, האָט געמוזט געהן צו אַנדערע, — האָט מישאַ זיך גענומען פֿונאַנדערוויקלען זיין געדאַנק און האָט זיך פֿאַרבערייט צו האַלטען אַ גאַנצע רעדע, רויט ווערענדיג, שטאַמלענדיג אַ ביסעל און זוכענדיג ווערטער, נור קאָוואַלסקי האָט איהם דערווייל אויסגעכאַפּט און האָט איהם איבערגעהאַקט אין מיטען.

— לעוויטאַן האָט נישט געהאַט קיין אייגען פֿאָלק און קיין אייגען לאַנד, נור אייגענע אויגען. און יעדעס שענע, וואָס דער קינסטלער זעהט, דאָס איז זיינס.

מערי האָט איהם פֿערוואונדערט אָנגעקוקט:

— יעדעס שענע?

— די שענקייט איז דאָס פֿעלד פֿון קינסטלער, אויף וועלכען ער אַרבייט.

— און אַז מען פֿערווייגערט דאָס איהם?

— האָט ער פֿאַנטאַזיע, און זיין פֿאַנטאַזיע איז די הערליכקייט, נאָך שענער.

מישאַ איז ערשט איצט פאַרטיג געוואָרען מיט די ווערטער צו זיין אידעע און האָט זי געוואָלט פונאַנדערוויקלען, נור ער האָט געזעהן, אַז דאָס געשפּרעך האָט אָנגענומען אַן'אַנדער ווענדונג, איז ער שטיל געבליבען.

זיי זענען שוין געווען ווייט אין פעלד. די שטאָדט האָט מען נישט אַרויסגעזעהן, די פעלדער זענען געווען העל בעלויכטען, נאָכ'ן שניט; די תבואות זענען שוין געווען אַראָבגענומען, עס זענען נור איבערגעבליבען קופּעס קאָנישינע, וואָס האָט זיך געגאָלדעט אין דער זון און געוואָרפען אַ ליכטיג, געלב-גאָלדען גלאַנץ איבער'ן גאַנצען פעלד. דער וועג איז געווען בעזעצט מיט לאַנגע, דאַרע ווערבעס, וועלכע האָבען געלאָזט אַראָבהענגען זייערע לאַנגע בלעטערדיגע רויט-אָבגעשטאַנענע צווייגען איבער'ן וועג. פון צייט צו צייט האָט זיך געוואָרפען אַ רויט פערברענט בוימעל, ערשט וואָס דער ווינד האָט אויפגעקליבען זייַנע רויטע בלעטער און איבער'ן וועג געטראָגען און לאַנגע ווייסע באָבע-יאַכנע-שנירען האָבען זיך געצויגען. פויערטעס זענען געגאַנגען אין זייערע קאָלירטע פויערשע קליידער און זענען אַזוי שלאַנק געווען און דאַר ווי די קרוגען, וואָס זיי האָבען געהאַלטען אָנגעבויגען אויף די שטעקלעך, אין זייערע געבונדענע טאַפּשאַנעס און לאַנגע טונקעלע געזיכטער האָבען אויסגעזעהן ווי די בוימער, וואָס שטעהען אויפ'ן וועג.

מערי האָט גענומען סאָניע'ן און זיי זענען געגאַנגען פאָרויס, איבערלאָזענדיג הינטער זיך מישאַ'ן מיט קאָוואַלסקי'ן.

— ווער איז ער? — האָט מערי געפרעגט.

— ער האָט געבראַכט אַ בריעף צום טאַטען פון אַ קיעווער סוחר; ער איז אַהער געקומען און וויל דאָ לאַנדשאַפטען מאָלען.

מערי האָט געשוויגען.

— נישט אמת, אַ אינטערעסאַנטער מענש, אַ קינסטלער, — האָט סאָניע זיך אָנגערופען מיט אַ שמייכעל צו מערי'ן.

— קום, לאָזען מיר זיך לאָזען פאָרויס, — און איבערלאָ=

זעענדיג מישא'ן מיט קאוואלסקי'ן הינטער זיך, האבען זיי אנגעהויבען צו געהן פארויס. אז זיי זענען פון דער-ווייטענס געוועזען, האבען זיי זיך שטיפעריש געלאזט לויפען איבער דעם העל בעגאלדעטען וועג. קאוואלסקי האט געקוקט נאך מערי'ן, ווי זי לויפט פון דער-ווייטענס. אין דער זון האט דער שווארצער פלעק פון איהר פיגור אויסגעזעהן אינגאנצען ווי א יונגעל, ווי א זעכצעהן-יעהריג שלאנק יונגעל, איהרע לאקען האבען זיך איהר איבער'ן פנים געווארפען און זיך געטרייסעלט ווי פיאות איבער איהרע באקען.

— אראב דעם קאפעליוש פון קאפ, אראב, ער מאכט דאס גאנצע בילד קאליע, — האט קאוואלסקי נאכגעשריען.

און דא האט קאוואלסקי זיך אנגערופען צו מישא'ן:

— איך האב אייך פריהער פערשטאנען, — איהר זענט א ציוניסט, איך האב'ס פערשטאנען פון אייערע ווערטער. זעהט דאס בילד, — ווייזענדיג אויף מערי'ן פון דער-ווייטענס. וואס אנבעלאנגט איהר, האט איהר רעכט. די דינע ווייכע ביינער, געהילט אין דעם זיידענעם טוך, געהערען נישט דא אהער אויף דעם פעלד; דער שווארצער פלעק פערדארבט דאס גאנצע בילד פון לאנדשאפט: אויף דער לאנדשאפט, ביי דעם געלב-גאלדען ליכט ארום, ווילט זיך זעהן די רויט-ווייסע פלעקען פון די רוסישע פויערים, די הויכע דארע געשטאלטען פון די פויערים און זייערע גרויע פארבען, מיט זייערע לאנגע אויסגעצויגענע מאטיוועו. אבער דער נידריגער שווארצער פלעק, — ניין, ניין — ער קומט, וואוהין איהר ווילט, — אין דער גליהענדער וויסטעניש, וואו די איילבערטען שטעהען פערשמאכט אויף דער זון, וואו ווייסער מארמאר ברענט זיך אין אזיאטישע שטראהלען, וואו די פאלמען שמאכטען ארוים פון זאמדיגע וויסטענישען — אהין קומט די קליינע, שווארצע געשטאלט מיט דעם קרוג אויף די אקסעל, ביים שטיין-קוואל, ווארטענדיג אויף א פאסטיך, א יעקב.

אויף דעם זענען די מיידלעך צוריקגעקומען, וועלכע הא-

בען זיך אין קאָוואַלסקי'ס געגענוואַרט צוריקגעהאַלטען, ווידער אויפגעזעצט די היט און רוהיג זיך פערנומען. מערי האָט פער־שטאַנען אָן מישאַ'ס מינע, אַז קאָוואַלסקי האָט ווידער געמוזט עפּיס זאָגען אַ אונפּאַסענדעס — האָט זי די אויבערשטע ליפּ פערקרימט און האָט אָנגעהויבען צו ריידען מיט סאָניע'ן, ווײַזענדיג אויף מישאַ'ן:

— מיר פאָהרען דאָך ביידע קיין פעטערבורג.

סאָניע האָט זיך דערפרעהט און האָט פון גדולה אין די הענד געפּאַטשט.

— אמת, דאָס איז גוט, נעהמט מיך אויך מיט. נישט אמת, מישאַ?

קאָוואַלסקי איז שטיל געוואָרען, ערנסט און זיך צוריקגע־האַלטען פון דעם געשפּרעך, אין וועלכען ער האָט נישט געקאָנט נעהמען קיין אָנטייל.

מערי האָט אַ פּאָר מאָל געוואָרפען אַ בליק אויף איהם, עפּיס זיך געוואונדערט און געשלאָגען זיך אין דער דעה. צום סוף האָט זי איהם פּלוצלונג געפרעגט:

— איך בעט אייך איבער, זייט מוחל, ווי אַלט זענט איהר?

— וועגען וואָס געהט עס? — האָט קאָוואַלסקי געשמייכעלט.

— איך בין ביי מיר נישט אַזוי זיכער אין אייערע יאָה־רען. אַמאָל דאַכט זיך מיר, אַז איהר זענט שוין אַן אַלטער מאַן, און אַמאָל נעהמט אייער געזיכט אָן אַזאַ יונגשאַפט, גלייך ווי איהר וואָלט נאָך געוועזען אַ קינד.

— דאָס איז מיין פערבאָרגען־פערבאָרגען געהיימניס, — האָט קאָוואַלסקי געענטפערט זעהר געהיימניספאָל.

אויף דעם איז דער עולם שטיל געוואָרען, ביז זיי זענען אין דאָרף אָנגעקומען.

אין דאָרף זענען זיי הונגעריג געוואָרען, און מישאַ האָט פאָרגעלעגט אַריינצוגעהן צו דעם יודישען קרעטשמער עסען.

דאס זעקסטע קאפיטעל.

אין א ווינקעל פון דארף, איינגעטונקט אין הויכע דעמבעס, איז געשטאנען א יודישע קרעטשמע. דאס יודעל, אין עלטערע יאהרען שוין, מיט א לאנגער געלער בארד, איז געזעסען מיט זעהר א פערזארגט פנים אויף דעם שוועל פון זיין קראם. ווען ער האט דערזעהן די אנגעקומענע, האט ער זיך פלינק אויפגעחאפט און זיי אנטקעגען געלאפען: ער האט זיי געקענט פון שטאדט, די ראזענצווייגס.

אז זיי זענען אין שטיב אריין, האבען זיי ערשט דערזעהען די סבה פון זיין טרויער: זעקס מוידען, איינע גרעסער פון דער צווייטער, האבען זיך אין שטיב ארומגעדרעהט. אין א ווינקעל איז געזעסען די עלטסטע מיט א יודישען סאלדאט און געגעסען פון איין טעלער ארויס. דער פאטער האט געוויזען אויפ'ן זעלנער „מיין חתן". נור דאס חתן-כלה-פאר האבען זיך נישט געלאזט שטערען, א בליק געווארפען אויף די פרעמדע און ווידער לייבליך ארויסגעגעסען פון טעלער און געשושקעט זיך. דער פאטער האט אבגעקרעכצט.

— נאך פון פאר די אכציגער יאהרען, — האט זיי דער יוד ערקלערט שטאלץ זיין רעכט, וואס ער וואוינט אויפ'ן דארף; דערלאנגענדיג זיי סמעטענע אין הויף ארויס.

— נאך וויים צום דניעפר? — האט ווער געפרעגט.

— אט באלד, א וויארסט נאכ'ן דארף, — מען קומט נור ארויס פון הינטער די בוימער, זעהט מען איהם באלד.

עס איז געוועזען אין דער מיטאג-שעה אין דעם קליין-רוסישען דארף. עס האט זיך געדאכט, אז פעלדער, בוימער, מענשען און הייזער שלאפען אין דער זון. אין דער דארפישער גאס האבען זיך ארומגעוואלגערט א היבש ביסעל נאקעטע קינדער אינאיינעם מיט די היהנער, שעפסען און חזירים. איינס האט דאס צווייטע געיאגט. דערזעהן נייע מענשען זיצען פאר דער קרעטשמע, זענען געקומען אנצולויפען די קינדער מיט די חזירימלעך, שעפסען

און היהנער, און די קינדער, ווי די פיה האבען זיי ארומגערינ־געלט און בעוואונדערט אויסגעשטעלט אויף זיי מויל און אויגען.

פון דערווייטענס האט זיך געהערט א הארמאניקע שפיעלען; עס האט ווער געזונגען א מעלאנכאליש ליעד, וועלכעס האט זיך פערשמאכט אויסגעצויגען איבער דער לאנדשאפט.

קאוואלסקי האט זיך געשפיעלט מיט די קינדער, געקויפט צוקערלעך און זיי געטיילט. פון דערווייטענס זענען די מוטערס געשטאנען, הויכע, געזונטע און שמוציגע, ווי די דעמבעס, און האבען געלאכט, ווייזענדיג די פוילע ציינער.

קאוואלסקי איז אזוי ענטציקט געווארען פון דעם בילד, אז ער האט אויסגעשריען, אז ער מוז דא אין דארף פערבלייבען.

— מיין פריינד זילבערשטיין פון קיעוו האט מיר מיטגעגע־בען א בריעף צו ה' ראזענצווייג, — ווייזט קאוואלסקי אויף מישא'ן — ער האט עפיס געדענקט, אז אייער פאטער וואוינט אויפ'ן דארף און האט אנ'אייגען גוט. צום סוף וואוינט איהר גאר אין שטאדט.

— דאס איז טאקע צו די ראזענצווייגס, — ווייזט מישא אויף מערי'ן, — זיי האבען ביז איצט געוואוינט אין דארף.

— זיי האבען זיך אין דארף ערצויגען? — האט קאוואלסקי געפרעגט מערי'ן, — איך האב עס אבער באלד געוואוסט.

— פון וואנען האט איהר דאס געוואוסט? איך האב דאך נאך מיט אייך קיין צוויי ווערטער נישט גערעדט, — האט מערי זיך אנגערופען, שוין א ביסעל פערדריסליך פון זיינע ווערטער.

— וואס ביי אנדערע זענען ווערטער, איז ביי אונז געזיכט און בעוועגונג.

— נון, וועלען מיר דעם טייך זעהן, — האט מישא אי־בערגעהאקט דעם געשפרעך.

זיי האבען בעצאהלט און האבען זיך געלאזט איבער דער דארפס־גאס צום דניעפר צו. נאך זיי — די קינדער מיט די חיות און עופות.

מערי איז געוועזן ארויסגעקימען פון הומאר—קאוואלסקי האט

אויף איהר געמאכט זעהר א שלעכטען איינדרוק מיט זיין איינדרינגליכקייט און מיט זיינע פראזעדיגע ווערטער, און אזוי ווי זי איז צום ערשט נייגיריג געווען צו בעקענען זיך נעהנטער מיט א קינסטלער, אזוי האט זי זיך איצט דערפון אבגעשאקעלט.

דער וועג צום דניעפר-צו האט געפיהרט אין שטילען. נור באלד האט זיך פאר זייערע אויגען געעפענט א בילד, וועלכעס האט זיי אן אלץ געמאכט פערגעסען.

דער דניעפר האט זיך ווי א שטיק הימעל אויסגעגאסען אין א קרומער קארעטע, און אויסגעקערעוועט זיך א וועג פון איין עק הארינזאנט צו אנדערן עק, איבער פעלדער, וועלדער און גרינע הויכע קוסטעס. בײַ דער צווייטער זייט דניעפר זענען געווען הויכע זאמדיגע בערג, וועלכע האבען געטראגען אויף זיך גאנצע וועלדער, און פון דער זייט, פון וואנען זיי זענען אנגעקומען, איז דער גאנצער ברעג געווען איינגעטונקט אין געדיכטע בעוואקסענע קוסטעס און געמייזעכצען. זיי זענען פערטרונקען געווארען אין דעם גרינס, וואס האט זיי דערגרייכט ביז איבער די קניה. נאך שווערער מאטערניש זענען זיי אנגעקומען צו א געלען זאמדיגען וועג, וועלכער האט צוגעפיהרט צום ברעג פון דניעפר. ביים גראז איז געלעגען אויסגעצויגען א לאנגע בערלינקע, וועלכע האט געדיענט צום איבערפיהרען אויפ'ן צווייטען ברעג. אויף דער בערלינקע איז געלעגען א גוי אויסגעצויגען און איז געשלאפען אין דער זון אריין. אבער נישט בלויז דער גוי, נור אויך דאס וואסער און די הויכע בעוואקסענע ברעגעס ארום זענען מיט איהם מיטגעשלאפען, א שלאפענדע מעלאנכאליע איז געפאלען פון הימעל אראב און האט זיך געלעגט איבער די גאנצע געגענד. און עס האט אויסגעזעהן, ווי דאס וואסער און די ברעגעס רופען דעם בעהענדען וואנדלער אוועקצולעגען זיך און צו שלאפען. ווייטער איבער דעם וואסער-פלאך האבען זיך טראטוועס געוויזען אין דער זין אויסגעצויגען, וועלכע האבען זייער זונטאג-רוה געהאלטען אויפ'ן ברייטען טייך; פון דארט האבען זיך לאנגע אויסגעצויגענע קולות געהערט, וואס זענען אין דער טיפער וויטקייט פערטרונקען געווארען.

מערי און סאָניע האָבען זיך נעבען ברעג אַוועקגעזעצט. סאָניע האָט עפּיס גערעדט, מערי האָט איהר נישט געענטפערט און האָט געקוקט אין הימעל אַריין. מישאַ איז געשטאַנען נעבען זיי, קאָוואַלסקי איז מיט אַמאָל נישט געוואָרען — ער איז פּלוצלונג פערשוואונדען צווישען די קוסטען. מען האָט נור געהערט פון דערווייטענס ווי ער טרעט צווישען די נאַסע גרעזער. באַלד דערויף האָט זיך געהערט אַ פּלושטשען אין וואַסער — דאָס איז ער שוין געשוואומען אין וואַסער און זיך געבאָדען. נאָך אַ קליינע ווײַלע האָט מען איהם שוין געזעהן אויף אַ לאָדקע, וואָס ער האָט אָפּגעבונדען פון דער בערלינקע און זיך אַ נאַקעטער געלאָזט אַהין צו די פּליסאַקעס ביי די טראַטוועס.

— עפּיס מאָדנע מענשען — האָט זיך מישאַ אָנגערופען — די פּאָליאַקען. ביי אונז אין גימנאַזיום זענען אויך געווען אַ סך פּאָליאַקען, נור יענע זענען עפּיס גאָר אַנדערע געווען.

— ער איז נישט קיין פּאָליאַק, — האָט מערי זיך אָנגערופען.

— ער רעדט דאָך חוש׳ אַזוי שלעכט,—האָט סאָניע געזאָגט.

— ער מוז פּויליש אויך ניט בעסער ריידען.

— נור וואָס דען איז ער?

— דאָס קלער איך טאַקע אויך.

— מיר האָבען זיך בעקענט, און באַלד האָט ער אונז איינ-געלאַדען צו אַן׳אַלגעמיינעם שפּאַציר צום דניעפּער, אָבער אין אַזאַ טאָן, אַז עס איז געווען אונמעגליך איהם אָבצוזאָגען, — האָט מישאַ געזאָגט.

— אַלע קינסטלער זענען אַזוי,—האָט זיך סאָניע אָנגערופען.

— פון וואַנען ווייסטו עס?

— עס זענען אַמאָל אַקטיאָרען געקומען ביי אונז אין שטאָדט, זענען זיי אויך אַזוי באַלד היימיש געווען, — האָט סאָניע געזאָגט, רויט ווערענדיג און געוואָלט באַלד צוריקכאַפּען די ווערטער.

נאָך אַ קליינעם שטיל-שווייגען האָט מערי זיך אָנגערופען, קוקענדיג ווייט אין וואַסער אַריין און פון דערווייטענס געזעהן אַ ווייסען פלעק שווימט-צו צו די טראַטוועס:

— איך קלער וועגן דעם, אַז ער געהערט צו אַ נאַציאָן, וואָס איז נאָך נישטאָ, אָדער צו אַזעלכער, וואָס איז שוין ווען געוועזען.

— ער איז אַ ייִד, — האָט מישאַ געזאָגט.

— שטענדיג ביזטו דאָ מיט דײַן ייִדישקייט — האָט סאָניע אוים — איי, דער-אויף, דער-אויף מיט דײַן אַגיטאַציע, מיר ווייסען שוין, אַלץ ווייסען מיר שוין: דו ביזט געווען אין גימנאַזיום און האָסט מיטגעבראַכט ציוניזם פון דאָרט, — דאָט סאָניע איצט גע-פונען דאָס אָרט זיך אָבצורעכענען מיט איהר ברודער.

— און דו האָסט מיטגעבראַכט סאָציאַליזם.

— נור איך רייד נישט דערפון אין געזעלשאַפט: אַרבייט איז אַן אַנדער זאַך און געזעלשאַפט איז אויך אַן אַנדער זאַך. אַז איך וויל אַגיטירען, גיה איך אַרויס צו דער „אַרבייט“, און אַז איך בין אין געזעלשאַפט — בין איך נישט קיין „פּאַרטיי-מענש“, — און דאָס איז אַלץ.

ווער ווייסט, ווי לאַנג די דיסקוסיע וואָלט זיך געווען גע-צויגען, ווען פּלוצלונג וואָלט נים ערשיענען קאָוואַלסקי. ער איז צוגעשוואומען צום ברעג, צווישען די קוסטען, מען האָט איהם נישט געזעהן, נור געהערט זיין פּליסטערן, אַרויפגעוואָרפען אויף זיך זיינע קליידער. פון זיין קאָפּ און לייב האָבען טראָפּענס וואַסער גערינען און ער האָט געציטערט און איז בלוי געווען פאַר קעלט.

ער איז ערשיענען פון די גרעזער אַרוים:

— איי, זשידי, זשידי! — האָט ער אויסגערופען! — ליגען דאָ ביים ברעג און דיסקוטירען אין וואַסער אַריין. אַז גוים וואָלטען געווען, וואָלטען זיי אין וואַסער אַרומגעשוואומען, אויף לאָדקעס געפאָהרען, און דאָס ליגט ביי אַ גאָלדענעם ברעג פון אַזאַ וואַסער און דיסקוטירט וועגען פּרינציפּען.

מערי האָט געקוקט אויף קאָוואַלסקי'ן. ער איז איצט געווען גאָר אַן אַנדער מענש. די פלעקען אַרום די אויגען זיינען אינגאַנצען פערשוואונדען געוואָרען. ער האָט אויסגעזעהן ווי אַ קליין אומבעהאָלפען יונגעל, וועלכעס די מוטער האָט אָבגעצוואָגען - זיין געזיכט איז דערביי געווען שטאַרק מענליך. אינגאַנצען האָט

ער געמאכט דעם איינדרוק, ווי ער וואלט דא געוואוינט צווישען די קוסטען און וואלט זיך תמיד אין וואסער געבאדען. די ווערטער, וואס ער האט איצט געזאגט, זענען נישט געווען אין דעם פריהערדיגען פראטעקציאנעלען טאן, נור איינפאך און מיט ליעבע.

א שטילער שמייכעל האט געשפיעלט אויף מערי'ס ליפען. איהר ברייטער גרויסער שטערן האט זיך ווי אויסגעלייטערט, זי האט לייכט אויסגעעטעמט און גרויס די אויגען געעפענט.

און אזוי ווי עס וואלט זי ווער מיט דער האנד איבערגעמאכט, האט זיך באלד אין מערי'ס בענעהמען בעמערקט אן ענדערונג. מען האט געזעהן, ווי א שטילע פרייד האט אנגעפילט איהר קליין וועזען און עס האט ארויסגעשטראהלט פון איהרע אויגען און פון איהר גאנץ פנים. איהרע בעוועגונגען זענען לייכטער געווארען און ריטמישער. זי האט נישט גערעדט, האט נור ליכטיג אנגעקוקט דעם, וואס האט גערעדט. זי איז זיך געגאנגען אין א זייט צוריק, האט זיך געשפיעלט מיט איהרע הענד און עס האט עפיס געזונגען אין איהר.

זיי האבען דעם וועג צוריק געפיהרט אין שטילען.

אז זיי זענען אנגעקומען אין דארף, האבען זיי געזעהן זעהר אן אמוזאנטע זאך.

פון איינעם פון די הייזלעך איז א חושיש מיידעל אין א קורץ רויט קליידעל, אין א פאר שטיוועל ארויסגעריטען אויף א פערד, און נאך איהר זענען צוויי זשרעבעקעס נאכגעלאפען. זי האט זיך געלאזט גאלאפ איבער'ן געסעל פון דארף צום פלומפע. איהרע צעפ האבען זיך אויפגעבונדען פון הינטער איהר טיכעל און זענען איהר איבער'ן פנים צופלאכען. זי האט זיך ווי א ווינד אויפ'ן פערד געלאזט. איהר יונגע, שטארקע פיגור אויף דעם פערד אין דער גליהענדער זון האט אויסגעזעהן ווי אויס בראנז געגאסען; איהרע הענד האבען שטארק געהאלטען אין צוימען דאס ברויזענדע פערד, וועלכעס האט זיך, ווי זיין רייטערין, גאנץ ווארפען אין אימפעט. די דארפס-בחורים זענען פאר די טהירען פון זייערע הייזער ארויס, נאכגעקוקט די רייטערין און זייערע אויגען

האבען געגלאנצט. באלד דערויף האט מען געזעהן ווי פון די טויערן זענען די בחורים ארויס אויף די פערד און האבען זיך געלאזט נאך דער רייטערין צו דעם פלומפ; זי — פאראויס, און די בחורים — נאך איהר. אין דער גליהענדער, האלב־אונטערגעהענדער זון האט זי אויסגעזעהן ווי א שטאלצע בעפעהלערין, וועלכע פיהרט־אן איהרע רייטער צום קריעג. קאוואלסקי האט זיך נישט געקאנט איינהאלטען, האט זיך נאכגעלאזט נאך די רייטער. מערי האט עפּיס הויך אויסגעלאכט. אז זיי זענען אנגעקומען פאר דעם ברונעם, האבען זיי אזא ספעקטאקל געזעהן: דאס מיידעל אין צופלאמענע האָהר איז געשטאנען ביי דעם ברונעם און האט אנגעטרונקען די פערד. עס האבען זי ארומגערינגעלט די בחורים מיט זייערע פערד און יעדעס מאל האט אן אנדערער געפרובט צו צוקומען צו דעם מיידעל, זי ארומנעהמען און צו קושען. זי האט זיי אבער אבגעיאגט מיט א באטעק אין האנד, און יעדער שמיץ, וואס זי האט געגעבען דעם צודרינגליכען בחור, האט אבגעשאלט פון דערווייטענס, און זיי האבען זיך נישט געקאנט באין אופן צו־קריגען זיך צו איהר.

קאוואלסקי איז געשטאנען, זיינע אויגען האבען אידם געשטראהלט און דאס פנים האט אידם געלויכטען פאר גדולה איבער דעם בילד. מערי האט דאס בעמערקט (זי האט שוין איצט בעמערקט אלע ענדערונגען, וואס האבען זיך געוויזען אויף זיין געזיכט), פלוצלונג איז ער אויסגעשפרונגען, האט געגעבען עפּיס א געשריי אויף פויליש:

— הע, איהר טרוסען! — און געגעבען א שפרונג־צו צו דעם מיידעל. ער האט געקראגען א קלאפ מיט'ן באטעק איבער'ן פנים, אז עס האט אידם אנגעהויבען צו שווינדלען פאר די אויגען, אבער ער האט נישט אבגעלאזט. ער האט זי שוין געהאט ארומגענומען און אויסגעקושט איהרע אויגען און ליפען. די גויים זענען געשטאנען אחום פלומפ און געלאכט. אז ער האט זי אבגעלאזט, זענען אנדערע געגאנגען דאסועלבע טהון.

אידם אבער האט מען געדארפט אויספיהרען. דער קלאפ

פון באטעק איז געווען אזא שטארקער, אז דאס אויג איז איהם אנגעלאפען מיט בלוט און געשוואלען געווארען. מערי האט ארויסגענומען איהר טיכעל, דאט עס נאס געמאכט ביים ברונעם און איהם דאס אויג ארומגעבונדען. זיי האבען איהם אבגעפיהרט צום יודען אין קרעטשמע.

— עס איז וואסיל'ס איינציגע טאכטער, — האט דער יוד דערצעהלט, אין דער צייט, ווען קאוואלסקי איז געזעסען און זיך אויף און אב געלעגט קאלטע קאמפרעסען אויפ'ן אויג, — די שענסטע שיקסע פון דארף. די בחורים געהען אויס פאר איהר. זי איז אבער אזוי שטאלץ, אז זי טראגט שטענדיג ביי זיך א באטעק און נישט איינעם אין דארף האט זי שוין געמאכט אזא אונטערגעשלאגענע אויג.

— עס איז אלץ ווערטה, — האט דער יונג געשפיגען מיט בלוט — אבער א מויד, אבער א האלטען זיך!

שטיל שוויגענדיג האט איהם מערי דערלאנגט איין נאס טיכעל נאכ'ן אנדערן, נישט וויסענדיג און נישט פיהלענדיג, אז זי ציהט אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון מישא'ן און סאניע'ן מיט איהר ארבייט. קאוואלסקי האט געהאלטען אין איין שרייען:

— אבער א קלאפ, אבער א מויד, אבער א קלאפ, א ווא, א ווא:

אז ער האט זיך שוין א ביסעל בערוהיגט, — האבען זיי זיך גענומען אהיים געהן. סאניע האט עפיס דערמאהנט די מאמע. אז זיי האבען שוין געהאלטען ביים ארויסגעהן, — האט זיך קאוואלסקי פלוצלונג אבגעשטעלט:

— ווייסט איהר גאר וואס, איך בלייב דא איבער אין דארף. איך בעט אייך איבער (צו מערי'ן) און דאנק אייך זעהר. איך וועל דא פערבלייבען. הע (רופט ער צום יוד), ווילט איהר מיר א צימער פערדינגען?

דער יוד האט זיך אין קאפ געקראצט:

— ווייס איך, און דער סטראזשניק, עס וואוינט אפילו א יוד, א יונגער-מאן דא אין דארף ביי א גוי'ע...

קאוואלסקי האט איהם נישט געלאזט ענטפערן.

— נו, וועל איך מיר שוין געפינען אַנ'אָרט, וואו צו נעכטיגען, איך וועל צום ערשטען-בעסטען פויער געהן, אין אַ סטאַדאָלע. אָ, זאָרגט אייך נישט פאַר מיר, — אַדיע, איך דאַנק אייך זעהר, און דריקענדיג מערי'ס האַנד, האָט ער געזאָגט:

— אויף ווידערזעהן, איך האָף, מיר וועלען זיך דאָך נאָך זעהן... קומט נאָר אַמאָל אין דאָרף אַרויס.

— וואָס, איהר דענקט מיט אַנ'אמת דאָ צו פערבלייבען? — האָט מערי געפרעגט.

— יאָ, איך וועל מיר שוין אויסזוכען אַנ'אָרט.

— און אייערע זאַכען, איהר האָט דאָך ביי אונז די זאַכען?

— איך דאַרף דאָ קיין זאַכען ניט, אַזוי ווי איך שטעה און געה. מאָרגען אין דער-פריה וועל איך מיר דאָס העמד אין דניעפּר אויסוואַשען.

— און אייערע פאַרבען און לייווענד?

— אַהאַ! דאָס מאָלען מיינט איהר? איך האָב נישט ליעב מיטצושלעפען מיין וואַרשטאַט מיט זיך; איך ליעב צו זעהן צו-ערשט פאַר מיר אַליין, דערנאָך פאַר אַנדערע.

דערווייטערנדיג זיך אין דאָרף, האָט ער צו זיך גערעדט, געהאַלטען דאָס טיכעל אויפ'ן אויג:

— אָבער אַ מויד, אָבער אַ קלאַפּ!

ווען מערי איז אַהיים געגאַנגען מיט מישא'ן און סאָניע'ן, האָט זי איבער'ן גאַנצען וועג געשוויגען. זי האָט נור געקוקט ווייט, ווייט, אין די אונטערגעהענדע זון. די זון איז שוין לאַנג געווען אונטערגעגאַנגען. דער גאַנצער הימעל איז געווען באַצויגען נור מיט איין טיעף בלאָהען דומלישען שיין. ווייט אין האָריזאָנט זענען שוואַרצע בוימער געשטאַנען מיט געדיכטע שוואַרצע קרוינען, און הינטער זיי איז אַ גאָלדען ברענענדער הימעל געווען, ווי עס וואָלט דאָרט הינטער די בוימער אַ צווייטע וועלט געשיינט.

זי איז פלינק אין שטוב אַריין, זי האָט נישט געהערט דער מוטער'ס רייד, זי האָט זיך אין איהר שטיבעל פערשלאָסען,

אין דער פינסטער אויף איהר בעט זיך געלעגט און האט אלץ
נאך געזעהן דעם בעגאלדעטען פלאמענדען הימעל, וואס איז
אויף יענער זייט ביימער.

דאס זיעבעטע קאפיטעל.

מישא איז אהיים געקומען טרויעריג און נישט צופריעדען מיט זיך. די בעקאנטשאפט מיט קאוואלסקי'ן איז איהם נישט געפעלען. זיין רײדען און האנדלען א גאנצען טאג אויפ'ן דארף האט איהם דענערווירט. עס האט איהם אויסגעזעהן, ווי קאוואל-סקי וואלט דאס אלץ גערעדט און געטהון, כדי צו אימפאנירען מערי'ן. און אז ער האט אויף איהר געמאכט א געוויסען איינדרוק— דאס האט ער בעמערקט אין איהר בענעהמען זיך און אין איהר שווייגען דעם גאנצען וועג. מישא איז זיך נישט קלאר געווען אין א ליעבעס-געפיהל צו מערי'ן. ער האט אייגענטליך נאך נישט גאנץ קלאר געוואוסט, וואס דאס איז אזעלכעס, ער האט מעהר גע-האט דערפון א אהנונג פון די ביכער, וואס ער האט געלעזען, איידער קאנען עס בעגרייפען פון זיך זעלבסט. מיט זיינע ניינ-צעהן—צוואנציג יאהר איז ער נאך געווען אין זיינע געפיהלען א קינד. אלץ איז געשלאפען אין איהם. ער איז איבערגעגאנגען פון קינ-דער-שטוב אין גימנאזיום, פון גימנאזיום אין אוניווערזיטעט, נישט צו ענדערן זיך אינערליך. נאאיוו און קינדיש, האט ער געקענט די מענשען און געגענשטענדען פראסט, אהן אונטערגרונד. ער האט פיעל געהאט געלעזען איבער ליעבע, ווי ער האט געהאט איבער אנדערע זאכען געלעזען, און געוואוסט, וואס די ביכער שרייבען וועגען איהר.

צו פרויען האט ער געהאט אזא בעציהונג, ווי קינדער האָ-בען א בעציהונג צו דערוואקסענע. אנ'אנדער מין מענשען. ער האט געקאנט זעהן נאקעטע פרויען און הערבי נישט רויט ווערען. און מאדנע איז איהם געווען, ווען ער האט זיך פריהמארגענס אויפ-געהויבען און געוואלט אריינגעהן אין סאלאן אריין, האט די

שוועסטער סאָניע, וועלכע פלעגט תמיד אַרומלויפען פריהמאָרגענס אין אויסגעטהוינעטעם סטאַניק, געשריען פון איין שטוב אין די צווייטע: „מען קאָן נישט", „מען קאָן נישט".

זיין פערהאַלטען צו מערי'ן איז געווען ווי צו אַ חבר, וואָס מען איז זעהר גערן זיין פריינדשאַפט. מערי האָט איהם אימפאָנירט און ווי נאָהנט ער איז אויך געווען מיט איהר און ווי אָפט ער האָט זי אויך בעגעגענט — דאָך האָט זי עפּיס געקאָנט אַזוי מאַ־כען, אַז מען האָט זיך מיט איהר נישט געפיהלט היימיש. עפּיס איז אין איהר אומגעטונג געלעגען אַ געהיימניס, וואָס האָט זי דערווייטערט. דאָס געפיהל האָט ער געהאַט נאָך פון קינדהייט אָן. ווען זי איז אין שטאָרט אַריינגעקומען צופאָהרען אין איהר פאָטער'ס קאַטש, איז געלעגען אין איהר עפּיס אַזעלכעס, וואָס האָט אַלעמען געהאַלטען פון דערווייטענס פון איהר. און פון קינדהייט אָן איז מישאַ'ן געלעגען אין דעם, אַז מערי זאָל האָבען פון איהם די בעסטע מיינונג, זי זאָל וויסען פון זיינע פאָרשריטע, פון זיין לערנען און פון אַלץ, וואָס איז איהם אָנגעגאַנגען.

נאָך מעהר האָט זיך דאָס געפיהל ביי איהם געשטאַרקט פון דער צייט אָן, ווען מערי איז צוריק אַהיים געקומען פון קיעוו. מערי האָט דאָס לעצטע יאָהר גימנאַזיום מיטגעמאַכט אין קיעוו. זי איז צוריקגעקומען פיעל שוויינגענדיגער און געהיימניספאָלער ווי זי איז פריהער געווען. עס האָט זיך ביי איהר אויסגעאַרבייט אַ מין אַרטיג ריידען מיט זייטיגע מענשען, וועלכעס זי האָט פריהער נישט געהאַט. מיט מישאַ'ן האָט זי זיך ווידער בעגעגענט זעהר פריינדליך און פאַמיליער, דאָך האָט זיך שוין געפיהלט אין איהר בענעהמען זיך אַ געוויסע קאַלטקייט און דערווייטערטקייט.

מישאַ פלעגט האַן אין איהר געגענוואַרט ביי דער קלענ־סטער זאַך רויט ווערען.

מישאַ האָט גוט געלערנט און איז געווען פעהיג צו טרו־קענע און שכל'דיגע זאַכען. יעדען געגענשטאַנד, וואָס ער האָט גוט פערשטאַנען, האָט ער ליעב געהאַט פערשטענדליך צו מאַכען און ערקלערען פאַר די אַרומיגע מיט אייגענע ווערטער און לויט

זיין אייגענער אויפפאַסונג, און עס האָט איהם אויסגעוויזען, ווי ער וואָלט עס אַליין ערפונדען. ער האָט געזוכט ווערטער, וועלכע זאָלען אַם קלאָרסטען אויסדריקען זיין מיין און פלעגט קיינמאָל ניט געפינען דאָס פאַסענדע וואָרט און דערביי זיך רויטלען, ווי אַ קינד, וואָס פערהערט זיך ביים פאָטער. דערפאַר האָט איהם זעהר געקרענקט דאָס בענעהמען זיך פון קאָוואַלסקי'ן צו איהם. קאָוואַלסקי האָט איהם בעהאַנדעלט ווי אַ קינד און נישט געלאָזט אויסדריקען זיינע געדאַנקען, אַזוי ווי ער האָט געוואָלט. מישא האָט געוואוסט, אַז ער האָט רעכט און ווען נישט קאָוואַלסקי, וואָלט ער געקאָנט פאַר מעריין ענטוויקלען זיין אידעע: „די טראַגעדיע פון יודישען שאפען אין גלות“, פאַרוואָס עס קאָן זיך נישט ענטוויקלען אַן אייגענע יודישע קונסט אין אַ פרעמדער סביבה, און דעם גורל פון יודישען קינסטלער, — ער האָט עס אַזוי קלאָר געוואוסט. ער האָט געדאַכט דעריבער געלעזען און געהאַט זיין אייגענע מיינונג אויך.

ער איז געווען ציוניסטיש געשטימט, האָטש נישט קיין פאַרטיי-מענש. ער האָט צו קיין שום עקזיסטירענדער פאַרטיי נישט אָנגעהערט. יודיש געזאָגען איז ער געווען פון דער-היים אוים, קליינערהייד גאָר פרום, האָט תלמוד געלערנט, דערנאָך, אַז ער האָט זיך אין דער-היים פאַרבערייטעט צום פינפטען קלאַס גימנאַזיום, האָט ער די לשון-קודשדיגע ביכלעך אויך נישט אַוועקגעלעגט. ער האָט פיעל איבער יודישע ענינים געלעזען און געוואוסט. יודישע צרות און עולות געגען יודען האָבען געפונען אַ טיעפען אָפקלאַנג אין זיין האַרץ. אַ ביסעלע פאַנטאַזיע נאָך געהאַט, נאַאיוו געווען — האָט ער לעזענדיג די געשיכטען פון אַנדערע פעלקער, די טהאַטען פון זייערע העלדען, אויך געטרוימט פון אַ צוקונפט פאַר זיין פאָלק, וואָס זאָל אויך פול זיין מיט גרויסע העלדען-טהאַטען. דערפאַר האָט ער צו קיין פאַרטיי נישט אָנגעהערט. די אַלע פאַרטייען, וואָס זענען דאָ ביי יודען, זענען נישט די ריכטיגע, זיי זענען צו-לאַנגווייליג, צו-פאַמעליך. מיט דער שנעלקייט, וואָס ער האָט דורכגעלערנט די געשיכטען פון

די פעלקער, האט ער געוואלט די יודישע צוקונפט שאפען. איהם האט זיך אויסגעוויזען, אז דאס איז זעהר גרינג אויסצופיהרען, מען דארף נור אנהויבען, זיך נעהמען דערצו. דערווייל האט די יודישע בעלייריגונג געשניטען זיין שטאלץ, וואס איז ביי איהם געווען נאטירליך און שטארק ווי ביי יעדען געזונדטען נאטירליכען בחור אין זיינע יאהרען ביי יעדען פאלק.

דאס אלץ האט ער געוואוסט ביי זיך, נור ארויסברענגען האט ער עס דאך נישט געקאנט: אין א געזעלשאפט פלעגט ער זיך שעמען, און ווי ער האט אנגעהויבען צו רעדען — פלעגט ער רויט ווערען און נישט קאנען געפינען דאס פאסענדע וואָרט. איז ער נור געזעסען אויף די פערזאמלונגען, איינהארכען זיך, וואס אנדערע זאגען און רופען: „עס איז נישט דאס", „עס איז נישט דאס". און דערביי פלעגט ער עס אזוי שטיל זאגען, אז קיינער זאל נישט הערען, און איז רויט געווארען.

מושא איז ארויסגעגאנגען צו זיך אין שטוב אריין, וואס ער האט געהאט אויפ'ן איבערשטען שטאק און ביי זיך געטראכט: יא, זי האט'ס בעמערקט. ווי זי האט מיך אנגעקוקט, ווען ער האט גערעדט, — א געלעכטער'ל האט געשוועבט אויף איהרע ליפען — איך האב'ס געזעהן. קינסטלער, און אז מען איז א קינסטלער, דארף מען אלץ אזוי אויסריידען — גראב, ארדינער, ווי ער האט מיר די ווערטער איבערגעהאקט? איך וואלט דאך געקאנט ארויס-ברענגען אלץ, און פארוואס האט זי געשמייכעלט?

ער האט זיך מיט אמאל געגעבען א שאקעל-אב פון אלץ, אנגעצונדען די לאמפ און אוועקגעזעצט זיך ביי א בוך לעזען. דאס פנים האט איהם דערביי געפלאמט ווי א פייער.

א פאר מאל האט מען פון אונטען געקלינגען אויף מיטאג. ער האט געהערט דאס קלינגען און איז נישט אראב, ביז די דינסט האט אנגעקלאפט אין טהיר — „דער מיטאג איז אויפ'ן טיש".

אז ער איז אראבגעקומען, זענען אלע שוין געזעסען ארום טיש. די מוטער האט איהם אנגעקוקט פערוואונדערט.

ער איז געזעסען די גאנצע צייט ביים מיטאג, דאס פנים איז איהם רויט געוועזען און ער האט געשוויגען. די מוטער האט עס בעמערקט.

— און וואו איז דער העלד פון קיעוו? — האט געפרעגט די מוטער, מיינענדיג קאוואלסקי'ן — פארוואס האט איהר איהם נישט איינגעלאדען אויף מיטאג, איך האב דאך אייך געזאגט.

— ער איז אין דארף געבליבען, אזא מאדנער מענש — האט סאניע אנגעהויבען צו דערצעהלען וועגען קאוואלסקי'ן די מעשה מיט'ן קושען דאס דארפס-מיידעל מיט פיעל איבערגע-טריבענקייט.

מישא איז געזעסען, אויסגעהערט און גארנישט גערעדט.

זיין קליין ברידער'ל, וועלכען מישא האט זעהר געליעבט, האט זיך געווענדט צו איהם וועגען עקזאמען, צו וועלכען ער האט זיך איצט געגרייט.

מישא האט איהם אבגעענטפערט קורץ און פערמיידליך, וואס איז נישט געוועזען זיין געוועהנהייט. די מוטער האט עס בע-מערקט און געקוקט אויף זיין פלאמענדיג פנים.

אז מישא איז נאך מיטאג ביי זיך אין צימער געוועזען, האט די מוטער אין טהיר אנגעקלאפט.

זי איז געוועזען א פרוי פון די אכציגער יאהרען, א אינטע-ליגענטין פון א רייך יודיש הויז. זי האט גערעדט פראנצויזיש און געוועזען ראמאנטיש געשטימט. זי האט זעהר פיעל געהאלטען פון ליעבע און אסך ראמאנען געלעזען, האטש אליין האט זי חתונה געהאט דורך א שדכן (דאס איז געוועזען איהר טראגעדיע). מיט מישא'ן האט זי זיך געפיהרט קאמעראדיש. זי האט איהם ליעב געהאט אהן א גרעניץ און זי האט זעהר גוט אויסגעפאסט אלע ענדערונגען, וואס זענען אין איהם פארגעקומען.

— מען קאן. ביטע. אך, דו! — האט זיך מישא פערשעמט אויף דער מוטער'ס פלוצליכער ערשיינונג.

— מישא, וואס איז מיט דיר? — האט די מוטער איהם גע-פרעגט פראסט און קאמעראדיש.

— גאָרנישט, מאַמע!

— עפּיס־וואָס איז געשעהן מיט דיר, טײַבעלע, — האָט איהם די מוטער געזאָגט אויף הויכש און דעם קאָפּ געגלעט ווי אַ קינד, — ווילסטו — זאָג, ווילסט נישט — דאַרף מען נישט, נור בערוהיג דיך, קינד!

מישאַ האָט געשוויגען, נור די אויבערשטע ליפּ געציטערט.

— איך קלער וועגען דעם, איך קלער וועגען דעם, — האָט מישאַ געזאָגט, פאַרטענדיג זיך די נאָגעל און רויט ווערענדיג דערפון קאָפּ ביז'ן טיעפען האַלז אַרײַן, — עס וואָלט גוט געווען, איך וואָלט מיך נאָך פערטערבויג אַרײַנגעקראָגען, אַ גרויסע שטאָדט,— האָט ער קוים געענדיגט דעם זאַץ.

די מוטער האָט געוואוסט וועגען מישאַ'ס שטילע געפיהלען צו מעריען און זי האָט געהאַט געהערט פון מאַן, אַז מערי וויל קיין פעטערבורג. איהר איז באַלד די זאַך אינגאַנצען קלאָר געוואָרען.

„אַהאַ, די ליעבע", — האָט זיך די מוטער געטראַכט.

— אפשר וועט זיך נאָך לאָזען מאַכען, — האָט די מוטער געזאָגט און אַ שטיל שמייכעלע האָט געלויכטען איבער איהר שענעם לעבעדיגען געזיכט אויף איהר קינד'ס „יונגע ליידען".

— גאָר נישט געווען פאַר מיר? — האָט מישאַ אָפּגעווענדעט דאָס געשפּרעך.

— יאָ, דאַוויד איז דאָ געווען און געפרעגט אויף דיר, צי דו ווילסט אַהין געהן?

— געוויס, מאַמע.

— צום ד"ר ליזערעוויטש. קינד, איך וואָלט דיך נישט געראַטהען. צו וואָס טויג דיר דאָס, נישט אונזערע מענשען.

— אָבער, מאַמע! — האָט מישאַ זיך געקרימט און גענומען זיך אַרויסצוגעהן.

ער איז אַראָפּגעגאַנגען נאָך די מוטער. די מוטער איז לאַנג געשטאַנען אויף די טרעפּ און איהם נאָכגעקוקט און צו זיך גערעדט:

— ער האָט'ס דערפיהלט, דאָס אָרימע קינד!

דאַוויד איז געווען מישא'ס בעסטער פריינד. זיי האָבען אינאיינעם אין פינפטען קלאַס געלערנט און דאָס גימנאזיום דורכגעמאַכט, האָבען אינאיינעם די פאַפּירען אַריינגעשיקט קיין קיעוו און קיין פעטערבורג, געדענקט צוזאַמען אַנצוקומען אויף איין פאַקולטעט, אויף מאַטעמאַטיק, נור דאַוויד איז געווען דעם „משוגענעם" ד"ר לייזעראָוויטש'ס אַ זוהן, וועלכער וואוינט אין דעם אָרימסטען יודישען קוואַרטאַל א.ן „ראָוו" און הילט בלויז אָרימע־לייט און לויפט אַחוץ אין די רייכע הייזער און שלעפט צוזאַמען וועש פאַר די קראַנקע, און שעמט זיך ניט אַליין אַלץ זיי צו צוטראָגען איבער דער גאַס.

וואָרום ד"ר לייזעראָוויטש איז געווען אַ פערביסענער פריידענקער און דעמאָקראַט פון די זעכציגער יאָהרען, אָדער „אַ ליבעראַל" — ווי זיין זוהן דאַוויד האָט איהם מיט שפּאָט גערופען. ד"ר לייזעראָוויטש האָט פון זיין „אונגעזעצליך" ווייב געהאַט צוויי „אונגעזעצליכע" קינדער — אַ זוהן און אַ טאָכטער. „אונגעזעצליך" איז זי געווען — ווייל ער האָט חתונה געהאַט מיט איהר אָהן חופה וקדושין. און ער האָט אַזוי חתונה געהאַט, נישט דערפאַר, ווייל עס איז איהם ווער געשטאַנען אין וועג, ניין, נור אויס ריינעם „פּרינציפּ". די צוויי קינדער האָט ער אויפגעצויגען אָהן רעליגיאָן, „פּרינציפּיעל" און נישט אַרויפגעלאָזט דעם נאָמען „גאָט" אויף זיין שוועל.

זיינע קינדער זענען אויפגעצויגען געוואָרען נאַאיוו און אונשולדיג. און דאַוויד'ן פלעגט זיך אין דער קינדהייט, להכעיס דעם פאָטער, גאָר ווייזען אַ רעליגיעזע שטרעבונג. דאָס קינד האָט ליעב געהאַט צו געהן אין דער אָרימער שוהל אַריין, וואָס איז דאָרט געווען אין דעם יודישען אָרימען קוואַרטאַל, און איינהאָרכען זיך צום דאַווענען פון די יודען, און האָט דעם פאָטער פאַרגעוואָרפען, וואָס ער מאַכט נישט קיין קידוש פרייטאָג־צו־נאַכטס, פון וואָס דער פאָטער האָט גרויס פערדרוס געהאַט. און האָטש דער פאָטער האָט שטענדיג גערעדט וועגען פרייער ליעבע, דאָך לעבט ער שוין זיעבצעהן יאָהר זינט די טאָכטער איז איהם גע-

בוירען געוואָרען (ביי איהר געבורט איז די מוטער געשטאָרבען) אָהן אַ פרוי. ער האָט די קינדער אַליין אויפגעצויגען, געצוואָגען זיי, געבאָדען און געקעמט. דאָס מיידעל האָט ער אַליין אויפגעצויגען מיט אַ פלאַש מילך, און נישט אַריינגעלאָזט קיין פרוי צו זיך, און די „מוטערליכע" בעשעפטיגונג מיט די קינדער פיהרט ער אויס ביז'ן היינטיגען טאָג.

אין שטאָדט האָט דער ד"ר לייזעראָוויטש געהאַט אַ שם אַלס רעוואָלוציאָנער. וואָס עס האָט זיך נור געמאַכט אין שטאָדט, האָט מען דעם דאָקטאָר באַלד אַרעסטירט. און אַז מען האָט געהערט, אַז מען האָט דעם ד"ר לייזעראָוויטש אַרעסטירט, האָט מען באַלד געוואוסט, אַז „עס האָט זיך אָנגעהויבען". מען האָט איהם פיעל מאָל פון גאַס אַראָבגענומען, געפינענדיג איהם, אַז ער טראָגט עפּיס הינטער דעם ראָק. נור אָנשטאָט באָמבעס אָדער געוועהר, וואָס די פּאָליציי האָט מיט גרויס פאָרזיכט געפּרובט פון הינטער זיין ראָק אַפּער צו נעהמען, האָט מען געפונען ביי איהם פלאַשען מיט מילך, וואָס ער האָט געהאַלטען אין איין אַרומטראָגען אין אָרימע הייזער צו קראַנקע קינדער. מישא'ס פאָטער און די מוטער זענען זעהר דאַגעגען געווען, וואָס מישא חבר'ט זיך מיט'ן ד"ר לייזעראָוויטש'עס זוהן. און ד"ר לייזעראָוויטש'ן איז אויך צוערשט נישט געפעלען געוואָרען, וואָס זיין זוהן חבר'ט זיך מיט אַ פּורושא, נאָר די חברים האָבען זיך אַזוי ליעב געהאַט, אַז עס איז זיי שווער געווען אָפּצורייסען. דער דאָקטאָר האָט זיך אויך באַלד צוגעוועהנט צו מישא'ן, ער האָט איהם ליעב געקראָגען, האָטש ער האָט איהם נישט געקאָנט פערגעסען זיין פאָטער דעם פּורושא.

צו דעם חבר איז איצט מישא אַהינגעגאַנגען אין דעם יודישען קוואַרטאַל, אָדער אין „ראָוו", ווי מען האָט עס גערופען — צו פערגעסען זיך אין זיין „נאַרישקייט", ווי ער האָט אָנגערופען זיין נייגונג צו מערי'ן, אָדער גיכער צו פערטרויען זיין חבר מיט זיינע געדאַנקען. ער האָט געוואוסט, אַז נור איינעם קאָן ער אָנפערטרויען אַלץ, קאָן ער אַלץ דערצעהלען, אפילו זיין

גרעסטע נארישקייט און אינאיינעם מיט איהם צו לאכען דעריבער— דאס איז זיין פריינד דאוויד.

דאס אכטע קאפיטעל.

דאס יודישע קווארטאל איז געלעגען אין א „ראוו". א מיטעפער גראבען איז עס געווען אין א ווינקעל פון שטאדט, פערשטעלט פון ביידע זייטען מיט הויכע, זאמדיגע ברעגעס. אין דעם גראבען און אין די שמאלע לעכער, וואס האבען געהייסען די געסלעך, און הרוב'דיגע הולצערנע איינגעפאלענע הייזער, האבען זיך אויף א שטח פון די איינגע געסלעך, וועלכע זענען פערפלאנטערט געווארען איינס אינ'ס אנדערע, אויפגעהאלטען איינגע טויזענד נפשות. קיין רינשטאקען זענען אין „ראוו" נישט געווען. די גאסען נישט געברוקירט, די זון זעלטען ווען דארט אריינגעקוקט, זענען די בעשטענדיגע בלאטעס קיינמאל נישט געווען דארט אויסגעטריקענט און מען האט נישט געקאנט דורכגעהן פון איין זייט געסעל צום צווייטען. דערפאר האבען זיך אלע רינשטאקען פון שטאדט אין „ראוו" צונויפגעגאסען. און ווי עס פלעגט נור ווערען א רעגען, האט זיך דאס וואסער פון שטאדט אריבערגעשווינקט איבער די הויכע ברעגעס אין דעם טהאל אריין אין „ראוו" אראב. צוליעב דער שטענדיגער פייכטקייט האבען זיך דארט אויפגעהאלטען אלע עפידעמישע קראנקהייטען. די קינדער, וואס זענען געזעסען אין דער בעשטענדיגער בלאטע, פלעגען פון די קראנקהייטען גארנישט ארויסקומען. אין יעדען צווייטען הויז איז א טיפוס געווען, יעדעס אנדערע קינד איז קראנק געווען אויף די ענגלישע קרענק, און זענען געזעסען מיט זייערע קרומע, אונענטוויקעלטע פיסלעך און גרויסע קעפ פאר די טהירען, האלב אין דער בלאטע, טייל מיט די גליהענדע פנימ'לעך פון היץ און פיבער, ווארים די מוטערס זענען נישט אין דערהיים געווען, ווייל ס'רוב האבען דארט געוואוינט די „אונקעס", ארימע בעלי-מלאכות, בערשטען-מאכערס און גארבערס. די ווייבער האבען געהאנדעלט אין מארק, — און די קינדער האבען זיך אין די פערלאטע הרוב'דיגע הייזער אליין אויפגעצויגען.

די זון פלעגט דארט זעלטען ווען ארײנשײנען — די וועלטערע לײט פלעגען פריה בלינד ווערען. דער פראצענט טויט־בעלען פון די קינדער אין „ראוו" איז געווען א אונגעהויערער, נור אפילו די, וועלכע האבען זיך שוין יא ערהאלטען בײם לעבען און אויפגעצויגען געווארען אין „ראוו" — זענען עס געווען שוואכע, קראנקע, האלבע קאליקעס. מיט גרויסע וואסערדיגע קעפ און אונענטוויקעלטע ווייכע ביינער, מיט קרומע פיס און ווייכע שוואכע הענד, האבען זיי זיך געשלעפט איבער די בלאטעס פון „ראוו".

נור דאך האבען די אײנוואוינער פון „ראוו" נישט פערלאזען דעם „ראוו" און זענען זיך נישט געגאנגען זוכען אן אנדערן, געזונדערן פלאץ. מען קאן זאגען, זיי האט צוגעבונדען א געוויסע ליעבע צו זייער פערשאלטען ארט, און דער, וואס איז געבוירען געווארען אין „ראוו", האט אויף איהם גערוהט די קללה, אז ער האט זיך נישט געקאנט פון איהם ארויסקריגען, און איז געבליבען דארט זיין טרויעריג לעבען צו פיהרען.

דארט, אין דער בעשטענדיגער בלאטע און געשטאנק, האט זיך ד"ר לײזעראוויטש זיין נעסט געמאכט. דארט האט ער זיך אויפגעהאלטען, כדי נאהנט צו זיין צו די ארימע־לײט מיט זיין הילף.

מישא האט איצט געטרעטען אין די געסלעך טיעף אין דער בלאטע פון „ראוו".

די געסלעך זענען בעלויכטען געווען פון די קליינע לעמפלעך און פלעמלעך פייער, וואס האט זיך ארויסגעוויזען פון יעדער אפענער טהיר. עס זעהט זיך אויס, אז די ווייבער זענען ערשט איצט אהיים געקומען פון דער גאס און האבען אפגעקאכט זייער וועטשערע. ווארום פון אומעטום האט זיך דורך די אפענע טהירען ארויסגעריסען רויך פון די אויווענס (צו דעם צוועק, זעהט אויס, האבען די ווייבער די טהירען פון זייערע הייזער געעפענט) און עס האט זיך פערטראגען א געשמאק פון אנגערײשענס און א פרעהליך געשריי פון קינדערלעך, וואס האבען ארויסגעזאגט זייער פרייד אויף דעם קאכענדיגען עסען. פון צייט צו צייט האט זיך

פערנומען אַ הריפּענדיגע קול פון אַ וויינענדיג קינד, וואָס די מוטער האָט עס איבערגעלאָזט אין זײַנע געשרייען, נישט האָבענדיג קיין צײַט אַוועקצוגעהן פון דער קינד, אָדער אַנ׳אַנדערע האָט איינגע־זאַמעלט איהרע קינדער פון דער בלאָטע אין שטוב אַרײַן.

אויף מישאַ׳ן האָט יעדעס מאָל דער טרויעריגער אָנבליק פון דער גאַס געמאַכט אַ שרעקליכען איינדרוק. נור דאָסמאָל מעהר נאָך ווי אַנ׳אַנדערס מאָל. ער איז איצט געווען אין אַ שטימונג אַלץ אויפצונעהמען אין זײַן נשמה, וואָס קאָן איהם נור פערגעסען מאַכען זײַן „נאַרישקײַט“ — ווי ער האָט גערופען זײַן רעגי־קען וועגען מירי׳ן. און ער האָט זיך געטראַכט: גאָט איך דאָ מיט אַנ׳איינריידעניש אין בויך, און דאָ זענען פאַראַן מענשען, וואָס לעבען אין אַזאַ נויט. און נישט פרעמדע מענשען, נור אייגענע, יודען, און נישט פאַראַן איינצעלנע, נור אַ גאַנץ פאָלק, דאָס גאַנצע יודישע פאָלק לעבט אַזוי אין רוסלאַנד, אויסער איינציגע גליקליכע, וועלכע האָבען זיך אַרויסגעקראָגען פון דעם „ראָוו“ און לעבען אין די שטעדט. צווישען די גליקליכע איז ער אויך. און פאַרוואָס איז ער בעסער פון אָט די קינדער, וואָס וואַלגען דאָ? פאַרוואָס קומט עס איהם אַנ׳אַנדער לעבען: אַ ריין בעט און אַ גוטען מיטאָג? ער האָט זיך דאָך געקאָנט געפינען אין דעם־זעלבען מעמד, ווי זיי.

אַרײַנגעקומען צום ד״ר לייזעראָוויטש, האָט ער געטראָפען ווי שטענדיג אַ האַלבע שטוב, פול מיט קראַנקע אָרימע־לײַט, וואָס האָבען אַ קאָנצערט אָפּגעגעבען מיט זייער הוסטען און קרעכצען. יעדער האָט זיך געסטאַרעט וואָס העכער און שטאַרקער צו הוסטען אָדער צו קרעכצען און אַזוי אַרום צו וויסען געבען פון זײַן געפעהר־ליכער קראַנקהייט. איינגע ווייבער זענען געזעסען מיט שלאָפּע קינדער אויף די הענד. די קינדער מיט די פערבונדענע קעפּעלעך האָבען אײַנגעבויגען די קעפּעלעך צו די מוטערס בריסטען, ווי זיי וואָלטען שוין בעשטאַנען אויף דעם טויט, וואָס וואַרט אויף זיי. דער דאָקטאָר, אַ הויכער און אַ דאַרער, מיט אַ גרויסען שטערן און האַלב אויסגעקראָכענע האָר, איז געשטאַנען הינטער אַ טיש,

אויף וועלכען עס איז געווען אויסגעשטעלט אַ גאַנצע אַפּטייק מיט פלעשלעך. ער האָט גענאָסען פון איין פלעשעל און דאָס צווייטע אַריין און געמישט אַ רעצעפּט, — האָט ער דערווייל צוגעלייגט דאָס אויער צו אַ יודענעס ברוסט און האָט געברומט אין אַ בייזערדיגען טאָן:

— ווידער הוסטען, — האָט ער געשריען ווי די יודענע וואָלט דערין שולדיג געווען, וואָס זי איז ווידער אַרומגעלאָפען מיט די זעק אין די הויפען, — איך האָב דאָך אייך געזאָגט, איהר זאָלט ליגען אין בעט. אַ פּרנסה זיך איינגעשאַפט, מיט אַ קראַנקער ברוסט אַרומציקריכען מיט זעק אין די הויפען. איהר קאָנט עס נישט לאָזען פאַר'ן סטראַזשניק, פאַר'ן שטאָדט־גאָלאָוואַ? זי מיט אַ קראַנקער ברוסט דאַרף אַרומקריכען איבער הויפען, זאָלען זיי שלעפען זיך — איהר לעגט אייך, צוויי טעג נור ליגען, צוויי טעג. איך וועל מאָרגען זיין.

— און מיט'ן קינד, וואָס זאָל איך מאַכען? — פרעגט די יודענע.

— מיט'ן קינד, האַ מיט'ן קינד, — קראַצט זיך דער דאָקטאָר אין קאָפּ, — זי מוז נאָך אַ קראַנק קינד אויך האָבען. נישט וויגען, נישט וויגען, ניין. אין בעט אַריין. — הערביי לויפט דער דאָקטאָר אין אַ ווינקעל אַריין און שלעפּט עפּיס פון דאָרט אַ פלעשעל, — און חנה רחל וויל שוין נישט באָרגען. זאָגט איהר, אַז איך וועל בעצאָהלען.

— ניין. זי וויל דאָך דעם דאָקטאָר אויך שוין נישט באָרגען. זי וועט מעהר נישט באָרגען האָט זי געזאָגט — זי קריגט נישט אָב.

— איז שלעכט, איז שלעכט, אַ קראַנק קינד מוז זי אויך נאָך האָבען — בייזערט זיך אויף איהר דער דאָקטאָר, האַפּט דאָס פלעשעל, לויפט אַריין אין אַ ווינקעל און גיסט אָב פון אַ ראַנדעל, וואָס איז געשטאַנען אויף אַ ברענענדיגען אייוועזן, אַ פלעשעלע מילך — אויף היינט אויף־דער־נאַכט וועט איהר דאָס גענוג האָבען. מאָרגען וועל איך זיין, וועל איך זיין, — זוכט ער אין די קעשענעס און געפינט גאָרנישט. — מישאַ! — רופט ער,

דערזעהענדיג מישא'ן — מישא, האסט נישט צוויי קאָפּיקעס? — מישא האט ארויסגענומען צוויי קאָפּיקעס. נאט אייך! — גיט דער דאָקטאָר איבער די צוויי קאָפּיקעס מיט'ן פלעשעל מילך דער יודענע, ווי מען גיט איבער זעהר א טייערן רעצעפּט. אויף היינט אויף־דער־נאכט זאָלט איהר געבען דאָס (ווייזט ער אויפ'ן פלעשעל), אויף מאָרגען אין דער־פריה זאָלט איהר קויפען פאר דעם פיערער מילך און געבען א צווייט מאָל, און שפּעטער וועל איך זיין, וועל איך זיין. נו, געהט, געהט, געהט, — שטופּט ער די יודענע ארויס צו דער טהיר.

מישא איז אריינגעגאנגען אין צווייטען צימער. דאָס צימער איז געווען האלב אין טונקעל, ווארום דאוויד האט פערשטעלט די לאָמפּ מיט זיין קערפּער. ער איז געלעגען איבער'ן טיש, קניהענדיג אויף א שטוהל און האט געלעזען א בוך. פאר איהם אין א קערבעל איז געלעגען א ברויט, פון וועלכען ער האט יעדעס מאָל אָפּגעבראָכען א שטיק און געגעסען אונבעוואוסט, נור מיט אפּעטיט. אין א ווינקעל, האלב אין טונקעל, אויף א באנק נעבען א שעפעל מיט ווארים וואסער איז געזעסען ראחעל, דאוויד'ס שוועסטער מיט א אויסגעצוואָגען קעפּעל. און איהרע נאסע שווארצע האָהר זענען געווען פערפלאָכטען אין קליינע דינע צעפּעלעך און זי האט זיך געשפּיעלט מיט איהרע נאקעטע הענד.

ביי מישא'ס אריינקומען איז דאָס מיידעל נישט אויפגע־שטאנען, האט זיך נישט פערשעמט, נישט געאיילט צו פער־דעקען איהרע נאקעטע הענד און האלז, נישט איהרע נאסע האָהר און נישט איהרע נאקעטע פיס, וועלכע מען האט ארויס־געזעהן פון איהר קורץ קליידעל — זי האט גאָרנישט געפיהלט, אז מען דארף זיך שעמען מיט'ן נאקעטען לייב. זי האט זיך נור אָנגערופען:

— דאוויד, זעה, ווער עס איז דאָ!

דאוויד האט זיך אָבער נישט אומגעקוקט, האט געשמאק דאָס ברויט געגעסען און געשמאק געלעזען.

— אױ, װאָסער אַ נאַר ער איז, מישאַ — האָט זיך אָנגערופען דאָס מײדעל מיט אַ קלינגענדיג געלעכטערל, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז נישט בלױז איהר קאָפּ האָר זענען געװאָרען געװאַשען, נאָר איהר קול'כיל אױך — דאָס גאַנצע ברױט האָט ער שױן אױפגעגעסען, און דאָס בוך האָט ער נאָך נישט געענדיגט.

דאַװיד האָט זיך אומגעקוקט. עס איז געװעזען אַ געזונטער, קרעפטיגער יונג פון אַ יאָהר אַכצעהן מיט אַ פּאָר רױטע באַקען.

— אַה, טי! — האָט ער די האַנד אױסגעשטרעקט צו מישאַ'ן קאַמעראַדיש — נו, טשטאָ ס'טאָבאָי?

— ניטשעװאָ, — האָט מישאַ געענטפערט, אַרײנבױגענדיג זיך אין בוך, — װאָס לעזטו? — אַה, אַננאַ קאַרענינאַ. נו, װאָס איז דאָרט מיט לעװין?

— אַ מענש דער װראָנסקי, — זאָגט דאַװיד נישט אָהן קנאה — אַ אָפיציר מיט שפּאָרען; אױף די „סקאַטשקעס" געהט ער, און מיט פּרינצען פאָהרט ער אַרום. דאָס הײסט געלעבט אַ גוטען טאָג.

— און מיר געפעלט אַננאַ, — האָט ראַחעל זיך אָפּגערופען פון װינקעל אַרױס, — גאַנץ גוט, װאָס זי איז אַװעק פון מאַן, איך װאָלט אױך אַװעק — אַזאַ לאַנגװײליגער.

— און דו האָסט דיך נישט װאָס אַרײנצומישען, — האָט איהר דער ברודער אָפּגעענטפערט פון טיש, — אַ מײדעל װײסט נישט פון אַזעלכע זאַכען.

— אַהאַ, — האָט זיך ראַחעל אָנגערופען נישט אָהן גאוה — און איך האָב דאָס בוך שױן לאַנג געלעזען; נאָך אַז איך בין אין פירטען קלאַס געװעזען האָב איך עס געלעזען.

— װאָט קאַקאַיאַ! — האָט דאַװיד געענטפערט דער שװעסטער מיט שפּאָט.

— אױ, װאָסער אַ נאַר ער איז, מישאַ, — האָט די שװעסטער װידער געזאָגט אין אַ קלינגענדיג לעכעלן.

— אַזעלכע דערוואַקסענע מענשען ליעבען בײַ טאָלסטאָי'ען. וואָס אַ גרויסער אָפיציר, אַ רײַכער פּאָמעשטשיק, אַ הויכער טשינאָווניק. דאָס זענען אַלץ אַזעלכע פּאַרטיגע מענשען זיי קאָנען שוין ליעבען. אָבער קײן סטודענטען זענען גאָר נישטאָ בײַ איהם, — האָט מישאַ זיך אָנגעהויבען עפּיס אומבעדאַכט און איז רויט געוואָרען.

— אַ, סטודענטען ליעבען זיך אויך, און נישט דוקא סטודענטען און גימנאַזיסטקעס ליעבען זיך אויך, און נישט בלויז גימנאַזיסטקעס, נור אַזעלכע קלײנע קינדער — ווײַזט ראַהעל מיט דער האַנד — ליעבען זיך אויך. איך האָב נישט לאַנג געלעזען אַ ראָמאַן פון אַזעלכע קלײנע קינדער, — האָט זיך ראַהעל פון איהר באַנק אָפּגערופען.

— דאָס ווײס איך, — האָט מישאַ געזאָגט צו ראַהעל'ן, — אַזוי אָט סתם ליעבען; אָבער איך מײן אויף אַ רעכטען אמת. אַזאַ ליעבע ווי בײַ טאָלסטאָי'ען, שטאַרקע אײפערזיכטיגע ליעבע, וואָס קאָן צו גרויסע שהאַטען ברײנגען, נישט אַ גימנאַזיסטקעס-ליעבע מיט אַ סטודענטען-ליעבע. מעהר ווי בריוועלעך זיך שרײַבען איז בײַ יונגע סטודענטען נישטאָ. כדי שטאַרק ליעב צו האָבען, מוז מען שוין אַ גאַנצער מענש זײַן, אַ גרויסער טשינאָווניק, אַ הויכער אָפיציר, אָדער, צום ווענינגסטען, אַ בערימטער דאָקטאָר.

— נײן. אויף אַ רעכטען אמת, נישט קײן גימנאַזיסטקעס-ליעבע'' נור אַן'אמת'ע פּאַרטיגע ליעבע, וואָס קאָן צו שהאַטען ברײנגען, איז בײַ יונגע גימנאַזיסטען אויך דאָ, און עס טרעפט זיך בײַ יונגע גימנאַזיסטקעס אויך, — האָט ראַהעל געזאָגט, צושאָקלענדיג מיט איהר קאָפּ.

— זעהסט דאָך, אַז מיט איהר וועסטו גאָרנישט מאַכען, ווײַבערשע לאָגיק, — האָט זיך דאַוויד אָפּגערופען מיט פעראַכטונג אויף ראַהעל.

באַלד איז דער פּאָטער אַרײַנגעקומען צולויפען, אויף גיך זיך די הענד אָפּגעוואַשען, גענומען הײס וואַסער פון אײוועץ

אַראָפּ, אַרײַנגעגאָסען אין דעם שעפֿעל, וואָס איז דאָרט געשטאַנען אויף דעם באַנק נעבען דעם מײדעל, און האָט מיט דער האַנד געוואונקען צו דאַוויד'ן: — אַנו, קום נור אַהער, דאַוויד, קום אַהער.

דאַוויד האָט זיך געאַמפּערט:

— ניִשט איצט, פֿאָטער, שפּעטער, פֿאַר'ן שלאָפֿען לעגען, איך וועל זיך אַלײן.

— נײן, פֿאַר'ן עסען — קום אַהער, קום אַהער, פֿאַר. מישאַ'ן האָסט דו דיך ניִשט צו שעמען; די מוטער טהוט איהם אויך דאָסועלבע, אַז ניִשט — איז שלעכט, זעהר שלעכט. — רײדענדיג דאָס, איז ער צוגעגאַנגען צו דאַוויד'ן, האָט איהם גענומען בײַ דער האַנד און צום שעפֿעל מיט'ן וואַרימען וואַסער צוגעפֿיהרט.

דאַוויד איז אַהינגעגאַנגען צום שעפֿעל מיט אַ קינדיש שמײכעלע, גלײַך ווי ער וואָלט דעם פֿאָטער דאָס געלעכטעריל, וואָס ער מאַכט זיך, פֿערגונען און האָט געוואונקען צו מישאַ'ן.

— ווי אַ קינד איז ער, ער לאָזט זיך ניִשט דעם קאָפּ וואַשען, — האָט ראַחעל געלאַכט.

— און דו שווײַג, דאָס רײדען שאַדט צו אַ געוואַשענעם קאָפּ, — האָט דער פֿאָטער אַהין געזאָגט צו איהר.

באַלד איז דאַוויד'ס קאָפּ אין שעפֿעל געלעגען און דער פֿאָטער האָט איהם מיט זײף אײַנגעריבען, רײדענדיג מיט מישאַ'ן:

— נו, וואָס, שוין ערהאַלטען אַנ'ענטפֿער פֿון אוניווערזיטעט?

— איך ניִשט.

— און וואו אַהין פֿאָהרסט דו?

— נאָך ניִשט בעוואוסט. און דאַוויד?

— איך וועל גאָר ניִשט פֿאָהרען אין אוניווערזיטעט, — האָט דאַוויד אַרויסגעשריִען פֿון שעפֿעל אַרויס אין, אַרויסנעהמענדיג דעם קאָפּ מיט די זײף פֿון דעם שעפֿעל אַרויס, האָט ער געזאָגט, ניִשט קאָנענדיג עפֿענען די אויגען איבער די זײף, — אַזעלכע קרעפֿטען ווי מיר דאַרפֿען זיך ניִשט אַוועקזעצען אין

אוניווערזיטעט, ווען דאָס גאַנצע פֿאָלק וואַכט־אויף, — — —

— — — — — — — — — —

— שוין גוט, שוין גוט, — האָט דער פֿאָטער געזאָגט, — אָבער די גאַנצע זייף איז אויף דער פּאָדלאָגע, שטעק נור דעם קאָפּ אין שעפֿעל — און ער האָט איהם אָנגעהויבען דעם קאָפּ אויפ'ס ניי צו זייפֿען.

אויף מישאַ'ן האָבען די ווערטער געמאַכט אַנ'איינדרוק. ער געהט אַרום און קלערט וועגען אוניווערזיטעט, וועגען מערי'ן. נור אָן די רעוואָלוציע, פֿון וועלכער מען האָט שוין איבעראַל געהערט, אָן די סאָציאַליסטישע בראָשורען, וואָס מען האָט אי־בעראַל געלעזען, און אָט דעם, וואָס גאַנץ רוסלאַנד האָט גע־דענקט און געהאָפֿט — אָן די פֿרייהייט — אָן דעם האָט ער גאָר פֿערגעסען. ער האָט זיך פֿערשעמט און, ווי שטענדיג ביי אַזעל־כע צופֿעלען, איז ער בייז געוואָרען אויף זיך.

— איך בין אַ נאַרִיש יונגעל, אַ יונגעל, אַ יונגעל. און אַ עגאָאיסט בין איך — אַ מאוס'ער עגאָאיסט. בעת גאַנץ רוסלאַנד קלערט וועגען פֿרייהייט, טראַכט איך וועגען זיך און מערי'ן. אַח, ווי נאַריש איז דאָס. נישט פֿאָהרען אין אוניווערזיטעט, אַריינ־וואַרפֿען זיך אין דער בעוועגונג — אויף אַרבייט, אויף אַרבייט.

אָבער וואָס? וואָסערע אַרבייט? מען דאַרף זעהן, מען דאַרף זעהן, וואָס עס איז דאָ צו טהון און אַריינוואַרפֿען זיך דערינען, אַריינוואַרפֿען זיך מיט'ן גאַנצען לעבען, — האָט ער אין איין מינוט ביי זיך אָבגעמאַכט.

ער איז איצט, אין דער מינוט, גרייט געווען זיין לעבען אוועקצוגעבען פֿאַר אַ זאַך, וואָס ער וואָלט געווען איבערצייגט, אַז זי וועט נוצען ברייננגען.

אין דעם איז אַריינגעקומען אַ יונגער־מאַן, אַ דאַרער, און אַ הויכער, זעהר אָנשטענדיג אָנגעטהון. ער האָט אויסגעזעהן, ווי אַ רייזענדער.

נור איידער דער יונגער־מאַן האָט נאָך צייט געהאַט „גוט מאָרגען" צו זאָגען, איז איהם דער דאָקטאָר בעפֿאַלען:

— ניין, ניין, יונגער־מאַן, דאָס איז נישט פֿאַר מיר. מיר זענען צו־אַלט דערצו. וואָס מיר דאַרפֿען, איז אָט וואָס: מילך, מילך, וואָס מעהר מילך. די קינדער זענען קראַנק, די מאַמעס דאַרפֿען סיהאָטע. גיט אונז מילך, אַ סך מילך. ניין, ניין, מיט ליטעראַטור וועט איהר זייער הונגער נישט שטילען און אויך נישט מיט עפּיס אַנדערש. נישט פֿאַר אונז. אפשר די, די (ווייזט ער אויף דאַווידן מיט מישאַ'ן), זיי זענען יונגע מענשען. זיי, — ווענדט זיך צו זיי.

דאַוויד, אויסווישענדיג זיך די אויגען מיט'ן האַנדטוך, האָט זיך געווענדט צום יונגען־מאַן, הייזענדיג אויס'ן פּאָטער מיט אַ געוויסען שפּאָט:

— אָך, ווי פֿילאַנטראָפּי, ווי ליבעראַלי! מיט זיי וועט איהר גאָרנישט מאַכען. זיי קריכען מיט אַליין אין „ראָוו" אַריין — ווייל דאָס פֿאָלק איז דאָרט. פֿאַרוואָס האָט איהר נישט געזעהן דאָס פֿאָלק אַרויסצונעהמען פֿון „ראָוו"? — ווענדט ער זיך צום פּאָטער. נישט איהר וואָלט בעדאַרפֿט אַהין אַריינצוקריכען און נישט דאָס פֿאָלק וואָלט דערינגען געווען. איהר זענט איהם אָבער נאָכגעקראָכען. וואָס קאַקאַיאַ פּאָליטיקאַ, — האָט ער זיך געווענדט צום יונגען־מאַן.

דער פּאָטער איז געשטאַנען אין מיטען שטוב מיט אַ מינע, גלייך ווי ער וואָלט זיך געפֿיהלט שולדיג. אודאי, האָט דער זוהן רעכט. אודאי, וואָלט גלייכער געווען דאָס פֿאָלק אַרויסצושלעפּען פֿון „ראָוו", איידער אַליין מיט אַהין אַריינצוקריכען. אודאי, האָט ער רעכט, נור וואָס איז דען געווען צו טהון, וואָס ער האָט נישט געטהון?

ער איז געשטאַנען אין מיטען שטוב פֿערלעגען, געפֿיהלט זיך שולדיג און האָט זיך מיט'ן פֿינגער געקראַצט דאָס האַלב גרויע בערדעל — וואָס עס האָט זיך גאָרנישט געפּאַסט צו זיין הויכער און דאַרער געשטאַלט, און האָט פֿאַר זיך געמורמעלט:

— אודאי, וואָלט גלייכער געווען דאָס פֿאָלק אַרויס־

צושלעפּען פון „ראָוו". אַודאי, אַודאי. אָבער גיה נור אַוועק פון פענסטער, דאַוויד, וועסט זיך צוקיהלען.

— צו דעם איז דאָ אַנ'עצה, — האָט זיך אָנגערופען דער יונגער=מאַן, און מען האָט געזעהן אין זיין טאָן, אַז ער האָט שוין נישט איינמאָל געפיהרט מיט'ן דאָקטאָר דערמיטלבען ויכוח, — און דאָס איז — דער קלאַסען=קאַמפּף.

— אָבער געגען וועמען קעמפּפען? — האָט זיך דער דאָקטאָר אָנגערופען. איך בין דאָך דאָרט, אין די היזלעך יעדען טאָג, די „בעלי=בתים" זענען דאָך נאָך פיעל אָרימער פון די אַרבייטער, און די בעלי=מלאכות געהט עס דאָך טויזענד מאָל ערגער ווי זייערע „מענשען". געגען וועמען פיהרען עס אַ קאַמפּף? דאָס זענען דאָך נישט קיין אַרבייטער און „אַרבייט=געבער"; דאָס זענען דאָך איין הויפען אָרימע=לייט, וואָס לעבען אַלע אין איין פינסטערן „ראָוו" און העלפען זיך איינער דעם אַנדערן מיט וואָס זיי קאָנען. איך בין דאָך דאָרט יעדען טאָג. איך זעה עס דאָך מיט די אייגענע אויגען. די בלאָטע טריקענט דאָרט אויס, ברייננט מילך פאַר די קראַנקע קינדער, ברייננט די זון, די זון פיהרט אַריין און לאָזען די שטאָדטישע קאַנאַלען נית דורכגעהן דורך דעם „ראָוו". לויפט, לויפט ניט זיי... געגען וועמען ווילט איהר קעמפּפען? געגען שוואַכע, בלינדע אָרימע=לייט? ווער איז דאָ דער אונטערדריקער און ווער דער אונטערדריקטער? עס איז דאָך איין גרויסער „ראָוו" מיט אָרימע=לייט! — האָט דער דאָקטאָר געשריען. זיינע אַלטע אויסגעלאָשענע אויגען האָבען אָנגעהויבען צו גלאַנצען, זיין גאַנצער וואוקס איז אויסגעגלייכט געוואָרען און איז געוואָרען עהנליך צו אַ יונגען=מאַן.

— עטאָ וסיאָ ראַבאָטשי נאַראָד, — האָט זיך דער פרעמדער יונגער=מאַן אָנגערופען, אָבּ'פּסק'ענענדיג.

דאַוויד. ווישענדיג זיך נאָך דעם קאָפּ מיט'ן האַנדטוך, האָט זיך אָנגערופען צום יונגען=מאַן:

— מיט איהם וועסטו גאָרנישט מאַכען. דאָס האָט אין זיך אַ פילאַנטראָפּישע נאַטורע. מיט קיין זאַך וועסטו עס נישט

קאָנען פֿון איהם אַרויסהאַקען. און, ווענדענדיג זיך צום פֿאָטער, האָט ער געזאָגט:

— דאָ האַנדעלט זיך ניט אום צוויי טויזענד מענשען פֿון „ראָוו״, נור אום אַ קלאַס, און ניט אום פֿילאַנטראָפּישער וואויל־טהעטיגקייט, ניר אום אַ פּרינציפּ. אָט, וועגען וואָס דאָ געהט.

דער פֿאָטער איז אַליין געשטאַנען ווי פֿריהער אין מיטען שטוב, האָט זיך מיט׳ן פֿינגער די באָרד געקראַצט:

— אַודאַי, אַודאַי, נו, געה נור אַוועק פֿון פֿענסטער, וועסט דיר דעם נאַסען קאָפּ פֿערקיהלען.

אַהיים איז שוין מישאַ געגאַנגען אינאיינעם מיט׳ן יונגען־מאַן. ער האָט דעם יונגען־מאַן געקענט נור פֿון זעהן און האָט געוואוסט, אַז ער איז אַ פֿרעמדער, וואָס איז אַהער געקומען „אַרבייטען״ אין דער „פּאַרטיי״. ער האָט זיך אויך מיט איהם איינינע מאָל געטראָפֿען ביי דאַווידען, נור ביז איצט איז ער מיט איהם ניט געווען בעקאַנט און האָט נישט געוואוסט זיין נאָמען. דער יונגער־מאַן האָט איהם איצט איינינעס אויסגעפֿרעגט:

— איהר חבר׳ט זיך שוין לאַנג מיט דאַוויד׳ן?

— יאָ, שוין לאַנג.

— יאָ, יאָ, — איהר זענט דאָך ראָזענצווייג?

— יאָ, פֿון וואַנען ווייסט איהר?

— איך ווייס. דאַוויד האָט מיר געזאָגט. און איהר זענט אַ סאָציאַליסט?

מישאַ האָט געשמייכעלט:

— אַזוי, האַלב. — — — — — — — —

— דאָס איז אמת, איך מיין: איהר געהערט צו אַ פּאַרטיי?

— נישט אינגאַנצען. איך בין מיר נישט קלאָר.

— אויב איהר אינטערעסירט זיך, קומט שבת אַהין צו אַרקאַדיען. בודעט מחאָדקאַ, — האָט דער יונגער־מאַן געזאָגט — קומט מיט דאַוויד׳ן.

— גוט, האָט מישאַ געזאָגט.

— ביי איך איז וואַהרשיינליך דאָ, וואו עפּיס צו בע־

האַלטען, — האָט דער יונגער־מאַן געזאָגט זעהר פערטרויענס־פול, מיט אַ שמייכעל.

— וואָס מיינט איהר? — האָט מישאַ געפרעגט ערשטוינט.

— איך מיין דאָס, — האָט דער יונגער־מאַן געזאָגט מיט אַ געלעכטעריל, אַרויסנעהמענדיג פון הינטער דעם ראָק אַ פּעקעל — — — „ליטעראַטור“ און איבערגעגעבען מישאַ׳ן, — ביי לייזעראָוויטש׳ן איז נישט זיכער. ביי אייך — פיעל מעהר. איהר וועט עס איבערגעבען דאַווידען. און שבת קומט, — האָט דער יונגער־מאַן געענדיגט און איז ערגיץ־וואו פערשוואונדען אין אַ ליקעל פון „ראָוו“.

מישאַ האָט גענומען דאָס פּעקעל און איז אַהיים געגאַנגען דערמיט און איז, רויט פייער, אַרויף אויף די טרעפּען צו זיך אין שטיבעל.

אַריין צו זיך אין צימער, האָט ער זיך פערשלאָסען, אַרויסגענומען דאָס פּעקעל — — — ליטעראַטור, געהאַלטען עס אין דער האַנד, אַ מינוט נישט געוואוסט, וואָס דערמיט צו טהון. ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אַז ער איז אַריינגעטרעטען אין אַ געהיימניספולען בונד און מען האָט איהם אָנפערטרויט זעהר אַ וויכטיגע אויפגאַבע. ער האָט די מינוט פערגעסען אָן מעריך, קאָוואַלסקי׳ן און אָן אַלעם און איז געגאַנגען מיט גרויס פאָרזיכטיגקייט אין ערנסט בעהאַלטען דאָס פּעקיל אין טהירעל פון אויווען.

דאָס ניינטע קאַפּיטעל.

ביי די ברעגעס פון דניעפּר איז געלעגען קאָוואַלסקי אויסגעצויגען אַ נאַקעטער, אַ נאַסער און האָט געקוקט אין דעם בלאָהען ליכטיגען הימעל אַריין. די שטראַהלען האָבען זיך ווי אַ נעץ פערשפּרייט איבער׳ן ברעג און געוואַרימט זיין קיהלען געדונצעלטען קערפּער. זיינע קליידער פון העמד ביז׳ן שטרויענעם הוט האָט ער אויסגעוואַשען און זיי האָבען זיך געטריקענט אויף די צווייגעלעך פון די קוסטען. דער טאָג איז געווען חאָטש אַ שוע־

נער, רייפער זומער-טאג — דאך א ווינדיגער. די אויבערפלאך פון וואסער ווי זיין הויט זענען גערונצעלט געווען און קאלט, דאס וואסער איז שטיל געווען און געקעסטעלט און ער איז געלעגען די הענד הינטער'ן קאפ און געקוקט אין הימעל ארײַן. ער האט זיך דערמאהנט א סצענע פון זיין קינדהייט, ווען ער איז נאך אין דער-היים געווען — און האט געלאכט און אין געדאנק זיך געפרעהט דעריבער.

... עס איז שבת אין דער-פריה. א זומער-טאג. די זון שײַנט שוין ארײַן דורכ'ן פענסטער, וועלכע האט דעם ערשטען בעזוך געמאכט אין דעם שלאף-צימער, וואו ער מיט זיינע פינף ברידער האבען געשלאפען. דערינען, אין דער צווייטער שטוב, איז די מוטער שוין וואך — זי וויל אין שוהל געהן. זי נעהמט ארויס וועש פון קאמאד און לעגט פאר יעדען יונג אנדערער א בעזונדער פעקעל: א העמד, א פאר גאטקעס, א פאר שקאר-פעטקעס און א ציצה-כנפות. יא, א ציצה-כנפות אויך. דער טאטע האט נאכגעקוקט, צי די יונגען טראגען ציצה-כנפות'ן, נור שטענ-דיג זענען די ציצית געווען ניט כשר. ווארט — באלד וועקט זיך א יונג אויף און קוקט אריבער צו איהם פון צווייטען בעט און ווינקט עפיס צו איהם. עס איז געווען זיין יונגערער ברודער משה, וואס האט אהין געוואונקען צו איהם און האט געוויזען אויף זייער, מיט א יאהר עלטערן, ברודער, חיים נאטע, וועלכען מען האט גערופען מיט'ן צונאמען: „נאד״ (די ברידער ביי זיי אין דער-היים האבען יעדער געהאט א צונאמען). „נאד״ ליעגט איצט איינגעגראבען דאס פנים אין קישען און שלאפט געשמאק.

ער האט גענומען א שטיוועל, וואס איז געלעגען פאר זיין בעט, און האט געגעבען א לאז אהין צום שלאפענדיגען ברו-דער און האט זיך פלינק געגעבען א דרעה-אום צו דער וואנד און האט זיך געמאכט שלאפען ווייטער.

איצט האט „נאד״ אויפגעהערט צו שנארכען, געמאכט א געוואלד, קוקט זיך אום און קלערט, פון וועלכען בעט דער שטיוועל איז אהער געקומען צופליהען, — כדי ער זאל איהם

אַהין צוריקשיקען. ער, קאָוואַלסקי בעהאַלט דאָס פּנים טיעפער אין קישען און האָט מורא פאַר אַ קלאַפּ...

קאָוואַלסקי האָט געוואָלט אַרויס מיט אַ געלעכטער, דער־מאָהנענדיג זיך די סצענע, נור ער האָט פּלוצלינג פערנומען אַ שטיל רוישען צווישען די קוסטען. ער האָט זיך איינגעהערט — ווערשט עס וואַרפט ווער אַריבער צו איהם קליינע שטיינדלעך.

— ווער איז דאָרט? — רופט ער אויף פּויליש.

— הויב דיך אויף, דו פּוילדאַק איינער, — רופט איהם אַ שטים צו אויף מאַלאָראָסיש. ער האָט זי דערקענט, עס איז וואַסילים טאָכטער.

— אַי, איך פערשטעה נישט, וואָס דו רעדסט. אַהער, דאָ אַהער קום, — זאָגט ער, — טהו דיך אויס און באָד דיך אויס אין וואַסער.

אַ פולע האַנד זאַמד איז געפאַלען אויף זיין לייב.

חאַ־חאַ־חאַ, — האָט אָפּגעקלונגען אַ פרישע געזונדע לאַכען אַחוץ איהם. ער האָט זיך איצט אומגעקוקט און האָט זיך געזעהן אַרומגערינגעלט פון אַ גאַנצער באַנדע פּויערשע מיידלעך, וועלכע האָבען זיך דערנעהערט צו איהם מיט שטרויענע שטריק אין די הענד.

— בינדען איהם, — האָט איינע געשריען.

— שלעפּען איהם אין פעלד אַריין.

— און פאַר דיי איהם בעהאַלטען.

און עס זענען איהם בעפאַלען מיידלעך און עס האָט איהם בעגאָסען אַ געזונד, יונג לאַכען.

פערשעמט פון אַזוי פיעל מיידלעך, האָט ער געפּרובט צו האַפּען דאָס העמד אויף זיך. די מיידלעך האָבען עס איהם אַרויס־געריסען און איינע האָט שוין געוואָלט איהם די הענד פערבינדען.

ער האָט זיך אָנגעהויבען צו ווערען, אָבער ער האָט געזעהן, עס איז אומזיסט, — האָט ער זיך געלאָזט די הענד פערבינדען און זעהן, וואָס וועט זיין.

— שלעפּען איהם אין היי אַריין, אין היי אַריין, — האָבען

די מיידלעך געשריגען און האָבען איהם געצויגען אין פעלד אַריין.

דער חיקען האָט איהם געברענט פון דעם רייבען אין זאַמד. ער איז געוועזען ווי אין אַ חלום. ער האָט נישט געוואוסט, צי זאָל ער זיך פרעהען, צי זאָל ער פערצווייפלען איבער זיין לאַגע, אין וועלכער ער געפינט זיך איצט.

נאָהנט ביים ברעג איז געוועזען דאָס פעלד היי. די מיידלעך האָבען איהם אָנגעהויבען צו בעוואַרפען מיט אָבגעשניטענע היי, איין קופּע נאָך די צווייטע, ביז מען האָט איהם שוין גאָרנישט אַרויסגעזעהן.

באַלד האָט ווער געשריגען: דער עקאָנאָם גערט! און זיי האָבען איהם געלאָזט ליעגען און זענען מיט אַ הילכיג לאַכען אַוועקגעלאָפען צו דער אַרבייט.

קאָוואַלסקי האָט זיך קוים אַרויסגעקליבען פון אונטער דער קופּע היי, צוריקגעקראָכען אויף אַלע פיער צום טייך, לייז געמאַכט זיך פון די בונדען און בעזעהן די וועש, צי איז עס שוין טריקען.

אָנגעטהון זיך, איז ער צוריק אין דאָרף אַריין. די שיקסעס האָבען איהם בעמערקט, געהענדיג אויפ'ן וועג, האָבען זיי איהם נאָכגעשריען און נאָכגעלאַכט.

ער האָט צו זיי מיט דער האַנד געדראָהט:

— דע, ווי יוכע, איהר וועט זיך שוין אויסריכטען.

נאָך דריי טעג איז קאָוואַלסקי שוין בעקאַנט געוועזען אין גאַנצען דאָרף מיט אַלע פויערים און פויערטעס. ער איז געוועזען אַ היימישער מענש אין דאָרף און די מיידלעך האָבען מיט איהם שפּאַס געטריבען.

אַריינגעקומען אין שטוב אַריין, וואו ער האָט געוואוינט, האָט ער געטראָפען די גויע, ווי תמיד, וויעגענדיג דאָס קינד, וואָס איז געלעגען אין אַ ליילעך, וועלכער איז געוועזען אָנגעבונדען צום באַלקען, און זי האָט געהאַלטען אַ היסישען בריעף אין דער האַנד, וועלכען זי האָט געקראָגען פון מאַן, וואָס האָט געדיענט ביי די זעלנער. קאָוואַלסקי האָט גענומען פון איהר בריעף, פיטער,

מילך און, עסענדיג, האט זער איהר דעם בריעף געלעזען: דער מאן דאנקט איהר פאר די דריי רובל, וואס זי האט איהם געשיקט, און פרעגט זיך נאך אויפ'ן שניט, און ראטה, אז מען זאל פריהצייטיג פון פעלד דאס היי אראבנעהמען, ווארום ביי זיי אין ראטע זאגט מען, אז זיי וועלען האבען „נאסע מאנעוורעס",— עס הייסט. עס וועט אין הערבסט פיעל רעגען זיין.

די גויע האט אויסגעהארכט דעם בריעף, וואס איז געווען געמישט מיט יודישע ווערטער, ווארום, זעהט זיך אויס, א יוד האט איהם געשריבען און דער שרייבער האט געוואוסט, אז א יוד וועט איהם לעזען; דורכדעם האט ער נישט געשפארט קיין יודישע ווערטער דארט, וואו ער האט נישט געקאנט געפינען קיין חומשע.

די גויע האט באלד אוועקגעלעגט דאס קינד און האט אנגעהויבען צו רופען אין הויף דעם פאראבעק, אז ער זאל דעם האגען איינשפאנען, און זי האט זיך באלד גענומען אויסצופיהרען דעם מאנ'ס בעפעהל, וואס איז געווען אזוי וויט, אז דער בריעף פון איהם איז געגאנגען אכט טאג.

ער האט זיך דערמאהנט, אז ער דארף אין זיין גארדעראב נאך עפיס צו פעררעכטען, וואס האט זיך אבגעריסען ביים היי, איז ער אוועק, אין די יודישע קרעטשמע קויפען שווארצען פאדעם. ביים יוד האט ער געטראפען, ווי דיענסטמאל, די עלטערע טאכטער מיט דעם חתן דעם זעלנער, וועלכע זענען געזעסען אין א ווינקעל און עס האט זיך געדאכט, אז זיי זיצען פון דענסטמאל אן נאך און עסען ארויס פון דעם איינענעם טעלער.

דער יוד האט זיך ארומגעדרעהט פערזארגט, אויסגעקוקט, אז א פוהר זאל אדורכפאהרען און זאל עפיס קאנען פערדיענען, דאט זיך די הענד געבראכען און געברומט פאר זיך:

— דער חתן, אוי, דער חתן! דער עסט מיך אויף מיט די קאפעטעס!

אין דעם האט קאוואלסקי געזעהן א פוהר דורכפאהרען. עס איז געפאהרען אנטאן אין שטאדט אריין מיט זיינע

צוויי עלטסטע יונגען. קאוואלסקי איז שוין מיט זיי געווען בעקאנט, האט ער זיך מיט זיי בעגריסט און מיט א פולען קאפ היי, וואס ער האט נאך געהאט פון פעלד, און מיט אונארדנונג אין זיין גארדעראב, צו וועלכען ער האט זיך איצט גענומען, האט ער זיך אין שטאדט געלאזט.

זיצענדיג אויף דער פודר מיט דעם פויערישען קאפעלויש און די געוואשענע דויזען, וועלכע זענען שטייף געווארען פון דער זון, און זיין נישט־ראזירטעס געזיכט, וועלכעס האט אויסגעזעהן ווי שמוציג, האט ער די ערשטע אין שטעדטיל בעגעגענט מעריק׳ן, וועלכע האט מיט איהרס א הבר׳טע שפאצירט. זי איז געווען אנגעטהון אין אנ׳איינפאך, אבער אין א זעהר געשיקט רייזעקליידעל. דאס עקזאטישע, וואס ער האט בעמערקט אין איהר ביים ערשטען בעקענען, איז איינגאנצען פון איהר פערשוואונדען געווען. זי איז געווען אנגעטהון בירגערליך, איינפאך און האט זיך געהאלטען מיט דעם גוטען בענעהמען, וואס מען האט פאר „דער גאס“. די ווייבער אויף די שוועלען פאר די געוועלבער האבען איהר נאכגעקוקט מיט קנאה — די רייכסטע און אנגעזעהענסטע כלה פון שטאדט, וועלכע קומט ארויס פון שענסטען הויז. און אין מעריס האלטען איז געווען, ווי זי וואלט געוואוסט פון דעם, וואס די ווייבער טראכטען.

זי האט איהם פריהער בעמערקט ווי ער זי, און זי האט צו איהם א פאר געקוקט פון אונטער איהר קאפעלויש, האט אויף איהם א דורכדרינגליכען בליק געווארפען און פריינדליך געגריסט. אויף איהרע ליפען האט זיך בעוויזען יענער שמייכעל, וואס איז נור געווען אייגען מעריק׳ן, און אין דעם שמייכעלע האט זי אויפגעעפענט דאס טיפסטע געהיימניס פון איהר הארץ און יענעם, וועמען זי האט בעשאנקען מיט דעם שמייכעל, האט זי מיטגעצויגען אין איהר געהיימניס אריין.

קאוואלסקי איז רויט געווארען און האט פערלעגען — וואס איז גאר נישט געווען אין זיין הארא׳קטער — דעם קאפעלויש אראבגענומען.

דאס צעהנטע קאפיטעל.

די פוהר איז וויטער געפאהרען. מערי מיט דער הבר׳טע זענען פערשוואונדען. איהם האט ארומגענומען א שאם-געפיהל נישט בלויז פאר זיין אנטהויעכטס, נור אויך פאר זיך זעלבסט. ער האט זיך געפיהלט וואכענדיג מיט זיין פויערישען קאפעליש און מיט זיינע געוואשענע הויזען. דער פויער מיט די צווי זיהן זענען איהם פערמאוס׳ט געווארען און ער האט געהאט דאס בעדערפניש, ווי אם-שנעלסטען זיך איבערצוטהון, אויסצופוצען זיך אין שווארצען און צו געהן אין א פיינע געזעלשאפט אריין.

ער איז אראב פון וואגען און האט זיך דערמאהנט אן זיין קאסטיום — ווי ווייזט מען זיך אזוי פאר א מענשען אין די אויגען?

איידער ער איז אויפ׳ן דארף געגאנגען, האט ער געלאזען זיינע זאכען אין הויז פון מישא׳ס עלטערן. ער האט געוואלט אהנגעהן, זיך איבערטהון, האט ער זיך אבער געשעמט צו ערשיינען פאר זיי אין אזא הלוך.

לאנג האט ער זיך געשלאגען אין דער דעה — צוריקצופאהרען אין דארף אריין, אדער איבערבלייבען אין שטאדט. דאס דארף אבער און די פויערטע, ביי וועלכער ער האט געוואוינט, און די גאנצע פויערישע אומגעבונג, האט זיך איהם איצט אויסגעוויזען אזוי וואכענדיג, אזוי ברודיג, און דער פערלאנג צו ווייזען זיך פאר מענשען און מענשען צו זעהן איז ביי איהם אזוי געשטיגען, אז ער האט ביי זיך דאך אבגעמאכט אהין צו געהן, צו לייזער ראזענצווייג, מישא׳ס פאטער, אזוי ווי ער איז.

אין דער שטוב האט ער געטראפען די מאדאם ראזענצווייג, וועלכע האט איהם נישט דערקענט, געקוקט ערשטוינט און געפרעגט, וואס ער וויל. קאוואלסקי אבער מיט זיין לייכטיגקייט אין ריידען האט באלד אין איין מינוט אלץ צורעכט געמאכט.

— זי דערקענען מיך נישט? — כ׳האב עס באלד געוואוסט, אז מענשען וועלען מיך נישט דערקענען, אבער זי וועלען מיר ענטשולדיגען מיין קאסטיום, — איך בין צו-לאנג אין דארף גע-

זעסען. ביי אונזער ארבייט קריכען מיר צומאל אין פערשיעדענע זומפען, „די וואלקענס האפען“, — האט ער זיך אויסגעדריקט אין דעם מאלערישען זשארגאן.

די מאדאם ראזענצווייג האט איהם איצט דערקענט.

— אה, פאן קאוואלסקי, — האט זי געזאגט מיט א זעהר ליעב לעכעלן, — איך האב אייך ווירקליך נישט דערקענט, ענטשולדיגט. מיין זוהן האט מיר דאן געזאגט, אז איהר זענט אויפ'ן דארף געבליבען און מיר האבען געווארט אויף אייך מיט מיטאג. איך האב געמיינט...

קאוואלסקי האט זיך פערבויגען און געמאכט א זשעסט, ווי ער וואלט אין א סאלאן געוועזען.

— דאס מוזען זי שוין ענטשולדיגען. מיר, מאלער, זענען אונטערגעווארפען יעדער לוינע פון וואלקען און יעדער לוינע פון זיך זעלבסט. פאר א שענעם זונען-פלעק וועלען מיר אלין אוועקגעבען. עס האט זיך זעהר געוואלט אין דארף פערבלייבען.

— נו, געפעלט אייך אונזער לאנדשאפט, די ברעגעס פון דניעפר?

— הערליך! איך רעכען דא דעם גאנצען הערבסט צו פערבלייבען. אין הערבסט, ווען די אלע בלעטער וועלען רויט ווערען, מוז עס זיין צום ענטציקען, — האט קאוואלסקי גערעדט אין אזא פיינעם טאן, און אזוי עלעגאנט זיך פערבויגען, אז ער האט פערגעסען אן זיין קאסטיום.

די דאמע, זעדט אויס, האט זיך אויך פערגעסען אן דעם הלוך, אין וועלכען קאוואלסקי געפינט זיך. איהר איז זעהר געפעלען געווארען זיין ארט ריידען און האלטען זיך. זי האט זיך גערעכענט פאר א אינטעליגענטין און עס האט איהר זעהר אימפאנירט א קינסטלער, האט זי רעכט גענומען זיין הלוך, וואס דאס געהערט דאך אייגענטליך צו די קינסטלערישע בעשעפטיגונגען.

זי האט פלוצלונג אנגעהויבען צו ריידען דייטש:

— זי וואַרען אין אקאדעמיע, וואהרשיינליך אין פעטערסבורג.

— ניין, איך בין געוועזען אין קראקוי, — האט קאוואלסקי זיך

אָנגערופען זעהר העפליך אויך אין אַ שלעכט דייטש, וועלענדיג צוליעב טהון דער דאַמע.

— איך האָב אויך אַ קוזין אַ מאַלער, — האָט די דאַמע געזאָגט גרויסאַרטיג און האָט געקלונגען צו דער דיענסט, אַז זי זאָל טהיי דערלאַנגען.

— אָבער די אַקאַדעמיע גיט נישט פועל. יעדענפאַלס נישט דאָס אַקאַדעמישע. זי איז פול מיט שלעכטע קאָפּיעס פון די אַנטיקען. אָנשטאָט צו געבען דעם נייעם פרישען גייסט, וואָס קומט אַריין, אַ פענזעל און לייוועגט און איהם אַרויסצושיקען אין פעלד אַריין: זעה און מאָל — שטעלט מען פאַר איהם אַנידער אַ שלעכטע קאָפּיע פון אַ גריכישער אַנטיקע און מען זאָגט איהם: צייכען נאָך! צו וואָס טויטע זאַכען, ווען די וועלט איז אַזוי שען.

די דאַמע איז נישט געווען איינפערשטאַנדען מיט קאָוואַלסקי׳ן. די אַקאַדעמיע גיט רוטינע און צאַמט דעם וואָרלאָזען און ווילדען גייסט, נאָר איהר איז דאָס געשפּרעך זעהר געפעלען געוועזען, ווייל עס איז געווען אינטעליגענטיש און זי האָט דערביי געקאָנט אַרויסווייזען איהר גרויס-שטעדטיגקייט, איהר דייטש שפּרע-כען, דערפאַר איז איהר קאָוואַלסקי אויך זעהר געפעלען געוואָרען.

קאָוואַלסקי האָט עס געפיהלט, און ער האָט ווייטער גע-רעדט אין זעהר אַ גוטער לוינע און געשפּיעלט דעם אינטעליגענט אין דער פויערישער קליידונג.

באַלד איז אַריינגעקומען סאָניע. זי האָט אויך האַלב אין דעמערונג נישט דערקענט קאָוואַלסקי׳ן. קאָוואַלסקי האָט זיך פער-בויגען און זיך געווענדעט צו איהר:

— דאָס פריילין דערקענט מיך נישט. איך ווייס. אין מיין קאָסטיום, נאָך אין מיין קאַפּעלוש מוז איך אויסזעהן ווי אַ סטראַ-שידלע, וואָס מען שטעלט אַוועק אין פעלד די פויגעל צו פערטרייבען.

די מוטער האָט ווידער געלאַכט:

— דאָך פאַר אַ סטראַשידלע זענט איהר צו-ברייט, — און, ווענדענדיג זיך צו דער טאָכטער, זאָגט זי אויף קאָוואַלסקי׳ן:

— פיליײַכט װעט דער פּאַן קאָװאַלסקי מיט אונז מיטגעהן צום פּעטער? עס איז מײַן מאַנ׳ס אַ ברודער, עס איז דאָרט הײַנט אַ טהײ־אָװענד.

— פּאַן קאָװאַלסקי קען דאָך מערי׳ן, זי איז דאָך מיט אונז אינאײנעם אין דאָרף געװעזען.

— אָה, — האָט קאָװאַלסקי אויסגערופען אַ ביסעל צומישט, — װען זי װילען מיך מיטנעהמען, מיט׳ן גרעסטען פערגניגען, האָטש איך װײס ניט, — האָט ער אָבגעהאַקט דעם זאַץ, — אָבער דאָך אַזוי, אין מײַן הלוך, יעדענפאַלס יאָ, צום טהײ־אָװענד אָדער ניט צום טהײ־אָװענד מוז איך מײַן פויער פון מיר אַראָבװאַרפען, מענשען שרעקען זיך פאַר מיר.

— אויבען בײַ מײַן זוהן, זי האָבען דאָך דאָרט אויבען אײַערע זאַכען. מײַן זוהן איז, דאַכט זיך, אין דער־הײם.

קאָװאַלסקי האָט זיך העפליך פערנייגט.

— מישאַ, מישאַ, פּאַן קאָװאַלסקי איז דאָ, — האָט די מוטער צו איהם אַרויסגערופען.

מישאַ איז געזעסען און געלערנט עטװאָס. ער האָט פרײַנדליך עמפּפאַנגען קאָװאַלסקי׳ס ליעבליך לעכעלן.

— איהר װעט דאָך מיר ערלויבען איבערצוטהון זיך אין אײַער צימער?

— מיט׳ן גרעסטען פערגניגען, — און מישאַ האָט איהם שטיל־שװײַגענד, נור מיט אַ פרײַנדליך לעכעלן בעדיענט, זײַף איהם דערלאַנגט און װאַסער אָנגעגאָסען פאַר איהם. קאָװאַלסקי האָט פרײַנדליך און קאַמעראַדיש גערעדט צו איהם.

— איהר האָט אַ פּאָרטרעפליכע מוטער, אַ אינטעליגענטע פרוי. גאַנץ זעלטען, גאַנץ זעלטען אין יודישע רײַכע הײַזער.

אין אַ פערטעל שעה אַרום איז קאָװאַלסקי ערשינען אין עס־צימער אויסגעפּראַנטעװעט אין אַ שװאַרצען אַנצוג. אַ גרויסער רובין, קינסטליך און אַלט־גאָלד אײַנגעפאַסט, האָט אַרויסגעשימערט פון זײַן ברײַטער טערקישער קינסטלער־קראַװאַט. זײַן נאַר־װאָס שװאַרץ בעװאַקסען בערדיל, װאָס האָט אַזוי פּרודיג געמאַכט

זיין געזיכט, האָט איהם אַ מענליך אויסזעהן צוגעגעבען. זיינע אויגען זענען איצט קלאָר געווען און גרויס. זיין געזיכט האָט אָנגענומען זיין נאַטירליכען קאָליר. עס איז געווען אַ קרעפטיגער מאַנספּערשוין פון איינציג און צוואַנציג יאָהר. זיין יוגענדליכע ענערגיע האָט איהם פון די אויגען, פון זיין פליישיגער נאָז, פון זיינע ליפּען אַרויסגעשפּראָצט.

מאדאם ראָזענצווייג האָט איהם נישט דערקענט, זיין אויסערליכעס האָט אויף געמאַכט אויף איהר אַן'איינדרוק און זי האָט גענומען איהר דייטש מיט אַ טאָן העכער.

אַז זיי זענען געווען שוין אין קאָרידאָר אויף דעם וועג צו מערי'ן, האָט די מוטער אַרויסגערופען צו מישאַ'ן אין שטוב:

— מישאַ, מישאַ, מיר זענען פאַרטיג.

מישאַ האָט נית געענטפערט.

— וואָס איז מיט איהם? — זאָגט די מוטער אונרוהיג, — סאָניע, זיי אַזוי פריינדליך און געה אַרויף נאָך איהם. ער איז פערטיעפט אין לערנען און הערט אונז נישט. דאָס קינד אַרבייט צו-פיעל, — האָט זי זיך געווענדט צו קאָוואַלסקי'ן.

סאָניע איז אַרויף צו מישאַ'ן און באַלד אַראָפּגעקומען:

— מישאַ געהט נישט.

— פאַרוואָס, מישאַ?

מישאַ האָט זיך געוויזען אויף די אויבערשטע טרעפּ.

— מאַמאַ, איך בין זעהר פערנומען, איך קאָן נישט מיטגעהן.

— ווען װעסטו אַהין קומען?

— פּוליצט. אַדיע!

— פערגעס עס נישט, מערי וועט זיך זעהר בייזערן, — האָט די מוטער געזאָגט און אַ קליין שטיל לעכעלן האָט געשוועבט איבער אירע ליפּען.

מישאַ איז רויט געוואָרען און איז אַריין צו זיך צוריק אין צימער.

דאָס עלפטע קאַפּיטעל.

ביי מערי׳ן איז היינט געווען אַ נאַבשיידס-אָווענד צו עהרען פון איהר חבר׳טע, דאָס פריילין קעניג, וועלכעס איז געפאָהרען קיין אויסלאַנד שטודירען. צו דעם צוועק איז געקומען אַ גרעסערע געזעלשאַפט פון מיידלעך, ערשט געענדיגטע גימנאַזיסטקעס, חבר׳טעס פון מערי׳ן, אָדער פון פריילין קעניג. אויסער די מיידלעך זענען אויך געקומען די עלטערן אָדער זייערע עלטערע שוועסטער און איינגע לעהרער און לעהרערינס פון דער פריוואַטער יודישער מעדכען-שול, וואָס איז געווען אין שטאָדט, מיט דער פערוואַלטערין מאַדמואַזעל מייזעל אין דער שפּיץ.

קאָוואַלסקי האָט נאָך געהערט אין קאָרידאָר דאָס פרעהליכע לאַכען פון די מיידלעך און דעם רעש פון זייערע ווייסע, געוואַשענע אונטער-קליידלעך. ער איז אַריינגעקומען אין גרויסען עסצימער, אַרום וועלכען עס איז געזעסען אַ גרעסערע געזעלשאַפט און טהיי געטרונקען. זיין געזיכט און זיינע בעוועגונגען האָבען אָנגענומען אַ שעמעוודיגען צוריקהאַלטענדיגען אויסדרוק, וואָס איז איהם אייגען געווען ביי דעם אָנבליק פון אַ גרעסערער אונבעקאַנטער געזעלשאַפט. ווען די מאַדאַם ראָזענצווייג האָט אים אַלגעמיין פאָרגעשטעלט „פאַן קאָוואַלסקי", האָט זיין בליק אויסגעדריקט פערלעגענהייט און דאָס איז ביי איהם נאַטירליך געווען.

עס זענען געוואָרען געריכטעט אויף איהם אונשולדיגע, נייגיריגע בליקען פון די מיידלעך און דאָס האָט אַרויסגערופען ביי איהם רויטע, שעמעוודיגע פלעקען אויפ׳ן געזיכט. אַ פּאָר מינוט איז ער געשטאַנען פערלעגען, געניגט דעם קאָפּ צו די דאַמען, געוואַרט עלעגאַנטיש, ביז מען וועט איהם צוערשט די האַנד דערלאַנגען. באַלד אָבער האָט ער געפונען זיין טאָן, אַ פריי קינסטלערישעס האַלטען, אַזוי ווי ער איז עס געוועהנט געווען בעת די עמפּפאַנגס-אָווענדען ביי זיינע מעצענאַטען.

מערי האָט פערווירט געקוקט אויף קאָוואַלסקי׳ן. זי האָט זיך אין ערשטען אויגענבליק נישט געוואָלט גלויבען, אַז דאָס

איז ער. איהר איז געוועזען עפּיס, ווי א וואונדער וואלט געשעהן — פון וואנען האט ער זיך דא גענומען? ווי אזוי איז ער אהער געקומען? נור דאך איז איהר זיין געזיכט, זיין איצטיגעס אויסזעהן און האלטען אזוי גוט בעקאנט געוועזען, גלייך ווי זי וואלט איהם שטענדיג אזוי געזעהן. זי האט געוואוסט, אז קאוואלסקי מוז אזוי אויסזעהן.

ער האט זיך פערבויגען פאר דער געזעלשאפט און מאדמאזעל מיזעל, אנזעלטערעס פריילין, מיט שעגע גרויע האהר האט איהם ווי פאר אלע די האנד אויסגעשטרעקט. קאוואלסקי האט מיט זיין פוילישער מאניר לייכט אנגעריפען די האנד און זיך פערבויגען פאר איהר; געשלאגען זיך אין דער דעה, צי זאל ער איהר, נאך דעם פוילישען מנהג, יא קושען די האנד, צי ניט. די געזעלשאפט האט עס בעמערקט און דאס האט געמאכט א גוטען איינדרוק. מערי האט איהם צוגעפיהרט אהן ווערטער צום פאטער, וועלכער איז געזעסען אין א ווינקעל שטיב ביי א קלענערן טיש מיט איניגע השוב'ע הערען, מיט דעם באנקיר קעניג, דאקטאר גאלדמאן און זיין ברודער. זיי האבען טהיי געטרונקען און עטוואס געשמועסט. מערי האט איהם פארגעשטעלט דעם פאטער, די הערען און האט איהם איבערגעלאזט דארט ביי דער געזעלשאפט פון די עלטערע. אליין איז זי צוריק אוועק צו דער געזעלשאפט פון די דאמען מיט די מיידלעך, און האט ווייטער אנגעהויבען מיט זיי צו פיהרען דאס אפגעבראכענע געשפרעך, וועלכעס האט זיך געדרעהט אום די שטעדט אין דער שווייץ, וואו די יודיש-רוסישע סטודענטען שטודירען. דאס הויפט-ווארט האט געפיהרט א עלטערע פריילין, זעהר א מאוס'ע, וואס איז נישט לאנג געהאט צוריקגעקומען פון אויסלאנד, און האט מיטגעבראכט דעם טיטול דאקטאר פילאזאפיע.

מערי האט פון צייט צו צייט אהין געווארפען א בליק, וואו קאוואלסקי איז געזעסען מיט איהר פאטער, און אויף איהרע ליפען האט געשפיעלט א לייכט טריאומפירענדער שמייכעל. איהר האט גרוים הנאה געטהון דער איינפאל אהינצופיהרען קאוואל-

סקי'ן צו דער געזעלשאפט פון די עלטערע הערען און איהם דארט איבערצולאזען, נישט אינאיינעם מיט איהרע חברטעס און די לעהרער. און מיט א באזונדער פערגניגען האט זי באבאכטעט איהרע חברטעס, וועלכע האבען שטיל, בגנבה אהין געווארפען בליקען צו קאוואלסקי'ן, ווי עס וואלט זיי פערדראסען, וואס מען האט פון זיי אוועקגענומען אזא אינטערעסאנטען יונגען־מאן און, אז זי האט געזעהן, אז קאוואלסקי איז שוין אריין מיט די הערען אין א בילעבט געשפרעך, האט זיך אין איהר שטים געהערט א פערשטיקטע באהאלטענע פרייד, און זי איז פלוצלינג אונגעהויער גוט געווארען צו דער מוטער, וועלכע איז פערשעמט, מיט א ביסעל מורא געזעסען אין א ווינקעל, צוגעקוקט זיך צו די געסט און האט גוטהערציג, יודישליך צוגעשמייכעלט. די מוטער האט פאר די מיידלעך צוגעריכט אויבסט און קאנפעקטען און האט זיי מיט א פערשעמטער גוטווילינקייט איינגעלאדען צו געניסען, מיט דעם יודישען טאן, ווי מען פערבעט אויף א יודישער התונה:

— פערזוכען זי, עס איז גוט, — פארוואס געניסען זי נישט עטוואס?

מערי האט די מוטער ארומגענומען, געקושט זי אין האנד (וואס זי פלעגט נישט אפט טהון) און צוגעפיהרט זי צו דער מאדמאזעל מייזעל און האט צו איהר געזאגט אויף רוסיש:

— מאדמאזעל, מאמא לאזט מיך נישט פאהרען קיין פעטערבורג, ריידען זי מיט איהר. בארוהיגען זי מאמא, אז עס איז נישט קיין געפאהר. מאמא האט אזוי מורא! — האט זי געזאגט, קושענדיג די מוטער אין האנד.

די יודענע, נישט געוועהנט פון דארף צו אזוי פיעל געסט, איז געשטאנען איצט, ווען דער גאנצער עולם האט געקוקט אויף איהר, פערווירט. זי האט נור גוטהערציג געשמייכעלט, און טרעהרען האבען זיך איהר געוויזען אין די אויגען אויף איהר קינד'ס חכמה און בעלערנטקייט. האט זי די טאכטער געקושט

אין קאָפּ און האָט געזאָגט צו מאַדמואַזעל מייזעל, ווייזענדיג אויף דער טאָכטער:

— עס האָט אונז פיעל אָפּגעקאָסט, פיעל זענען מיר אויסגעשטאַנען ביז מען האָט אונז דאָס ערצויגען. זי איז געבילדעט, איז אין גימנאַזיום געווען.

מאַדמואַזעל מייזעל האָט אָנגעהויבען מיט דער מוטער צו ריידען דייטש אין אַ פּראָטעקציאָנעלען טאָן:

— זי האָבען נישט וואָס צו פאָרכטען, היינטיגע וועלט איז אַזוי, — אַ מעדכען, די פרוי פון היינט, איז נישט ווי אַמאָל — מוז זעלבּשטענדיג ווערען.

די מוטער איז געזעסען און האָט גוטמוטהיג מיט'ן קאָפּ צוגעשאָקעלט. אַזוי, אַזוי, — ווי זי וואָלט זיך לערנען געלאָזט, און אויסגעהאָרכט, און צוגעזאָגט אַלץ צו טהון, וואָס מען הייסט איהר.

מערי האָט דערווייל דאָס אויג נישט אַראָפּגענומען פון קאָוואַלסקי'ן. זי האָט געזעהן ווי ער האָט זיך אין דער געזעלשאַפט ביי די עלטערע הערען באַלד געפונען אין דער־היים. דער אַלטער באַנקיר קעניג, האָט זיך אַרויסגעוויזען, איז אַ פּוילישער, און האָט זיך זעהר דערפרעהט איבער די געלעגענהייט, וואָס ער קאָן מיט קאָוואַלסקי'ן פּויליש ריידען. אויף די איבעריגע האָט דאָס פּויליש־ריידען פון די צוויי, וואָס יענע האָבען ניט פערשטאַנען, ווי יעדע אונפערשטענדליכע שפּראַך, געמאַכט אַנאיינדרוק. דער דאָקטאָר גאָלדמאַן האָט זיך אָנגערופען: זיי וועלען אונז דאָ פערקויפען; דערנאָך איז איבערגעגאַנגען דאָס געשפּרעך אויף אויסלאַנד. ר' חיים ראַווענצווייג, וועלכער איז יעדעס יאָהר געפאָהרען אין באָד, האָט אויסגעפרעגט קאָוואַלסקי'ן אויף בערלין, וויען, און ער האָט גערעדט וועגען דער פרידריך־שטראַסע, און דעם רינג, און פון די טעאַטערס, וואָס זענען דאָרט, און דאָס געשפּרעך האָט אַזוי גאָר אָנגעריהרט ביז צו די מוזעאומס, און ר' חיים האָט געוואוסט, אַז עס איז געווען אַ ראַפאַעל און אַ רעמ־

בראַנדט, און האָט געזעהן זיי אין אויסלאַנד, ווען ער איז געפאָהרען אין די בעדער.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום האָט שוין קאָוואַלסקי געהאַט אין מויל אַגראָב סיגאַר, ווי די אַנדערע הערן, און האָט אײנעם מיט זיי אַרויסגעלאָזט געדיכטע וואָלקענס רויך.

מערי האָט דאָס אַלץ בעמערקט און איהר איז אומגעהויער גוט געווען. זי האָט מיט שטאָלץ דאָרט אַהין געקוקט, וואו קאָוואַלסקי זיצט און אונטערהאַלט זיך מיט די אָנגעזעהענע הערן. באַלד האָט זיך די געזעלשאַפט צוטיילט: די עלטערע דאַמען האָבען זיך צוזאַמענגענומען אַרום דער מאַדאַם ראָזענצווייג, מישאַ'ס מוטער, און מען האָט אָנגעהויבען צו רייד'ן וועגען די לעצטע געשעהענישען אין שטאָדט. מערי האָט אַריינגעפיהרט איהרע חברטעס מיט די אײניגע לעהרערינס אין סאַלאָן אַריין און אין דער שפּיל דאָס פּרייל'ן מיזעל, וועלכעס האָט זיך געפיהלט גאָר היימיש צווישען די מיידלעך.

מערי האָט זיי דערוויל אַריינגעוואָרפען אין אַ געשפּרעך וועגען דער גלייכבערעכטיגונג, וועלכע איז געווען אין יענער צייט פון די ברענענדע פראַגען. עס האָט זיך באַלד אָנגעהויבען אַ היציגע דעבאַטע. אַליין האָט זי זיי אָבער געלאָזט שטעהן און איז אַריין צו די הערן. די עלטערע הערן האָבען זיך פונקט געהאַט אויסגעהייבען און געוואָלט אַריינגעהן צו ר' חיים'ן אין קאַבינעט אויף אַ קערטיל און געוואָלט דוקא מיטשלעפּען קאָוואַלסקי'ן מיט זיך. דער אַלטער באַנקיר האָט איהם אויסגעלייזט און געזאָגט מיט אַ שמייכעל:

— לאָזט איהם צו-רוה! איהם ווילט זיך וודאי צו די מיידלעך. נאַ, האָט איהר, אָט קומען זיי שוין אַליין נאָך איהם, — האָט ער אויסגעלאָזט, בעמערקענדיג מערי'ן.

מערי איז רויט געוואָרען ביי די לעצטע ווערטער פון באַנקיר, האָט זיך אָבער געמאַכט נישט הערענדיג און, פאַרביי-געהענדיג, עפּיס געזוכט.

באַלד האָט זי געטראָפען קאָוואַלסקי'ן אַליין, זי איז צו-

נעגאַנגען צו איהם גאַנץ נאָהנט, אַזוי אַז קאָוואַלסקי האָט גע־פֿיהלט איהר אָטעם; זי האָט דעם קאָפּ געהאַלטען צו דר'ערד אַראָבגעבויגען און האָט געזאָגט, ווי מען רעדט צו זעהר אַ נאָהנטען:

— וואָס מאַכט אייער אויג? טהוט נאָך וועה?

— נאָך, שוין לאַנג אַוועק. איך ריכט זיך שוין אויף נאָך איינם, — האָט ער געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

דערויף האָט מערי געזאָגט גאַנץ שטיל, ווי זי וואָלט איהם אַ אינטימען סוד געוואָלט פערטרויען:

— איך האָב געוואוסט, אַז איהר וועט קומען.

קאָוואַלסקי האָט געשמייכעלט, אויפגעעפענט דאָס מויל און די אויגען און געזאָגט גלאַט אַזוי, אַבי עפּיס צו זאָגען:

— פון וואַנען האָט איהר עס געוואוסט?

מערי האָט איהם נור אָנגעקוקט און געזעהן זיין גאַנצע אונבעהאָלפענקייט. זיין געזיכט האָט אָנגענומען אַ מינע פון אַ קליין קינד, וועלכעס קומט אין פערווירונג. און איהר איז גוט געווען. זי האָט געוואָלט, אַז ער זאָל קוקען אויף איהר אַזוי מיט זיינע גרויסע אויגען און אויפגעעפענט מויל און זאָל ניט קאָנען קיין וואָרט אַרויסברענגען.

און קאָוואַלסקי איז טאַקע געשטאַנען, האָט געזוכט עפּיס אָרדענטליכעס אַרויסצוברענגען, נור זיין גאַנצער וויץ איז פון איהם פערשוואונדען געוואָרען. ער האָט זיך געפונען אונבעהאָלפען און האָט אַלץ אינאיינעם געשטאַמעלט:

— ניין, פון וואַנען האָט איהר עס געוואוסט?

און מערי האָט איהם אַלץ אָנגעקוקט און אין איהר געזיכט איז געלעגען אַ אונגעהויערע ליעבע צו זיין נאַרישער מינע און צו זיין קינדישער אונבעהאָלפענקייט.

זי האָט געוואָלט, אַז ער זאָל אַזוי שטעהן און קוקען אויף איהר און זאָל ריידען סאַמע נאַרישקייטען.

נור באַלד האָט קאָוואַלסקי'ן אַרומגענומען אַ כעס אויף זיך אַליין, אויף איהר און ער האָט געזאָגט גראָב אויף פּויליש:

— אַה, ווי נאַריש דאָס איז! — און זיין געזיכט איז שטרענג געוואָרען.

מעריס געזיכט האָט אַ צוק געגעבען און אירע ליפּען האָבען זיך מאָדנע פערקרימט ווי צום ווײנען און זי האָט געוואָרפען אויף איהם אַ בליק, ווי אַ בליץ פון אונטער אירע געדיכטע שוואַרצע ברעמען. אויף דעם איז זי אַנטשוויגען געוואָרען און האָט דעם קאָפּ צו דר'ערד געבויגען.

קאָוואַלסקי האָט זי אָנגעקוקט מיט רחמנות און ער האָט שוין חרטה געהאַט אויף זיינע רייד.

זי האָט געענדערט דעם טאָן און האָט געזאָגט זעהר אָפּיציעל און אַרטיג:

— ווילט איהר נישט אַריינגעהן אין סאַלאָן? די געזעלשאַפט איז דאָרט. — און זי איז אַרויסגעגאַנגען.

זי האָט זיך געפיהלט טיעף בעליידיגט.

אַז זיי זענען אַריינגעקומען אין סאַלאָן, האָט דאָס געשפּרעך געהאַלטען אין מיטען סאַמע ברען וועגען דער פרויען־פראַגע.

מאַדמואַזעל מייזעל האָט געהאַלטען אַ האַלבע אַגיטאַציאָנס־רעדע צו דעם מיידעל קעניג וועגען די אויפגאַבען פון דער פרוי און וועגען דער נויטווענדיגקייט אַרויסצורייסען די אינטעליגענטע פּראָפעסיעס ביי די מענער. דאַן נור וועלען זיך די פרויען בעפרייען, ווען דער מאַן וועט פיהלען דעם קאָנקורענט אין דער פרוי, נישט בלויז אויף דעם פעלד פון דענקען, נור אויך אין דער פּראַקטיק. זי האָט זי אָנגערעדט, אַז זי זאָל ניט אָנקומען אויף דער פילאָזאָפישער פאַקולטעט. מיר האָבען צו־פיעל פרויען פילאָזאָפען. גענוג געפילאָזאָפירט, מיר דאַרפען אָנהויבען טהון, נור אויף דער מעדיצינישער פאַקולטעט. אַ דאָקטאָר, אַן אַדוואָקאַט, אַן אינזשענער, — האָט זי געטענה'ט. די פרנסות, די אינטעליגענטע פרנסות, רייסט אַרויס ביי די מענער, דעמאָלט, נור דעמאָלט וועט זיך די פרוי בעפרייען.

מערי האָט זיך מיט אַלע מעגליכקייטען בעמיהט ני

ארויסצעווייזען איהר פערדרוס. זי האט געלאכט און זיך געפרעהט מיט די מיידלעך און קאוואלסקי'ן האט זי בעהאנדעלט ארטיג, ווי מען בעהאנדעלט א פרעמדען גאסט.

קאוואלסקי האט זיך געוואונדערט:

— יודישע טעכטער — האט ער געזאגט, האלב צו מערי'ן, האלב צו די לעהרערינס — קומען זיך צוזאמען, דיסקוטירען זיי; ביי גויים, אז מיידלעך קומען זיך צוזאמען, טאנצט מען, פרעהט מען זיך און מען לאכט.

די, וואס זענען דערביי געשטאנען און האבען געהערט זיין בעמערקונג, האבען איהם אנגעקוקט פערוואונדערט: אין אזא ערנסטער צייט טאנצען! מערי האט בעמערקט די פערוואונדערונג און כדי אבצושוואכען דעם איינדרוק, האט זי געפרעגט קאוואלסקי'ן:

— נו, וואס איז אייער מיינונג וועגען דער גלייכבערעכטיגונג פון דער פרוי?

— יעדענפאלס, נישט דיזעלבע פון דעם געעהרטען מאדמואזעל, — האט קאוואלסקי געענטפערט, צופריעדען דערמיט, וואס דאס געשפרעך מיט מערי האט איהם דערצו געבראכט.

— וואס, איהר זענט ניט איינפערשטאנען מיט דער גלייכבערעכטיגונג פון דער פרוי? — האבען איהם די מיידלעך, די לעהרערינס און די לעהרער ארומגערינגעלט און איהם אנגעקוקט, ווי מען קוקט אן א בייז וואונדער.

— יא, מיט דער גלייכבערעכטיגונג פון דער פרוי, — האט קאוואלסקי געענטפערט און געוואלט זיך האלטען אין א חוידיגען טאן, וואס האט זיך איהם נישט איינגעגעבען.

מאדמואזעל מייזעל האט די ברילען אנגעטהון, כדי אויסצוהערען זיינע ווערטער, פארוואס ער איז נישט איינפערשטאנדען, דאס געענדיגטע פריילין האט זיך נעהנטער צוגערוקט און בעטראכט קאוואלסקי'ן פון דער הויך מיט א גרויסער פעראכטונג.

— וואס איז אייער מיינונג? — פרעגט דאס מאדמואזעל

זעהר קאַלטבלוטיג, ווינקענדיג מיט דער האַנד צו זיין געענדיגטען פרייליין, אַז זי זאָל זיך פערלאָזען אויף איהר.

קאָוואַלסקי האָט זיך צוריקגעקוקט און געזעהן זיך אַ פערברענטען פון די בייזע בליקען. עס האָט איהם דענערווירט.

— וואָס גערט מיך אָן אַ פרוי אַ דאָקטאָר, אַן אַדוואָקאַט, אַ אינזשענער, ווען איך בין געזונד, האָב קיין מענשען ניט געהרג'עט און וויל מיר קיין בריק איבער'ן וואַסער נישט בויען. אָבער אַ פרוי, מעג זי אפילו זיין אַ נאַרישע — לאָז זי נור זיין שיין. מיר וועלען מיט דעם מאַדמואַזעל דאָקטאָר זעהר ערנסט פערברייגען, בעוואונדערן איהר חכמה און די נאַרישע וועלען מיר נאָכלויפען.

— הייסט דאָס, איהר נעהמט דאָס אַלץ פון אייער שטאַנדפונקט; דאָס, וואָס ברייננט אייך נוצען. אַ מאָדנע טעאָריע!

— הייסט עס ווי איהר ווילט, — האָט שוין קאָוואַלסקי אויבערגעהויבען אויפגערעגט, — אָבער לאָזט מיך אייך זאָגען, איהר לעגט אַוועק אַ געוועהר, מיט וועלכען איהר ציעלט אַזוי גוט, און ווילט דוקא אָננעהמען דאָס געוועהר פון אייער געגנער, מיט וועלכען איהר קאָנט נאָך נישט אומגעהן. זאָגען מיר, איהר וועט שוין ווערען דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען; איהר וועט זיין אַ שלעכטע דאָקטוירים, אַ שלעכטע אַדוואָקאַטען, ווייל אַנשטאָט דאָס האַרץ הויבט איהר אָן דעם קאָפּ צו בענוצען. דאַגעגען האָט איהר אַ געוועהר, וואָס איז אייך אַזוי פּאַסענד, וואָס האָט אַזאַ אַלטע טראַדיציע, קלעאָפּאַטראַ'ס קאָליר, ווענוס'עס ליניע, דזשיאָקאָנדאַ'ס שמייכעל. איהר האָט אַזעלכע מיטלען אין האַנד, פאַר וועלכע אַנטאָניוס מיט רוימישע לעגיאָנען געהען אונטער, פעלקער גיבען זיך איבער אין אייערע הענד. נײַן, איהר וועט מאַכען ערגערע געשעפטען מיט אייערע נייע פּראָפעסיעס. די מאַכט פון דער פרוי ליגט נישט אין איהר בעפרייאונג, נאָר אין איהר פערקנעכטונג; וואָס מעהר זי וועט זיין פערשקלאַפט ביים מאַן, אַלץ גרעסער וועט זיין איהר הערשאַפט איבער איהם.

אַלע האָבען איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט, עס זאָל זיך

נאך ביי היינטיגען טאג געפינען א מענש, וואס זאל האבען אזא פערעלטערטע מיינונג וועגען הער פרוי. האבען זיי געשאקעלט מיט די קעפ, און אין דעם, אז די פרוי דארף זיך באפרייען, האבען זיי געמיינט, איז שוין די גאנצע וועלט אייניג.

— דאס האבען מיר דאך שוין לאנג געהערט, גאנץ לאנג געהערט, — האט מאדמואזעל מייזעל געמאכט מיט דער האנד.

מערי, אלס ווירטהין, האט געפרובט ראטעווען די סיטואציע.

— הערר קאוואלסקי איז א קינסטלער און קינסטלער האבען טיילמאל מאדנע אידעען, נור מען דארף זיי מוחל זיין, — האט זי געזאגט, קוקענדיג אויף קאוואלסקי'ן מיט א שמייכעל, גלייך ווי זי וואלט דאס געמיינט צוויי=דייטיג.

און כדי אבצושוואכען דעם איינדרוק, וואס קאוואלסקי'ס רייד האבען געמאכט, האט זי זיך געזעצט צו דער פארטעפיאנא און האט אנגעהויבען שפיעלען שאפענ'ס א נאקטיורן.

דער עולם איז שטיל געווארען, איינגעהארכט זיך מיט ערנסט צו מערי'ס שענעם שפיעלען און געלוישט די טענער, וועלכע האבען זיך ווי וואלקען רויק געטראגען אין בעשאטענטען סאלאן.

קאוואלסקי איז געווען בייז אויף זיך, פארוואס ער האט זיך אריינגעלאזט אין א געשפרעך, און מעהר נאך פאר זיין אונטאקטישער אנטווארט מערי'ן. ער האט געקוקט אויף איהר, ווי זי איז איצט געזעסען אין האלבען שאטען. איהר פראפיל איז באלויכטען געווען פון דעם ליכט, וואס איז געשטאנען אויף דער פארטעפיאנא; איהרע שווארצע לאקען זענען געפאלען איבער איהר געזיכט און זיך געפערלט אין דעם שיין פון דעם ליכט. ער האט געקוקט אויף איהרע בעוועגונגען און האט געזעהן, ווי איהרע הענד, ווי יעדע איהרע בעוועגונג שפיעלט מיט דעם טאן. זי איז טרויעריג געווען. אויף איהרע געטאקטע פלייצעס איז געלעגען א טרויער און איהרע האאר, וואס זענען געפאלען אויף איהר פולען קארק, האבען אין א שטילען חנעוודיגען שיין געשימערט טרויעריג.

נאכ'ן שפיעלען איז ער צוגעגאנגען צו איהר. ער האט

געהאַפט צו טרעפען אויף איהר געזיכט דעם צווייטייטיגען שמייכעל פון פריהער. ער האָט איהר געזאָגט:

— זענט מיר מוחל, וואָס איך האָב אייך דעם אָווענד פערשטערט. אַלע דאַמען זענען אין כעס אויף אייך, וואָס איהר האָט מיך דאָ אַריינגעפיהרט.

— ניין, פערקעהרט, מיר דאַנקען אייך פאַר אייער אויפריכטיגקייט,—און זי האָט געשמייכעלט, אָבער נישט צו איהם, נאָר מיט דעם קאַלטען ערנסטען שמייכעל פון פרעמדקייט און געלאַסענקייט.

אַז מישא איז געבליבען מיט זיך, נאָך קאָוואַלסקיים אוועקגעהן, האָט ער פערשלאָסען די טהיר הינטער זיך און בעהאַלטען ערגיץ-וואו דעם שליסעל, מורא האָבענדיג, אַז ער זאָל זיך ניט אויפהאַפען און אַהין לויפען צו מערי'ן. טויזענד מאָל האָט ער זיך געזאָגט אין האַרץ: „אַ געזעלשאַפט פון גימנאַזיסטקעס, דאָס איז גוט פאַר קאָוואַלסקי'ן". און דאָך האָט ער געזעהן, ווי קאָוואַלסקי מאַכט פול מיט זיך דעם זאַל, אַלע הערען איהם אויס, און מערי שמייכעלט צו איהם. צי איז ער איפערזיכטיג אויף קאָוואַלסקי'ן? ער איז בייז געוואָרען אויף זיך און פערשעמט פאַר דעם השד אין זיין געדאַנק. קאָוואַלסקי איז איהם געוואָרען אונערטרעגליך, אונסימפאַטיש, און דאָס אַלץ.

ער האָט זיך געפרובט ווייטער אַוועקצוזעצען צום בוך, אָבער די ווערטער האָבען זיך איהם געמישט פאַר די אויגען—ער האָט געקלערט וועגען מערי'ן.

זינט קאָוואַלסקי איז געקומען, האָט זיך מערי פאַר איהם אַוועקגעשטעלט בעזונדער פון אַלע פרויען פון דער וועלט. ער האָט אָנגעהויבען פיהלען צו איהר אַ גאַנץ פרעמדה געפיהל. ער האָט נישט געקאָנט דענקען דעם נאָמען, אַז ער זאָל דערביי ניט רויט ווערען, פיהלען זיך פערשעמט און עפּיס זעהר שולדיג.

נאָר בעהאַלטען אין זיך האָט ער זיך געזאָגט, אַז דאָס איז די „ליעבע", וועגען וועלכער ער האָט אַזוי פיעל געלעזען.

נאר באלד האט ער זיך אליין אויסגעלאכט: איך בין א יונגעל, דאס איז נישט די „ליעבע" — דאס איז א נארישקייט, א קינדערהייט און אלץ.

אז ער האט דערפון געקלערט, פלעגט ער זיך שעמען צו קוקען א פרוי אין פנים אריין. איהם האט זיך געדאכט, אז אלע פרויען וויסען פון וואס ער דענקט. און ער האט געמיינט, אז די פרוי בעזיצט עפּעס אזעלכעס, וואס וויסט, וואס „ליעבע" איז. ער האט ביי זיך געקלערט: ער וועט אמאל פרעגען זיין שוועסטער סאניע, אז זי זאל איהם זאגען, וואס זענען דאס די סמנים פון „ליעבע": צי דאס, וואס ער דענקט אזוי פיעל וועגען מעריין, איז שוין די „ליעבע", אדער נישט. נור אז ער האט זיך דערמאהנט אן זיין שוועסטער, האט זי איהם אזוי נאריש אויסגעזעהן! וואס וועט ער זי פרעגען? — איך טראכט נארישקייטען און מיין גאנץ דענקען ועגען מעריין זענען נארישקייטען. ליעבע האט ער געלעזען ביי טאלסטאי׳ען, פערליעבט זיך אן אפיציר, א געענדיגטער דאקטאר שוין, א גרויסער טשינאווניק און אין יענעמס פרוי, אבער נישט ער, מישא ראזענצווייג, וואס דארף ערשט היי־יאהר אנקומען אין אוניווערזיטעט.

א סטודענטען־ליעבע, — האט ער פון זיך געלאכט. אין דאך האט ער זיך ניט געקאנט פאסען. אין חדר־היים האט ער שוין ניט געקאנט איינזיצען. ער האט זיך אנגעטהון, אויפגעעפענט די טהיר און אראב אין גאס. צו דאווידען, האט ער געזאגט, וועט ער געהן, און די פיס האבען איהם אוועקגעפיהרט צו זיין פעטער׳ס הויז.

ער האט ארויסגעקוקט אין דער הויף. פון אלע פענסטער אויפ׳ן ערשטען שטאק, וואו דער פעטער וואוינט, גיסט זיך העלעס ליכט אראב. ער האט זיך נאך א פאר מאל ארויף און אראב געדרעהט. פון באלקאן האט ער געהערט מעריס שפיעלען, דאס שפיעלען האט איהם געצויגען, — ער איז שוין גרייט געווען ארויפצוגעהן. ער האט זיך אין איין סעקונדע דערמאהנט אן קאזאלסקי׳ן, און אין דיין איינענער איצטיגער לאגע, ווי ער שטעהט

אונטער'ן פענסטער, ווי א פערליעבטער שילער פון פינפטען קלאס גימנאזיום, און ער האט זיך אין די הענד גענומען.

— איינמאל געזאגט נישט ארויסצוגעהן — איז נישט, — האט ער זיך געזאגט און איז אוועק פון פענסטער.

אבער וואו אהין? — ער האט זיך געוואלט פערגעסען — און ער האט זיך דערמאהנט אן ארקאדיע'ן, וואו עס פלעגען זיך צונויפקומען די יונגע-לייט פון שטאדט, און מיט א פלאמענדיג געזיכט און מיט קרענקונג פון בעליידיגונג אין הארץ איז מישא אריין אין די „שמאלע גאס".

אין דער „שמאלער גאס" ביי ארקאדיע'ן פלעגט זיך פערזאמלען די אינטעליגענץ פון שטאדט. ביי ארקאדיע'ן דעם זוהן — די יוגענד, ביי ארקאדיע'ן דעם פאטער — די עלטערע (עפים האט מען דעם פאטער און זוהן גערופען מיט איין נאמען — ארקאדי, האטשע ביידע האבען אזוי ניט געהייסען). דער פאטער ארקאדי איז געווען א נ'אגענט פון לעבענס-פערזיכערונג, א פרעהליך ידעל און צו איהם פלעגען קומען די פרעהליכע וויציגע מענשען. און דער זוהן איז געווען א נ'אויסגעשלאסענער סטודענט פון אוניווערזיטעט, א נ'ערנסטער, קלוגער יונגער-מאן, און צו איהם פלעגען קומען די ערנסטע יונגע מענשען.

אין קארידאר האט מישא ארויסגעטראטען איף קאלאשען, וועלכע זענען געווען צושפרייט איבער'ן גאנצען קארידאר ביז דער שטוב אריין, האטש עס איז געווען זומער. אויף דרעהרד איז געלעגען א שטאס מאנטלען, מענערישע און ווייבערישע. א ווייבערשער הוט האט זיך ארומגעוואלגערט. פון אינווייניג האט זיך געהערט א לאכען און א קול האט נאכגעמאכט שלום-עליכם'ס יודיש, דערצעהלענדיג עפים פון „מנחם-מענדל'ען".

ער איז אריין אין צימער. דאס צימער איז געווען רויך בעלויכטען. דער סאמאוואר האט געזידט. אויפ'ן טיש ביי איין ווינקעל איז געזעסען א רעדיל יודען, שרעקליך פערטיעפט אין קארטען שפיעלען און האבען נישט געהערט דאס לאכען און

שטימען פון דער קופקע, וואס איז געזעסען ביים צווייטען עק טיש, צווישען וועלכע ס'זענען געזעסען פיעל ווייבער. איינע א דיקע יודענע איז געזעסען פון אויבען־אן און האט ברייט און הויך געלאכט אויפ'ן קול, ציטשאקלענדיג מיט איהר געמבע. ארום איהר זענען געזעסען יונגע ווייבלעך, יונגע־לייטלעך און האבען דערצעהלט פעטע וויצען.

דער ווירטה איז ארומגעגאנגען און האט מיט א שטיל געלעכטעריל גלעזער טהיי דערלאנגט.

מישא האט גלייך געוואלט אריין אין צווייטען צימער. עס האט איהם אויפגעהאלטען א יונגער־מאן און א צווייטער האט די ווייבער אנגעוויזען אויף איהם.

— וואס וויל דער? — האט די דיקע יודענע געפרעגט.

— אונז אלע קיין ציון אוועקפיהרען.

— אויף פרעד'ס רייטוואגען, — האט א צווייטער צוגעלעגט.

אין צווייטען צימער, א קליינס און א שמאלס און טונקעל באלויכטען און פול מיט רויך, האט זיך נור געהאנדעלט אום א קלייניגקייט. עס זענען געזעסען ארום טיש איניגע יונגע־לייט מיט א פאר מיידלעך און האבען „ראסיישדאיעט" אלערערשטענס וועגען שאפען פאר די יודען, וואס שפיעלען דערינען אין קארטען, און פאר די ווייבער, וואס לאכען, א לאנה און א שפראך, און דערנאך וועגען אויסציבעסערן דאס גאנצע געזעלשאפטליכע סיסטעם און איינציפיהרען די סאציאליסטישע ארדנונג.

וועגען דעם זענען אלע געווען איינינג. עס האט זיך נור געהאנדעלט אום די וועגען, וועלכע דארפען פיהרען צום געווינשטען ציעל.

— וואס מיר דארפען, איז אט וואס — האט זיך געהערט האוויד'ס שטים ביי מישא'ס אריינקומען — ערד, ערד, ערד...

דער צווייטער יונגער־מאן האט זיך אנגערופען:

— אלעקסאנדער דער צווייטער האט דעם פויער באפרייט פון פאנשטשינע, ער האט איהם אבער פערשקלאפט צום פריצ'ישען לאנד. צערשט האט דער פויער צום ווינציגסטען אנגעהערט דעם

פריץ. ער האָט איהם געשלאָגען, אָבער ער האָט איהם דער־פאַר עסען געגעבען. ער האָט מיט זיינע קינדער געהאַנדעלט, אָבער אַז ער איז קראַנק געוואָרען, האָט ער איהם געהיילט. איצט איז וואָס? דער פויער אַרבייט פאַר'ן פריץ, ווי פריהער, און שטאַרבט דערביי פון הונגער. ער איז קראַנק, זיינע קינדער שטאַרבען פאַר קעלט, קיינער קוקט זיך אויף איהם נישט אַרום. פון פריץ'ס רשות האָט מען איהם אַרויסגענומען און מען האָט איהם נישט געגעבען דאָס, וואָס דער פויער דאַרף צו זיין לעבען, צו זיין ערהאַלטונג. מיר דאַרפען ערד, דער רוסישער פויער לעכצט נאָך ערד, — האָט די שטים אויסגערופען, טריאומפירענדיג.

מישאַ האָט איצט אָנגעקוקט דעם יונגען־מאַן, וואָס האָט גערעדט די ווערטער. עס איז געוועזען אַ דאַרער, אויסגעמאָגער־טער יודישער יונגער־מאַן מיט אַ טיפיש יודישער נאָז און טיפע אויסגעלאָשענע אויגען. מען האָט בעמערקט, אַז די אויגען האָבען אייגענטליך נאָך נישט ריכטיג געזעהן, וואָס איז ערד, אַז דאָס פנים איז געוואָרען בלייך און אויסגעצויגען פון די שטעד־טישע מויערן און דער אָטעם האָט קיינמאָל נאָך נישט געטעמט מיט ערדישען ריח.

— און דאָס איז דער עיקר, — האָט דער יונגער־מאַן גע־פינקעלט מיט זיינע אויגען און דערביי טיעף זיין שטערן גע־קניטשט, — דערביי וואָלט נישט געווען קיין בעזונדער יודישע פראַגען. די יודישע לאַגע איז נור איין קיטעלע אין גאַנצען אונרעכט, וואָס טהוט זיך אין לאַנד. גיב דעם פויער ערד — וועלען אַלע האָבען וואָס צו עסען; ער וועט מעהר מענשליכע בעדערפנישען האָבען און די פאַבריק אין שטאָדט וועט האָבען מעהר צו טהון און דעם אַרבייטער וועט בעסער זיין; די גאַנצע פראַגע אין לאַנד איז נור אַן ערד־פראַגע.

— און וואָס וועט זיין מיט דער קאָנצענטראַציע פון קאַפּי־טאַל, — — — — — — — — ? איהר ווילט רוסלאַנד צוברעקלען אין אַ קליין בירגערליכען שטאַט. גיב די רוסישע פויערים ערד, וועלען זיי ווערען צופריעדען — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — האָט אַ צווייטער יונגער־מאַן דיסקוטירט.

— און וואָס איז געווען בעת דער פראַנצויזישער רעוואָ־לוציע? האָבען דען די קליין־בירגער, וועלכע מען האָט אַוועק־גענעבען די גיטער פון קירכען און גראַפען, נישט געשטיצט די נייע אָרדנונג? — האָט אַ „באַרישניע", וועלכע האָט געטראָגען געשוירענע האָהר און גערויכערט אַ פאַפּיראָס, אַרויסגערעדט פון אַ ווינקעל אַרויס. — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — האָט דאָס פריילין געזאָגט אין אַזאַ טאָן, ווי די גאַנצע ערד וואָלט שוין געלעגען אויפ'ן טיש פאַר איהר און עס האַנדעלט זיך נור אום דעם, ועמען זי צו פערטיילען.

דאָס געשפרעך איז באַלד איבערגעגאַנגען צו דער יו־דישער פראַגע. אַ היגער רוסישער סטודענט, וואָס האָט זיך אין שטאָדט אַרומגעדרעהט און קיינער האָט נישט געוואוסט, ווער ער איז און זיין געזונד פּנים מיט זיינע שטאַרקע הענד האָבען מעהר געקאָנט דערצעהלען פון דער — — ערד, ווי די אַלע אַנוועזענדע דאָ, — האָט זיך ביים צוטיילען די ערד גאָרניט אָבגערופען. נאָר אַז דער יונגער־מאַן האָט דערמאָהנט די יודען — האָט ער אויסגעשריען:

— און איך בעשטעה נישט אויף דעם.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט און דערביי געהאַלטען אַ לאַנ־גע בעגייסטערטע רעדע וועגען יודען און יודישקייט. איהם איז צו־וועניג געווען גלייכבערעכטיגונג מיט אַלע גוטע זאַכען פאַר יודען. ער האָט זיי יעדען בעזונדער האָטש אַ לאַנד געוואָלט געבען; ער האָט כמעט ווי געפאָדערט פיעל גרעסערע רעכט פאַר יודען, ווי פאַר די רוסען.

— איך קען דיין סענטימענטאַליטעט, — האָט דאָס פריילין מיט די געשווירענע האָר געזאָגט צו דעם סטודענט.

דער יונגער אַרקאַדי, אַ קליינער און אַ האָרער, אין ברילען, איז אַרומגעגאַנגען און האָט יעדען צוגעשמייכעלט פריינדליך, האָטש קיינער פון די פערזאַמעלטע האָט עס נישט בעמערקט. און פון דער צווייטער טהיר האָט זיך אַלץ אָנגעשלאָגען דאָס אונערטרעגליכע לאַכען. מישאַ איז געזעסען אין אַ ווינקעל און האָט זיך צוגעהאָרכט צו אַלעם — ער האָט אויפ'ן וועג אָנגעגרייט אַ גאַנצען רעפעראַט וועגען חער יודישער לאַגע, ווי ער פערשטעהט זי און דעם רעפעראַט האָט ער געוואָלט דאָ אויסברייננגען. ער איז אויף זיך בייז געווען, פאַרוואָס ער האָט דעם מוטה נישט. ער האָט זיך צוריקגעהאַלטען. ער האָט אַלץ געקוקט אויף אַבראַם מיכאַילאָוויטש, וועלכער איז געזעסען געגענאיבער איהם מיט זיין געפוצט בערדיל און האָט יעדען רעדנער געקוקט אין די אויגען אַריין, ווי מיט אַ לעכעלן.

אַבראַם מיכאַילאָוויטש איז געווען דער עלטסטער פון דער גאַנצער געזעלשאַפט. ער האָט אין דער־היים געהאַט אַ ווייב מיט פינף קינדער, וועלכע האָבען געלעבט אין אָרימקייט און דחקות, נאָר אויף איהם האָט מען עס נישט אָנגעזעהן. ער האָט שטענדיג געטראָגען אַ ריינעם ראָק און די באָרד איז תמיד געווען אויסגעקעמט, און געחבר'ט האָט ער זיך נור מיט יונגוואַרג. ער איז געווען אַ חסידישער לעהרער אין שטאָדט, וועלכער האָט פאַרבערייט עקסטערנע צום עקזאַמען. ער האָט אויך מישאַ'ן פאַרבערייט אין קלאַס אַריין. און מישאַ האָט געהאַט דאָס געפיהל, גלייך ווי ער דאַרף פאַר זיין לעהרער פאַרזאָגען די לעקציע. ער האָט געוואָלט עפּיס זאָגען און ער האָט געהאַט עפּיס צו זאָגען, און ער האָט נישט געוואַגט. ער איז בייז געוואָרען אויף זיין מוטלאָזיגקייט. ער האָט זיך אפילו איין מאָל אויפגעהויבען און האָט אָנגעהויבען צו זאָגען: „גאָספּאָדאַ" — און איז רויט געוואָרען, אַז אַלץ האָט געפלאַמט אין איהם. און אַז ער האָט זיך געזעהן שטעהן צווישען עולם און דער עולם האָט געוואַרט אויף זיין

וואָרט, האָט ער געהאַט דאָס געפיהל, ווי ער טרינקט זיך אין מיד זיך אַרויסראַטעווען.

— גאָספּאָדאַ! — האָט ער אָנגעהויבען צו שטאַמלען, — איך האָב געוואָלט, אַז מען זאָל רייךען וועגען דעם, וועגען דעם, — האָט ער געשטאַמעלט — וואָס זענען מיר? איך מיין, מיר, יודען, וואָס זענען מיר? וואָס בין איך? איך מיין אָט וואָס: דער, דער חים דאָ — ווייזט ער אויפ'ן רוסישען סטודענט — איז אַ רוס, צי ער ווייסט עס, צי ער וויל עס, צי ניט, איז ער אַ חים, אָהן זיין ווילען און אָהן זיין וויסען, — און העברעי איז מישאַ פּלוצ-רונג שטעהן געבליבען אָהן ווערטער.

דער עולם איז געשטאַנען האַלב פערוואונדערט.

— מיר פערשטעהען אייך נישט, — האָבען איינינע געזאָגט.

— וואָס וויל ער? — האָט געפרעגט דאָס פריילין מיט די גע-שוירענע האָהר.

מישאַ האָט זיך צוריק אַוועקגעזעצט אויף זיין אָרט, פער-שעמט און רויט.

— וועגען וואָס מיינט איהר דאָס? — האָט צו איהם געזאָגט אַבראַם מיכאַילאָוויטש אין אַ פּראָטעקציאָנעלען טאָן, ווי ער וואָלט איהם געוואָלט מוטה געבען.

— איך מיין עס וועגען דעם, וואָס מיר, יודען, רייךען וועגען אַלץ. מיר האָבען עפּיס אַ שותפות אין אַלץ און אונ-זערס איז קיין זאך נישט. איבער אַלץ, וואָס מיר ווילען, רייךען מיר, גלייך ווי עס וואָלט אונזערס געווען. מען וואָלט אייגענטליך געדאַרפט זיך אַליין אַנאַליזירען און זעהן פון וואָס בעשטעהט איך, וואָס געהט מיך אָן, וואָס איז מיין און פון דעם אויסקוקען אויף אַלץ, וואָס איז אַרום.

נור קיינער האָט איהם שוין נישט געהערט. דער עולם האָט גערעדט וועגען דער ווירקונג פון דער רעוואָלוציע אויף דעם קליינ-בירגער. אַלע האָבען גערעדט. איינער האָט דעם אַנדערן איבער-געשלאָגען די רייד, און די פּנימ'ער און די שטימען זענען פער-טרונקען געוואָרען אין רויך פון די פּאַפּיראָסען, וואָס האָט פול

געמאַכט דאָך צימער, און פֿון דער צווייטער שטוב האָט זיך געהערט אַלץ דאָס לאַכען פֿון דער דיקער יודענע, וואָס איז געזעסען אויבען־אָן צווישען די לוסטיגע ווייבער און יונגע־לייט.

אַז מישאַ איז אַהיים געגאַנגען, האָט איהם דאַוויד אָנ־געיאָגט אויפ'ן וועג. ער האָט איהם חבריש אָנגענומען ביי דער האַנד און געקלאַפּט אויף דער פּלייצע:

— וואָס איז מיט דיר? זינט אַ צייט געהסטו אַרום אָהן אַ קאָפּ?

מישאַ האָט אויסמיידענדיג געשמייכעלט:

— ווער, איך?

— ווער, דו? — האָט דאַוויד געלאַכט, — אודאי ניט איך. האָסט דיך ניט וואָס צו בעהאַלטען, איך וויים פֿון אַלץ.

— וואָס ווייסטו? — האָט מישאַ געפֿרעגט מיט האַרץ־קלאַפּען.

— אַז דו ביזט נאַריש פֿערליעבט, ווי אַ גימנאַזיסט. שעם דיך, אין אַזאַ צייט, ווען רוסלאַנד וואַכט־אויף, געהסטו אַרום, ווי אַ פֿערליעבטער גימנאַזיסט, קומסט אויף פֿערזאַמלונגען און רעדסט סאַמע נאַרישקייטען.

מישאַ האָט שולדיג געשוויגען.

— שלאָג דיר, ברודער, די געדאַנקען פֿון קאָפּ אַרויס. צו דער אַרבייט נעהם זיך. היינט איז נישט קיין צייט צו ליעבען.

— — — — — — — און דאָ געהט איהר ביידע אַרום ווי די מלאכים'לעך. זי איז עפּיס אַנדערש. זי איז אַ נאַריש מיידעל, אָבער דו?

— וועמען מיינסטו? — פֿרעגט מישאַ.

— וועמען איך מיין? וואָס בעהאַלסטו דיך? איך וויים פֿון אַלץ.

— אָבער ווער?

— זי, דיין געליעבטע. דער „נאַר" האָט מיר אַליין פֿער־טרויט. אַז זי ליעבט דיך.

— ווער? — חאַפּט איהם מישאַ אָן ביי דער האַנד.

— ווער? מיין נאַרישע שוועסטער ראַחעל.

— אָבער, — שרייט־אויף מישא און ווערט דערביי אַנט־שוויגען.

נאָך קאָוואַלסקי'ס אוועקגעהן פון טהיי־אָווענד האָט מערי די גאַנצע נאַכט נישט געקאָנט שלאָפען. זי האָט זיך געפיהלט בעליידיגט ביז צו ערנידערונג און האָט זיך נישט געקאָנט מוחל זיין איהרע ווערטער.

— ווי ביליג, גאָט מיינער, ווי ביליג איך בין, — האָט זי זיך געזאָגט, — קומט צופאָהרען אַ פרעמדער מענש, איך ווייס נישט ווער ער איז, וואָס ער איז און וואַרפט אַלטע אויסגעדראָשענע פראַזען, און איך פאַל צו איהם, ווי די ערשטע נאַרישע גימנאַזיסטקע.

זי האָט זיך אויפגעהויבען מיט'ן געדאַנק — אַלץ, וואָס עס איז געשעהן, צו פערגעסען און געהמען זיך פאַרצובערייטען צו דער רייזע קיין פעטערבורג.

נור ווי אויף צו־להכעיס האָט זי אומעטום, וואו זי איז געווען דעם גאַנצען טאָג, געהערט ריידען נור פון קאָוואַלסקי'ן. אַלץ האָט נור גערעדט וועגען דעם קינסטלער, וואָס איז דאָ אין שטאָדט, און אַלע האָבען געוואוסט די מעשה מיט דער שיקסע און קיינער האָט זיך ניט פערהאַלטען צו איהם גלייכגילטיג. אַ טייל האָט איהם געריהמט און אַ טייל האָט איהם געשענדט. אומעטום, וואו זי האָט זיך אַקעהר געטהון, האָט זי געפיהלט קאָוואַלסקי'ן אַרום זיך. היינט האָט ער געמיטאָגט ביי דער מוהמע, אויף מאָרגען איז ער פערבעטען צו די קעניגס. אין פיעל ערטער האָט זי געהערט ווי אַ געוויסען צוזאַמענהאַנג צווישען זיין נאָמען מיט איהרען און דערביי געמערקט אַ שמייכלען אויף די ליפען. איהר האָט דאָס געקרענקט און זי האָט אייניגע מאָל אויסגערופען: „ווי דער נאָמען לאַנגווייליגט מיך שוין! אַ מענש זאָל אַזוי פיעל מאַכען מיט זיך אַ שטאָדט!“.

פאַר־נאַכט האָט זי איהם אָנגעטראָפען אין שטאָדט־גאָרטען צווישען די אַלעען. זי איז געגאַנגען מיט סאָניע'ן. ער

איז בעגאַנגען מיט פרײלין קעניג שפּאַצירען. די מוזיק האָט געשפּיעלט און דער גאָרטען איז געװען פול מיט שפּאַצירענדע, אָפיצירען, סטודענטען און דאַמען. צום ערשטען מאָל האָט זי זײ געלאָזט דורכגעהן. אין קאָװאַלסקי'ס אױגען איז געלעגען אַ װילען צו צוגעהן צו איהר. זי האָט איהם קאַלט געגריסט און פרײנדליך צוגעשמײכעלט דעם פרײלין קעניג. זי האָט געװאָלט אַבקעהרען אין די צװײטע אַלעע, אַז זי זאָל זיך נישט דאַרפען בעגעגענען מיט זײ, נור באַלד, בײם צװײטען מאָל אומקעהרען זיך, האָט זי געזעהן, װי קאָװאַלסקי, האַלטענדיג דאָס פרײלין קעניג אונטער'ן אָרעם, געהט מיט יענער צו צו איהר. זי האָט זיך צוקושט מיט'ן פרײלין קעניג און צו קאָװאַלסקי'ן זיך אַ נויג געטהון. קאַלט בעגריסענדיג זיך מיט סאָניען, האָט ער געזאָגט צו מערי'ן:

— װאָס מאַכט איהר?

אַזאַ װאַרימער טאָן — און זײנע אױגען זענען װידער גרויס און קלאָר געװאָרען און זײן געזיכט האָט אָנגענומען יענע קינדערשע פרייד פון נעכטען.

זי האָט איהם פערװאונדערט אָנגעקוקט און האָט איהם קאַלט אָבגעענטפערט:

— איך דאַנק אײך.

— און איהר האָט מיך אין אַ שענע געשיכטע אַרײנגעצויגען, — זאָגט װײטער קאָװאַלסקי צו איהר מיט'ן פריהערינען לעכעלן.

— איך? פרעגט מערי פערװאונדערט.

— נעכטען אױף־דער־נאַכט מיט חעם מאַדמואַזעל מײזעל. איך האָב מיר אַלע פרויען און מײדלעך אין שטאָדט געמאַכט פאַר שונאים מיט מײנע װילדע אױסדריקען, — װײזט ער אויף פרײלין קעניג, — אָבער איך האָב עס גאָרנישט געמײנט אַזוי ערנסט; מען דאַרף מיך נישט נעהמען אַזוי ערנסט, װי איהר נעהמט מיך. הײנט האָב איך אײך אַזוי געזאָגט, מאָרגען קאָן איך אײך גאָר עטװאָס אַנדערס זאָגען און, גלויבט מיר, חער

יעניגער, וואס האלט זיך אן א שטענדיגער מיינונג, איז נור א לאנגווייליגער מענש.

די מיידלעך האבען אנגעהויבען צו לאכען. מערי האט אויך ניט געקאנט איינהאלטען דעם שמייכעל, וואס האט זיך געוויזען אויף איהרע ליפען.

— אפשר דענקען אזוי קינסטלער. מיר, פראסטע בשר־ודם'ס, דענקען ניט אזוי. מיר מוזען האבען אין לעבען א פרינציפ, — האט זיך אנגערופען סאניע, אונטערשטרייכענדיג דאס ווארט „פרינציפ".

— ניין, איך האב יא א פרינציפ, — האט זיך קאוואלסקי אנגערופען, — מיין פרינציפ איז שענקייט. אט געהען פאר מיר מענשען פארביי, איך הער זיי אויף צו פיהלען, אלס בעזונדערע אינדיווידוען, וועלכע האבען אייגענע ווילענס. פאר מיר זענען זיי פלעקען. אויף וויפיעל דער פלעק איז מיר אנגענעהם פארן אויג, אויף אזוי פיעל בערעכטיג איך זיין עקזיסטענץ. אויף וויפיעל דער פלעק שטערט מיר די הארמאניע, דארף ער אויסגעמעקט צו ווערען. נור דא קום איך צו דער גרעניץ פון מיין פיזישער מאכט.

מערי איז געווען שווייגענדיג. אויף איהרע ליפען האט זיך נור פון צייט צו צייט א שמייכעל בעוויזען. זיי האבען זיך אוועקגעזעצט אויף דער באנק און קאוואלסקי האט אין א זעהר לוסטיגען טאן אנגעהויבען צו מושטירען די פארבייגעהענדע, האט מיט זיין שוישפיעלערישען טאלענט אנגעהויבען אויסצולאכען יעדענס בעוועגונג און מינע און געפרובט טרעפען, פון וואס פאר א ספערע זיי זענען. מעהרסטענס זענען דאס געווען פרויען פון אפיצירען און טשינאווניקעס, געקליידט זעהר גראב אין שווערע שווארצען סאמעט, מיט רויטע זיידענע בענדער בעפוצט. עס זענען דורכגעגאנגען יודישע פרויען, בעציהרט מיט פיעל גאלד און פעררייסענע קעפ; אן אלטער פאלקאווניק מיט א יונגער טאכטער, צוויי גימנאזיסטקעס, נאך וועלכע עס האט זיך נאכגעשלעפט א גאנצע חברה יונגע שילער. קאוואלסקי האט געפרובט

טהעטען יעדען מיט וואס ער בעשעפטיגט זיך און וואס ער דענקט. א סוהאטישער לעהרער האט פאר מעריען דעם הוט אראבגענומען. קאוואלסקי האט אלץ געטענהט, אז דער לעהרער איז פער־ליעבט אין מעריען און שרייבט איהר אנאנימע ליעבעס־בריעף. עס האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז עס איז נישט אזוי. עס איז געווען א יודישער לעהרער פון דער פריוואט־שול פון דער מאדמואזעל מייזעל, וועלכער איז אויסגעשלאסען געווארען פון דער שול — ווייל ער האט פראפאגאנדירט קריסטליכע אידעען צווי־שען די יודישע קינדער, מיט וועלכע מערי האט גראד סימ־פאטיזירט.

מען האט אנגעהויבען צו ריידען וועגען דער פרויען־קליידונג. קאוואלסקי איז געווען געגען די מאשין־ארבייט, געגען דעם, וואס די מיידלעך טהוען זיך אלע אן לויט איין סיסטעם; ער האט גע־רעדט וועגען אינדיווידועלער קליידונג און וועגען ערהאלטען די פרויען־ליניע אין די קליידער, און אלע זיינע רייד זענען גע־ווענדט געווען צו מעריען, גלייך ווי דאס פריילין קעניג און סאניע וואלטען גארנישט געווען דערביי, און האט זיך דערביי געשטארקט איבערצייגען זי אין זיינע רייד.

מערי האט זיך שוין געוואלט איינינע מאל אויפהויבען און אוועקגעהן. איהר איז זיין פרעהליכער טאן און זיין דירעקט ווענ־דען זיך צו איהר געווען צו־ווידער, זי האט זיך געשעמט פאר איהרע חברטעס און איז רויט געווארען דערביי. נור זי האט עס נישט געטהון, כדי איהם נישט ארויסצעווייזען איהר אויפמערק־זאמקייט אויף זיינע ווערטער. זי האט זיך קאלט, אבער טאקט־פאל צוריקגעהאלטען און איהם קורץ געענטפערט.

פלוצים איז קאוואלסקי געבליבען זיצען, דאס מויל און די אויגען אפען און האט געוויזען מיט'ן פינגער:

— און דאס איז עפיס נייעס, גאר נייעס.

עס איז געווען א רויטליכער, גאלדענער פלעק אין דער שיינענדער זון, וועלכער האט געלויכטען צווישען די ביימער.

נעגען דעם רויטליכען גליהענדען פלעק זענען געגאנגען צוויי יונגע-לייט.

— דאָס איז אַ קאָליר, דאָס איז אַ ליניע, — האָט קאָ-וואַלסקי אויסגעשריען ענטציקט.

— דאָס איז דאָך מישאַ מיט די לייזעראָוויטשעס, — האָט סאָניע זיך אָנגערופען.

אַן'איינגעבליק שפּעטער זענען זיי אַרויסגעקומען פון דעם ברייטען זונען-פלעק, וואָס איז געלעגען איבער'ן וועג אין דער אַלעע און אַריינגעקומען אין דעם שאָטען. דאָס רויטע גאָל-דענע טוך איז איצט מאַטער געוואָרען און עס האָט זיך פון איהם אַרויסגעזעהן ראַהעל'ס קלאָר געזיכט מיט דעם פליישיגען פול אָפּגעבּרענטען האַלז און איהרע שוואַרצע צעפּ האָר. נע-בען איהר זענען געגאַנגען מישאַ און דאַוויד.

מישאַ האָט זיך פערלעגען פערנייגט און איז רויט געוואָ-רען. ראַהעל, וועלכע איז געווען בעקאַנט מיט סאָניען און מיט מערי'ן נור פון דער-ווייטענס, האָט מיט איהר שוואַרצען קאָפּ האָר פריי זיי געגריסט. זיי האָבען געוואָלט דורכגעהן, נור מערי, בעמערקענדיג קאָוואַלסקי'ס ענטציקען איבער ראַהעל'ס טוך, האָט זיי צוגעוואינקען און סאָניע האָט זיך אויפגעהויבען אַהער צו היפּען זיי צו דער באַנק.

מישאַ מיט ראַהעל'ן זענען צוגעגאַנגען. דאַוויד האָט זיך אָפּגעשטעלט פון דער-ווייטענס, וואַרטענדיג.

זיי האָבען זי פאָרגעשטעלט קאָוואַלסקי'ן און זי האָט פריי חבר'ש צוגערופען דאַוויד'ן.

דאַוויד איז צוגעקומען מיט אַ אונצופריעדענער מינע, האָט זיך פערבּויגען און זיך אַרומגעקוקט.

קאָוואַלסקי האָט אָבער איצט גאָרנישט בעמערקט. ער האָט זיך געפרעהט מיט דעם פערגאָלדעטען טוך אויף ראַהעל'ס אַקסעל, ווי אַ קינד. זיין גאַנץ געזיכט האָט אָנגעהויבען צו לייכטען און די אויגען זיינע זענען אָפענער און קלאָרער געוואָרען. ער האָט

בעטראַכט דאָס טוך, וואָס איז אַרויסגעוואָרפֿען אויף האַהעל'ס אַקסעל, און האָט גערעדט, ווי האַלב צו זיך:

— אָבער אַנ'איינפֿאַל — דאָס גאָלד אויף די טונקעלע האָר. פֿון וואַנען האָט איהר דאָס?

— איך האָב עס פֿון דער באָבען. דער טאַטע האָט'ס געהאַט בעהאַלטען, דאָס און די אַלטע בראָש (ווייזט זי פֿריי איהר נאַקעטען האַלז, אויף וועלכען עס איז געהאַנגען אויף אַנ'אַלט גאָלדען קייטעל, אַנ'אַלטער, שוואַרצער, קליינער מעדאַליאָן, מיט פּערל בעזעצט). איך האָב די זאַכען זעהר ליעב. אַלע לאַכען פֿון מיר, — האָט דאָס מיידעל אַרויסגעזאָגט איינפֿאַך און אַזוי אָפֿען און פֿריי, ווי זי וואָלט אַ יונגעל געווען און גערעדט מיט איהרע חברים.

קאָוואַלסקי האָט אַליין בעטראַכט דאָס טוך. עס איז געווען אַנ'אַלט טונקעל בזכאַריש זיידען טוך, אין גאָלד געוועבט, וואָס די אַלטע יודישע פֿרויען פֿלעגען טראָגען צו שוהל־געהן. עס איז געווען שטאַרק און פֿעסט אַרומגעהילט אַרום דעם מיידעל'ס ביוסט ביז צום אָפּענעם האַלז און האָט אויסגעזעהן, ווי אַ גאָלדענער פּאַנצער, אויסגעגאָסען אויף איהר שטאַרקער ברוסט. קאָוואַלסקי'ס געזיכט האָט אָנגענומען דאָס פֿערלעגען געלעכטעריל, וואָס איז מיר'ן אַזוי גוט בעקאַנט געווען פֿון נעכטען. און זי האָט בעמערקט, אַז זיין ענטציקען און זיינע אָפֿענע אויגען און מויל גילטען נישט נור די אַלטע שמוק־זאַכען, נור דעם גאַנצען מיידעל, וועלכעס איז דאָ געשטאַנען פֿריי, נאַאיוו און שטאַרק.

איהר האַלז און ווייסע נאַקעטע הענד זענען געווען, גלייך ווי זי וואָלט ערשט איצט אַרויס פֿון טייך און איהרע האָהר זענען נאַס געווען, אויסגעצוואָגען און איהרע רינדיג־אַראָבגעפֿאַלענע אַקסעל האָבען אויסגעזעהן ווי זיי שלאָפֿען. און דאָס מיידעל איז געשטאַנען און האָט גאָר פֿון דעם נישט געוואוסט. קאָוואַלסקי איז אַזוי ענטציקט געוואָרען, אַז מיר'ן האָט זיך יעדען אויגענבליק אויסגעדוכט, אַז אָט וועט קאָוואַלסקי דאָס מיידעל אַרומנעהמען

אין פאַר אַלטמען ראַהעל'ס גרויסע, בלאַסע אָפענע אויגען אויסקוקען.

מערי'ס ליפען האָבען אַ ציטער געטהון און זי האָט זיך אָבגעקהרט צו מישאַ'ן:

— פאַרוואָס ביזטו נישט געקומען נעכטען? איך האָב אויף דיר געוואַרט.

קאָוואַלסקי האָט זיך ערשט איצט אויסגעוואַקט פון זיין ענטציקען און האָט זיך געווענדט אין מערי'ס זייט.

— די אַלטע, יודישע ווייבער האָבען זיך פיעל שענער און אינדיווידועלער געקליידט פון זייערע טעכטער. איהר מיט אייער אָריענטאַלישע געזיכט — האָט ער זיך דירעקט געווענדט צו מערי'ן — קליידט זיך ווי די ערשטע בעסטע שיקסע פון פאַריז און דאָס איז אייער אידעאַל; איך בין פעסט איבערצייגט, אַז אייער מוטער האָט אין דער היים זאַכען, אויף וועלכע איהר קוקט מיט פעראַכטונג און זיי וואָלטען אייך בעסער געקליידט, ווי די אַלע קליידער פון די שטעדטישע שניידערינס.

מערי איז ערשטוינט געבליבען. זי איז פערשעמט געוואָרען פאַר מישאַ'ן און מישאַ איז אויך ערשטוינט געבליבען. אַ רויטע פלאַם האָט אָנגעצונדען זיין געזיכט, ער איז פערשעמט געוואָרען איבער מערי'ן און איז אין איין אויגענבליק גרייט געווען זיך אַרויפצוואַרפען אויף קאָוואַלסקי'ן און איהם שלאָגען. זיין כאַליאַסע, רוהיגע נאַטור האָט איהם נור אָבגעהאַלטען פון אַ סקאַנדאַל.

מערי האָט געענטפערט קאָוואַלסקי'ן האַלב אין שפּאַס.

— גוט, פון היינט־אָן וועל איך אָנהייבען נאָכצוקוקען מיין מאַמעס אַלטע אוצרות און וועל זעהן, וואָס דאָרט איז פאַראַן פאַר מיר. מישאַ, וואָס גרייטסטו זיך אין וועג אַריין? איך בין שוין באַלד פאַרטיג, — האָט זי זיך געווענדט צו מישאַ'ן, אויפגעהויבען זיך פון אָרט און גענומען מישאַ'ס אָרעם און געקוקט איהם ליעבליך אין געזיכט אַריין, אַז מישאַ'ן איז וואַרים געוואָרען אין אַלע גלידער. נאָך איהר האָט זיך די גאַנצע געזעל-

שׁאַפֿט אויפֿגעהויבען און אָנגעהויבען צו שפּאַצירען צווישען די אַלעען.

דער גאָרטען איז איצט פֿול געווען און פֿון דער־ווייטענס האָט זיך געהערט, ווי די זעלנערשע טראָמפּייטען שפּיע־לען אַ ווינער וואַלס.

מערי האָט פֿעסט געהאַלטען מישאַ'ס אָרעם און האָט איהם אַלץ ליעבליך געקוקט אין די אויגען אַריין און גערעדט מיט איהם אַזוי פֿריינדליך, אַזוי גוט, אַז מישאַ האָט נישט געקאָנט קיין וואָרט פֿון מויל אַרויסברייננגען. זיין יונגליש פּנים האָט זיך פֿער־קרימט ווי צום וויינען און ער האָט פֿערגעסען אָן אַלץ, אָן זיינע געדאַנקען וועגען פּאַרטייען, וועגען „עפּיס טהון" — עס איז איהם גוט געוואָרען, גוט ביז צום שמערץ.

— פֿאַרוואָס נישט? — האָט ער זיך געזאָגט — פֿאַרוואָס זאָל עס זיין ניט קיין ליעבע? קאָן איך דען נישט אַזוי פֿיהלען, ווי אַ גאַנצער פֿאַרטיגער מענש, אַ דאָקטאָר, אַ טשינאָווניק? איך בין דאָך שוין אויך אַ דערוואַקסענער מענש.

אין דעם האָט ער דערפֿיהלט, אַז איהר האַנד ליעגט אין זיינער. ער האָט געקוקט אויף איהר. איהר בליק איז איצט גע־ווען געווענדעט אויף קאָוואַלסקי'ן מיט ראַהעלי'ן, וועלכע זענען גע־גאַנגען פֿאָראויס. זי האָט אַלץ געזעהן קאָוואַלסקי'ס אָפֿען מויל אין אויגען און זיין פֿערלעגענעם שמייכעל, קוקענדיג אויף ראַהעלי'ן.

מערי'ס הענד האָבען געצוקט, זי האָט געוואָרפֿען אַנאוני־רוהיגען בליק אַרום זיך, האָט פּלוצים אַרויסגענומען איהר האַנד פֿון מישאַ'ס אָרעם און האָט אין מיטען ריידען אָפּגעהאַקט.

מישאַ האָט אַ ציטער געטהון מיט זיין גאַנצען קערפּער און האָט קראַמפּפֿהאַפֿט די ליפּען פֿערביסען.

דאס דרייצענטער קאפיטעל.

אין א פאר טעג ארום איז קאוואלסקי פערשוואונדען געוואָרען, ווי אין וואסער אריין. קיינער האט נישט געוואוסט, וואו ער איז אהינגעקומען. מערי איז געגאנגען צו בעקאנטע, וואו קאוואלסקי פלעגט קומען, צו דעם באנקיר קעניג, צום פעטער, האט געלוישט א ווארט וועגען קאוואלסקי'ן, אָבער אלע האבען זיך נור געוואונדערט איבער זיין פליצלונג'דיג פערשווינדען. פון קיינעם האט ער נישט גענומען קיין אבשיעד. מען האט ביי איהר געפרעגט אויף קאוואלסקי'ן, געמיינט, אז זי מוז עס דאך צום בעסטען וויסען. איהר האט דאס פערדראסען. אָבער אזוי לאנג ווי זי האט געפיהלט קאוואלסקי'ן ניט ווייט פון זיך, האטש זי איז אויף איהם ברוגז געווען, האט זי זיך געפיהלט בערוהיגט. זיין פלוצלונג'דיג פערשווינדען האט זי אויפגערודערט, זי האט זיך קיין ארט ניט געקאנט געפינען. בייז און בעליידיגט איז זי געווען אויף זיך אליין.

— וואס געהט מיך אן דער פוילישער פראזען-מאכער? — ווי זי האט איהם גערופען. דאך זינט יענעם שפאציר אין גארטען, וואו זי האט איהם געזעהן אין געזעלשאפט מיט ראהעל'ן, האט זי זיך אונטערגעגעבען. זי האט געפיהלט, אז איהר מלחמה-האלטען מיט זיך איז אומזיסט. יא, זי איז אייפערזיכטיג אויף קאוואלסקי'ן.

אָבער, גאט, ווער איז ער? ווי קאן מען אייפערזיכטיג זיין אויף א מענשען, וועלכען מען האט פיינט? — אין דעם איז זי דאך געווען איבערצייגט; ווער ווייסט, אפשר האט ער שוין א ווייב מיט קינדער, אפשר שוין א געליעבטע. נאר דאס זענען אלץ געווען תירוצים אויבערפלעכליכע. אינעווייניג, פאר זיך איז איהר אין דעם אלעם קיין אונטערשיעד ניט געווען. מעג ער האבען א ווייב מיט קינדער, מעג ער זיין ווער ער איז — זי האט געפיהלט, אז זי בעדארף זיין נאהנטשאפט, און מיט איהם איז איהר גוט, איז איהר גוט, ווי ער איז.

— אָבער ער ליעבט מיך גארנישט; ער פעראכט מיך דאך-

איך קום צו איהם און בויג מײַן קאָפּ פֿאַר איהם און ער שטויסט מיך אָב פֿון זיך, ווי אַ הונד, ווי אַ הונד שטויסט ער מיך אָב פֿון זיך.

איהר גאַנצער שטאָלץ האָט זיך דערוועקט אין איהר. זי האָט זיך געזאָגט: נײַן, קאָוואַלסקי איז פֿאַר מיר אַ טויטער בוכשטאַב. אָבער אינווייניג, טיעף אינווייניג, אין זיך, האָט זי דאָך געפֿיהלט, אַז עס איז נישט אַזוי, אַז איהר לעבען הויבט זיך ערשט איצט אָן, ערשט איצט — זינט זי האָט דערקענט דעם שלעכטען, פֿרעמדען מאַנספּערשוין; אַז אַלץ, וואָס זי האָט געהאַט דורכגעלעבט ביז איצט, איז גאָרנישט, אפילו איהר סענטימענטאַליטעט צום יונגען שוישפּיעלער אין קיעוו. נײַן, דאָס איז גאָרנישט געווען, איצט ערשט הויבט זיך עס אָן, מיט דעם פֿרעמדען, וואָס שלאָגט זי מיט דער פֿויסט אין פּנים אַרײַן און יאָגט זי פֿון זיך. דאָס איז איהר לעבען, דאָס איז איהר גורל.

און זי האָט געזאָגט: — „מיט וועמען האַלט איך מלחמה? צו וואָס צווינג איך מײַן האַרץ — איך וועל דאָך סײַ־ווי־סײַ ניט קאָנען מנצח זײַן! איך וועל אַהינגעהן צו איהם און וועל מיך איהם ברײַנגען און וועל איהם זאָגען: אָט בין איך, איך ווייס ניט, עס איז עפּיס אין מײַן האַרץ רײַף געוואָרען פֿאַר דיר, נעהם עס צו און גיב מיר צוריק מײַן רוהע".

— „און וואָס געהט עס מיך אָן ווער ער איז און וואָס עס איז מיט איהם? איך טהו עס דאָך פֿאַר מיר — האָט זי צו זיך געשטענהט — פֿאַר מיר און נישט פֿאַר איהם!"

און די נעכט זענען געוואָרען צו טעג און די טעג צו ווי־רענדע חלומות.

— „און וואָס וועט זײַן, אַז איך וועל קומען צו איהם און איך וועל מיך איהם ברײַנגען, און ער וועט מיך לאָזען שטעהן, מיט אַ פֿעראַכטענדיג שמייכעלע וועט ער קוקען אויף מיר, אָדער ער וועט מיך בערוהיגען, ווי מען בערוהיגט אַ קינד: געה אַהיים, שלאָף און פֿערגעס אָן אַלץ?"

אַ וואָלקען איז איהר פֿאַר די אויגען שטעהן געבליבען און אין קאָפּ איז איהר הײס געוואָרען און זי האָט זיך געזאָגט:

— „ניין, טויזענד מאָל שטאַרבען און נישט איין מאָל די שאַנד דורכטראָגען".

און דאָך האָט זי זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און איז אַהינגעגאַנגען צו מישאַ'ן און האָט זיך פאַרבייגעהענדיג געפרעגט אויף די לייזעראָוויטשעס און איהר צוועק איז געווען — געוואָהר ווערען, צי איז קאָוואַלסקי נישט דאָרט ביים דאָקטאָר לייזעראָוויטש.

יאָ, זי מוז עס זיך זאָגען. זי איז געגאַנגען אַהין, נור צוליעב דעם און נור צו דעם צוועק האָט זי גערעדט מיט מישאַ'ן וועגען די לייזעראָוויטשעס.

אַזוי האָט זי מיט זיך מלחמה געהאַלטען אייניגע טעג, אייניגע נעכט, ביז אין איין שיינעם פריה-מאָרגען האָט זי זיך אויפגעהויבען, אָנגעטהון זיך און איז אַוועק אין דאָרף אַריין, וואו זיי זיינען געווען צום ערשטען מאָל.

אויפ'ן וועג צום דניעפּער צו, צווישען די בושאָקעס האָט זי איהם געטראָפען. ער איז געשטאַנען אונטער אַ גרויסען שירם אין זיין פויערשען קאַפּעלויש, פאַר אַ מאָלער-שטענדער.

איהר האָט זיך געדוכט, אַז ער איז העכער געוואָרען אין דער צייט, וואָס זי האָט איהם נישט געזעהן.

אַ מינוט איז זי פון דערווייטענס געשטאַנען, איהם בעטראַכט ווי ער אַרבייט, גיט אַ שטריך און לויפט יעדען אויגענבליק אָב פון דעם בילד און בעטראַכט עס פון דער-ווייטען; באַלד שטעלט ער זיך אָב דערביי און לעגט צו דעם פענזעל צום בילד, שאָקלענדיג זיך דערביי ערנסט, פערטיעפט, ווי ער וואָלט געדאַווענט; איהר איז איין אויגענבליק נישט איינגעפאַלען זיך צו דערווייטערן, כדי איהם נישט צו שטערען. פערקעהרט, עס האָט זי איצט אַ גרויס חשק אָנגענומען צו זעהן זיין געזיכט און צו זיין דערביי, ווי ער אַרבייט. זי האָט געפיהלט אַ גייסטיג בעגערעניש אין דער מינוט צו איהם נאָהנט צו זיין.

ווי אַ קאַץ האָט זי זיך צוגעשלייכט אין דער שטיל, האָט זיך פון דער-ווייטענס אַוועקגעזעצט און האָט געקוקט אויף זיין

געזיכט. עס איז געווען גאָר אַן אַנדער קאָוואַלסקי, ווי דער, וועמען זי האָט געקענט. זיין געזיכט איז יונגער געוואָרען מיט צעהן יאָהר און דאָך פיל מיט ענערגיע. זיינע אויגען האָבען געגלאַנצט, אויף זיינע ליפּען איז געלעגען דער שמייכעל פון קינד און איבער זיין געזיכט האָט זיך פערצויגען אַ וואָלקען פון טרויער, פון אַ ערנסטער, ליעבער מעלאַנכאָליע, גלייך ווי ער וואָלט געזעהן אַ אונזיכטבאַרע וועלט. דעם ערנסט האָט זי קיינמאָל ניט בעמערקט אויף זיין געזיכט און האָט נישט געוואוסט, אַז אַזאַ ערנסט קאָן געמאָלט זיין.

זיין געזיכט האָט איהר אין דעם אויגענבליק דערמאָהנט נאָך אַן אַנדער געזיכט, וואָס זי האָט אַמאָל געזעהן, ווען זי איז אַ קליין מיידעל געווען. עס איז געווען דאָס געזיכט פון איהר פאָטער, דעם רבּי'ן פון גאַליציען, וועלכער האָט זיך ביי זיי איינגעהאַלטען אַמאָל אַ שבּת און האָט קידוש געמאַכט.

אַן ערנסטער, ציטריגער טרויער האָט זי אַרומגענומען.

דאָס אַלץ האָט אָבער נור געדויערט אַ פּאָר מינוט. באַלד האָט זי קאָוואַלסקי בעמערקט. ער איז נישט דערשראָקען, נישט פערוואונדערט געוואָרען, ער האָט נור אויסגעשריען אויף פּויליש: „אַח, איהר זענט עס!" — און האָט ווייטער געאַרבּייט, גלייך ווי איהר פּלוצלינגדיג ערשיינען וואָלט גאַנץ נאַטירליך געווען. נאָר צו זיך האָט ער אַלץ גערעדט: „באַלד, אַזוי, איהר זענט'ס, באַלד, באַלד". און מען האָט געזעהן, אַז ער ווייסט נישט די בעדייטונג פון די ווערטער און זאָגט דאָס גלאַט אַזוי, אַבי צו רייִדען.

זי האָט געשוויגען.

— עס האַנדעלט זיך אום דעם וואָלקען — האָט ווייטער קאָוואַלסקי גערעדט, ווי צו זיך, קראַצענדיג זיך אין קאָפּ, נישט אַראָפּנעהמענדיג זיין אויג פון בילד און דעם וואָלקען און ווייטער געטהון זיין אַרבּייט — אַלץ איז אַ וואָלקען. די וואָרימקייט, אָט־אָט די וואָרימקייט. און זעהט דעם שטאָלץ, וואָס אַ וואָלקען האָט. יאָ, אַזאַ שטאָלצקייט! איך האָב אַ פּראָפעסאָר געהאַט, איז ער אַ הויכער געווען, און אַזאַ דיקען בויך געהאַט און ער האָט

געמאָלט בלויז קליינע בילדלעך: אַ שטיקעל פעלד, אַ שטיקעל הימעל און אַ וואָלקענדעל; ער פלעגט זאָגען, אַז די גאַנצע וועלט איז אַ וואָלקען. יאָ, יאָ. און וואָס זאָגט איהר? הא? — האָט ער זיך פלוצים געווענדט צו מעריין.

מערי האָט געוואוסט, אַז די ווערטער זענען נישט צו איהר געריכטעט, אַז ער זעהט זי נישט און פיהלט זי נישט איצט בײַ זיך. זי האָט געשוויגען און קאָוואַלסקי האָט ווײַטער גערעדט, ווי צו זיך אַליין און געטהון זײַן אַרבײַט.

— אַ וואָלקען איז נישט קיין קליינינקייט — האָט ער, מײַן גראָבער פּראָפעסאָר, געזאָגט — דאָס איז ניט קיין קאַפּאָטע. דאָס איז אַן אייביגקייט, אַ מיידעלשער קערפּער. יאָ, יאָ מאָדעליזירען, מאָך דעליזירען, ווי אַ ווײַבערישען אַקט דאַרף מען אַ וואָלקען, און די וואַריכקייט און דער שטאָלץ, שטאָלץ. צי ווייסט איהר, וואָס הייסט מאָלען אַ וואָלקען? — האָט ער געזאָגט, דער פּראָפעסאָר — עס איז אַרויסצוגעהן אין הימעל אַרײַן און זעהן אַ פרעמדע וועלט, וואָס מיר קענען נישט. געהט אַזאַ יודעל מאָלען אַ וואָלקען, אַ הימעל, וויל זעהן גאָט און עס צוריקגעבען מיט זײַנע אָרימע פאַרבען. אַ חוצפה, הא? אַזאַ קליין יודעל, — האָט ער זיך קינדיש, הערצליך צולאַכט.

באַלד האָט ער אַוועקגעלעגט דעם פענזעל מיט די פאַרבען און האָט גענומען בעטראַכטען אַ מינוט דאָס בילד, אַ מינוט די לאַנדשאַפט אַרום.

און ער האָט זיך געווענדט צו מעריין אין זעהר אַ פרעהליכען טאָן. זײַנע אויגען האָבען געגלאַנצט און ער איז אונגעהייער גוט געווען.

— גוט האָט איהר געטהון, וואָס איהר זענט אַרויסגעקומען. גוט, גוט. אַח, ווי גוט. איך בין זעהר פרעהליך, איך בין זעהר פרעהליך, — און ער האָט זי זעהר לײַכט בעריהרט די פּלייצע — אָט זעהט, וואָס איך האָב געמאַכט; עס איז גאָרנישט ווערטה, גאָרנישט ווערטה, עס פעהלט עפּיס (קוקט ער נאָכאַמאָל אָן זײַן בילד). יאָ, ליעבע פעהלט. אָט וואָס, ווי מײַן

פראפעסאר פלעגט זאגען, הער, מיט'ן גראבען בויך. אום צו מאכען א שענעם וואלקען מוז מען ליעבען. יא, יא. אזוי האט ער געזאגט, אום צו מאכען א גוטע זאך, מוז מען זיין א פער־ליעבטער. אָהערן ווייסט איהר וואס? גאר ביי זיך געפאלען צו זיין, עפיס א גרויסע זינד אויף דער נשמה צו האבען. יא, יא, מיט א גרויסער זינד אויף דער נשמה קאן מען גרויסע זאכען מאכען, אז מען איז נידערגעשלאגען. און איך וואס? נישט איך האב קיין זינד אויף דער נשמה און נישט איך ליעב וועמען. נו, ווי קאן מען דא עפיס רעכטס מאכען? אנ'אנגעגעסענער בור־זשוא, עסט זיך יעדען טאג זיין מיטאג און מאלט זיך יעדען טאג א בוכעל. ניין, ניין, מיט אזא זאטען מאגען און ריינעם געוויסען קאן מען גארנישט מאכען. מען דארף זיך פערליעבען. יא, יא, פערליעבען מוז איך זיך, אדער א מענשען הרג'ענען, אז נישט וועל איך אונטערגעהן, — ווי מיין פריינד גליקסמאן האט געטהון. איהר ווייסט נישט, וואס מיין פריינד גליקסמאן האט געטהון? — ווענדט ער זיך צו מערי'ן און ברעכט אויס אין אזא קינדיש, הערצליך געלעכטער, אז מערי האט געמוזט מיטשמייכלען — הארכט־אויס, הארכט־אויס, איהר וועט לאכען, מיין פריינד גליקסמאן . . .

מערי איז געזעסען און האט איהם גלייך אין די אויגען אריין געקוקט. זי האט געזעהן זיין גליק, ווי עס שפיגעלט זיך אויף זיין געזיכט, און זיין קינדיש לאכען, ווי עס גיסט זיך, ווי אויס א קוואל און איהר איז גוט געווען דערביי. זי האט איהם מיט אונבעגרענצטער ליעבע צוגעהערט און נישט מיט איין ווארט זיין שטראמענדיגע פריידע געשטערט.

. . . — מיין פריינד גליקסמאן, הארכט־אויס — פערדהרט ער לייסט מערי'ן פלייצעס — איז מיט אונז אינאיינעם אין אקא־דעמיע געווען. א חיטרע יונג. ער האט זיך פריה־מארגענס אויפגעכאפט, דעמאלט ווען דער טוי ליעגט אויף די פעלדער, און ארויסגעלאפען וואלקען מאלען. ער האט פלינק, מיט געוואלד, געוואלט ווערען א גוטער מאלער. מיט געוואלד געהט עס נישט,

ברידערקע. דער פּראָפעסאָר זאָגט: יאָ, וואָס טויגען מיר דײַנע וואָלקענס, אַז זיי זענען יודישע קאַפּאָטעס. יודישע קאַפּאָטעס האָט ער געזאָגט — אַזאַ פּראָפעסאָר האָבען מיר געהאַט. דײַן שניי איז אָהן ליכט, ווי עס וואָלט נישט פון הימעל געפאַלען; דײַן וואַסער איז אויסגעלאָשען און דײַן הימעל איז אַ פלאַכטע. קאַפּאָטעס — ווײַסע, נור קאַפּאָטעס. קיין ליכט, קיין לעבען, קיין נשמה, — אַזוי האָט דער פּראָפעסאָר געזאָגט. ליעבע פעהלט, ליעבע, דו מוזט דיך פערליעבען. און וואָס מיינט איהר? ער האָט זיך ניט פערליעבט? אַה, אַה, האָרכט-אויס אַ געשיכטע. ביי-נאַכט ליעג איך אַזוי, וועקט מיך ווער: „מיכאַל, מיכאַל"! איך עפען די אויגען, גליקסמאַן זיצט ביים ראַנד בעט (מיר האָבען אינאיינעם געוואוינט). „וואָס ווילסטו"? פרעג איך. — „שלעכט איז מיט מיר — זאָגט ער. דער פּראָפעסאָר געפינט, אַז אין מײַנע בילדער פעהלט ליעבע. איך פיהל עס אויך. איך וויל, איך מוז מיך פערליעבען" (איך האָב זיך דערמאָהנט, פאַר אַ פּאָר טעג האָט מיט מיר גערעדט מײַנער אַ בעקאַנטער פון קראַקוי, האָט זיך געקלאָגט פאַר מיר: ער האָט אייניגע טעכטער און קאָן זיי נישט אויסגעבען. מען דאַרף מײַן בעקאַנטען פון קראַקוי אַ טובה טהון, דענק איך בײַ מיר). „דו ליעבסט שוין", זאָג איך. „איך"? — פרעגט ער מיך פערוואונדערט. — „יאָ, דו. דו מיינסט, איך האָב נישט געזעהן, ווי דו ביזט רויט-רויט געוואָרען, אַז דו האָסט דערזעהן דאָס פרײַלין ראָטענבערג אין טעאַטער. יאָ, דײַנע אויגען האָבען געגלאַנצט און דײַן פּנים האָט געלייכטען, און דײַן האַרץ האָט געקלאַפּט. מיך וועסטו נישט אָפּנאַרען, דאָס איז די ליעבע, ברודער-קרוין, מיך וועסטו נישט אָפּנאַרען, דאָס איז די ליעבע". — „אָבער וועלכעס פרײַלין ראָטענבערג"? — פרעגט ער מיך פערוואונדערט. — „זי, דאָס פרײַלין מיט די ברילען, וואָס שפּיעלט אַזוי גלענצענד פּיאַנאָ. דו געדענקסט, מיר זענען געוועזען בײַ איהר פאָטער צו-גאַסט און דאָס מיידעל האָט אונז געשפּיעלט. אַח, דײַן גליק דאַן! און דײַנע אויגען דאַן, און דײַן אַרויס-און אַראָפּלויפען איבער דער שטוב און רײַסען זיך

בײַ די האָר! נײַן, נײַן, דאָס איז די ליעבע, ברודער־קינד, מיך װעסטו נישט אָפּנאַרען". — „װעלכע ראָטענבערג? דעם פֿאַרבען־הענדלער׳ס טאָכטער, די מױד מיט די רױטע האָר? אָבער אום גאָטעס װילען, איך קאָן זי דאָך נישט אָנקוקען", — האָט דער יונג אױסגעשריען. — „אָבער װאָס רעדסטו, דערמאָהן זיך, װי דײַן פּנים פֿלאַמט יעדעס מאָל, װען דו זעהסט זי, װי דו בלײַבסט מיט אַ אױפֿגעריסען מױל. אָ, ברודער, דאָס איז די ליעבע; דו ביזט בײז, דו ראַנגעלסט זיך מיט דער ליעבע, דערפֿאַר דאַכט זיך דיר, אַז דו קאָנסט זי נישט אָנקוקען. דאָס איז עס, דו האַלטסט מלחמה, דו װילסט דיך נישט נאָכגעבען, אָבער די ליעבע איז שטאַרקער פֿאַר דיר, שטאַרקער. גיב דיך נאָך, ברודערקע, פֿערפֿאַלען, פֿערפֿאַלען, גיב דיך נאָך ——"

און װאָס מײנט איהר? מיר זעהען נישט געפֿאָהרען דעם צװײטען טאָג נאָך קראָקױ — איך איבעררײדען מיט׳ן פֿאָטער, ער — צום מײדעל? און װאָס מײנט איהר? ער האָט זיך אפשר ניט פֿערליעבט אין איהר? ביז׳ן הײנטיגען טאָג! — שרײַט אױס קאָװאַלסקי — ער שטאַרבט פֿאַר איהר טריט און אַרבײַטען האָט ער אָנגעהױבען בעסער. ער איז פֿערליעבט. מיט אַזעלכע מענשען װי מיר, װעט איהר גאָרנישט מאַכען, מיר דאַרפֿען גאָרנישט דאָס מעדיועם. מיר דאַרפֿען נור װ ע ל ע ן און מיר קאָנען זיך אײַנרײדען, װאָס מיר װילען, — לאַכט אױס קאָװאַלסקי.

מײער איז געבליבען זיצען און האָט איהם אָנגעקוקט פֿערװאונדערט. „גאָט — האָט זי זיך געטראַכט — װאָס פֿאַר אַ מענש איז דאָס? װער איז ער"?

איהר האָט אַרומגענומען אַ שרעק פֿאַר איהם און זי האָט איהם אָנגעקוקט, נור זײַן געזיכט איז געבליבען אַזױ אומשולדיג, קינדיש־פֿרײליך, אַז איהר האָט זיך געװאָלט שפּיעלען מיט איהם. זי האָט זיך אָנגערופֿען האַלב־פֿערשעמט און האַלב־לאַכענדיג:

— אָ, גאָט, װאָס פֿאַר אַ שרעקליכער מענש איהר זענט!

— אַזױ איז עס, קינד, — האָט ער צו איהר געזאָגט ליעב און נאַאיװ — מיר קאָנען זיך אַלץ אײַנרײדען, עס הענגט נור

אַלץ פון אונז אַליין אָפּ, — און ער האָט זי פּליצלונג אַרומגע-נומען און געקושט זי אין די האָר און די אויגען.

זי האָט איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט. ער האָט דערביי אַזוי נאַאיוו און אאונשולדיג אויסגעזעהן, אַז עס איז נישט געוועזן אויף וואָס זיך צו בייזערן און איבער וואָס זיך צו שעמען.

און זי האָט אָנגעהויבן אַרויסצוגעהן אין דאָרף אַריין יעדען טאָג, פון אַלע זיך אָבגעזונדערט, איהרע חברטעס וועניג געזעהן, מישא׳ן אויסגעמידען און קיינער האָט זי מעהר נישט אינטערעסירט, אַליין זיך פריה-מאָרגענס אַרויסגעכאַפּט פון שטוב און פערפאַלען געוואָרען אויף גאַנצע טעג. די מוטער איז פון געדולד אַרויס, דער פאָטער האָט זיך אין זיין קאַבינעט איינגעשלאָסען און זי נישט זעהן געוואָלט. אַרויסגעקומען אין דאָרף, האָט זי שוין קאָוואַלטשוק׳ן געטראָפען אין פעלד, ביי דער אַרבייט. שטיל, ווי אַ קאַץ, האָט זי זיך צוגעשלייכט, אַוועקגעזעצט זיך אין אַ ווינקעל און צוגעזעהן, ווי ער אַרבייט. טיילמאָל האָט ער זי בעמערקט, האָט ער געשמייכעלט צו איהר און גערעדט צו איהר און טיילמאָל האָט ער גאָר פערגעסען אָן איהר און איז געווען אינגאַנצען איינגעטונקט אין זיין ליכט און אין זיינע פאַרבען.

נור זי איז גליקליך געווען, גליקליך געווען צו זיין דערביי, ווען ער שאַפט, צו קוקען איהם גלייך אין פנים אַריין, צו לוישען דאָס ליכט, וואָס שטראַהלט פון זיינע אויגען בעת ער אַרבייט, דאָס עטעמען זיינס און די קינדערשע גרימאַסע פון זיינע ליפען.

דאס פערצעהנטע קאפיטעל:

שבת אין דער-פריה, ווען מישא איז אַריין צו לייזעראָ-וויטש׳ן, האָט ער דאָרט געטראָפען אַ קליינע אונאַנגענעהמע סצענע. סאַכאַלין, זייער מיטשולער, וואָס מען האָט איהם פון אַכטען קלאַס אַרויסגעוואָרפען, איז געשטאַנען אין אַ ווינקעל שטוב. זיין גימנאַזיסטען-הוט אָהן דעם שטערענדיל איז געווען אַרויסגעוואָר-

פֿען אויף זײַן צושויבערטען קאָפּ האָאר און האָט גלײַך געקוקט
זײַן פֿאָטער אין די אויגען אַרײַן מיט יענעם ווילדען אויסדרוק,
וועלכער ווערט ערנסט און אינבעוועגליך, און אונאויפֿהערליך גע-
ביסען די איבערשטע ליפּ.

זײַן פֿאָטער, אַ אונגעוועהנליך הויכער, ברייט-ביינערדיגער ריעז
מיט אַ פּאָר גרויסע און שטאַרקע הענד, האָט געקלאַפּט מיט זײַן
גראָבען שטעקען אָן דער פּאָדלאָגע. די געלבע האָאר פֿון זײַן
רויטען, דיקען קאַרק האָבען זיך איהם אויפֿגעשטעלט און זײַן גראָבע
באַס-שטים האָט אָנגעפֿילט דאָס קליינע שטיבעל:

— צום דירעקטאָר זאָלסטו מיר געהן, — האָט ער געשריען
צום יונג, — די האַנד זאָלסטו איהם קושען, צו די פֿיס זאָלסטו
זיך איהם וואַרפֿען און בעטען, אַז מען זאָל דיך צוריק אין קלאַס
צונעהמען. פֿאַר די אויגען זאָלסטו זיך מיר ניט ווייזען אָהן אַ
גימנאַזיסטען-צייכען. אויף טויט וועל איך דיך הרג'ענען, — האָט
ער אויפֿגעהויבען זײַן גרויסען שטעקען צום יונג, וועלכער איז
געשטאַנען און קיין פֿינטעל ניט געגעבען מיט'ן אויג, נור, ווי
אַ ווילדע מיער געקוקט דעם פֿאָטער גלײַך אין פּנים אַרײַן. ד"ר
ליידעראָוויטש, שוין אָנגעטהון דעם ראָק, גרייט אַרויסצוגעהן, האָט
גיך זײַנע בײַנערדיגע לאַנגע הענד, קוים צוריקגעהאַלטען דעם
ריעז פֿון שלאָגען דעם יונג. דער ייד האָט זיך געריסען פֿונ'ם
דאָקטאָר'ס הענד, און געווענדט זיך מיט אַ וויינענדיג קול צום
דאָקטאָר האַלב-רוסיש, האַלב-יודיש.

— אַכט יאָהר האָב איך דעם יונג אין גימנאַזיום
געהאַלטען. איך האָב נישט געגעסען, איך האָב נישט
געטרונקען, — האָט דער ייד געכליפּעט, האַלב אין טרע-
רען, — איך האָב געוואָלט האָבען אַ זוהן אין גימנאַזיסטען-קליידער.
צו וועמען בין איך נישט געלאָפֿען נאָך פּראָטעקציע! בײַם גו-
בערנאַטאָר אַליין בין איך געווען, דעם דירעקטאָר די הענד געקושט.
אַלץ האָב איך געטהון, אַז איך זאָל דעם יונג אין גימנאַזיום
אַרײַנברענגען, אַן אוניפֿאָרם איהם אָנגעטהון און ער געהט און
וואַרפֿט דאָס אַלץ אַוועק. אין „פּראַוויטעלסטווענע" זאַכען געהט

ער זיך מישען. די גימנאזיסטישע אוניפארם טהוט מען איהם אויס — ווערט. ווערט:

ראהעל איז געשטאנען און האט מיט גרויס רחמנות געקוקט גלייך דעם יונג. וועלכער איז די מינוט פערשטיינערט געווארען פון איהרע בליקען. זי האט געוואָלט צוגעהן צו איהם און איהם טרייסטען און האט גארנישט געפיהלט דערביי, אז זי שמערצט איהם מיט איהרע בליקען, מעהר ווי זיין פאטער מיט זיינע ריד. דאוויד, וועלכער איז שרעקליך איבערגעיגט געוועזען, האט זיך געשעמט פאר זיין חבר און האט געקוקט אויף ראהעל'ן בייד פאר איהר רחמנות'דיגער מינע. ראהעל האט דאס פערשטאנען און האט זיך מיט מורא צוגערוקט נעהנטער צו דאוויד'ן.

— אָבער עס איז דאך קיין אומגליק נישט געשעהן, בערוהיגט אייך, בערוהיגט אייך, — נעהמט איהם דער דאקטאר איין, — און אז ער וועט נישט טראגען קיין גימנאזיסטען-קליידער, וועט ער דען שוין קיין מענש נישט זיין?

— וואס? — שרייט דער ייד — דאס אלץ איז איבער דאנען, איבער אייך. איך האב שוין געהערט, איהר האט דעם יונג דעם קאפ פערדרעהט, — שרייט דער ייד נאך העכער, — פארוואס האלט איהר דא אויף דעם יונג? צו פרעסען גיט איהר איהם, נאכט-לעגער גיט איהר איהם. איך וועל צום פאליצמייסטער געהן. וואס פאר רעוואָלוציאָנערע „מחאָדקעס" זענען עס דא! — שרייט דער ייד און זיין פנים ווערט אנגעגאָסען מיט בלוט, — צום פאליצמייסטער וועל איך געהן. געגען מלוכה בונטעוועט איהר זיך? וואס האט איהר זיך אין „פראַוויטעלסטווענע" זאכען צו מישען? אייך געפעלט נים די רעגירונג, און דעם יונג דעם קאפ פערדרעהט, פון גימנאזיום איהם ארויסגעווארפען — איך וועל צום דירעקטאר געהן. איך וועל אלץ דערצעהלען.

— אָבער בערוהיגט אייך, בערוהיגט אייך, — ווענדט נאך אן דער דאקטאר די לעצטע קרעפטען.

האוויד, אין ווינקעל, איז בלייך געוואָרען, ווי די וואַנד. צווישע נאָז-לעכער האָבען זיך איהם ברייט איבערגעעפענט און ער

האָט שווער געעטעמט. שוין אייניגע מאָל האָט ער זיך געוואָלט ארויפוואַרפען אויף דעם ריעז מיט זיינע פויסטען, ער האָט זיך אָבער איינגעהאַלטען מיט אַלע קרעפטען. די לעצטע ווערטער האָבען איהם אַזוי אויפגעבראַכט, אַז ער האָט זיך געגעבען אַ לאָז צום יודען, ווי אַ טיגער:

— די מינוט אַרויס פון שטוב, אָדער איך שיס אייך אַנידער ווי אַ הונד! — האָט ער אויסגעשריען, אַריינשטעקענדיג די האַנד אין קעשענע.

— דאַוויד, — האָט דער דאָקטאָר געגעבען אַ געשריי, — בערוהיג זיך, נאַרישע יינגעל!

דאַוויד האָט זיך צוריק אָבגעריקט אין ווינקעל, בלייך, ווי די וואַנד.

— אַהאַ, — האָט דער יוד אויסגעשריען, — האָט איהר געזעהן, צו וואָס זיי נעהמען זיך? — נאָר זיין טאָן איז שוין געווען געלעגט, ער איז בלייך געווען, ווי די וואַנד אין יעדעם מאָל אומגעקוקט זיך מיט שרעק צו דאַווידן: — פאַר אַזעלכערן מענשען האָט דאָך שוין נישט קיין דרך ארץ. עס וועט אַנידערשיסען ווי אַ הונד! אין פאַרוואָס? — האָט ער זיך געווענדט צום דאָקטאָר מיט אַ וויינענדיגער שטים — איהר זענט דאָך אַ פאָטער, זאָגט אַליין, איהר זענט דאָך אויך אַ יוד. איהר ווייסט דאָך, ווי שווער עס קומט־אָן אַ יודען אַ זוהן אין אַ רעגירונגס־אַנשטאַלט אַריינברינגען? וויפיעל פראָטעקציע האָט עס געקאָסט! עס איז דאָך ביז'ן גובערנאַטאָר דערגאַנגען. און ער געהט און פיהרט אַלץ איבער. וואָס קאָן איך טהון? איך קאָן דאָך פאַר'ן דירעקטאָר די אויגען ניט ווייזען. איך האָב דיין זוהן אין אַ „פראַוויטעלסטווענע אוטשעבנע זאַוועדעניע“ אויפגענומען, זאָגט ער, איך האָב איהם אַ רעגירונגס־איניפאָרם אָנגעטהון, מעשענע קנעפּ געגעבען, זאָגט ער, און ער געהט און מישט זיך אין „פראַוויטעלסטווענע“ זאַכען? דו ביזט אַ יוד. אַלע בייגען און דו טאָרסט ניט. דעם קאָפּ בויג צו דר'ערד, צום דירעקטאָר געה, די האַנד זאָלסטו איהם קושען,

פאר די פיס זאלסטו זיך לעגען, טויטען וועל איך דיך, מייטען וועל איך דיך!

דער יונג איז אבער געשטאנען און האט דעם פאטער געקוקט גלייך אין די אויגען אריין. אויף זיינע גראבע פליישיגע ליפען איז געלעגען א פעראכטענדער שמייכעל און זיינע שטארע, נישט־פינקעלדיגע אויגען האבען דעם פאטער'ס גאנצע אינערליכע ווידערגעבוירט און קיין זילבע האט זיך פון איהם נישט געהערט.

אבער דעם יודענ'ס שטים איז שוין געווען געבראכען; מיט שרעק האט ער זיך יעדעס מאל אומגעקוקט צו האוויד'ן, און אז דער דאקטאר האט זיך גענומען ארויסצוגעהן, האט ער זיך לאנג נישט געאמפערט און זיך געלאזט נאכשלעפען. מען האט געזעהן, אז אהן דעם דאקטאר'ס צורידען וואלט ער אויך אנטלאפען, בורא האבענדיג פאר דאוויד'ס רעוואלווער.

אז דער יוד איז אוועק, זענען אלע שטיל געבליבען. די יונגען האבען זיך געשעמט צו קוקען איינער דעם צווייטען אין די אויגען אריין. נאר אויף ראהעל'ס געזיכט, אויף וועלכען עס איז געלעגען שרעק און רחמנות צום יונג, האט זיך דאך געוויזען א ליכטיגער שמייכעל. זי איז געווען די ערשטע, וואס האט זיך אנגערופען צום יונג:

— האט נישט מורא פאר'ן פאטער, געהט נישט מעהר אהיים צו איהם. ביי אונז וועט איהר וואוינען, אט דא — וויזט זי אויף א ליידיג ווינקעל אין שטוב — מיר וועלען א בעט אויפשלאגען פאר אייך.

און, רייענדיג אזוי, האט זי זיך גענעהערט צום יונג, וועלכער איז געשטאנען אין דער פריהערדיגער פאזע און זי האט איהם אנגעהויבען צו גלעטען מיט ביידע נאקעטע הענד איבער'ן פנים.

דעם יונג'ס פנים האט זיך איצט אנגעצונדען, ווי א פייער. צוויי גרויסע טראפענס טרעהרען זענען איהם געבליבען הענגען אויפ'ן אויגען־ראנד און ער האט געגעבען א געשריי אויס:

— יא יעטא אבוי! — און איז ארויס האסטיג פון שטוב, ניט קוקענדיג קיינעם אין פנים אריין.

— גלופיא! — האט דאוויד געגעבען א געשריי אויף דער שוועכטער.

ראהעל האט זיך געפינען שילדיג. זי האט געפיהלט דעם יונגי'ס צער אין שאנד, וועלכער האט מעהר געליטען פון איהרע רייד, ווי פון זיין פאטער'ס הארטע ווערטער. זי האט דאך דאס אבער גארנישט געוואלט; זי האט דאך איהם נור טרייסטען געוואלט, גוט מאכען אין זי האט נישט אויף אזוי פיעל טאקט געהאט, אז זי זאל איצט שווייגען.

זי האט דעם ברודער אנגעקוקט מיט א בליק, פיל שולד-בעוואוסט אין אונטערטעניגקייט. זי איז איצט שטאלץ געווארען אויף איהר ברודער, וועלכער בעזיצט אזוי פיעל מענשליכעס און זי וואלט גערן גענומען די שטרענגסטע שטראף פין זיין האנד פאר איהרע ווייבערישע רייד.

זי האט געוואלט צוגעהן צו דאוויד'ן, איהם ביי דער האנד אננעהמען און זאגען: „דו ביזט גוט!“ — נור זי האט איצט מורא געהאט פאר איהם. זי האט זיך געפיהלט זעהר נידערגעשלאגען און שולדיג פאר איהר נארישקייט. האט זי זיך אוועקגעזעצט רוהיג אויף איהר שטוהל, האט נור טיילמאל געווארפען א שמייכעל-דיגען, פערשעמטען בליק צו דאוויד'ן, וועלכער איז געוועזען ערנסט פערטראכט און האט זי גארנישט בעמערקט. זי האט זיך געווענדט מיט איהר בליק צו מישא'ן, דער איז אבער אויך געוועזען ערנסט געשטימט און האט געשוויגען.

זי האט מיט אלע מעגליכקייטען זיך איינגעהאלטען פון וויינען און האט געשמייכעלט, האטש איהרע אויגען זענען נאס געוועזען פון טרעהרען.

באלד האט זיך אפגערופען דאוויד:

— עס וועט שוין צייט זיין. דו געהסט מיט? — האט ער זיך געווענדט צו מישא'ן.

— אין וואַלד? — האָט מישא געפרעגט מיט אַנ׳אַראָבגעַ־לאָזטער שטים.

— יאָ, — האָט ער געענטפערט און האָט נישט באָבאַכ־טעט די שוועסטער, וואָס געפינט זיך נעבען זיי.

— גוט.

— קום, — האָט ער געזאָגט.

— דאָ כווידאַניאַ, חאַזעל, — האָט מישא געזאָגט צו איהר און האָט איהר געגעבען די האַנד.

זיי האָבען די שטוב פערלאָזט און זי איבערגעלאָזט אַליין מיט איהרע געדאַנקען.

אַ פּאָר מינוט איז ראַחעל געזעסען, האָט זיך געשפּיעלט מיט איהרע לאַנגע צעפּ און איז אַליין נאָהנט געווען צו וויינען. „גלופּאַיאַ, גלופּאַיאַ!" — האָט זי זיך אַליין געזידעלט. ער האָט זעהר רעכט, האַוויד, וואָס ער וויל נישט האָבען מיט מיר קיין געשעפטען, נעהמט מיך אין ערגיץ ניט מיט, נישט געזאָלט אין וואַלד נעהמען און פערטרויט מיר גאָרנישט. איך בין אַ נאַרישׁ מיידעל, קאָן נאָך אַליין אויספּלוידערן. איהר האָט איצט אַנ׳אונגעהייערער שטאָלץ אַרומגענומען אויף האַוויד׳ן. וואָס פאַר אַ מענש דאָס איז. „אַרויס פון שטוב! אַז נישט וועל איך דיך, ווי אַ הונד דערשיסען". „ווי אַ הונד דערשיסען". — און ווי דער ייד איז דערשראָקען געוואָרען פאַר איהם און האָט זיך יעדעס מאָל אומגע־קוקט מיט שרעק. אַהאַ, דער טאָן שוין אַנ׳אַנדערער. ער בעט זיך שוין. אודאי, האָט ער רעכט. ער דאַרף מיר גאָרנישט צו פערטרויען. איך קאָן נאָך אַליין, אַליין אויספּלוידערן, איך בין דאָך אַ נאַרישׁ, נאַרישׁ מיידעל.

און דעם האָט זי פלוצלונג אין פענסטער דערזעהן אַ געזיכט. זי האָט׳ס באַלד דערקענט, דאָס איז געווען דער יונג סאַכאַלין, וואָס איז פון שטוב אַרויסגעלאָפען. באַלד האָט זיך די טהיר געעפענט און דער יונג מיט דעם אָפּגעריסענעם היטעל איז ווידער אין שטוב אַריין. ער איז געווען רויט און דערשראָ־

קען און האט געװאָרפען אַנ'אונרוהיגען בליק אַרום זיך, אָבער ער האט קיין װאָרט נישט אױסגערעדט.

ראָהעל איז ערשטױנט געבליבען. זי האט נישט געװאוסט, װאָס צו זאָגען. זי האט זיך געשעמט פאַר איהרע פריהערדיגע רייד, איז זי צוגעגאַנגען צו איהם און האט געזאָגט מיט אַ װייכער שטים:

— זענט מיר מוחל פאַר מײַנע פריהערדיגע װערטער!

דער יונג האט זיך נור אומגעקוקט און פערקרימט דאָס פּנים װי צום װיינען.

— איך האָב אײַך נישט געװאָלט קרענקען. איך האָב'ס געמיינט מיט אַן אמת. אָבער איך בין אַ נאַרישע מיידעל און האָב גערעדט נאַרישקייטען.

דער יונג האט זי װײַטער אָנגעקוקט און די פינגער זיך געביסען און געשװיגען.

זי האט געמאַכט אַ טריט נעהנטער צו איהם און איהר װײַב־ליך געפיהל האט זיך איצט אײַנגאַנצען ערװעקט אין איהר.

— איך מוז זײַן שלעכט אין דער־היים, גערט נישט אַהיים! בלײַבט בײַ אונז. מיר װעלען אײַך שױן אײַנאָרדנען.

דער יונג איז בלייך געװאָרען און האט אַרױסגעשטאַמעלט אייניגע געצעהלטע װערטער.

— איך בין אײַך געקומען דאַנקען, — האט ער געזאָגט, די אױגען צו דר'ערד.

— אָבער, פאַרװאָס? — האט זי געזאָגט, רויט שעמעװדיג געװאָרען.

דער יונג האט זיך פּלוצלינג געגעבען אַ װאָרף צו איהר, װי אַ מײַער, געחאַפּט איהר האַנד און האט זי געקושט.

— איך זעה אײַך צום לעצטען מאָל, — האט ער גע־שטאַמעלט, נישט קוקענדיג איהר אין פּנים אַרײַן, און איז האַסטיג אַרױס פון שטוב.

ראָהעל איז ערשטױנט געבליבען און האט נישט געװאוסט, װאָס מיט זיך צו טהון.

דאָס פֿופֿצעהנטע קאַפּיטעל.

באַלד נאָכ'ן „ראָזו" איז געשטאַנען דער וואַלד, אין וועלכען די פֿערזאַמלונג איז פֿאָרגעקומען.

באַלד ווי דאַוויד און מישאַ זענען אַריינגעקומען, צווישען די הויכע קאַסנעס, האָט זיי באַגעגענט אַ יונגער בחור מיט אַ שטעקעל אין האַנד און מיט אַ פּאָר פֿינקעלנדע אויגעלעך, און האָט געלאָזט פֿאַלען אַ וואָרט, ווי ער וואָלט צו זיך גערעדט:

— ווער עס וויל קדיש הערען, זאָל זיך נעהמען רעכטס, נאָכ'ן שוואַרצען רעמב.

געגאַנגען אַ ביסעל ווייטער, האָבען זיי שוין באַגעגענט קופּקעלעך יונגע־לייט מיט שטעקלעך אין די הענד, וועלכע זענען אינאיינעם געגאַנגען און געסוד'עט זיך און געקוקט אויף זיי מיט חשד.

אַ פּאָר עלטערע יודען מיט בעוואַקסענע בערד האָבען זיך געוויזען פֿון אַנ'אַנדער ווינקעל אַריין און אַנ'אַנדער יונגער־מאַן איז ווידער דורכגעגאַנגען און ווידער געוואָרפֿען אַ וואָרט: „ווער עס וויל קדיש הערען, — זאָל געהן צום שוואַרצען רעמב, רעכטס". אָנגעקומען צום שוואַרצען רעמב, האָבען זיי שוין דאָרט געטראָפֿען אַ מאַן צוויי הונדערט. מעהרסטען זענען דאָס געווען איינוואוינער פֿון „ראָזו", עלטערע מענשען, אָדער קינדער נאָך; קיין מיטעל־יעהריגע האָט מען נישט געזעהן. צווישען זיי האָבען זיך געוואָרפֿען אין די אויגען די „אינטעליגענטען" פֿון שטאָדט. זיי האָבען זיך אָבגעשיידט פֿון די „ראָזו־מענשען" נישט בלויז מיט זייער קליידונג, נאָר אויך מיט זייער וואוקס און אויסזעהן. זיי האָבען אויסגעזעהן געגען די „ראָזו־מענשען", ווי ריזען, עפּיס גאָר ווי פֿון אַנ'אַנדער ראַסע. מעהרסטען אַרבייטער פֿון „ראָזו" זענען מיט אַ קאָפּ נידעריגער געווען פֿון די געוועהנליכע מענשען, קליינע דינע קערפּערלעך מיט קליינע אונענטוויקעלטע הענד און פֿיס, אַלטע, בלייכע פּנים'ער מיט אַראָבגעהאַנגענע ליפּען און אויסגעלאָשענע אויגען. זיי זענען געשטאַנען און האָבען גלייכגילטיג

אויסגעהערט די רייד פון דעם יונגען־מאַן, וואָס מישאַ האָט געהאַט בעגעגענט ביי ד"ר לייזעראָוויטש'ן.

פיעל פון די פערזאַמעלטע האָבען זיך אייגענטליך גאָר ניט בעשעפטיגט מיט קיין מלאכה. עס זענען געוועזען דאָרפס־געהער, האָבען זיך אַרומגעדרעהט אין גאַס צו חאַפּען ערגיץ־וואו אַ גראָשען, און זענען אייגענטליך דאָ אַהער געקומען, געמיינט, „טאָמער וועט עפּיס דערפון אַרויסקומען". אָבער מעהרסטענטייל זענען געקומען היימישע שניידער, וועלכע זיצען דורך גאַנצע טעג און האַלבע נעכט אין די איינגעפאַלענע הילצערנע לעכער אין „ראָוו" און נייהען ביי די קליינע נאַפט־לעמפּלעך פעלצען פאַר די פויערים. זיי האָט מען גלייך געקאָנט דערקענען אָן די אויסערגעוועהנליכע קליינע געזיכטער, פערראָפּיעטע אויגען און אָן זייערע וואַקסעדיגע גליעדער און קרומע פיסלעך, וועלכע מען געפינט ביי מענשען, וואָס זיצען דורך גאַנצע טעג אין פערמאַכטע שטיבער און געניסען נישט פון דער זון.

פאַר זיי איז דאָס געוועזען די פערזאַמלונג און איבער זיי האָבען זיך עס געקריגט צוויי „פּאַרטייען" ביי יודען: — — — — — — — יעדע פון די פּאַרטייען האָט געוואָלט האָבען דאָס רעכט אויף דעם „ראָוו" און ביידע פּאַרטייען זענען אַ גאַנצע וואָך אַרומגעלאָפען אין די וואַרשטאַטען און האָבען צוזאַמענגערופען די פערזאַמלונג. די פערזאַמלונגען פון די פּאַרטייען האָבען געוואָלט זיין בעזונדער, זענען אָבער דאָך געוועזען אינאיינעם — ווייל דער עולם האָט זיך נישט געוואָלט צוטיילען און האָט געוואָלט הערען, וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך. נאָר אַנשטאָט די אַרבייטער זענען געקומען די בעלי־הבתים אַליין, וואָרום קיין „משרתים" זענען נישט געוועזען אין „ראָוו". עס האָבען געאַרבייט מעהרסטען פאָטערס מיט זיהן צוזאַמען, יונגע־לייט נאָך דער חתונה, וואָס דער שוועהר האָט אַוועקגעגעבען דעם איידעם די מאַשין און האָט זיך געשטעלט ביי איהם צו דער אַרבייט.

דער רעדנער איז געשטאַנען אויף אַן אָנגעהאַקטען קלאָץ און האָט אויסגערעכענט די בעדינגונגען, וואָס דער אַרבייטער פאָ־

דערט: קודם כּל אַ ליכטיגע ברייטע וואוינונג מיט ווענטילאַציעס; די אַרבייט האָט געדאַרפֿט זיין אין זומער פֿאָרלויפֿיג ניין שעה, אין ווינטער — צעהן. שפּעטער וועט מען דאַרפֿען אַרבייטען ניר אַכט שעה אין טאָג; קינדער טאָרען נישט אַרבייטען. עס קאָן נאָך מעגליך זיין איינצופֿיהרען אַזעלכע מאַשינען, וואָס מען דאַרף נישט אַליין טרעטען מיט די פֿיס, נור טרייבען מיט עלעקטריע, און צו דעם אַלעם דאַרף דער אַרבייטער פֿערדינען צוויי מאָל אַזוי פֿיעל, וויפֿיעל ער פֿערדינט היינט און לעבען אַנשטענדיג אין אַ ריינער וואוינונג און זיינע קינדער לאָזען לערנען.

— הע, בעריל, וואָס זאָגסטו צו דעם? — האָט זיך איין יוד אָנגערופֿען צום צווייטען, וועלכער האָט געטראָגען אַ פּאָר שוואַרצע ברילען.

— אַדרבה, לאָז מען עפּיס זעהן, לאָז מען, עס איז שוין צייט, מען זאָל זיך אָנהויבען אומקוקען אויף'ן אָרימען בעל-מלאכה אויך, — האָט זיך דער צווייטער אָנגערופֿען.

— אָבער ווער וועט דאָס אַלץ געבען, ווער? — פֿרעגט דער ערשטער.

— ווי היסט, ווער? עס קומט פֿון די הויכע מקומות. דער ברודער-אַרבייטער האָט זיך דערשלאָגען צו די הויכע פֿענסטער, האָט דאָרט אַ געוואַלד געמאַכט. ווי היסט מיינסטו, עס איז נישטאָ קיין גערעכטיגקייט אויף דער וועלט? עס איז דאָ גערעכטיגקייט. מען איז געקומען, מען האָט זיך דערשלאָגען, מען האָט געזאָגט אין די הויכע מקומות אַ ראָטשילד, אַ גובערנאַטאָר. מען האָט רחמנות געקראָגען.

— דער אַרבייטער דאַרף נישט קיין רחמנות אויף זיך — דער אַרבייטער בעט נישט, נאָר פֿאָדערט, — האָט זיך אָנגערופֿען אַ יונגער-מאַן מיט אַ שטעקעלע אין האַנד, וואָס איז דערביי געשטאַנען און האָט אויסגעהערט דאָס געשפּרעך — עס איז געקומען אַ צייט, אַז דער ברודער-אַרבייטער נעהמט זיך דאָס אַליין, ער בעט נישט ביי קיינעם און נעהמט נישט פֿון קיינעם.

— נור ווער דען? ווער דען וועט דאָס געבען די גוטע זאַכען?

— מען האָט אײך געזאָגט, אַז מען װעט נישט געבען, נאָר מיר װעלען זיך אַלײן נעהמען. מיר אַלײן — האָט זיך אָנגערופען אַ צװײטער ייִנגער־מאַן אַ גימנאַזיסט פון שטאָדט מיט אַ פּאָר רויטע באַקען און אַ פּאָר געזונדטע הענד.

— אָבער װי אַזױ? װי אַזױ װעט מען זיך דאָס נעהמען?

— מיט שטרײַקען! — האָט דער בחור מיט די רויטע באַקען אױסגעשריִען. כּל זמן מען װעט דאָס אונז נישט נאָכגעבען, װעלען מיר נישט געהן צו דער אַרבײט.

— װאָס, אויך אַ בחורער־אַרבײטער? — האָט דער ייִד מיט די שװאַרצע ברילען געפרעגט אויפ'ן בחור'ל.

— ע, עס איז דאָך װונדעל'ס זוהן פון שטאָדט.

— דעם טוך־הענדלער'ס?

— יאָ.

— און װאָס טהוט ער דאָ?

— ער איז אויך אַ מאַכער בײַם בחורער־אַרבײטער.

— זאָל מיר זײַן פּאָטער דאָס טוך ביליגער לאָזען, װאָלט איך איהם מוחל געװען אַלע גוטע זאַכען, — זאָגט דער ייִד אין די ברילען.

— אָבער װי אַזױ װעט עס דאָך זײַן? װי הײַסט, מען װעט נישט אַרבײטען? און װער װעט אונז עסען געבען? — װענדט זיך אַ קלײַן ייִדעל מיט אַ גאָל בערדיל, װעלכעס זעהט אויס װי צוגעקלאַפּט צו זײַן אײַנגעפאַלען קינדיש פּנימ'ל, צום „אינטעליגענט" פון שטאָדט.

— מיר מוזען הונגערן, אַבי דעם שטרײַק צו געװינען, — רופט זיך אָב דער בחור. מיר מוזען דעם שטרײַק אָנפיהרען און דערפאַר, װאָס מיר װעלען הײַנט הונגערן, װעלען מיר דערנאָך זאַט זײַן. דער בעל־הבית װעט מוזען אָנקומען צו אונז, צו דאָרך אונזערע הענד

— װעלכער בעל־הבית? דער פויער, מײנט איהר, װאָס קויפט בײַ אונז?

— דער בעל־הבית, דער מײַסטער, װאָס גיט די אַרבײט.

— וואָס הייסט, ווער גיט די אַרבייט? מיר אַליין גיבען דאָך די אַרבייט און מיר אַליין אַרבייטען די אַרבייט און מיר אַליין פערקויפען די אַרבייט אויפ'ן מאַרק, און ווער וועט אונז געבען ליכטיגע שטיבער און געלד אונז בעצאָהלען און די אַלע גוטע זאַכען?

— מיר דאַרפען שטרייקען, אָוועקלעגען די אַרבייט און צושטעלען די פאָדערונגען אין קאָמיטעט. דער קאָמיטעט וועט שוין אַליין פאַר אונז אויסאַרבייטען בעדינגונגען און וועט שוין דורכקומען מיט'ן בעל-הבית. און ביז וואַנען מען וועט אונז נישט נאָכגעבען די פאָדערונגען, וועלען מיר הונגערן און נישט געהן צו דער אַרבייט, — חמט דער יונגער-מאַן הויך אויפ'ן קול, אַז די אַנדערע אַרום זאָלען איהם אויך הערען.

— און ער וועט אויך הונגערן? — פרעגט זיך דער ייד מיט די ברילען אויפ'ן יונגען-מאַן — אונז הייסט ער הונגערן, זיין פאָטער הייסט אונז אויך הונגערן.

— זיין מאַמע האָט שוין פאַר איהם אָבגעקאָכט דעם מיטאָג, אַז ער וועט אַהיים קומען, שטעהט שוין גרייט דאָס געבראָטענע גענזעל.

דער בחור מיט די רויטע באַקען האָט זיך ניט הערענדיג געמאַכט פון מיטאָג און פון גענזעל און ווייטער גערעדט מיט די יודען.

— איך וויל שוין צושטעלען מיינע פאָדערונגען, — האָט זיך אָנגערופען דאָס קליינע קינדישע יודעל מיט'ן רויטען בערדיל צו דעם בחור, האַלב אין שפּאַס, — איך בעשטעה אויף דעם אַלעם, וואָס דער יונגער-מאַן האָט דאָ אויסגערעכענט, איך וויל שטרייקען!

— ווער זענט איהר, אַנ'אַרבייטער?

— אוודאי, אַ בחודער-אַרבייטער.

— איך מיין, אַ בעל-הבית, צי אַ מענש?

— ווי הייסט, אַ בעל-הבית? אוודאי אַ בעל-הבית. איך אַרבייט מיט מיינע עלטסטע זיהן צוזאַמען.

— און מענשען האַלט איהר?

— מענשען? ווער האלט מענשען? אודאי, האַלט איך אַ לערן־יונגעל.

— קאָן דער קאָמיטעט גאָר ניט טהון פאַר אייך. איהר זענט דאָך אַליין דער בעל־הבית און געגען וועמען ווילט איהר שטרייקען? זעהט איהר, אייערע מענשען קאָנען שטרייקען — געגען אייך.

— אויב אַזוי, טאַ קום שוין אַהיים, בעריל, — רופט ער צום זוהן, — אַט וועל איך אייך שיקען מיין לערן־יונגעל. אַ גוטען שבת, האָסטו געזעהן אַ קאָמיטעט!

נור באַלד איז שטיל געוואָרען. אויף דעם אָבגעהאַקטען קלאָץ איז איצט אַרויפגעגאַנגען שמואל בערילס און ער האָט אָנגעהויבען רעדען.

דער גאַנצער „ראָוו" האָט איהם געקענט. ער איז אַליין געווען אַ קינד פון „ראָוו" און אַנ'אַרבייטער. אַנ'אומגעוועהנליך אומענטוויקעלטער מיט אַנ'אַרויסגעזעצטען הויקער, נאָר מיט אַ פּאָר גרויסע שוואַרצע בעלעבטע אויגען, איז ער געשטאַנען אויפ'ן קלאָץ און האָט גערעדט. ער האָט נישט גערעדט פון שטרייקען, נישט פון בעלי־בתּים און נישט פון מענשען. ער האָט אין גאַנץ געוועהנליכע ווערטער געשילדערט דאָס לעבען פון די איינוואוינער פון „ראָוו". זיין שטים איז געווען הייזעריג און פערהריפּעט און די מענשען פון שטאָדט האָבען איהם שווערליך פערשטאַנען. דערפאַר האָבען זיך אָבער די מענשען פון „ראָוו" גוט צוגעהערט צו יעדען וואָרט זיינעם און פערשטאַנען, וואָס ער רעדט. זיין בילד איז געווען אַ טרויעריגעס. אַליין אַ קינד פון „ראָוו", האָט ער געשילדערט דאָס לעבען פון די קינדער פון יודישען בעל־מלאכה פון „ראָוו", ווי זיי וואַלגערן זיך אַרום אין קרענקליכער היץ אין דער בלאָטע און שטעמען איין, פון קליינערהייד אָן, די פערדומפּפטע לופט פון די קאַנאַלען. דורכדעם ווערען זייערע ברוסטען שוואַך, זייער אָטהעם פערהאַפט און זייערע שטימען ווערען הייזעריג און שנאַפּעלדיג.

ער האָט גערעדט וועגען דעם, ווי אָרימע מוטערס, אַליין פערדאַרט, קראַנק און מיט שוואַכע ברוסטען, זויגען זייערע קינ־

דער און מיט דער מילך נאָגט דאָס קינד אויס דער מוטער׳ס קרענק. ער האָט דערצעהלט, ווי די איבעריגע נאַסקייט פון די הייזער ציהט אויס יעדען טראָפּען בלוט פון די לייבער, פערבלייכט די געזיכטער און מאַכט די ביינער ווייך. ער האָט דערצעהלט פון פערלאָזטע אַלטע, וועלכע זענען ערשט נעכטען יונגע־לייט געווען, און שלעפּען זיך, ווי די ווערים איבער די בלאָטעס פון „ראַוו״ אַרום. ער האָט געוויזען דאָס לעבען פון זייערע קראַנקע ווייבער, וועלכע מוזען איבערלאָזען זייערע קינדער און מיט די קערב זיך שלעפּען איבער די גאַסען; דאָס לעבען פון זייערע קינדער, וועלכע וואַלגערן זיך אין די בלאָטעס אַחים, דאָס לעבען פון זיי אַליין און זייער נאָהנטע צוקונפט. דער עולם האָט איהם גוט פערשטאַנען און צוגעהאָרכט. איצט האָט מען שוין ניט געהערט קיין ווערטלעך, נור קרעכצען, ביטערע קרעכצען, וועלכע האָבען זיך אויסגעריסען פון די הייזעריגע און שוואַכע סוחאָטישע ברוסטען, אויסגעמישט מיט הוילע הוסטען. און איינער האָט געזאָגט צום צווייטען:

— אוי, איז עס וואָהר, אוי, איז עס וואָהר!

צום סוף האָט דער רעדנער פאָרגעלעגט, אַז דער „ראַוו״ זאָל דעמאָנסטרירען, אַז עס זאָלען זיך צוזאַמענעהמען די אַלטע מענער, ווייבער און קינדער פון „ראַוו״ און זאָלען דעמאָנסטרירען איבער די גאַסען פון שטאָדט אָהן געזאַנג און אָהן פאָהנען, נור בלויז מיט זייערע געשטאַלטען. „ווייזט אייערע לייבער, — האָט ער אויסגעשריען מיט זיין הריפּענדיג קול, — הייבט־אויף אייערע שמאַטעס, נעהמט אייערע קינדער, ווייזט זייערע קרומע פיסלעך, זייער קרענק, זייערע געשוואָלענע וואַסערדיגע קעפּ און פערראָפּיעטע אויגען, זאָלען אייערע ווייבער אויפדעקען די ברוסטען און ווייזען זייערע סוחאָטישע מאַרבעס, פון וועלכע זיי שפּייזען אַריין זייער קרענק אין דעם בלוט פון זייערע קינדער. פיהרט אייערע בלינדע אַלטע פאַר אייך, רעדט נישט קיין וואָרט, זינגט נישט קיין ליעד, ווייזט אייך נור, זאָל די וועלט זעהן דעם „ראַוו״ אין זיין פּראַכט און גלאַנץ, און זאָל זי דערציטערט ווערען״, — האָט ער אויסגעשריען.

דעם יונגען־מאַנ'ס רייד האָבען געמאַכט אַ אונגעהויערן איינדרוק. דער עולם איז שטיל געוואָרען נאָך זיינע רייד און קיינער האָט ניט געוואַגט עטוואָס צו זאָגען. די „אינטעליגענטען" האָבען פערגעסען אָן שטרייק און די „גענעראַלען" פון די פּאַרטייען האָבען זיך אויפגעהערט צו קריגען און איינצוטיילען צווישען זיך די רעדנער. זיי האָבען געזעהן, אַז קיין שום רעדעם וועט איצט דער עולם נישט וועלען אויסהערען. איין „גענעראַל" האָט אויסגעאַרבייט אַ רעזאָלוציע, אין וועלכער עס ווערט אַרויסגעזאָגט דער פּראָטעסט פון „ראָוו" געגען דעם — — — אונרעכט, וואָס מען בעגעהט געגען אַלע אַרבייטער — — — פון „ראָוו" — — און עס ווערט אָנגענומען איינשטימיג דער אַכט־שעה'דיגער אַרבייטסטאָג, און נאָך איינינע פונקטען פון זייער פּאַרטיי, וואָס דער „גענעראַל" פון דער צווייטער פּאַרטיי האָט בשום אופן ניט געוואָלט איינגעהן אויף די פונקטען, און צווישען זיי איז צוליעב דעם אַרויסגעקומען אַ גרויסער סכסוך. זיי האָבען זיך אָבער באַלד אַרומגעזעהן, אַז די רעזאָלוציע וועלען זיי סיי־ווי־סיי נישט קאָנען פאַרלעזען, וואָרום דער עולם איז געוועזען שרעקליך אויפגערעגט און האָט געוואָלט אויספיהרען דעם יונגען־מאַנ'ס פּראָיעקט. דערהויפּט האָבען זיך די יונגע „אינטעליגענטען" זעהר געריסען צו דער מאַניפעסטאַציע. דאַוויד איז אַזוי בעגייסטערט געוואָרען פון דער אידעע, אַז ער איז באַלד געגאַנגען זי אויסצופיהרען. ער האָט צוזאַמענגענומען די לייט פון „ראָוו", וואָס ער האָט יעדען פון זיי געקענט פּערזענליך. די מייסטען אינטערעסאַנטע עקזעמפּלאַרען האָט ער אַרויסגעשטעלט אין סאַמע פראָנט. איהם איז זעהר געפעלען דאָס בילד, וואָס דער יונגער־מאַן האָט געמאָלט, און ער האָט דאָס אַליין געוואָלט זעהן. אָבער עס איז ביי איהם ניט געוועזען בלויז אַ יונגלישע פאַנטאַזיע. דאָס לעבען פון „ראָוו", צו וועלכען ער האָט זיך צוגעקוקט דורך זיין גאַנץ לעבען, האָט ער אויך איינגעזויגען אין זיך. ער איז גלייכגילטיג געוואָרען צו דער אָרימקייט און לייד, ווייל ער האָט דאָס יעדען טאָג געזעהן. אָבער זייער וועהטאָג איז איהם געלעגען טיעף אין האַרץ. ער האָט זיך געהאַלטען

פאר א קינד פון „ראוו", און האט מען געערדט פון „ראוו", האט מען איהם אויך געמיינט. דאס האט איהם איצט אויפגעקאכט. דער „ראוו" זאל זיך אין גאס ווייזען — דא איז ער דא, דא קאן ער זיך אויך ווייזען, ער איז אויך פון „ראוו". ער האט ניט געהערט די ווארנונג פון זיין „גענעראל", אז עס ליעגט אין די אינטערעסען פון זייער פארטיי איצט נישט איינצוארדנען די מאניפעסטאציע — ווייל דערביי וועט זיך בעטייליגען די צווייטע פארטיי אויך, נאר זי אפלעגען אויף אן'אנדער טאג און זיין פארטיי אליין זאל זי איינארדנען. ער האט זיי נישט געהערט, ער האט נור צוזאמענגעשלעפט איין יודען נאכ'ן אנדערן: — „הע, ר' משה, קומט אהער"; „ר' יצחק, מיר וועלען געהן אינאיינעם"; „דן, דן, קום דא אהער, מיר וועלען דורך דער „שיראקאיא" דורכשפאצירען, און דורכ'ן „פראספעקט", זאלען זיי געהן. קומט, קומט, מיר וועלען זיך פאר זיי ווייזען!"

און ער האט זיי צונויפגעשטעלט און ארויסגעפיהרט פון וואלד, נישט אין שטאדט אריין, נור אין „ראוו". זיי האבען אויפ'ן וועג קיין סטראזשניקעס נישט בעגעגענט, און די, וואס זיי האבען יא בעגעגענט, האבען געמיינט, אז עס געהט א באנדע ארימע־לייט, אדער עס איז א יודישע לויה. אין „ראוו" איז שטיל געווען. די טהירלעך פון די הייזלעך זענען געווען פערמאכט. דאוויד האט געוואוסט פון די פערבארגענסטע ערטער אין „ראוו", — — — — — — — — — דארט אהין האט ער געפיהרט די „קאמפאניע". עס האט געקאנט זיין א מאן זעכציג, אכציג, ווארום מעהר ערנסטערע מענשען האבען זיך אפגערוקט און נישט געוואלט מיטגעהן. דאוויד האט ארויסגעשלעפט פון די הייזער א פאר ארימע קראנקע ווייבער און האט זיי געשטעלט אין פראנט מיט די קינדער אויף די הענד און נאכדעם האט ער אוועקגעשטעלט איינעם אויף א פאר קוליעס מיט א בלינדען קראנקען יודען, אז זיי זאלען אנפיהרען די מאניפעסטאציע. צוויי רייהען הויכע סוהאטנע ווייבער מיט זייערע קראנקע קינדער אויף די הענד און נאך זיי דער „ראוו" — בעגלייט פון די שמוציגע קראנקע קינדער מיט

געוואַלדען און געשריִען. די „אינטעליגענטען“ האָט ער אָבגעשטופּט, נישט געלאָזט מיטגעהן. „איהר קעהרט נישט דאָ אַהער“ — האָט ער געשריען; אַליין זיך אָנגעטהון אַ צוריסענעם ראָק, אָנגענומען אַ בלינדען יודען ביי דער האַנד און געשטעלט זיך אין פראָנט.

— היידאַ, נאָך מיר!

אַז זיי זענען אָנגעקומען אין שטאָדט, האָבען זיי געטראָפען אַ געדרודער, דער הימעל האָט שוין אָנגעהויבען טונקעל צו ווערען און עס האָט זיך געקליבען אויף רעגען. אַ ווינד האָט געבלאָזען און געהויבען די שטרויען און פּאַפּירען פון גאַס און איבער די דעכער. פון פּאַרק איבער די „ברייטע גאַס“ איז געוואָרען אַ געלאַף, מענשען האָבען זיך אַריינגעחאַפּט אין פרעמדע שטיבער און געוועלבער אַריין און פערמאַכט זיך אין זיי. דאָ און דאָרט האָבען זיך שוין געהערט צוקלאַפּענדיגע טהירלעך פון די געוועלבער. אַ צושראָקענע יודענע אָהן אַ טיכעל, אָהן אַ קאַפּעליוש, מיט בלויזען קאָפּ לויפט איבער'ן מאַרק און פרעגט זיך נאָך מיט שרעק אויף איהר זוהן, וואָס קיינער האָט נישט געקענט און נישט געוואוסט; פון אַ באַלקאָן אַראָב פרעגט אַ הויכער דיקער הערר אַ פאַרביילויפענדען: „וואָס איז געשעהן?“ — „עס האָט זיך אָנגעהויבען“, — ענטפערט מען אָב פון הינטען און מען פערשווינדט. דער הערר פרעגט אַ צווייטען פאַרביילויפענדען: „וואָס איז געשעהן?“ — „פערמאַכט דאָס פענסטער, — — — — — ענטפערט מען אָב פון הינטען. דער הערר פון באַלקאָן האָט

— — — — — — — — — —

— — — האָט ער פערמאַכט די טהיר פון באַלקאָן און איז פערשוואונדען אין שטוב.

אויף דעם טויט־שרעק אין גאַס איז אָנגעקומען די מאַניפעסטאַציע מיט די קינדערשע קולות און געשרייען.

— — — — — — — — — —

— דערזעהן די קופּע אָרימע־לייט, האָבען זיי מיט פעראַכטונג געגעבען אַ מאַך מיט די הענד — — — — — — — —

— זשידאָווסקאַיאַ סוואָבאָדאַ, — האָבען זיי צווישען זיך גערעדט און זענען ווייטער געריטען.

אַז דאַווידל איז שפּעטער אַהיים געקומען, האָט ער שוין געוואוסט פון אַלץ.

עס איז געווען סאַכאַלין (דער יונג, וואָס דער פאָטער האָט איהם היינט געפּאַטשט ביי לייזעראָוויטש'ן אין שטוב פאַר ראָחעל'ן אין די אויגען). ער האָט געשאָסען אין דעם דירעקטאָר פון שטאָדטישען גימנאַזיום, ווען דער לעצטער איז געגאַנגען שפּאַצירען אין דעם שטאָדטישען פּאַרק.

געטראָפען האָט ער איהם נישט, און דעם יונג האָט מען געחאַפּט און מיט אַ צובלוטיגטען מח געפיהרט אין טורמע.

דער דאָקטאָר האָט געטענה'ט מיט דאַווידן, אַז ער זאָל נישט נעכטיגען אין דערהיים — ער איז געווען זיכער, אַז מען וועט קומען ביי-נאַכט נאָכ'ן יונג — און ער זאָל פערברענען זיינע פּאַפּירען.

די פּאַפּירען האָט ער פערברענט און פון שטוב האָט ער בשום אופן ניט געוואָלט געהן.

— איך האָב דאָך רעכט איבער מיר, — האָט ער געטענה'ט צום פאָטער.

דער פאָטער, וועלכער האָט נישט דוקא בלויז פּרינציפּיעל אָנערקענט דאָס רעכט, נור דורך דער גאַנצער צייט אַליין עס איינגעפלאַנצט אין די קינדער, האָט שטיל געשוויגען, געווען זיכער, אַז מען וועט דעם יונג ביי-נאַכט אַרעסטירען.

ראָחעל איז נור געזעסען אין אַ ווינקעל. איהרע אויגען האָבען היינט מאָדנע געגלאַנצט און אויף איהר האַנד האָט געברענט דער קוש פון סאַכאַלין.

אָבער אומזיסט האָט זיך דער פאָטער געשראָקען. גרויס איז געווען זיין פערוואונדערונג, אַז מען איז נאָך דאַווידן נישט געקומען, קיין רעוויזיע נישט געמאַכט, נישט די נאַכט און נישט די קומענדיגע נאַכט.

———

דאס זעכצעהנטע קאפיטעל.

מישא האט זיך ארויף און אראב געדרעהט איבער זיין צימער און געטראכט דערפון, וואס ער האט דורכגעלעבט די לעצטע טעג. אודאי, איז עס א גרויסע זאך, — — — — — — —
— — — — —אודאי, איז עס א לעבענס-אויפגאבע, אבער וואס טהו איך? — האט ער זיך געזאגט — איך זיץ ביי מיין פאטער אין דער ווארימער שטוב, איך בין דאך ווי זונדעל'ס זוהן.

— ווי זיי האבען געקוקט אויף איהם מיט פעראכטונג (מישא האט געהערט די סצענע אין וואלד צווישען די בעלי-מלאכות מיט זונדעל'ס זוהן). זיי האבען רעכט, אז זיי קוקען אזוי אויף אונז. איך קום צו זיי און היים זיי שטרייקען, איך היים קעמפפען, און אליין וואס טהו איך? ווער בין איך? צי וואוין איך אין אזא דירה, ווי זיי? נישט. צי דערנעהר איך זיך מיט די שפייזען, וואס זיי? נישט. צי האב איך קראנקע קינדער און א קראנק ווייב, ווי זיי? נישט. נור וואס דען? איך האב א רייכען פאטער. דער פאטער ארבייט אויף מיר. מיין מיטאג שטעהט גרייט פאר מיר, צי איך קום יא אהיים, צי נישט. מיין בעט ווערט געבעט אהן מיר און איך דרעה זיך א גאנצען טאג ארום. וויל איך, ארבייט איך, וויל איך נישט, ארבייט איך נישט. און קום צו זיי, — צו מענשען, וואס איך האב קיין שפיר נישט פון זייער לעבען און וואס איך קען זיך גאר ניט אפילו פארשטעלען זייערע פיזישע ליידען, אין געה זיי העלפען. און מיט וואס? איך גיב זיי עצות און זאג, איך רייד. און ווער וועט מיך נויטען. אז איך זאל מארגען אויך קומען צו זיי, און מיט זיי ווייטער ריידען, און ווייטער עצות געבען? פארוואס זאל איך ניט קאנען מארגען אוועקפאהרען און אינגאנצען אן זיי פערגעסען? אודאי, האבען זיי רעכט, אז זיי קוקען אזוי אויף זונדעל'ס זוהן, און זיי דערציעהלען איהם פון זיין מיטאג, וואס ווארט אויף איהם אין דער-היים, און פון די פראצענטען, וואס זיין פאטער נעהמט פאר די סחורות ביי זיי. און וואס בין איך בעסער פון זונדעל'ס זוהן?

איך בין דאָך אויך דערוועלבּער. ניין, זיי האָבּען נישט בּלויז זונדעל'ס זוהן געמיינט, זיי האָבּען מיך אויך געמיינט. זיי האָבּען אונז אַלע געמיינט, אַלע שילער און „אינטעליגענטען", וואָס זענען דאָרט געוועזען, און זיי האָבּען רעכט. מיר זענען פֿרעמדע, מיר מאַכען זיך נור אַ שפּיעל פֿון זיי, אַן ערנסט שפּיעל, אַ שפּיעל מיט אַ „אידעאַל". געוויס! מיר שאַפֿען זיך פֿון זייערע ליידען אַ אידעאַל פֿאַר אונז, כּדי אָנצופֿילען אונזער פּוסט לעבּען. עס איז אַ פֿערגניגען — אָבּער נור פֿאַר אונז. דער בּיפֿשטעקס איז אונז פֿער'מאוס'ט געוואָרען אין דער־היים, דאָס געוועהנליכע לעבּען, מיר ווילען האָבּען אויך אַ אידעאַל, אַ גייסטיגע אַרבּייט, און מיר מאַכען זיך פֿון זיי, פֿון זייערע ליידען, אַ גייסטיג אידעאַל, אונזער געוויכען, אונזער בּיפֿשטעקס צו בּערעכטיגען.

אָבּער בּאַלד האָט ער זיך דערמאָהנט אָן די געשטאַלטען פֿון יענע אינטעליגענטען, וועלכע האָבּען געליטען פֿאַר די אַרבּייטער, די אַלע, וואָס שמאַכטען אין סיבּיר אין די טורמעס; אָן דער געשטאַלט פֿון וועגנעראָוו, וועלכער האָט אַוועקגעוואָרפֿען זיין לעבּען, זיין היים, זיין גאַנצע צוקונפֿט און לעבּט נור צווישען די יודישע אַרבּייטער, קריכט אין אַלע פֿינסטערע לעכער, לערנט זיי שרייבּען און לעזען; אָן ד"ר לייזעראָוויטש'ן און טויזענדער יודישע העלדען, וועלכע זענען די לעצטע צייט צוריקגעקומען צום יודישען פֿאָלק און האָבּען אַלץ געאָפּפֿערט צוליעבּ זייער אידעאַל. ניין, ניין, דאָס איז נישט קיין שפּיעל אין „אידעאַל", אין אַ „גייסטיגען בּיפֿשטעקס", דאָס איז עס פֿאַר איהם, מישאַ'ן, פֿאַר זונדעל'ס זוהן און זייער־גלייכען, אָבּער נישט פֿאַר זיי, עס זענען דאָ גרויסע קרבּנות און גרויסע העלדען, מען דאַרף טהון, ווי דאָקטאָר לייזעראָוויטש, ווי וועגנעראָוו, אָננעהמען אַלע פֿאָרמען פֿון זייער לעבּען, אַליין וואוינען אין זייערע וואוינונגען, אַליין פֿערדיענען פֿון וואָס זיי פֿערדיענען, אַליין עסען זייערע שפּייזען און שלאָפֿען אויף זייערע געלעגערס. דער, וואָס טהוט דאָס, נור דער האָט דאָס רעכט צו זיי צו קומען, און נור דער קאָן עפּיס אויפֿטהון. ווי זיי האָבּען עס זיך צוגעהערט צו דעם יונגען־מאַן, וואָס האָט דער־

צעהלט פֿון זייער לייד! דאָס איז זייערס אַ מענש, אַן אייגענער. אָבער, גאָט! — וואָס קאָן איך אויפטהון מיט מיין שנײַדעריי? — האָט ער זיך ווידער געזאָגט — וואָס וועט שוין זיין, אַז איך וועל זיך אַוועקזעצען אין איינעם פֿון די לעכער אין „ראָוו“ און אַליין ווערען אַ שנײַדער? וואָס וועלען דערמיט די אַרבייטער געהאָלפען ווערען? אמת, זיי וועלען האָבען צוטרוי צו מיר, אָבער וואָס וועט דאַן זיין?

אין קאָפּ האָט זיך איהם געפּלאָנטערט אַ געדאַנק, וואָס ער האָט אַמאָל געלעזען:

— נוצען ברייננען הייסט אַלערערשטענס זיך אַליין נוצליך זיין. איך מוז און דאַרף צוערשט עפּיס ווערען.

— — — — — — און דאָס אויפוואַכענדע רוסלאַנד? און אַרום און אַרום דאָס לעבען?

נור יענע קאָנען אַנטייל־נעהמען אין דער בעוועגונג, וואָס זענען צוערשט עפּיס, וואָס פֿערדינען פֿאַר זיך אַליין דאָס שטיקעל ברויט, וואָס ליידען פֿאַר זייער עקזיסטענץ און ווילען זיך שאַפֿען אַ בעסערע עקזיסטענץ. איך האָב נאָך קיינע נישט, איך ברייננ נאָך קיינעם קיין נוצען ניט מיט מיין זיין און קאָן קיינעם נישט שאַדען מיט מיין אויפהערען צו זיין. צוערשט דאַרף מען עפּיס ווערען, אַז נישט בין איך, ווי די בעלי־בתים פֿון „ראָוו“, וועלכע זונדעל'ס זוהן רעדט־צו, אַז זיי זאָלען אַליין שטרייקען געגען זיך. ניין, זאָלען זיי, זאָלען זיי טהון, וואָס זיי ווילען, איך פֿאָהר קיין פּעטערבורג (ער האָט שוין געהאַט בעקומען אַן אַנטפֿער פֿון פּעטערבורג, אַז ער איז אָנגענומען). און כדי זיך איינגאַנצען געקלערט צו מאַכען, האָט ער זיך דערמאָהנט דערין, וואָס ער האָט אין אַ בוך געלעזען: „אום צו גרינדען אַ גערעכטליכע געזעלשאַפֿט, דאַרף זיך יעדער מיטגליעד צוערשט פֿיהלען, אַז ער איז אַ גערעכטליכער מיטגליעד אין דער געזעלשאַפֿט“. — — — — — — — — — — — — — — — האָט ער זיך געזאָגט, און מיט דעם געדאַנק איז ער אין שטוב אַראָב.

אַרייַנקומענדיג, האָט ער געטראָפֿען דעם פֿאָטער זייַנעם אין זייַדענעם קאַפּעל, ווי ער פֿלעגט טראָגען אין דער־היים, געזעסען אין זייַן פֿאָטער־שטוהל און האָט געטרונקען טהיי, און סאָגיע, אויפֿגערעגט, רויט, מיט צושויבערטע האָהר, האָט דערצעהלט דעם פֿאָטער און דער מוטער וועגען דאָס געשעהעניש אין פּאַרק מיט גרויסע איבערטרייַבונגען — ווי זי אַליין האָט געהערט דעם שאָס, און ווי די קויל איז דורכגעפֿלויגען פֿאַרבייַ איהר און שיער אויף איין האָהר האָט מען זי אַליין נישט דערשאָסען, און ווי די זשאַנדאַרמען זענען נאָך איהר נאָכגעלאָפֿען, און ווי שיער־שיער האָט מען זי נישט אַרעסטירט, און זי געהט פֿערבערגען אַלע פּאַפּירען, און זי וועט נישט נעכטיגען אין דער־היים, וואָרום מען וועט געוויס קומען זי אַרעסטירען בייַ־נאַכט, — ווייַל זי האָט געזעהן אַמענשען אין אַרעגען־מאַנטעל איז איהר נאָכגעגאַנגען, און דאָס איז געוויס אַ שפּיאָן.

די מוטער איז געווען האַלב־טויט, נישט אַזוי פֿון דער טאָכטער'ס ערצעהלונג (זי האָט זי געקענט, און געוואוסט, אַז זי טרייַבט־איבער), נאָר פֿון דער מעשה אַליין. סאַכאַלין איז געווען מישאַ'ס אַחבר אין שול און מישאַ איז דעם גאַנצען טאָג נישטאָ אין דער־היים. אַז זי האָט מישאַ'ן דערזעהן, האָט זי אויפֿגעלעבט און האָט זיך אָנגערופֿען:

— בּילעבען, איך האָב מורא, מען קאָן זיך אָן דיר אויך טשעפּען. איהר זענט דאָך אין איין קלאַס געווען, און דער־הויפּט דער לייזעראָוויטש.

— עס וואָלט גלייַכער געווען, אַז דו זאָלסט זאָס פֿריהער אָבּפֿאָהרען. צו וואָס זאָלסטו דיך דאָ אַרומדרעהען? — דוד'קע דייַן חבר איז אַשען בחור'ל, — האָט דער פֿאָטער צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

מישאַ'ן איז אונאַנגענעהם געוואָרען דאָס געשפּרעך פֿון זייַנע עלטערן. ער האָט נישט געקאָנט און נישט געוואָלט זיי איצט אויסזאָגען זייַן בעשלוס, אָבצופֿאָהרען ווי צום שנעלסטען קיין פּעטערבורג. ער האָט בייַ זיך איצט אויסגעזעהן, ווי אַ נידע־

טרעכטיגער פהרן, עפּיס אַ רייכען בּורזשואַ׳ס אַ קינד, וואָס מען שיקט אַוועק פון דער־היים — ווייל די עלטערן ציטערן איבּער איהם.

— וואָס האָט איהר אַזוי מורא פאַר מיר? וועט מען מיך אויך נעהמען, איז וואָס? אַזוי פיעל זיצען, וועל איך אויך זיצען.

די מוטער איז בלייך געוואָרען, איז צוגעגאַנגען צו איהם און האָט גערעדט צו איהם ליעבּליך, ווי זי פלעגט רעדען, ווען ער איז נאָך אַ קינד געוועזען.

— מישאַ, וואָס איז מיט דיר?

דער מוטער׳ס צערטליכקייט האָט איהם איצט געריצט. ער האָט געמאַכט אַ גרימאַסע און האָט זיך אָפּגערופען, ווי שולדיג, ווי ער וואָלט געגאַנגען טהון אַ שענדליכע זאַך:

— איך פאָהר קיין פּעטערבּורג, איך פאָהר. פּאַקט מיר נור די זאַכען איין.

— אודאי איז גלייכער אַזוי, — האָט זיך דער פאָטער אָפּגערופען, די מוטער האָט אָבּער געגעבען אַ וואונק מיט דער האַנד, אַז ער זאָל אויפהערען.

מישאַ איז אַרויסגעגאַנגען אין גאַס און געקלערט, וואוהין צו געהן. מערי איז איהם אַרויסגעקומען אויף דעם געדאַנק. ער האָט זיך אָנגעהאַפּט דערין, ווי איינער האַפּט זיך אין אַ שווערער מינוט צו דער פלאַש. עס איז איהם טרויעריג געווען, און ער איז נישט צופריעדען געוועזען מיט זיך. ער האָט אַליין נישט געוואוסט פאַרוואָס און איז אַהין געגאַנגען צו מערי׳ן, אָנצושכור׳ן זיך, כדי אָן עפּיס צו פערגעסען.

אין עס־צימער האָט ער געטראָפען דעם פאָטער, וועלכער האָט זיך אַרויף און אַראָב געדרעהט אין זיידענעם שלאָף־ראָק און האָט געריכערט אַ ציגאַר.

— אַ, מישאַ, דו זוכסט אודאי מערי׳ן? זיי זענען אין סאַלאָן, געה אַריין, — האָט די מומע געזאָגט, וועלכע איז געזעסען בּיים טיש און געשטריקט עפּיס.

אין סאַלאָן, האַלבּ אין טונקעל, בּיי דעם רויטען שיין פון דער לאָמפּ, וואָס איז מיט זיידענס בּעהאַנגען געוועזען, האָט ער

דערזעהן מערי׳ן און קאוואלסקי׳ן. ארום זיי זענען געלעגען טייערע אלטע יודישע זיידענע טיכער און שטיקער בעהאפטענע סאמעט פון אלטע פרוכת׳ן. זי האט דאס געוויזען קאוואלסקי׳ן, וועלכער איז געשטאנען ענטציקט פון דעם טייערן שטאף. מערי האט זיך געמאסטען איין זיידען שטיק נאכ׳ן צווייטען, געהילט זיך אין די זיידענע טיכער און זי איז געוועזען אזוי פערטהון אין דעם, אז זי האט נישט געזעהן מישא׳ן. מישא האט שוין געוואלט ארויסגעהן אונבעמערקט. ערשט, איינגעהילט אין אנ׳אלטען בוכארישׁ זיידענעם טוך, ביי וועלכען קאוואלסקי האט אויף איהר גלייך געמאכט די פאלדען — האט זי זיך אומגעקוקט און דערזעהן מישא׳ן. זי האט זיך מיט איהם זעהר דערפרעהט און איז האלב ארויסגעפאלען אויף איהם מיט אלאכענדיג געזיכט און מיט אויגען פול פרייד. זי האט איהם אנגענומען ביי ביידע הענד:

— אה, מישענקא, האראשאי! לאנג האב איך דיך שוין נישט געזעהן. וואו ביזטו געוועזען היינט דער גאנצער צייט? אה, האב איך געבענקט נאך דיר! זעה, קאוואלסקי ראטה מיך, אז איך זאל מיר פון דעם מאכען א קלייד. זעה איך נישט אויס אין דעם, ווי א נ׳אלטע באבע? זעה, מישענקא, איך פערלאז מיך אויף דיר, — האט זי זיך געשטעלט פאר איהם, אנגעטהון אין טוך, און איהרע אויגען האבען געלויכטען און איהרע האאר האבען געגלאנצט, א שווארצער ליכטיגער שימער האט זיך פון זיי געווארפען, ווי שטראהלען פון שווארצע פערל — ער וויל מיך היינט מאכען פאר איין אלטע באבע, — ווייזט זי אויף קאוואלסקי׳ן, — איך ווייס ניט, וואס איז אייך אזוי געלעגען אין דעם? ווענדט זי זיך צו איהם.

— אבער די שטאפען קליידען דאך אייך פיעל שענער. אייער געזיכט נעהמט דאך אן א גאנץ אנדער קאליר, אייערע אויגען ווערען ליכטיגער און אפילו אייערע האאר קריגען גאר א גאנץ אנדער שטראהל. יא, איהר זענט בעשאפען צו דעם, אז איהר זאלט זיך הילען אין שווארץ-זיידענס, אין גאלד-שטאף, נישט אין גראבע וואהל. ווער איז שולדיג, אז יודישע טעכטער האבען אזעלכע

געזיכטער און אַזעלכע ביינער, דאָס קומט נאָך פון ירושלים אַהער, — ווענדט ער זיך פּלוצלונג צו מישאַ'ן, — יאָ, פון ירושלים נאָך.

— און דאָס איז אַלץ, פון זינט ער האָט געזען דאָס מיידעל, דאָקטאָר לעווראָוויטשעס טאָכטער; דאָס האָט זי אידם אַזוי געשטימט, פון דעמאָלט אָן וויל ער אַלע יודישע מיידלעך אין אַזעלכע טיכער אויסצוצירען — ווענדט זי זיך צו מישאַ'ן, ווייזענדיג אויף קאָוואַלסקי'ן — דאָס מיידעל געהט אידם גאָרנישט פון זין אַרויס.

— דאָס איז וואָהר — זאָגט קאָוואַלסקי — איך וואָלט זי זעהר גערן געוואָלט נאָך איין מאָל זעהן פאַר מיין אָבפאָהרען.

— דאָס קאָן איך מישאַ טהון. מישאַ, פיהר אידם אַמאָל אַהין צו די לעווראָוויטשעס. ער הלש'ט זי זעהן נאָכאַמאָל, — ווענדט זי זיך צו מישאַ'ן.

מישאַ האָט מאָרגע די ליפּען פערקרימט און האָט געענטפערט אונפערשטענדליכעס.

— ס'וואָהר, ווייסט אידם מיטנעהמען, מישאַ? — ווענדט זיך מערי צו אידם נאָכאַמאָל. זי האָט ניט פערשטאַנען זיין מהוק.

— אָבער געווים, אָבער געווים, — לאַכט מישאַ פערלעגען.

— האָטשי מאָרגען — זאָגט מערי צו קאָוואַלסקי'ן פאַר מישאַ'ן — נישט וואָהר? געדוט נור אַהין צו מישאַ'ן, ווייט ער אייך שוין אַהין פיהרען. נישט וואָהר, מישאַ? נו, זעהט אידר, אָט האָט אידר שוין, וואָס אידר האָט געוואָלט. ווייט אידר זיך שוין בערוהיגען? — פרעגט זי, לאַכענדיג, קאָוואַלסקי'ן.

— און איך בין זיך געקומען מיט אייך געזעגענען, — האָט זיך פּלוצלונג מישאַ אָבגערופען פון דער העלער הויט.

— וואו אַהין דאָס? — פרעגט מערי מיט אַ דערשראָקענער מינע.

— קיין פּעטערבורג.

— שוין?

— איך רייז מאָרגען אָוועק אָב. און מערי? — האָט ער

געפרעגט, בענוצענדיג זיך מיט'ן ווארט „מערי'', כדי נישט צו געברויכען דאס ווארט „חי''.

— אודאי, אודאי, באלד נאך יום-טוב. און איהר? — האט זי זיך פלוצלונג געווענדט צו קאוואלסקי'ן צו מישא'ס גרויסער פערשטוינונג — איהר קומט דאך אויך אויף ווינטער קיין פעטערבורג. איהר האט דאך פערשפראכען.

— אזוי ווי מיר האבען אפגערעדט, — האט קאוואלסקי געענטפערט, בעציהענדיג זיך אויף זייערס א פריהערדיגען געשפרעך — אז איך וועל עס ווערטה זיין, וועל איך דעם ווינטער אין פעטערבורג זיין.

— וואס מיינט איהר דערמיט?

— א, דאס איז מיין סוד — אז איך וועל עס ווערטה זיין, וועט איהר וויסען דערפון. דאס קאן איך אייך זאגען, אויב נישט — וועט איהר נישט וויסען, וואו מיין געביין איז אהינגעקומען, — האט ער גערעדט, לאכענדיג.

— אבער וואס מיינט איהר דאך דערמיט?

— לאזען מיר דאס צום ווינטער, אין פעטערבורג, — האט קאוואלסקי געענטפערט.

מערי האט איהם אנגעקוקט, געוואלט עפיס ארויסלעזען פון זיין געזיכט און האט די מינוט אינגאנצען פערגעסען, אז מישא געפינט זיך נעבען זיי. מישא האט זיך געוואלט אויפהויבען און ארויסגעהן.

אין דעם איז אריינגעקומען ר' חיים. ער האט געהאלטען אין האנד א בשמים-ביקסעל און אנאלט קאפקע, געהאפטען פון פעריל.

— זעהט איהר דאס בשמים-ביקסעל? דאס קומט נאך ארויס פון אלטען הויף, פון זיידען, זכרונו לברכה. ער האט'ס געבראכט פון קאנסטאנטינאפאל — ווייזט ער עס קאוואלסקי'ן — און די קאפקע איז געהאפטען פון ריינע פעריל. אין דעם פלעגט די באבע, די טשארטקאווער רביצין, די ליכט בענשען פרייטאג-צו-נאכט. די פעריל זענען אויסגעהאפטען אין געשטאלט פון א טויב, —

ווײַזט ער דאָס קאָוואַלסקין מיט אַ בעזונדער שטיל שמייכעלע.

קאָוואַלסקי האָט בעקוקט די זאַכען, איז געוואָרען זעהר אַנטציקט פון זײַער אַרבייט, וואָרום עס זענען טאַקע געווען קונסט־ווערק, איבערהויפּט דאָס בשמים־ביקסעל פון אַלט־דמשקיער, מיט גרויסע רויטע חיבינען אײַנגעזעצט, און דאָס גאָלד איז געווען נישט געקריצט, נור אויסגעלעכערט אין קלײנע לעכעלעך, טויבען און הירשען, די אויגעלעך אין פּערל בעזעצט.

— מיר רײדען וועגען דעם, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט בײַ די הײמ'ס אַרײַנקומען, — אַז דאָס, וואָס מען געפינט בײַ יודישע פרויען אַ נויטיג צו פּוצען זיך אין זײַדענס און אין סאַמעט, אין גאָלד און זילבער, איז נישט אַן'אויספּאַלענד־יודישע חוצפּה, ווי אונזערע שונאים מיינען, איז נישט בלויז אַ לײַדיגע פרויען־לײַדענשאַפט. ניין, עס האָט אַ פיעל טיעפערע סבה; עס ליעגט אין יודישען בלוט, עס קומט נאָך פון ווײַטען אָריענט אַהער. די יודישע פרוי מוז זיך קלײדען אין זײַדענס. די סאַמע אָרימסטע אפילו אין שוהל אַרײַן מוז זי אַ סאַמעטענעם קאָפּטענדעל האָבען, צו־ריבען זאָל עס זיין, אָבער פון זײַדען־שטאָף מוז עס זיין. דאָס איז אַ נויטיג פון אַן'אַלטער פערגאָרימטער ראַסע, וואָס קאָן נישט פער־טראָגען אויף איהר לײַב דעם גראָבען וואָלען־שטאָף, און דאָס, וואָס אונזערע באָבעס און מאַמעס האָבען אַזוי פיין געפיהלט, פערשטעהען דאָס אַזוי שלעכט זײַערע טעכטער. זיי ווילען זיך דוקא קלײדען נאָך דער מאָדע.

נור מישא האָט שוין נישט געהערט די לעצטע ווערטער, ער האָט חעם סאַלאָן פערלאָזט, אַרויס פון הויז, פון קיינעם קיין אַבשייד נישט גענומען.

דאס זיעבענצעהנטע קאפיטעל.

צו מארגענס אוועגנד מיט'ן עלפטער-צוג איז מישא אבגעפאהרען קיין פעטערבורג. מיט האוויד'ן האט ער זיך ניט געזעגענט — ער האט זיך געשעמט פאר איהם זיך צו ווייזען און נישט געוואלט איהם קוקען אין די אויגען אריין. דאס געפיהל פון שולדבעוואוסט האט איהם נישט פערלאזט, האטש ער האט זיך גע־פרובט צו פערענטפערן פאר זיך זעלבסט מיט אלע מעגליכע תירוצים. פון וועג אויס האט ער געדענקט איהם צו שרייבען א גרויסען בריעף, אין וועלכען ער זאל איהם קלאר ארויסזאגען, פארוואס ער האט אנגענומען אזא בעשלוס. שוין זיצענדיג אין וואגאן, נאכדעם ווי ער האט זיך שוין אבגעזעגענט מיט דער מוטער, האט ער געהערט דער מוטער'ס שטים: מישינקא, מישינקא, זעה, ווער איז עס דא! — מישא האט ארויסגעקוקט פון פענסטער און דערזעהן מערי'ן מיט קאוואלסקי'ן. ער האט געהאלטען א גרויס בילד אונטער'ן ארעם און נאך איהם איז נאכגעגאנגען א טרעגער מיט זיינע זאכען, פון וועלכע עס האט ארויסגעשטעקט זיין הויכער שטענדער. זיי זענען צוגעגאנגען צום וואגאן און מערי האט געזאגט צו איהם פריינדליך:

— אה, מישינקא, דאראגאי, אוזשע! — האט זי איהם די האנד אויסגעשטרעקט — אין פעטערבורג, — האט זי נאכגעשריען נאך דעם אבגעהענדען צוג און האט נאך קוים צייט געהאט אבצורייסען א פאר בלומען פון בוקעט, וואס זי האט געהאלטען אין האנד, און אריינווארפען איהם אין וואגאן אריין דורך דאס אפענע פענסטער.

די איבעריגע בלומען זענען געווען בעשטימט פאר קאוואלסקי'ן, וועלכער איז מיט א האלב שעה שפעטער אבגעפאהרען אין א געגענגעזעצטער ריכטונג.

— און מיט אייך וועל איך זיך נאך אמאל זעהן, — האט זי געזאגט מעהר צו זיך, ווי צו קאוואלסקי'ן.

קאוואלסקי האט אין דער מינוט געקלערט, ווי ער זאל רו־

פֿון זײַן נײַ בילד, װאָס ער פֿירט מיט אַהײם אונטער׳ן אָרעם: „אַ זומער־טאָג״, אָדער „אין דער אוקראַינאַ״.

ער האָט האַלב פֿאַרשטאַנען איהרע װערטער און האָט געשמײכעלט:

— אַז איך װעל עס װערטה זײַן, — האָט ער געענטפֿערט.

— נײן, אַז מיר װעלען עס בײדע װערטה זײַן, — האָט זי געענטפֿערט און געװיזען אויפֿ׳ן בילד.

ער האָט אַ מינוט געשװיגען.

— איך האָב דאָך אויך אַנ׳אַנטײל דערין, — װײַזט זי אויפֿ׳ן בילד, קוקענדיג איהם מיט אַ שמײכעל אין פּנים אַרײַן.

קאָװאַלסקי האָט זי די מינוט געדריקט בײַ דער האַנד.

— מען איז מיט איך אַזױ ניט זיכער, גאָט מײַנער! — האָט זי װײַטער געזאָגט מעהר צו זיך, װי צו קאָװאַלסקי׳ן — איבעריגענס, אַלץ אײנס, — האָט זי פּלוצים געשמײכעלט קאָװאַלסקי׳ן אין פּנים אַרײַן.

אין דעם זענען זײ צוגעגאַנגען צום װאַגאָן.

אַהײם געקומען, האָט מערי געטראָפֿען איהר פֿאָטער אין זײַדענעם קאַפּעל און אין זײַדענעם שלאָף־ראָק, זיצענדיג בײַם שרײַב־טיש און האָט געשריבען אַ בריעף. װי זײַן געװעהנהײט איז געװען, יעדע װיכטיגע זאַך, װאָס האָט זיך פֿאַרלאָפֿען אין דער משפּחה, מיטצוטײלען דעם חסידישען הויף אין גאַליציען, װאָס איז זײַן פֿאָטער געװען, און זײַן ברודער, װאָס ער האָט אין ירושלים געהאַט, — האָט ער זײ איצט אויך מודיע געװען, אַז זײַן טאָכטער מרים שתּחיה איז מיט׳ן רבונו של עולם׳ס הילף דערװאַקסען געװאָרען און שטעהט אין שדוכים, בעטצענדיג זיך מיט׳ן אויסדרוק פֿון שיר השירים „ביום שידבר בה״.

צווייטער טייל.

דאס ערשטע קאפּיטעל.

צום אָנהויב ווינטער האָט מערי פֿאַרלאָזט איהרע עלטערן און איז אַוועקגעפֿאָהרען קיין פּעטערבורג צו שטודירען אויף די העכערע קורסען.

עס האָט נישט געהאָלפֿען דער מוטערס וויינען, ניט דעם פֿאָטערס שטיל־שווייגענדער ברוגז. מיט טרערען אין די אויגען האָט די מוטער די וועש אַריינגעצעהלט אין קאַסטען און איינגעפּאַקט, און שטיל־שווייגענד ברוגז האָט דער פֿאָטער געלד פֿון דער קאַסע אַרויסגענומען, איהר אויף דער רייזע געגעבען. זי האָט זיך קוים געזעגענט מיט זיי און איז קיין פּעטערבורג אָבגעפֿאָהרען.

עס האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז די פּעטערבורגער לופֿט האָט איהר נישט געדיענט; די פֿייכטע נעבלען, וואָס האָבען זיך אין אָנפֿאַנג ווינטער געלעגט אויף די פּעטערבורגער קאַנאַלען, האָט אָבגעשוואַכט איהר האַרץ, וועלכעס איז שוין אַזוי אויך געווען אָנגערירט צוליעב איהר פֿאַמיליען־פֿעהלער. די דאָקטוירים האָבען איהר געהייסען פּעטערבורג פֿאַרלאָזען. אָבער צוריק אַהיים פֿאָהרען, האָט זי נישט געוואָלט, אַ ביסעל וויל זי האָט זיך געשעמט פֿאַר די עלטערן און אַ ביסעל דערפֿאַר — וויל ס'איז לאַנגווייליג געווען צו פֿאַרברענגען אין דעם קליינעם שטעדטיל. האָט זי זיך אין פּעטערבורג אַרומגעדרעהט און זיך דערנעהנטערט צו מישא'ן.

מישא איז געווען אָנגענומען אין אוניווערזיטעט, נאָר די לעקציעס האָבען זיך נאָך נישט געהאַט אָנגעהויבען. עס האָט אויסגעבראָכען דער שטרייק. אויף די פּעטערבורגער גאַסען האָט זיך שוין שטאַרקער דערפֿיהלט די לופֿט פֿון דער רעוואָלוציע. געהיימע שטימען האָבען זיך געלאָזט הערען: „מען גרייט זיך

אויף זונטאָג צו אַ גרויסער דעמאָנסטראַציע פאַר׳ן ווינטער־פּאַלאַץ און אַ פּאָפּ מיט אַ הייליג בילד אין דער האַנד זאָל די דעמאָנסטראַציע אָנפיהרען״. דאָ און דאָרט האָבען זיך שוין געהערט פעראיינזאַמטע רעוואָלווער־שאָסען, זענען ווי שוואַרצע פויגעל אין דער לופט אַדורכגעפלויגען און האָבען אַ שרעק אָנגעוואָרפען איבער די קינפטיגע טעג. נור מישאַ האָט קיין צייט נישט געהאַט זיך צו פערנעהמען דערמיט, וואָס איז אין גאַס און אין אוניווערזיטעט פאָרגעקומען. ער איז אינגאַנצען געווען בעשעפטיגט מיט מערי׳ן. גאַנצע טעג איז ער מיט איהר אַרומגעגאַנגען, געזאָרגט פאַר איהר, מעהר זיך פערנומען מיט איהר האַרץ־שוואַכקייט, ווי זי אַליין. ער איז ביים דאָקטאָר געווען, מיט איהר קיין פינלאַנד געפאָהרען, איהר אַ דירה געדונגען — פעטערבורג פערלאָזען האָט זי נישט געוואָלט.

דאָ, אין פעטערבורג, וואו קיינער קען זיי נישט און זיי קענען קיינעם ניט — האָבען זיי זיך איינער צום צווייטען מעהר דערנעהנטערט. פון איהם, פון קאָוואַלסקי׳ן הערט מען נישט. פון דעמאָלט אָן איז ער ווי אין וואַסער אַריינגעפאַלען. קיין וואָרט נישט געלאָזט פון זיך הערען, און קיינמאָל, קיינמאָל ווערט זיין נאָמען נישט דערמאָהנט.

צי געדענקט זי אָן איהם? — עפּיס איז זי ווי איינגעהילט אין אַ סוד. אַלע טויערן פון איהר האַרצען האָט זי פאַר מישאַ׳ן געעפענט, נור איין טויער איז פאַר איהם געבליבען פערשלאָסען.

אפשר קלערט זי פון קאָוואַלסקי׳ן דעמאָלט, ווען זי שווייגט אַזוי, אַז מישאַ פיהלט זיך איבעריג נעבען איהר און שפּירט, אַז ער שטערט איהר און וויל זיך אויפהייבען און אוועקגעהן? נור אין אַזוינע פעלען קוקט זי באַלד אויף איהם מיט יענעם שמייכעל, וואָס איז אַזוי גרויעריג און אַזוי שטיל, אַז עס פערציטערט איהם און ער פיהלט דערביי, אַז ווען נישט דער שמייכעל, ווען נישט די אויגען, וואָלט נישט געווען צו וואָס צו לעבען אויף דער וועלט.

גאַנצע טעג איז ער מיט איהר אַרומגעגאַנגען איבער די

מוזעאום. זי האט ליעב געהאט צו פערברענגען אין רעמבראנדט'ס סאלאן אין „ערמיטאזש". טאג־טעגליך פלעגט זי שעה'ן לאנג אבשטעהן פאר די קעפ פון די אלטע רביים, מיט ליעבע בעטראכטען די ציטערנדיגע הענד זייערע, די קלענסטע גראַווירע בעטראכטען, יעדע ליניע און דערביי שוויגען, שוויגען דורך גאנצע, גאנצע שעה'ן. נאר איהרע אויגען האבען דעמאלט אזא גלאנץ און שיין אנגענומען, וועלכע מישא האט נישט געקענט.

מישא'ן פלעגט עס לאנגווייליגען. אויף קיין קונסט־זאכען איז ער נישט געוועזען קיין גרויסער מבין. ער האט שוין זיין גאנץ פערמעגען ענטציקען אויסגעבראכט איבער רעמבראנדט'ן. זי האט איהם בעת מעשה אנגעקוקט און פיעל מאל האט ער אבגעהאקט אין מיטען און איז אנטשוויגען געווארען, פערלעגען אויף־און אבטהון זיך די ברילען, רויט ווערען און איינקוקען זיך אין א ווינקעל, און אבווארטען ביז עס וועט איהר פאסען צו צוגעהן צו איהם, און איהם מיט א טיעפען קרעכץ און מיט א שמייכעל אנגעהמען ביי דער האנד און זאגען: קום, מישא!

גאנצע שעה'ן, האלבע טעג, פלעגט זי געהן ביי זיין זייט, ביי דעם ברעג פון דער נעווא שפאצירען און קיין ווארט נישט אויסריידען, — גלייך ווי ער וואלט נישט געוועזען נעבען איהר. ער האט איהר נישט געשטערט מיט קיין ווארט, ער האט נור געקוקט אין איהר געזיכט אריין, ווען זי האט צוגעזעהן, ווי די לייכטע וועלען פון וואסער קלאפען אן ברעג. און א שמייכעל האט געלייכט איבער איהר, ווי זי וואלט זיך אן וואס דערמאהנט.

איז אבער אנגעקומען דער טרויעריגער ווינטער אין פעטערבורג — יענע טעג, ווען די זון געהט אוועק פון פעטערבורג נישט אויף א נאכט, נור אויף א וואך און א חודש; ווען דער טאג ווערט געבוירען אין פינסטערניש, ווען דאס ביסעל גרויע טאג־ליכט, וואס וואלגערט זיך ווי א שמאטע אין די גאסען ארום, שטערט דעם עלעקטרישען ליכט. די מענשען האלטען א גאנצען טאג די ראלעטען אראבגעלאזט איבער די פענסטער, כדי דער גרויער טאג זאל צו זיי נישט אריינדרינגען; יענער טאג, ווען איבער פעטערבורג

ליגט א נעבעל און דריקט אלץ צו דרערד און א טונקעלער יאוש נאגט דאס הארץ און פערלעשט יעדעס שטיקעל האפנונג — דעמאלט איז א אומענדליכער יאוש בעפאלען מעריין און איהר הארץ איז שוואך געווארען. די דאקטוירים האבען איהר געהייסען ווי צום געשווינדסטען פערלאזען פעטערבורג. און מישא איז נישט אבגעטרעטען ביז זיי האבען די זאכען געפאקט און האלב מיט געוואלט האט ער זי ארויסגעבראכט אין דעם האטעל אריין, וואס ער האט געדונגען פאר איהר אין א פינלענדישען דארף.

דא האבען זיי שוין געטראפען דעם שניי און די זון. די וועלט ארום איז ווייס געווען, צוגעדעקט אינגאנצען מיט דיקען שניי. פעלדער און וועלדער האבען זיך ווייס געלויכטען אין דער זון. דער פינלענדישער ים־אויסגוס, וואס האט אריינגעקוקט הינטער די פענסטער אין זייער שטיבעל אריין, האט זיך אנגעהויבען צו שטעלען און הילען זיך אין ווייסען. די זון איז ליכטיג אויפגעגאנגען איבערן הימעל און האט געהאט גענוג ארט ברייט און ווייט זיך אויסצוגיסען מיט איהר ליכטיגקייט, ווי אויפן הימעל, אזוי אויף דרערד. עס האבען ארומגעבלאנדזשעט און פרייען די ליכטיגע זונען־שטראהלען איבער די ווייסע פעלדער, איבער די ווייסע דעכער פון די היזער, איבער די ווייסע בוימער, איבער דער גאנצער ווייסער וועלט און אלץ האט צו איהר אנטקעגען געלויכטען. א טיפע יום־טוב׳דיגע פרעהליכקייט איז געלעגען איבער אלץ אויסגעגאסען, ווי די ערד וואלט זיך אויף היכע געסט געריכט, וואס זאלען אראבשטייגען צו אונז פון הימעל אראב...

דא האט זיך מערי געענדערט. זי איז פיעל אויפגעלעגטער געווארען און פרעהליכער און איז זעהר גוט געווארען צו מישאן. אין איהר לעכעלען, און איהר שטיל פערטרויטען רייידען צו איהם האט מישא געפונען א פערגיטיגונג פאר אלץ. ער איז אין דער שטיל גליקליך געווען איבער איהר און געלאכט און געפרעהט זיך, ווי א קינד. און אז זי האט איהם ביי דער האנד אנגענומען: „קום, מישא"! און געלאזט זיך לויפען מיט איהם איבער דעם ווייס־בעדעקטען וועג — איז מישא נישט רוהיג געווא־

רען, נישט הערשראקען, אפילו נישט האן, ווען זי האט איהם מיט קוילען שניי בעשאטען, ווען, שפיעלענדיג זיך מיט איהם, האט זי זיך אריינגעווארפען אין זיינע ארעמס, ער האט זי אויפגעהויבען און איז גארנישט רויט געווארען... און גארנישט פער-לעגען . . .

קוים פלעגט די נאכט צופאלען, האט ער זי דערמאהנט, אז זי דארף זיך שלאפען לעגען און ער האט קיין זאך נישט געוואלט אונטערנעהמען, ביז זי וועט זיך נית אין בעט לעגען און האט זי געשראקען, אז ער וועט זיך מארגען נישט שפיעלען מיט איהר, און וועט זי אויף דער גאס נישט ארויסלאזען, אויב זי וועט נישט די צוויי גלעזער מילך אויסטרינקען, וואס די גויע האט פאר איהר אנגעגרייט. זי פלעגט איהם צוליעב טהון און מישא האט זיך פערשעמט ארויסגערוקט פון שטיבעל, עפיס געברומט אונטער דער נאז, ווי ער וואלט זיך פערענטפערן געוואלט, פארוואס ער איז א מאנספערשוין און קאן נישט זיין אין שטוב, וואו זי טהוט זיך אוים, און איהר צו-העלפען... דערנאך, אז זי האט זיך שוין אין בעט געהאט געלעגט (אין קאפטענדעל און צוגעדעקט מיט דער קאלדרע ביז צום האלז), האט זי אנגעקלאפט אן דער וואנד, נעבען וועלכער איהר בעטעל איז געשטאנען, — „מאשנא“, און מישא פלעגט דאן אריינקומען מיט דערזעלבער פערשעמעוודיגער רויטליכקייט אויף די באקען און זיך אוועקזעצען ביי איהר בעט, נעהמען א בוך און איהר פארלעזען, מעהרסטען געדיכטע. און געלעזען האט ער זיי עקסטרא אין א נודנעם טאן, כדי זי זאל איינשלאפען. אלע מאל האט ער געווארפען א בליק פון בוך ארויס, אויב זי שלאפט שוין און קוים האט ער געהערט איהר עטעמען און דאס שוואכע הארץ ארבייטען, — האט ער אויפגע-הערט צו לעזען, א מינוט זיך פערהוגען צו געבען נאך א קוק אויף איהר, אויף איהרע דינע ליפען, וועלכע זענען נישט גאנץ צו-געגאנגען און געוויזען איהרע ציהן; אויף איהרע פערמאכטע אויגען, איבער וועלכע די הייטלעך האבען זיך זעהר שוואך איבער'ן אויג-אפעל אראפגעלאזט; איבער איהר שווארצען פעריל-גלאנצענ-

דיגען קאָפּ האָהר, בעטראַכט זי נור איין מינוט, איין מינוט, מעהר האָט ער זיך נישט ערלויבט, פערלאָשען דאָס ליכט און אויף די שפּיץ נעגיל ארויסגעשלייכט זיך.

ער האָט אידר נאָך קיין איין מאָל אין לעבען קיין קוש נישט געגעבען, האָטש דערנאָך, ווען ער איז אין זיין שטיבעל אריינגעקומען, האָט ער זיך אוועקגעזעצט אויף אַ שטוהל נעבען דער וואַנד, ביי וועלכער זי שלאָפט, און האָט שעה'ן, שעה'ן לאַנג איינגעהאָרכט זיך צו אידר אָטעמען, האָט אין דער שטיל צוגערוקט זיין בעטעל צו דער וואַנד, ביי וועלכער זי שלאָפט, און פלעגט זיך צובויגען צו דער וואַנד, קושען די וואַנד אין דער שטיל און צום סוף איינשלאָפען, אין דער פאַנטאַזיע, אַז ער שלאָפט איין אויף אידרע האָהר, און פריהמאָרגענס צוריק אַפּרוקען דאָס בעטעל צו דער צווייטער זייט וואַנד, אַז עס זאָל קיינער, קיינער נישט אַהנען, וויסען וואָס ער קלערט...

דאס צווייטע קאַפּיטעל.

זיי זענען געגאַנגען ביידע האַנד אין האַנד אין ווינטערדיגען פאַרנאַכט. אין דער לופט האָט מלחמה געהאַלטען דאָס זונען-ליכט, וואָס איז גוסס'דיג אויסגעגאַנגען אין עק האָריזאָנט, מיט דעם לבנה-ליכט, וואָס האָט זיך, ווי אַ שטערן-רעגען געגאָסען פון הימעל אַראָב. דאָס ליכט האָט זיך צונויפגעמישט און בוים און פעלד האָבען זיך געהילט אין אַ ציטערנדיגען נאַכטליכען, לויכטענדען וואָלקען-שאָטען. דער ליכט-טאָן איז אַזוי מוזיקאַליש געווען, ווי דאָס איידעלסטע ציטערנדע ברומען פון אַ זאַיטען-האַרפע, וואָס געהט אוים אין אַ לאַנגער זיסער גסיסה...

אַזוי זענען זיי געגאַנגען אין דעם ציטערנדיגען ליכט האַנד אין האַנד און זיי האָבען נישט געוואוסט דערפון, אַז זיי האַלטען זיך ביי די הענד. זיי האָבען געשוויגען. זי האָט נור געקוקט פון צייט צו צייט אין זיינע אויגען אַריין און מעריס בליק איז היינט גאָר אַנאַנדערער געווען. עס איז אידם געווען, ווי זי וואָלט

אויפגעעפענט איהר הארץ און וואלט איהר געהיימניס דורך איהר בליק אויסגעזאגט — יענע געהיימניס, וואס זי פערבארגט אין זיך דורך איהר שווייגען אזוי לאנג, אזוי לאנג. פון מינוט צו מינוט האט זי זיך אבגערופען און פערבויגען איהרע ליפען אין א שרעקליכער גרימאסע פון צער:

— קינד, וואס ווילסטו?

און איהם געקוקט אין די אויגען אריין און די ווערטער האט זי דוקא אויף יודיש געזאגט און איהר טאן איז אזוי זיס געווען, אז מישא האט געמיינט, אז דאס הארץ געהט איהם אויס; איהר גאנצע ווייבערישע שוואכקייט האט זי אריינגעלעגט אין איהר שטים, איהר גאנצע פערבארגענע תאוה. יענער סוד, וואס גראבט אזוי אין איהר דורך די גאנצע טעג שווייגען, איז געווען אין איהר שטים. און מישא האט עפּים געזאגט גלאט אזוי אין דער וועלט אריין:

— מאכט אייך צו דעם האלז מיט׳ן טיכעל.

און דוקא אויף רוסיש האט ער גערעדט צו איהר, און „איהר" געזאגט און זי האט איהם אנגעקוקט און ווידער געזאגט אין יענעם טאן, אז מישא׳ן האט זיך געדוכט, אז ער האט איינגעזאפט אין זיך איהר גאנצע נשמה:

— קינד, קינד, וואס ווילסטו? וואס ווילסטו?

און זיי זענען ביידע שוין שווייגענדיג געווען דעם גאנ־צען וועג, און זיי האבען פלוצים בעמערקט, אז זיי האלטען זיך ביי דער האנד, און זענען ביידע דערשראקען געווארען און דאס הארץ האט זיי געקלאפט. איין האלבע סעקונדע האבען זיי זיך נאך בעוואוסטזיניג געהאלטען ביי די הענד און אבגעלאזט זיך פלוצים, ווי זיי וואלטען ביידע מורא געהאט, אז קיין אומגליק זאל ניט געשעהן, און זענען פלינק אהיים געגאנגען.

אהיים געקומען, האט מישא געוואלט אריין צו זיך אין שטוב. זי האט איהם אהן ווערטער ביי דער האנד אנגענומען און ער איז מיט איהר אריין צו איהר אין צימער. אין שטיבעל איז טונקעל געווען און זיי האבען קיין ליכט ניט אנגעצינדען, האבען

געלאָזט הירך ידעם פענסטער אריינשווימען יענע אויסגעמישטע פערשלייערטע טענער פון לבנה-ליכט, נאכט און שניי, וואָס זענען אויסגעגאָסען אין א גסיסה'דיגען קוש...

איבער דער שטוב האָבען געבלאָנדזשעט זייערע שאָטענס, ווי בריאים פון אַן אַנדער וועלט. זי האָט זיך אַהינגעלעגט אויפ'ן בעט און האָט שוואַך אָבגעשעמט, ווי זי וואָלט געוויינט. מישא האָט געוואוסט, אַז זי האָט בעקומען האַרץ-קלאַפען, האָט זיך געוואָלט אויפהויבען, צוגעהן, דערלאַנגען איהר אַ נאַסען קאָמפּרעס, ער האָט זיך אָבער נישט געקאָנט רירען פון אָרט און איז געבליבען זיצען אין איינגעהאָרכט און איינגעטרונקען אין זיך יעדע בעוועגונג איהרע, יעדען אָטעם איהרען און יעדען טאָן, וואָס איז אַהער געקומען צווישען אין דער זינגענדיגער דעמערונג פון איהר בעטעל. וואָס ווייטער, האָט זי זיך אַלץ מעהר בערוהיגט, איז שטילער געוואָרען. זי האָט זיך אויפגעזעצט און אַרומגעקוקט זיך אין שטוב, איז געבליבען זיצען מיט איהרע גרויסע, אָפענע אויגען און האָט געשוויגען. מישא האָט געוואָלט עפּיס זאָגען. ער האָט געוואוסט, אַז ער מוז איצט רייחען, פרעגען זי, פאָרערן פון איהר, וואָס אַזעלכעס בעהאַלט זי אין זיך, וועגען וואָס קלערט זי, וועגען זי געדט בי זיין זייט שעה'ן-לאַנג און רעדט קיין וואָרט נישט אויס. און אפשר איז איצט די פּאַסענדסטע מינוט צו ריידען, אפשר איצט און קיינמאָל נישט מעהר? זי זיצט דאָך און זי וואַרט, אַז ער זאָל ריידען. קיין איינציג וואָרט קאָן ער נישט פון זיך אַרויסבריינגען. ער זיצט און בייסט זיך די נעגעל. דאָס האַרץ קלאַפּט אין איהם, ער האָט געוואַרט, אַז עס זאָל עפּיס געשעהן.

פלוצים האָט זיך געהערט אַ בעוועגונג אין קאָרידאָר, אַ מענער-שטים רעדט: „מערי, מערי ראָזענצווייג“. מערי'ס אויגען האָבען אַ גלאַנץ געגעבען. אַ שימער האָט זיך געוואָרפען, ווי אַ שטראַהל אין דער דעמערונג פון שטוב. מען קלאַפּט אין טהיר, מערי רופט מיט אַ שטאַרקער שטים: אַריין! (מישא'ן איז מערי'ס איצטיגע שטים פרעמד געווען. צום ערשטען מאָל הערט ער בי

איהר די פולע מענליכע שטים) און איידער ער האט נאך צייט געהאט זיינע געדאנקען צונויפצונעהמען — און אין דער טהיר האט זיך געוויזען, ווי אנ׳ערשיינונג מיכאל קאוואלסקי.

— אח, איך האב אייך איבערגעשראקען, פערציידט, — האט קאוואלסקי געזאגט אין יענעם טאן, ווי ער וואלט ערשט דא פאר א פערטיל שעה געוועזען און איז נאר־וואס געהאט ארויסגעגאנגען און, בעמערקט מישא׳ן אין דער דעמערונג, זאגט ער מיט יענעם לייכטען זשעסט, ווי עס וואלט גאר קיין וואונדער ניט געוועזען זיין פלוצליכעם ערשיינען:

— און איהר זענט אויך דא! אח, זדראוסטוואויטע!

מערי האט איהם אנגעקוקט. אין איהרע אויגען איז ניט געווארען פערלאשען יענער גלאנץ, וואס מישא האט צוערשט בעמערקט, אין איהר געזיכט איז ניט געלעגען קיין אויסדרוק פון פערוואונדערונג פאר זיין פלוצליכען ערשיינען, נור פרייד, פרייד אהן א גרעניץ.

— איהר וואונדערט זיך, ווי אזוי איך קום דא אהער? צוויי וואכען בין איך שוין אין פעטערבורג, איהר ווייסט עס נישט? וואס, ווי הייסט? גאנץ פעטערבורג רעדט דאך פון מיין אויס־שטעלונג, — זאגט ער האלב אין שפאס, — א בעריהמטער מאן היינט, נור אהן א געלעכטער. מען האט מיך אויסגעשריבען, איך האב דארט אייערע בעקאנטע פריילינס עהרליך בעגעגענט. ביי וועמען? ביים פריסיאזשני פאווערעני סעמיאן סעמיאנאוויטש גליצענשטיין. געלויבט צו גאט, — דעם גאנצען נאמען געדענקט, פון זיי בין איך דאס טאקע געוואהר געווארען, אז איהר זענט דא.

— אבער, ווי קומט איהר דארט אהין?

— גאט, ווער קומט נישט דארט אהין, איך בין דאך שוין מיט האלב פעטערבורג בעקאנט, מיט׳ן שוישפיעלער ביקאוו, מיט׳ן מאלער אנדרע און מיט מאקסימאוויטש׳ן. יא, און דער רעזשי־סער, ווי הייסט ער? דער, וואס איז איצט אזוי מאדערן אין פעטערבורג. דער, וואס פיהרט גאנץ פעטערבורג ביי דער נאז ארום. אלע דאמען טהוען זיך אן לויט זיין געשמאק. די פא־

לאַנגען ריכטעט מען אײַן, ווי ער שטעלט אויס די בינע — מיט אַלערלײ ווערים, עקדעשען און הײשעריקען. האָט ער זיי דאָס אַ ביסעל דעם קאָפּ פֿערדרעהט.

— זענט איהר שוין מיט לעסערין אויך בעקאַנט? — וואונדערט זיך מערי.

— יאָ, טאַקע לעסער און איהר וועט די זכיה האָבען איהם צו זעהן און אפשר מיט איהם צו ריידען — איך בין בעפאָלמעכטיגט אײַך דאָרט אַהין צו ברײַנגען, — זאָגט קאָוואַלסקי אין אַ אָפֿיציעלען לעכעלנדען טאָן, — פֿון נאַטאַליא מיכאַילאָוונאַ אַלײן.

זי האָט אַזוי פֿיעל געהערט פֿון אײַך פֿון די פֿרײַלינס עהרליך — דאַכט זיך, זי איז דאָך מיט די פֿרײַלינס פֿון אײַן שטאָדט.

— יאָ, פֿון קיעוו, — רופֿט מערי אויס — אָבער ווי קומט איהר דאָרט אַהין? איהר אין דער מיט אַרײַן!

— זעהר אַנ'אײַנפֿאַכע געשיכטע. איהר האָט דאָך געזעהן די בילדער, וואָס איך האָב געמאָלט בײַ אײַך אין שטאָדט. איך האָב זיי געבראַכט קײַן וואַרשוי, געוויזען די קאָלעגען און שטעלט זיך פֿאָר, אַז דאַסמאָל זענען זיי מײַנע בילדער דוקא געפֿעלען. אַ קאָלעגע, וועלכער האָט אויסגעשטעלט זײַנע בילדער אין פּעטערבורג, אין דעם אַלגעמײַנעם רוסישען סאַלאָן, האָט מיך צוגערעדט, מײַנע בילדער אויך צו צושיקען קײַן פּעטערבורג. „וועסט פֿערקויפֿען — זאָגט ער — פּעטערבורג קויפֿט“—און ער האָט רעכט געהאַט. אָװעקגעשיקט דאָס בילד און נאָך אַ פּאָר און שטעלט אײַך פֿאָר, אַז אין פּעטערבורג געפֿעלט עס. אויפֿזעהן האָבען מײַנע בילדער געמאַכט. די צײַטונגען שרײַבען דערפֿון. אַ צווײַטער לעוויטאַן, — זאָגט מען. ווי געפֿעלט אײַך דער טיטעל, וואָס מען גיט מיר? אַהאַ! אָבער געלד גיבען זיי! אײַן טעלעגראַמע, נאָך אײַנע געקראָגען, קום, מען וויל קויפֿען! און שטעלט אײַך פֿאָר, אַז מען יאָגט אין די טויזענדער אַרײַן פֿאַר מײַנע בילדער. איך בין אַ מאָדערנער מאָלער און קײַן זאַך איז ניט אַזוי לײַכט ווי אין פּעטערבורג מאָדערן צו ווערען, דערהויפּט נאָך אין אַזאַ שטורמישער צײַט,

אין דער פּראָווינץ — — — — — — און אין פּעטערבורגער טעאַטער און אין די סאַלאָנען הערשט לעסער, וואָס קלעפּט זיי אויס די הייזער מיט טשערעפּאַכעס, טהוט אָן די ווייבער, ווי די משוגע'נע מכשפות, און מען טרינקט קאַפּע אויס פּאָרצעלאַן, וואָס איז געמאַכט אין דער פאָרם פון „זשאַבעס“ — אין אַזאַ צייט, אין אַזאַ מיליע קאָן קאָוואַלסקי ווערען אַ בעריהמטער מאַלער. יאָ, יאָ! און היינט קאָנט איהר זיך דען פאָרשטעלען צו זיין אין פּעטערבורג אַ בעריהמהייט און נישט צו פערקערען אין סאַלאָן פון נאַטאַליאַ מיכאַילאָוונאַ? נור עס איז פּיקאַנט, ווי אַזוי איך בין בעקאַנט געוואָרען מיט איהר. אָח, אַ וואוילע יודענע, די מיכאַילאָוונאַ, נאָר דעם מאַן איהרען, דעם פּריסיאַזשני פּאָווערעני סעמיאָן סעמיאָנאָוויטש, איהם איז מיר אַ שאָד. מען זאָגט — אַ בעגאַבטער מענש און מוז נעבוך אויך מיטשפּיעלען די קאָמעדיע.

— אָבער ווי קומט איהר אַהער? — פונקט ווי מערי'ן וואָלט ערשט איצט אויפגעפאַלען קאָוואַלסקי'ס פּלוצלונג'דיגע ערשיינונג.

— איך האָב קיין וואינטער נישט אין פּעטערבורג, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט מיט אַ לעכעלן אין דער שטיל — מען האָט מיך געוואָלט יעדען טאָג אַרויסשיקען. איין נאַכט האָב איך גענעכטיגט ביי דעם, אַ צווייטע — ערגיץ אַנדערס־וואו. וואו מען בעמיהט זיך דאָרט פאַר מיר, האָבען זיי מיר געהייסען דערווייל אַרויספאָהרען קיין פינלאַנד. די פריילינס עהרליך האָבען מיר געגעבען אייער אַדרעס. יאָ, וועט זיך נאָך געפינען אין דעם האָטעל אַ נומער פאַר מיר? אין איינינע טעג אַרום דאַרף די ערלויבניש זיין. אָבער פאַרוואָס זיצען מיר אייגענטליך אין דער פינסטער? — האָט ער אָהן זיין ווילען געגעבען אַ בליק אויף מערי'ן, דערנאָך אויף מישאַ'ן, וועלכער איז די גאַנצע צייט געזעסען אין אַ ווינקעל און מיט קיין איינציג וואָרט דאָס געשפּרעך נישט געשטערט. אין מערי, גלייך ווי זי וואָלט זיך ערשט איצט דערמאָהנט אָן מישאַ'ן, האָט זיך אָנגערופען:

— געוויס וועט זיין אַ נומער. נישט וואָהר, מישאַ? מען דאַרף אָנפרעגען ביים ווירטה.

— געוויס, געוויס, — האָט מישא אָבגעענטפערט אונטער־שטענדליכע ווערטער און האָט אָנגעריבען אַ צינד־העלצעל און די לאָמפּ אָנגעצונדען.

דאָס ליכט האָט אַלעמען געשטערט.

— אָבער אַ שנײ איז דאָ, אַלאַנדשאַפט, אַליכט — גאָט! איהר וועט מיר דאָ מוזען ווײַזען די אומגעגענד — ווענדט זיך קאָוואַלסקי צו מערי׳ן, — איך בין אַהער געפאָהרען פון דער סטאַנציע אין לבנה־ליכט און אין זונען־ליכט. אַ געגענד! עס זעהט דאָך אינגאַנצען אויס, ווי אין די טעאַטערן, נור אַ שאָד, וואָס בער־גער זענען נישטאָ!

— געוויס וועט מען אײַך ווײַזען, געוויס! נישט וואָהר, מישאַ? — האָט מערי געענטפערט — און, ווייסט איהר, וואָס? די לבנה שײַנט היינט אַזוי שען, קומט גאָר, איך וועל אײַך ווײַזען ווי איך פאָהר אויף מײַנע סקיס. איהר פאָהרט אויף סקיס? דאָ וועט איהר זיך אויסלערנען. קומט, מיר וועלען דערווײַל אַרײַן צום בעל־הבית.

— אָבער, מערי, איך מיין, אַז פאַר אײַך איז איצט קיין צײַט נישט אַרויסצוגעהן. עס קאָן אײַך שאָדען, — האָט מישא געשטאַמעלט.

— אָבער, קינד, איך פיהל זיך גאַנץ גוט, גאַנץ גוט. זעה, ווי די לבנה שײַנט! קום, מישאַ, דאָראָגאָי. קום, קום! — און, אָנחאַפּענדיג מישאַ׳ן בײַ דער האַנד, גיט זי אַ יאָרק צו קאָוואַלסקי׳ן אונטען־אַרום דעם קאָפּ — נו, וועלען מיר זעהן, ווי איהר פאָהרט אויף סקיס.

מישאַ האָט זיך אָבער זעהר קאַלט פון איהר האַנד אַרויס־געמאַכט אין געזאָגט טרוקען:

— יעדענפאַלס, ווען איהר דענקט צו פערבלײַבען אין דאָרף, מוז מען מיט׳ן ווירטה רײדען.

מערי האָט איצט נישט בעמערקט זײַן קאַלטען טאָן, גע־חאַפּט פלינק איהר ווײַסען ספּאָרט־פּעלץ, איהר קאָפּ האָט

ווי אַ קראַנקע בלום אַרויסגעקוקט פון די ווייסע קאַראַקולען און זי איז אַרויס פון הויז, מישאַ און קאָוואַלסקי — נאָך איהר.

אין קאָרידאָר האָבען זיי זיך מיט׳ן ווירטה געטראָפען. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז עס איז דאָ אָבצוגעבען דאָס צווייטע צימער ביי מערי. מישאַ איז איצט זעהר בלייך געוואָרען. קיינער האָט עס נישט בעמערקט, און עס האָט איהם הענד און פיס ווי אָבגענומען. ער האָט זיך געוואָלט וואַרפען אויף קאָוואַלסקי׳ן מיט די פויסטען. ער איז געווען פעסט איבערצייגט, אַז דאָס איז עפּיס אַ געהיימער אָבמאַך. וואָס, ווען — האָט ער נאָך זיך אַליין קיין רעכנונג נישט געקאָנט אָבגעבען.

— אָבער דאָס קאָן דאָך נישט זיין! — האָט ער זיך פּלוצלונג אָנגערופען.

זיי האָבען איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— וואָס מיינסטו — האָט איהם מערי געפרעגט.

מישאַ האָט זיך געפונען אין אַ שרעקליכער פערלעגענהייט: וואָס האָט ער געוואָלט זאָגען, וואָס האָט ער געוואַגט צו דענקען? און ער האָט אָנגעהויבען צו שטאַמלען:

— איך מיין עס געגען דעם, איהר דאַרפט דאָך נישט אַרויס־געהן, הער דאָקטאָר, איך מיין —

— אָבער עס איז דאָך גאָר נישט אַזוי שלעכט מיט מיר, אַז מען זאָל דאַרפען אַזוי ציטערן איבער מיר, — האָט מערי געענטפערט און אין איהר טאָן איז געלעגען פערדרוס.

מישאַ האָט שוין געשוויגען.

מערי האָט גענומען די סקים, וועלכע זענען געשטאַנען אין קאָרידאָר, אָנגעטהון זיי אויף די פיס, און ווייט געלאָזט זיך מיט זיי אויפ׳ן וועג. מישאַ און קאָוואַלסקי זענען אַ שטיק הינטער איהר געבליבען.

אין אַ נאַכט איז געווען — צו בעוואונדערן. אַ לבנה־נאַכט איבער אַ שניי־וואַלד. די וועלט איז רוהיג געווען. אַ שטילקייט האָט געהערשט אַרום. קיין הויך, קיין בעוועגונג, נור וואָס דער שניי סקריפּעט הינטער די טריט און גלאַנצט אַרויף צום שטערן־ליכט.

די נארעל-בוימער, בעלאדען מיט שניי, שטעהען, ווי אלטע, ווייסע זקנים ביי די וועגען און זייערע נאכט-שאטענס ארום זיי, ווי דאס וואלט נישט געווען נאטור און בעשעפעניש, נאר א פערכישופטע וועלט, וואס שטעהט אזוי פון קדמונים אן.

פון דערווייטענס האט זיך בעוויזען מעריס שאטען מיט די לאנגע סקים. ווי א געהיימע ערשיינונג האט זיך גערוקט דער שאטען איבער דעם ווייסען שניי-וועג, און די אלטע בוימער זענען געשטאנען און האבען איהר שטום נאכגעקוקט.

קאוואלסקי און מישא זענען ביידע איהר נאכגעגאנגען. זיי האבען ביידע געשוויגען, ביידע געווען פערקלערט און ערנסט. איינער האט זיך נישט געקימערט אום דעם צווייטען. אזוי זענען זיי אנגעקומען צו מעריץ, וועלכע איז איצט געזעסען אויף א ווייס-בעשנייטען פעלד אונטער א בוים, קוילען פון שניי זיך געמאכט און געווארט אויף זייער אנקומען. איצט האט די אנגעהויבען זיי צו בעשיטען מיט די קוילען שניי און נישט צוגעלאזט צו זיך. אבער אנשטאט טרעפען קאוואלסקי'ן אין יענער הייטערער שטימונג, אין וועלכער זי האט איהם איינענטליך געלאזט — האט זי איהם געפונען ערנסט און שווייגענדיג.

קאוואלסקי האט נור פערלעגען געשמייכעלט און עפיס געזאגט, נור זי האט נישט געקאנט פערשטעהן, וואס ער זאגט, און מישא האט זיך אנגערופען:

— איך בעט אייך, הויבט אייך אויף פון שניי, עס וועט אייך שאדען.

ער האט געוואוסט, ווי לעכערליך ער איז איצט אין דער ראליע פון איהר פערזארגער, און עס האט איהם באנג געטהון די ווערטער, וואס ער האט געהאט געזאגט.

— אח, זענט איהר היינט לאנגווייליג, און אזעלכע ערנסטע געזיכטער! קומט, קומט צוריק, מיט אזעלכע לאנגווייליגע לייט לאזט זיך ליעבער אין דער-היים זיצען, נישט אין אזא הערליכער לבנה-נאכט אין שניי-פעלד, — האט מערי געזאגט.

הערביי האט זי זיך אויפגעהויבען און אנגעהויבען צו געהן טריט ביי טריט און אויך געשוויגען.

— וואס שווייגט איהר אזוי? צי די נאכט ברייגט אייך אריין אין אזא שטימונג? אבער הערצעהלט נור, האט זי אייך בעגעגנעט, נאטאליע מיכאילאוונא? אלץ מיז זי בעגעגנען, אבער ווי קומט איהר צו איהר? — האט זי אנגעהויבען אריינצוציהען קאוואלסקי'ן אין א געשפרעך.

— עס איז געווען זעהר פיקאנט, זעהר פיקאנט, — האט ער געזאגט, אבי עפיס צו ענטפערן און האט דאס איבעריגע פערשוויגען מיט א פערלעגענעם געלעכטער'ל, אויף וועלכען מערי איז אויך שטיל געבליבען די גאנצע צייט, ביז זיי זענען געקומען אהיים.

אין קארידאר האט דער ווירטה שוין אנגעווייזען קאוואלסקי'ן זיין נומער פארטיג. עס איז טאקע געווען דאס צווייטע צימער נאך מערי'ס.

מישא האט זיך פערענטפערט, אז ער האט נאך א נויטיגע ארבייט צו טהון און איז אריין צו זיך אין שטוב. קאוואלסקי איז זיך אויך געזעגענען געגאנגען.

— וואס, איהר האט אויך א נויטיגע ארבייט? — האט איהם מערי געפרעגט און געקוקט גלייך אין די אויגען אריין.

— ניין, איך מיין, אז איהר זענט מיעד. איבעריגענס, אז איהר פערלאנגט, קאן מען נאך א ביסעל צוזאמען פערברענגען.

מערי האט איהם אנגעקוקט, זיין אנטווארט צו דער זאך האט זי זעהר פערוואונדערט און זיין ערנסט האט אויף איהר א שרעק אנגעווארפען. זי האט געעפענט די טהיר. קאוואלסקי איז אריין. די לאמפ האט זיך נאך געלויכטען פון פריהער. מערי האט די לאמפ ארויפגעדרעהט אין, אויך ניט א ערנסטע מינע, געבעטען קאוואלסקי'ן זיצען.

דער ערנסט דאס איהר קאוואלסקי'ן פערפרעמדט און זי האט זיך איצט געפיהלט זעהר פערלעגען אינאיינעם מיט א פרעמדען מאנספערשוין צו זיצען. דאס געשפרעך האט זיך ניט געקלעפט — האבען זיי ווי געשוויגען, נאר דאס שווייגען איז איצט

געווען שרעקליך. פונ'ם צווייטען צימער האבען זיך געהערט מישאַ'ס טריט אַרויף און אַראָפּגעהן איבערן שטוב. פּלוצלונג האט זי געגעבען אַ קוק אויף קאָוואַלסקי'ס געזיכט און זי האט עס נישט דערקענט. עס איז בלייך געווען, בלייך און גאַנץ אַנדערש און פרעמד, ווי זי האט דאָס געקענט. אַנ'ערנסט איז געלעגען דערויף, ווי דערמאָלט ביים מאָלען, נאָר דער שמייכעל איז געווען פערשוואונדען. די אויגען און די ליפּען האבען אויסגעדריקט אַנ'אונבעהאָלפענע פערלעגענהייט.

איהר האט אַ ציטער אַרומגענומען. זי האט זיך אָנגעהויבען צו טרייסלען ווי אַ בלאַט, די הענד זענען איהר בלייך געוואָרען, דאָס פּנים בלייך און איהר האַרץ האט הויך אָפּגעקלאַפּט.

טיר כדי זיך צו בעפרייען פון דער לאַגע, צו צושטערען דאָס אונערטרעגליכע שווייגען, האט זי ווידער איבערגע'חזר'ט די זינלאָזע ווערטער:

— האט זי אייך געפונען, די נאַטאַליאַ מיכאַילאָוונאַ? אַנ'אינטערעסאַנטע פרוי?

— איך וויל איצט נישט ריידען דערפון, — האט קאָוואַלסקי אָפּגעענטפערט קורץ.

די ווערטער האבען איהר נאָך מעהר דערציטערט. זי האט זיך אָנגעהויבען אינגאַנצען צו טרייסלען. עס איז איהר קאַלט געוואָרען. זי איז געבליבען זיצען אויף איהר אָרט, איינגעקאָרטשעט אין איהר ווינטער-טוך און האט געוואַרט.

פון דער צווייטער שטוב האבען זיך אַלץ געהערט מישאַ'ס פעסטע טריט אַרויף און אַראָב איבער דער שטוב.

— איבעריגענס, בין איך דאָס אַליין געקומען צו איהר, צו נאַטאַליע מיכאַילאָוונאַ. ניין, צו די פריילינס עהרליך. איך האב געוואָלט געוואָהר ווערען פון זיי אַ פּאָר אַדרעס, און איך בין גאָר נישט אַהער געקומען צוליעב וואוינרעכט. איך בין געקומען צוליעב אייך, — האט קאָוואַלסקי געזאָגט הויך און ענערגיש, ווי ער וואָלט געוואָלט מיט זיינע ווערטער פערשרייען מישאַ'ס טריט פון דעם צווייטען צימער.

מערי איז געבליבען זיצען, ווי פריהער, אין דערזעלבער פאָזע. איין צאָהן האָט איהר געקלאַפּט אָן צווייטען און זי האָט געשוויגען.

— און געטהון האָב איך דאָס, ווייל איך האָב אייך ליעב, ווייל איך וויל מיט אייך אינאיינעם זיין, ווייל מיט אייך איז מיר גוט, און איך האָב געבענקט נאָך אייך, און איך האָב געוואָלט זיך זעהן מיט אייך.

מערי איז געזעסען, ווי פריהער. קאָוואַלסקי איז אַנטשוויגען געוואָרען, בלייך. מערי האָט געקוקט אויף זיינע ליפּען, און זי האָט דערזעהן, אַז זיי זענען בלייך און ציטערן. און אַ אונבעשרייבליך געפיהל פון גליק האָט זי אַרומגענומען צו קוקען אויף זיינע ציטערנדע ליפּען.

זי האָט שוין נישט געהערט איצט מישא'ס טריט פון דער צווייטער שטוב. איהר גאַנץ ביסעל בלוט, וואָס זי האָט געהאַט אין זיך, האָט זיך אָנגעצינדען. זי האָט אַראָבגעוואָרפען פון זיך דאָס טוך, דעם מאַנטעל, אַ וואָרף געגעבען מיט איהר שוואַרצען פעריל־קאָפּ און געגעבען אַ קוק פריי אויף דער וועלט.

— איהר קענט מיך נישט, און ווייסט נישט, ווער איך בין, — האָט ער ווייטער געזאָגט שאַרף און קורץ, — איך ווייס נישט, אויב איהר וועט מיך פערשטעהן, וואָרום איך אַליין פערשטעה זיך אויך נישט. איך טהו, וואָס מיין הארץ זאָגט מיר און ווי איך פיהל. איך ווייס נישט, וואָס וועט זיין מאָרגען מיט מיר, איך בין נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר קיין איינציגער מינוט פון מיין לעבען — ווייל איך קאָן עס מיר אַליין נישט נעהמען, נור עס נעהמט מיך. איך ווייס נישט, צי איך האָב עס אייך בעדאַרפט זאָגען, איך ווייס נור, אַז זינט איך האָב אייך אויפגעהערט צו זעהן, זענט איהר אויסגעוואַקסען ביי מיר טויזענד מאָל שענער, ווי איהר זענט אין דער ווירקליכקייט; איך האָב מיר מיין פאַנטאַזיע פריי געלאָזט און איך האָב מיר אייך אויסגעמאָלט, אַזוי ווי איך האָב געוואָלט. איך האָב געזעהן יעדע בעוועגונג אייערע, איך האָב געהערט יעדעס וואָרט, יעדעס וואָרט און טאָן אייערן, און דאָס געזאַנג פון אייערע בעוועגונגען, אין דעם גאַנג אייערן האָב איך

געזעהן, אין עס האט זיך מיר אזוי אויסגעוועבט אייער געשטאלט, ווי איך האב געוואלט. איך בין געגאנגען מיט אייך שפאצירען, איך האב מיט אייך גערעדט, איך האב געהערט אייער אנטוואט, און וואס איך האב געזעהן שענעס—האב איך אייך דערמיט אויסגעציהרט. איך בין איינענטליך דא אהער געקומען מיין פאנטאזיע צו צושטערען, צו מאכען צורינען און מיר דאס בילד מיט דער ווירקליכקייט. אבער, ניין, יעדעס אייער לעבעדיג ווארט איז מיר טויזענד מאל מעהר ווערטה, ווי מיין פאנטאזיע, יעדע אייער בעוועגונג און דער ווירקליכקייט... ניין, איך האב נישט געקאנט אנדערש... זייט מיר מוחל! — האט ער אפגעהאקט און מיטען אין געבליבען זיצען, געגעבען א מאך מיט די הענד, ווי א מענש, וואס ווייסט נישט, וואס ווייטער צו טהון.

קאוואלסקי׳ס קינדערשע אונבעהאלפענקייט האט מעריין מעהר געריהרט, ווי זיינע ווערטער. דאס ציטערן מיט די ליפען און די אומגעלומפערטע בעוועגונג מיט די הענד האט זי געגעבען א ציה ביים הארץ. האט זי זיך אויפגעהויבען אהן א ווארט צו ריידען, איז צוגעגאנגען צו איהם, הארט צו איהם, דעם קאפ אנגעבויגען צו דרערד, און איז געבליבען שטעהן, צוטולייענדיג זיך אונטער זיין האנד, און האט געווארט.

פון דער צווייטער שטוב האבען זיך געהערט מישא׳ס שווערע טריט, געהענדיג ארויף און אראב איבער זיין צימער.

דאס פיערטע קאפיטעל.

צו-מארגענס שפעט אין גרויען טאג איז מישא געלעגען אין א שווערען הארטען שלאף. עס האט איהם אויסגעוועקט מעריי׳ס פרעהליכע שטים, וועלכע האט איהם געוועקט דורך דער וואנד: „שעם דיך, אזוי שפעט שלאפט מען! מישא, מישא, וואס איז מיט דיר?“ ער האט זיך אויפגעכאפט, ארומגעקוקט זיך, וואו ער געפינט זיך און מיט איין מאל איז איהם אלין ווידער קלאר געווארען און דער שרעקליכער צער פון דער נעכטיגער גאנצער נאכט האט ווידער זיין הארץ גע-

דריקט: יאָ, עס איז וואָהר, ער איז געקומען, ער איז דאָ, און זי גערעדט צו איהם, ווי אַ נאַרישׁ קליין מיידעל. און אין איין מינוט איז דורך זיין זין אַדורכגעגאַנגען די גאַנצע שרעקליכע נאַכט — זייערע שטילע רייד, זייער שעפּטשען, זייערע באַוועגונגען. און ווידער אַמאָל האָט ער זיך געזאָגט דאָס אייגענע, וואָס ער האָט זיך אַזוי פיעל מאָל געזאָגט און מיט וואָס ער האָט זיך די גאַנצע נאַכט געטרייסט, אַז זי איז נישט אַנדערש הערטה; אַז ער האָט זיך אין איהר טועה געווען, געמיינט, אַז זי איז טיעפער, צום סוף איז זי איינע פון טויזענד, פון די קלענסטע, וואָס לויפט נאָך יעדע ביסעל נאַרישער בעריהמטהייט און „קונסטלער“, אַ גימנאַזיסטקע. אָבער ווידער האָבען די בעליידיגענדע ווערטער, מיט וועלכע ער האָט זי געזידעלט אין זיך, דורך דער שרעקליכער נאַכט זיין האַרץ נישט געשטילט, נישט זיין וועהטאָג געמינערט. דערווייל האָט ער זיך אָנגעטהון, און אָהן צו וויסען האָט ער געזעהן היינט אויסצוזעהן לייטישער, ווי אַנאַנדערס מאָל, לענגער בעטראַכט זיך אין שפּיגעל, גוט בעקוקט זיך און געהאַט פערדרוס פון זיין געזיכט, געפונען אין זיך צו-פיעל עהנליכקייט מיט זיין שוועסטער סאָניע, וואָס דאָס האָט איהם אויסגעוויזען זעהר נאַריש און העסליך. ער האָט אָבגעמאַכט ביי זיך — גאָרנישט צו לאָזען מערקען אויף זיין געזיכט. אַדרבה, אַ גלייכגילטיגקייט אַזוי צו קאָוואַלסקי'ן, ווי צו מערי'ן. אַ גלייכגילטיגקייט און אַ רוהיגע טאַקטישקייט — האָט ער זיך געזאָגט — פריינדליך צו זיין, ווי אַלטע בעקאַנטע, אָבער נישט מעהר. און נעהמענדיג זיך אין די הענד, איז ער אַריין צו מערי'ן.

אַריינגעקומען איז ער מיט אַ ביסעל האַרץ-קלאַפּען; דער „גוט-מאָרגען“ איז נישט אויסגעקומען גענוג קלאָר און די אויגען האָבען צו-פיעל געפינקעלט. דאָס ליכט האָט איהם פון די ברילען-גלעזער געלויכטען, האָט ער אַראָבגענומען די ברילען, אויסגעווישט די גלעזער, אויסגעקוקט זיך בעפרעמדט. דאָס שטיבעל איז אינגאַנצען געווען מיט אַ יום-טוב'דיגער פרעהליכער מאָרגען-זון איינגענומען.

— גוט, וואָס מען זעהט איינעם, — האָט זיך מערי אָנגעהויבען (ער האָט זי נאָך נישט געזעהן, ווארים די זון האָט איהם די אויגען צוגעשלאָסען, נור ער האָט געהערט איהר שטים, און איהר שטים איז היינט קלאָר געווען און אַ גוטסקייט איז געלעגען אין איהר, אַ גוטסקייט אָהן אַ שיער, אַז דאָס האָט מישאַ'ן דאָס האַרץ צונויפגעפרעסט) — האָב איך צוויי קאַוואַלערען, האָבען זיי מיך געלאָזט אַליין: איינער — אויף דער זייט וואַנד, דער צווייטער — אויף דער זייט וואַנד. און איך זיץ דאָ פון פריה־מאָרגענס אָן און לאַנגוויל זיך, און לאַנגוויל זיך, נור די זון, וואָס האָט אויף מיר רחמנות געהאַט, איז אין מיין צימער'ל אַריינגעקומען.

מישאַ האָט געענטפערט עפּיס אונפערשטענדליכעס, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ וואָרט, וואָס איז אָפּגעשטאָרבען אין אַ שמייכעל. ער האָט זיך געפונען אַ טונקעל ווינקעל — אַ בעהעלטעניש פאַר דער זון, אַוועקגעזעצט זיך און ווידער עפּיס געזאָגט.

— דער גאַסט שלאָפט. אָהן איהם וועט זיך גאָרנישט לאָזען טהון.

ער האָט געגעבען אַ קוק אויף מערי'ן און האָט זי נישט דערקענט. אַן אַנדער מערי — די, וועלכע ער זעהט אַמאָל אין זיין פאַנטאַזיע. פערשוואונדען איז דאָס בלייכקייט פון איהרע באַקען, און ווי גלענצען איהרע אויגען, און וואָס פאַר אַ חן איז אויסגעגאָסען אויף איהר געזיכט! זעהר אַ גרויס גליק ליגט אויסגעגאָסען אין די ווינקעלעך פון איהרע ליפּען, וואָס מאַכט איהר געזיכט אינגאַנצען צו אַ קינד צוריק. אַ גרויס קינד איז זי מיט אַזעלכע דינע געטאָקטע גליעדער. יעדעס גליעד איהרם קושט זיך אַרויס פון איהר זיידענעם שוואַרצען קלייד, און אָנגעטהון איז זי היינט אַנדערש, ווי אַן אַנדערם מאָל. אָנגעטהון אין שוואַרצען זיידענעם קלייד, אין וועלכען זי פלעגט געהן אין טעאַטער און געהאַט אויף זיך דאָס בריינע זיידענע טוך מיט די גרויסע גאָלדענע בלומען — פון דער אַלטער

טשאַרטקאָוויצער רבי'צין און אויף איהר האַלז די שנור פּערל, דער אַלטער טשאַרטקאָוויצער רבי'צינ'ס פּערל, די איינציגע ירושה און מתנה, וואָס איהר פאָטער, דאָס אייניקעל פון טשאַרטקאָוויצער הויף האָט געשענקט איהר מוטער, דעם רייכען גיט־בעזיצער'ס טאָכטער פאַר כלה־מתנות, און די מוטער האָט זיי איהר אין געהיים מיטגעגעבען קיין פּעטערבורג — ווייסט זי אויס־געצייהרט אין די זאַכען אויף דעם פאָטער־שטוהל, און אַ גרויס גליק שיינט אַרויס פון איהר אינערליכען, וואַרפט אַ גלאַנץ אויף איהר און מאַכט זי צו דעם, פון וועלכען מישאַ האָט געחלומ'ט פון איהר — פאַר'ן אַלטען טשאַרטקאָוויצער רבי'נס אַנ'אייניקעל.

מישאַ האָט שטיל־שוויַיגענדיג געקוקט אויף איהר און זי האָט זיך איבערגעגעבען אונטער מישאַ'ס בליקען. זי האָט זיך געלאָזט בעטראַכטען, אויסעסען פון זיי, און זי איז דערביי געווען קאַלט, מיט דעם גאַנצען שטאָלץ פון איהר יחוס אויס־געגאָסען אויף איהר, מיט זיבען שלעסער פערשלאָסען פאַר מישאַ'ן, נאָר אינגאַנצען אָפען פאַר יענעם, וועלכען זי האָט אויסגעקליבען און זי האָט אַראָפּגערעדט צו איהם פון איהר דוּיקייט און איהר שטים האָט געקלונגען ריין און תודה:

— זעה, וואָס פאַר אַ הערליכער טאָג עס איז היינט; זעה, ווי די זון בעגיסט אַלץ מיט ליכט! דוכט זיך, אַז אַזוי ווי זי שיינט היינט, האָט זי נאָך קיינמאָל ניט געשיינט, זי איז היינט פולער און ליכטיגער, גלייך ווי זי וואָלט איהר גאַנצען גלאַנץ צוריקגעקראָגען.

מישאַ האָט געשמייכעלט.

— עס איז נישט אַזוי די זון, ווי די אויגען, וואָס זעהען זי.

זי האָט איהם אָנגעקוקט האַלב פערוואונדערט.

— אַלץ איז אַזוי ווי מיר זעהען עס.

און אויף דעם איז זי שטיל געוואָרען. איהר געזיכט האָט אָנגענומען אַזאַ רוהיגקייט, אַז קיין מוסקעל האָט אין איהר נישט געציטערט, זי איז געווען אינגאַנצען ווי אויסגעהאַקט פון

טונקעלען מארמאר, און איז געבליבען זיצען מיט איהר שטאלץ, מיט א אונענדליכער פרייד און מיט א ליכטיגער הייליגקייט אויס־געגאסען אויף אלע איהרע אברים.

— און איך האב בעשטימט אהיים צו פאהרען, — האט זיך פלוצלונג מישא אנטשלאפען און געגעבען א װארף מיט די הענד, גלייך װי ער װאלט ניט געװאוסט, װאו זיי אהינצוטהון.

— פארװאס? — האט מערי געפרעגט קאלט און מיט פער־װאונדערונג.

ער איז איצט גרייט געװען אלץ איהר ארויסצוזאגען — אז ער האט אלץ געהערט, אז ער װייסט פון אלץ... נאר געזאגט האט ער עפּיס אנדערש:

— די לעקציעס אין דער אוניװערזיטעט הויבען זיך ניט אן און װעלען זיך װאהרשיינליך אזוי גיך ניט אנהויבען. קיין גרויסער מאכער בין איך ניט, איך זאל קאנען דא צו־נוץ קומען ביים שטרייק — פיליכט װעל איך אין דער־היים ניצליכער זיין.

— דאס איז א שאד, — האט זי געזאגט קאלט, — פעטערבורג װערט איצט אזוי אינטערעסאנט. װירקליך א שאד!

אויף דעם איז אנגעקומען קאװאלסקי. מען האט געזעהן, אז ער האט זיך געאיילט אין אנטהון. דער קראװאט איז איהם ניט גוט געזעסען, די קאנטען פון זיינע האהר און באַרד זענען נאך נאס געװען.

— א, פערציידט מיר! גרויסער טאג און איך בין גע־שלאפען, — מאכט ער צו די אויגען, װייל די זון האט איהם געבלענדט, — און מיר האבען זיך דאך געזאלט פריה־מארגענס אויפהויבען און צום װאסער־פאל פאהרען. און איהר זענט שוין לאנג אויף? עפּיס װי א חלום, איך געדענק שוין גאר ניט, נור װייסע טויבען־פעדערן זענען מיר אין זכרון געבליבען; איך ליעג אין װייסע טויבען־פעדערן.

מערי האט קיין װארט ניט אויסגערעדט, האט נור גע־קוקט אויף איהם, און איהרע אויגען האבען געשמייכעלט, און

איהרע ליפּען האָבען געשמייכעלט, אָבער אַזוי שטיל און מיט אַזאַ שענער פרייד, וואָס קומט פון אינערליכען גליק.

— אָבער זענט איהר נאַס, זענט איהר נאַס, — האָט זי איהם צוגעוואָרפען איהר טיכעל, — ווישט אייך אָב די באָרד. אַה, אַה, איהר מאַכט אַייער קראַגען נאַס.

— אָ, פערצייהט! — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט און געכאַפּט זיך די באָרד אָבווישען און דעם קראַוואַט צו רעכט מאַכען.

מישאַ האָט זי נישט אָבגעלאָזט אויף איין מינוט. ווען מערי האָט גערעדט צו קאָוואַלסקי׳ן, האָט ער געקוקט אויף איהר. ער האָט געזעהן דאָס לעכעלן, נור נאָך מעהר דאָס רייד׳ען, דעם טאָן. דאָס איז יענער בעקאַנטער טאָן, וועלכען ער האָט אַזוי גוט געקענט... און ווי כדי זיך אַליין צו פייניגען, האָט ער זיך בעמיהט יעדען בליק איהרען, יעדען שמייכעל, וואָס זי האָט געגעבען צו איהם, צו פערנעהמען, גלייך ווי ער וואָלט אַ פרייד געהאַט אין דער פּיין.

— אָבער צו דער „אימאַטראַ“ פאָהרען מיר, עס איז דאָך נישט צו-שפּעט, — האָט געפרעגט קאָוואַלסקי — נישט וואָהר? — האָט ער זיך געווענדט צו מישאַ׳ן, וועלכען ער וואָלט ערשט איצט ווי צום ערשטען מאָל בעמערקט.

— מישאַ וויל דאָך מיט אונז נישט פאָהרען, איך ווייס נישט פאַרוואָס, — האָט מערי געענטפערט.

— יאָ? — פרעגט איהם קאָוואַלסקי, — פאַרוואָס? איך האָב זיך דאָך אַזוי געפרעדט אויף דער רייזע, — האָט ער זיך אָנגערופען מיט אמת׳ן צער.

מישאַ האָט איהם נור אָנגעקוקט און געשוויגען.

— ער זאָגט, ער וויל אַהיים פאָהרען. אָ, מישאַ איז זעהר נישט גוט צו מיר היינט, זעהר נישט גוט, — האָט זי געזאָגט, ווי מיט טרעהרען אין די אויגען.

מישאַ האָט זי אָנגעקוקט, ער איז ווי צומישט געוואָרען. אין דעם אויגענבליק האָט ער איהר אַלץ מוחל געווען און איז גרייט געווען פאַר איהר אויף די קניה צו פאַלען. נישט ליעבע,

נור אַ גרויס, גרויס רחמנות האָט איהם אַרומגענומען אויף איהר.

— אָבער עס איז דאָך גאָרנישט אַזוי, גאָרנישט אַזוי, — האָט ער געזאָגט מיט אַ געשריי און געוויין, — איך מוז דאָך אַהיים פאָהרען, איך מוז דאָך — און איז בלייך געוואָרען און האָט אָבגעהאַקט אין מיטען.

קאָוואַלסקי האָט איצט אָבגעווענדט דאָס געשפּרעך אויף עפּיס אַנדערס. ער האָט בעמערקט מערי'ס קליידונג.

— אַה, אָט דאָס האָב איך נאָך גאָרנישט געזעהן, — האָט ער געזאָגט מיט בעגייסטערונג, — און דאָס טוך, און די בלומ-לעך, — דאָס איז גוט, דאָס איז גוט, — און דאָס גאַנצע פּנים האָט אין איהם געלויכטען — נור אין דעם וועט איהר נישט קאָנען פאָהרען צו דער „אימאַטראַ". — נישט וואָהר? — ווענדט ער זיך צו מישאַ'ן.

— איך וועל דאָ פאַר אייך דעם שליטען בעזאָרגען, איהר וועט נישט וויסען וואו, — האָט מישאַ זיך גענומען אַרויסצודרייען.

— אָבער פאָהרט מיט, ווירקליך, קומט מיט, — האָט זיך קאָוואַלסקי אָנגערופען און מען האָט געזעהן, אַז ער מיינט עס מיט אַן אמת.

— עס איז מיר אוממעגליך. כ'האָב נאָך פיעל צו בע-זאָרגען, — און איז פון שטוב אַרויס.

אַז מישאַ איז אַרויס, האָבען זיי זיך ביידע אָנגעקוקט און אַ ווייל'ע געשוויגען. מערי האָט דעם קאָפּ אַראָבגעבויגען צו דר'ערד און איז אַזוי אַ ווייל'ע געשטאַנען. קאָוואַלסקי האָט זי בעטראַכט און זיין פּנים האָט געלויכטען פאַר גליק.

— פאַר וועמען האָסטו דיך אויסגעצירט? פאַר מיר?

מערי האָט געשאָקעלט מיט דעם קאָפּ אויף ניין.

— פאַר אונזער גליק, פאַר אונזער, מיין גליק, מיין כלה, — האָט ער אויסגעשריען.

מערי האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין.

— פאַר וועמען דען?

מערי האָט געוויזען אויף די וואַנד פון מישאַ'ס צימער.

— פאר מישא'ן, — און דערביי האט זי פערלאזט דאס צימער און האט זיך פאמעליך ארויסגעשלייכט צו מישא'ן אין שטוב. זי האט געפיהלט, אז ער איז צו זיך אין צימער אריין. זי האט איהם געפונען ליעגענדיג אויף זיין בעט, פערשטעלט דאס געזיכט מיט ביידע הענד. זי איז פאמעליך צו צו איהם. ער האט זי נישט געהערט און זי האט ארומגענומען זיין קאפ און האט איהם בעדעקט מיט קושען.

מישא האט זי אנגעקוקט מיט בליקען פון א משוגע'נעם. ער האט זיך אויסגעריסען פון איהרע הענד און איז ארויס פון שטוב...

מערי איז דאן אריין צו זיך אין צימער און האט אנגענומען דעם פערוואונדערטען קאוואלסקי'ן ביי דער האנד און האט איהם פראסט און רוהיג געקוקט אין די אויגען אריין:

— קום, ליעבער, מיר וועלען צו דער „אימאטרא" פאהרען.

אין איהר געזיכט און אין איהר וועזען איז געלעגען אזוי פיעל איבערגעבענקייט, אז איהם האט זיך געדאכט, אז עס איז אויפגעשטאנען איינע פון יענע יודישע טעכטער פון דעם אלטען ירושלים, וועגען וועלכע עס ווערט דערצעהלט, אז זיי פלעגען קראנק ווערען, ווען זיי האבען געליעבט.

דאס פינפטע קאפיטעל.

אין א שעה ארום האט זיי שוין א פינלענדישער שליטען געפיהרט צום וואסער-פאל „אימאטרא". דער טאג איז געווען דער הערליכסטער ווינטער-טאג אין שניי-לאנד פינלאנד. דער וועג האט זיי געפיהרט דורך אנ'אלטען, טיעפען ווייסען שניי-וואלד. ווי זקנים פון אנ'אנדער וועלט און אנדערע בעשעפעניסען, זענען געשטאנען די גריי-גראה אלטע, דיקע בוימער, „פון קאפ ביז די פיס" איינגעהילט אין גראבע שטיקער שניי, און האבען אנגעקוקט מיט פערוואונדערונג דעם צוויישפעניגען שליטען, וועלכער האט זיך, ווי א פרעמדער גאסט, געשלייכט דורך זייער טיעפקייט. די זון האט זיך אריינגעריסען דורך די ברייטע לעכער פון

וואלד און האט יעדעס שטיקעל שניי בעלויכטען און עס האט אבגעשטראהלט געגען דער זון מיט די רייכסטע ליכט-פלאמען. די זון מיט'ן שניי האבען זיך ביידע צונויפגעמישט און האבען א שאלענדעס ליעד געזונגען אין דעם ליכטיגען טאג אריין, וואס איז ווי א יונגער חתן אויפגעגאנגען איבער דעם יונגפרויליכען וואלד-וויסטעניש.

איינגעהילט אין זייערע פוטערס, זענען זיי געזעסען, מערי און קאוואלסקי, האנד אין האנד און האבען זיך איינס דאס צווייטע געקוקט אין די אויגען אריין. קיין זאך האט פאר זיי ניט עקזיסטירט, קיין זאך איז זיי איצט ניט אנגעגאנגען, נור זיי און דער הערליכער שניי-וואלד ארום. ער האט איהר דערצעהלט פון זיינע פלענער אין פעטערבורג, פון זיינע קאלעגען, פון די נייע בעקאנטע, וואס ער האט ערווארבען אין פעטערבורג. ער האט איהר דערצעהלט פון זייער קינפטיגע לעבען, פון זייער צוזאמען-זיין. און זי האט געהערט און האט געטרונקען זיינע ווערטער, זיינע בליקען, זיינע בעוועגונגען. עס איז איהר גאנץ גלייך געווען וועגען וואס ער רעדט. יעדע מינע זיינע האט ארויסגערופען אין איהר נייע קוואלען פון ענטציקען און גליק. און דאך איז זי שטיל געווען, קיין ווארט האט מען ניט געהערט פון איהר; נאר אלץ, וואס דאס געלעבט אין איהר, האט זיך ארויסגעריסען און ארויסגעקוקט פון איהרע אויגען דורך איהרע ליפען, דורך דאס ליכט פון איהר געזיכט, דורך די בעוועגונג און קאכען פון איהר בלוט. און קאוואלסקי האט דאס אלץ געהערט. און געפיהלט און געזעהן האט ער, ווי דאס אלץ שלאגט צו איהם, צו איהם.

און זי האט צו איהם געזאגט:

— איך ווייס דאך צומאל נישט, ווער דו ביזט, איך קען דיך גאר נישט, און טיילמאל דאכט זיך מיר אויס, אז דו ביזט א פרעמדער, און קומסט פון ערגיץ, וואו דו ביזט אויסגעוואקסען און איינגעקניפט און באלד וועסטו צוריקגעהן דארט אהין, פון וואנען דו קומסט און וואו אהין דו געהערסט. נור עס איז מיר נישט קיין אונטערשיעד. א, לאנג האסטו מיך אויסגעהונגערט

אין געלאָזט וואַרטען אויף דיר און דו האָסט מיר קיין וואָרט, קיין וואָרט נישט געשריבען און נישט געזאָגט. און דו האָסט מיר גאָר נישט איבערגעלאָזט, אַפילו קיין וואָרט האָסטו מיר נישט איבערגעלאָזט, מיט וועלכען איך זאָל זיך קאָנען טרייסטען, וואַרטען. און איך בין אַרומגעגאַנגען און דיין עראינערונג איז געשלאָפען אין מיר, און איך בין געשלאָפען, און דיך האָב איך געהאַט אין מיר, און גערעדט צו דיר. אָ, מען טאָר נישט אויפוועקען אין אַ מיידעל איהר היילינסט געפיהל און שטעהן לאָזען און אַוועקגעהן. דאָס געפיהל קאָכט, קלעהרט און מאַכט זיך. יאָ, דאָס געפיהל, וואָס דו האָסט אין מיר געוועקט, האָט מיך רייף געמאַכט. און פיעל האָב איך געקלערט, פיעל, פיעל. ביז עס איז אַלץ אין מיר רייף געוואָרען און דאַן ביזטו געקומען. אָ, עס איז מיר אַלץ איינס, אַלץ איינס, טהו, טהו, וואָס דו ווילסט, וואָס דו קאָנסט, — איך בין אינגאַנצען דיין, דיין, — און זי האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ אויף איהר ברוסט און איז אַנט־שוויגען געוואָרען.

און ער האָט צו איהר געזאָגט:

— דו פרעגסט מיך, ווער איך בין? ווייס איך דען? טיילמאָל דאַכט זיך מיר, אַז איך בין אַ פיידעל און איהר שפּיעלט אויף מיר אוים יעדע דעם נגון, וואָס זי איז אימשטאַנד אויסצושפּיעלען. איך קאָן זיין זעהר שען, אָהער זעהר מיאוס, — דאָס ווענדט זיך אָן אייך. איהר זעגט דאָס אימשטאַנד פון מיר, אויסצוזינגען. טייל־מאָל האָב איך דאָס געפיהל, אַז איך געה אויף אַ וועג, אויף אַ לאַנגען וועג. דאָס ציעל פון מיין וועג איז די בת־מלכּה, זי זיצט דאָרט אין אַ גאָלדענעם פּאַלאַץ, זי זיצט דאָרט איינע אַליין און וואַרט־אוים אויף מיר. זי איז דאָס ענד פון מיין ציעל, דאָרט איז מיין היים. נור אויף דעם וועג, אויף וועלכען איך געה, שטעהען היילעך, שטעהען רעסטאָראַנען, האָטעלען. און איך שטעל זיך אָב אונטער יעדען הייזעל מיין הונגער צו שטילען, און יעדען האָטעל מיין נאַכט־לעגער צו זוכען. און חעם נאַכט־לעגער האָב איך זיך לענגער אָבגעשטעלט, און דעם — קירצער, נור איך

געה, איך געה אויף דעם וועג צו מיין ציעל, וואו עס הערשט מיין גורל און מיין אייביגע רוה.

מערי האט איהם אנגעקוקט. אין איהרע אויגען איז געלעגען א ווילדער גלאנץ און איהר געזיכט איז מאָדנע פערענדערט געוואָרען. זי האט איהם אין די אויגען אריינגעקוקט און געפרעגט:

— און וואס בין איך דיר?

קאוואלסקי האט זי אנגעכאפט ביי דער האנד:

— אָ, זיי מיין ציעל, זיי מיר, זיי מיר, איך בין מיעד פון וואנדערן און פון אויפהאלטען זיך אין נאכט-לעגערס. זיי דאס גרויסע ציעל, נאך וועלכען מיין נשמה בענקט אזוי, וואו עס רוהט מיין אייביגע רוה, מיין גורל און מיין גליק. זיי דאס, וואס מיינע אויגען האבען מיט בענקעניש געזוכט. זיי דאס, זיי דאס!

— אָ, פארוואס ביזטו נישט אנגעקומען צו די טהירען פון דיין ציעל א מיעדער און א הונגעריגער פון דיין לאנגען וועג? — האט זיך מערי אנגערופען, ווי אין זיך. — אה, האב איך דערויף געווארט:

— איך האב שטענדיג מיין נשמה איבערגעלאזט פאר דער טהיר אויף דעם וועג צו דיר, ווען איך האב מיין קערפער צו דעם נאכט-לעגער אריינגעשלעפט...

אויף דעם זענען זיי ביידע שטיל געוואָרען דעם רעשט וועג, ביז זיי זענען אנגעקומען פאר דער „אימאטרא".

באלד האבען זיי געהערט פון דערווייטענס דאס קלאפען פון וואסער, זיי זענען אראב פון שליטען, אריבערגעהאפט זיך איבער א פעלד און פאר זייערע אויגען האט זיך אויפגעעפענט א בילד, וועלכעס האט זיי דערשראקען און קליין געמאכט.

איבער א אומענדליך ברייט, ווייס-בעשנייט פעלד איז אנגעקומען צולויפען א ברייטער שטראָמעדיגער טייך. דאס וואסער האט זיך ווענין-וואס געענדערט פון דעם בלישטשענדען ווייסען שניי-פעלד, עס איז געלאפען מיט א אונגעהויער שטראמיגקייט און

פליצלונג, ווי אין מיטען, האט זיך דער גאנצער ברייטער טייך איבערגעריסען אין איז — אזוי ברייט און לאנג, ווי ער איז געווען — אראב אין א הונדערט-פוסיגען טיעפען טהאל, איבער וועלכען עס זיינען געלעגען קאלאסאלע גרויסע פעלזען און שטיינער, נור מיט אזא אימפעט און מיט אזא געשריי, אז, פאלענדיג אויף די שטיינער, איז עס צוריקגעשפרונגען און צושפריצט געווארען אין א בלישטשענדען רעגען-וואלקען, וועלכער האט זיך געטראגען איבער דער גאנצער לענג און ברייט פון פעלד. די זון איז אריין אין דעם וואסער און געלאזט זיך אינאיינעם מיט'ן שטראם אראב איבער די פעלזען, איבער די שטיינער און צושפריצט געווארען אינאיינעם מיט'ן וואסער און עס האבען זיך אויסגעמישט וואסער און זון אין איין בלישטשענדען זיבען-קאלירטען רעגענבויגען, וועלכער האט זיך געטראגען איבער'ן גאנצען ברייטען ווייס-בעשייטען פעלד.

זיי זיינען ביידע געשטאנען, ווי צומישט. ווי קליין, ווי אונענדליך קליין האבען זיי ביידע אויסגעזעהן דא, ביי דער גרויסער נאטור-ערשיינונג, געגען דעם גרויסען, ברייטען טייך, וואס קומט-אן יעדע רגע מיט נייע וועלען און ווארפט זיך מיט'ן קאפ אריין אין דעם קאכענדיגען, ברייטען ים, וועלכער צושפרינגט און געהט אויף אין א בלישטשענדען וואלקען! און עס האט זיך געדאכט, אז די גאנצע וועלט, אלץ, אלץ קומט אהער און צושווימען אין דעם טייך אריין און ווארפט זיך מיט דער גאנצער פרייד און גאנצען ווילען אין דעם תהום אריין. זיי האבען זיך ביידע אויסגעזעהן ווי זוזי שפענדלעך, און ווי לייכט איז זיי געווען די מינוט אלץ איבערצולאזען הינטער זיך און אריינווארפען זיך אין דער גרויסער וועלט-התהוה, — דארט הינטען, וואו אלץ קאכט זיך צונויף אין איין גדיכ. גרויס געשריי און שלאגט זיך צוריק אויף אין א טוי, אין א וואלקען, וואס גלאנצט און פינקעלט מיט זיין טויזענד-קאלירטען ליכט.

זיי האבען זיך אנגענומען ביי די הענד און געהאלטען זיך אינאיינעם, ווי זיי וואלטען מורא געהאט, אז דער כשוף, אז דאס

גרויסע וועלט-צינויפמישעניש זאל זיי נישט מיטשלעפען, ווארום עס האט זיי אהין געצויגען, דארט אהין, צו דער וועלט-חתונה מיט כשוף.

זיי האבען נישט געפיהלט די קעלט, דעם פראסט, וואס האט זיי ארומגענומען און אדורכגענומען זייערע ביינער. זיינען זיי געשטאנען, ווי צוגעקלעפט צום ארט, צוגעצויגען צו דעם בילד און האבען זיך איינס צום אנדערן געטוליעט, ווי עס וואלט קיינער נישט אויף דער וועלט געווען, קיינער נישט, אויסער זיי ביידע.

די זון האט זיך געזעצט. דאס ליכטיגע וואלקען-וואסער האט זיך אנגעהויבען צו הילען אין טינקעלהייט. דארט הינטען דעם וואסער-קעסעל איז עס פערוואנדעלט געווארען אין א שרעקליך געהיימניס, און וועלכען עס האט זיך געהערט זיין מוראדיגע ברומען; זיי האבען זיך ביידע ביי די הענד אנגענומען און זיינען צוריק צו דעם שליטען אוועק, וואו דער גוי האט געווארט אויף זיי פאר דער קרעטשמע. זיי האבען אבגעגעסען און עס איז נאכט געווארען, און זיינען צוריקגעפאהרען דורך דעם ווייסען שניי, וואלד און לבנה-ליכט.

און אז זיי זיינען געווען אין טיעפען וואלד, און עס האט זיי קיינער נישט געהערט, נור די ווייסע און געהיימניס-שטעהענדע בוימער, — האבען זיי זיך ביידע איינגעטוליעט, ווי צוויי פערלאזענע יתומים.

ווען זיי זיינען אהיים געקומען, האט דער וירטה מעריין אבגעגעבען א בריעף פון מישא'ן. מישא איז שוין נישט געווען. אין דעם בריעף איז געווען א רעכענונג און איהר געלד, וואס ער האט געהאט געהאלטען, נור ווער האט איצט געקוקט הערויף, ווער האט אין זינען געהאט מישא'ן? זיי זיינען געווען דא מיט זיך, דער שניי אהים, מעהר קיינער נישט — קיינער נישט, אויסער זיי ביידע.

די לאמפ האט געברענט. זיי זיינען געזעסען אין צוויי'ען אין איהר קליין, קליין צימער'ל, איינגעהילט אין דעמעלכען

ברוינעם זיידענעם טוך מיט די גרויסע גאלדענע בלומען. פון דרויסען האט דער שניי און די לבנה אריינגעשיינט.

אין צימער האט געשמעקט מיט א לייכטען נארציסען-דופט, מיט וועלכען זי האט דאס גאנצע צימער אויסגעגאסען. דער געשמאק האט זיך צונויפגעמישט מיט דעם געזונדען האלץ-געשמאק, וואס האט געברענט אין אייוען, ביי וועלכען זיי זענען ביידע געזעסען, און זיך די הענד געווארימט.

אזוי זענען זיי ביידע געזעסען איינגעשלאסען אין דעם קליינעם צימערל דריי טעג און דריי נעכט. זיי האבען קיין מענשען ניט געזעהן, אויך דער גאס נישט ארויס, נור וואס דער ווירטה האט זיי עסען דערלאנגט, האלב נאקעט געלעגען אויף זייערע פעלצען, פערשפרייט אויף דער פאדלאגע ביים אייוען, און האבען זיך ביים ברענענדיגען פייער געווארימט...

דאס זעקסטע קאפיטעל.

אין א פאר טעג ארום האבען זיי שוין געוואוינט אין פעטערבורג.

קאוואלסקי האט ערפאלג געהאט.

די קריטיק האט זיינע בילדער גלענצענד בעשפראכען און ער האט זיי גוט פערקויפט. ער איז מאדערן געווארען אזוי שנעל, ווי נור פעטערבורג קען איינעם הויבען אדער איינעם ווארפען. ער האט זיך באלד בעקענט מיט דער גאנצער פעטערבורגער קונסטלערישער וועלט און זיי האבען פאר איהם אויסגעזארגט וואוינונג אויף א געוויסע צייט.

ער האט פאר זיך מיט מעריין געדונגען א קליינע, נור גלענצענדע וואוינונג אין אנ'אלט רוסיש הויז אויף איינער פון די „אסטראווא" און האט זיך דארט איינגעריכטעט א קונסטלערישע אטעליע; דארט האט ער אויך עמפפאנגען די פעטערבורגער קונסטלערישע וועלט פון מאקס-מאוויטש'עס קרייז, מיט וועלכען זיי האבען זיך זעהר נאהנט בעקענט.

אָסיפּ גריגאָריעוויטש מאַקסימאָוויטש איז געווען איינער פון די בעדייטענדסטע רוסישע עסטעטיקער און דענקער, אַ פאָרלויפער פון די רוסישע מיסטיקער און אינדיווידואַליסטען. דיקע ביכער האָט ער געשריבען און האָט פאַר דער רעוואָלוציע געשפּילט אין דער רוסישער וועלט אַ בעדייטענדע ראָליע. ער איז בעריהמט געוועזען מיט זיין מלחמה געגען די פאָרשטעהער פון די ליבעראַלען, איז אָבער אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע — ווען אַ בעדייטענדער טייל פון רוסלאַנד איז געווען סאָציאַל-דעמאָקראַטיש געשטימט, ווען די ברויזענדע חוואַליעס פון דער רוסישער רעוואָלוציע האָבען הונדערטער נייע מענשען געהויבען און הונדערטער אַלטע מענשען געוואָרפען — מיט זיין אינדיווידואַליזם און מיסטיציזם האַלב פערגעסען געוואָרען. צו-אייטעל און שטאָלץ, כדי מיטצושווימען מיט'ן שטראָם, האָט ער זיך געפּרובט אַוועקצושטעלען געגען איהם, אויסצולאַכען די געטער, וואָס דאָס רעוואָלוציאָנערע רוסלאַנד האָט זיך געשאַפען. דאָס האָט איהם אונפּאָפּולער געמאַכט און אונבעליעבט, וואָס האָט געקרענקט זיין אייגען-ליעבע. האָט ער געפּרובט צו שפּיעלען אַ צוויי-דייטיג שפּיעל. בעהאַלטען, דיפּלאָמאַטיש, האָט ער מעהר געהאָרכט ווי גערעדט, נור מיט אַ פעראַכטענדען צוויי-דייטענדען שמייכעל אויף זיינע ליפּען — און דאָס איז אַזוי פרעמד און צו-ווידער געוועזען דעם רוסישען אָפענהערציגען האַראַקטער. אַליין האָט ער געשטאַמט פון יודישען תחום, האָט בדעה געהאַט זיך צו שמד'ן און אָנצונעהמען דעם פּראַוואָסלאַוונעם גלויבען, האָט אָבער פערלאַנגט אַ קלייניגקייט, אַז די אָרטאָדאָקסישע קירך זאָל זיך אָבזאָגען פון אַ דאָגמע איהרער, וועלכע ער, מאַקסימאָוויטש, קאָן נישט אָננעהמען. ער האָט וועגען דעם פערעפענטליכט אַ בריעף אין די צייטונגען צום מיטראָפּאָליט. נור אַזוי ווי די הונדערט פופציג מיליאָן אָרטאָדאָקסען האָבען זיך נישט געוואָלט אָבזאָגען פון דער דאָגמע פון זייער קירך צוליעב מאַקסימאָוויטש'ן, איז ער איבערגעבליבען אַ יוד. דרום איהם האָט זיך געוואָלט די יוגענד, די, וואָס האַלטען אין ווערען אָדער האַלב שוין געוואָרענע בע-

רידמטהייטען, וועלכע האבען נישט געקאנט, אדער האבען נישט געוואלט אריינדרינגען אין דער אפיציעלער, רוסישער קינסטלער־וועלט, וועלכע איז דאן, אין דער צייט פון דער רעוואלוציע, געווען אינגאנצען פערהאפט מיט דעם מארקסיזם.

ווארום דער גרויסער מאקבימאוויטש, דער מיסטיקער און דענקער, דער קאפ פון דער רוסישער פריידענקענדער אפאזיציע, האט געהאט א שוואכקייט צו אכטצעהן־יעהריגע מיידלעך, געהאלטען זיך פאר א יונגען בחור; ער האט אין די סאלאנען רעדעס געהאלטען, כדי צו געפעלען די מיידלעך, — האט זיך געקליידט מיט א געוויסער קאקעטערי — געשלאסענע, שווארצע סאמעט־וועסט, קורצען סמאקינג. צו דער יוגענד האט ער געהאט א סימפאטישע נייגונג. אין דער געזעלשאפט פון די מיידלעך האט ער געשפיעלט די ראליע פון דעם עלעגאנטען קאוואלער פון פערגאנגענעם דור, א געוויסע סענטימענטאליטעט איז געלעגען אין זיין בעציהונג צו זיי, ווי א נערפאהרענער קלוגער פעטער פערהאלט זיך צו זיין ניכטע...

אין זיין קרייז האט עס הירכדעם געוישט פון זיידענס, פון שווארצע פעריל־קעפ, פון קלינגענדען ריינעס מיידעל־לאכען.

די נייגונג צו דער יוגענד האט איהם אויך געבראכט צו נאהנטשאפט מיט קאוואלסקי'ן. מערי מיט איהר אריענטאליש גע־זיכט, מיט איהר ריטמישער בעוועגונג האט אויף איהם געמאכט אנ'איינדרוק און ער האט זיך דערנעהנטערט צו זיי, געקומען צו זיי אפט און זיי אריינגעפיהרט אין זיין קרייז אריין.

די נשמה פון דעם קרייז איז געווען נאטאליא מיכאילאוונא, דעם יוריסט גליצענשטיינ'ס פרוי. ביי איהר אין סאלאן, וועלכער איז געווען איינגעריכטעט נאך דעם רעזשיסער לעסער'ס געשמאק, איז זיך צוזאמענגעקומען דער קרייז און צו איהר „זשור פיקס", ביי וועלכען מערי האט זיך געזאלט געפינען צום ערשטען מאל, האט זיך איצט קאוואלסקי מיט מערי'ן געקליבען צו געהן.

אין צימער איז געווען אנגעווארפען פערשיעדענע זיידענע טיכער, מיט בוכארישע שאלען, אלט־פראנצויזישע בריקאט. מערי

איז געווען אָנגעטאָן אַ גריכיש קלייד און געקעמט די האָר גריכיש, וואָס עס איז איצט זעהר מאָדערן געווען אין פּעטערבורג, הערהויפּט צווישען דעם פּובליקום פון דעם מאָדערנעם טעאַטער „נעראָסלאַווסקאַיאַ", וואו לעסער איז געווען רעזשיסער. קאָוואַלסקי האָט זי אינבעדינגט אָפּגעראַטהען פון דעם, וואָרום די טונקעלע קאָליר פון איהר הויט האָט זיך נישט געאייגענט צו די העלע פאַרבען. ער האָט איהר איבערהויפּט געראַטהען זיך האַלטען אָן טונקעלן אין רעמבראַנדישען סטיל, עטוואָס גענייגט צום אָריענטאַלישען, וועלכעס איז צו איהר טיפּיש-יודיש געזיכט גוט געגאַנגען. ער איז דווקא בעשטאַנען דערויף, אַז זי זאָל זיין אין דעם טונקעל-ברוינעם טוך מיט די גאָלדענע גרויסע בלומען, האָטש מען האָט געפונען, אַז דאָס מאַכט זי אַלט — די האָר פערקעמט שייטעל-גלאַט, הינטען פערלעגט, אָהן יעדע בעפּוצונג, ווי אונזערע אַלטע מוהמעס האָבען געטראָגען; אויפ'ן האַלז די פּעריל און די גרויסע אַלטע גאָלדענע בראָש, וואָס קאָוואַלסקי האָט איהר געקויפט ביי אַ פּעטערבורגער אַנטיקוואַריער. „דו ווילסט, אַז איך זאָל דווקא אויסזעהן, ווי אַן אַלטע דאַמע, וואָס האָט אַ אינטערעסאַנטע פערגאַנגענהייט הינטער זיך", — האָט מען געלאַכט, און דאָך געטהאָן, וואָס קאָוואַלסקי האָט איהר געראַטהען. זי האָט געוואוסט, אַז זי קאָן זיך אויף איהם פערלאָזען, און ער טרוט זי אָן אין דעם, וואָס איז איהר גוט און שען. זיי האָבען אָנגעוואָרפען אויף זיך די מאַנטלען, דער שווייצאַר האָט צוגערופען דעם איזוואָשטשיק, און זיי האָבען זיך געלאָזט אין שליטען איבער דער טראָאיצקער בריק צו נעווסקי-צו.

אין פּעטערבורג האָט זיך שוין געהאַט דאָס וועטער געשטעלט. איינגעהילט אין שניי, האָט „פּעטער" אַרויסגעקוקט צו דער נעוואַ מיט איהרע טויזענדער עלעקטרישע לאַמטערנס און ליכטער און האָט אויסגעזעהן, ווי אַ לעגענדאַרישער סלאַווישער „גראַד" מיט בעשנייטע קופּאָלען. די נעוואַ איז שוין געשטאַנען בעשנייט, אין ווייסען בעדעקט און ביי איהרע ברעגעס צוויי רייהען ליכט. די שליטענס זענען געפלויגען איבער די פּעטערבורגער גאַסען, די

גלעקלעך איז די הערלער פון די פערד האָבען געקלונגען, די איזוואָ־שטשיקעס האָבען אריבערגעשאלטען איינער דעם צווייטען און געיאָגט זיך איינער נאָכ׳ן אנדערן, ווי די ווינדען אין דער וויסטע. דאָס עלעקטרישע ליכט האָט געשפריצט אין דער ווייסער נאכט ארײַן מיט פייער, און איבער דעם עולם איז געהאנגען א דורכזיכטיגער וואָלקען, וואָס האָט זיך געדאכט, אז עס איז נאָך א חלום פון דעם פערגאנגענעם טאָג־שײַן. דער וואָלקען האָט ארײַנגענומען אין זיך די ווײַסע קיפאָלען און דעכער און בעשימערט זיי מיט א ציטערנדען שטערען־ליכט.

אין דעם רעש איז זײַער שליטען געלאָפען און דורכגעלעגט זיך א וועג און מערי און קאָוואלסקי האָבען געריעדט:

— און סאוואַרין וועט זײַן?

— יאָ, מאקסימאָוויטש האָט געזאָגט, אז סאוואַרין האָט זיך פלוצלונג געפונען.

— סאוואַרין, דער בערימטער רוסישער שריפטשטעלער?

— יאָ, ער קומט אהין מיט ביקאָוו׳ן.

— וואָס? קענסטו זיך שוין מיט דעם שוישפילער ביקאָוו אויך?

— יאָ, — האָט קאָוואלסקי געזאָגט, — ער האָט מיך שטארק געבעטען צו זיך; ער האָט געזאָגט, אז אלץ אין פעטערבורג קומט צו איהם. א פרעהליכער יונג דער ביקאָוו. ער בעדארף נישט מעהר נור זײַן גיטארע און זינגט תמיד איין ליעד: „מאלטשיק פאָיבאל“ און איז גאנץ גליקליך איבער אלץ, וואָס איז דאָ. מיט אלע איז ער פריינד, אלע ליעבען איהם און ער ליעבט אלע. א קוריאָז, ווי ער האָט זיך מיט מיר בעקענט. נאָך צווײ־דרײַ ווערטער, קומט ער צו מיר און שטרעקט מיר אויס די האנד: — יאָ ביקאָוו, זאָגט ער. איך האָב געזעהן דײַן בילד און עס געפעלט מיר, איך האָב דיך געהערט רײַדען און דו געפעלסט מיר זעהר, גיב די האנד און מיר וועלען זײַן פריינד — און דערבײַ נעהמט ער מיך ארום און צוקושט זיך מיט מיר, און מיר זענען שוין אויף „דו“. אָבער גאנץ אויפריכטיג, קיין שטיקעל פאלש נישט.

— נאַ, בײַ ביקאָװ איז דאָס נאַכט־אַזיל, דאָרט קומען זיך צונויף אַלע שריפטשטעלער, שױשפּילער, מאַלער און טרינקען גאַנצע נעכט; דאָרט זאָל זיך עפּיס שרעקליכעס אָפּטאָן — דערצעהלט װײַטער קאָװאַלסקי — ער זאָל האָבען אַ גרױסע װאױנונג, און בײַ אים װאױנט אױך מאַקסימאָװיטש, בײַ אים זאָל זיך אױך אײַנהאַלטען דער באַריהמטער רוסישער שריפטשטעלער סאַזאָנאָװ. ער װערט פֿערפֿאַלען אױף עטליכע טעג, האַלט זיך אױף אין שענקען, צװישען איזװאָשטשיקעס, דאַן קומט ער צו ביקאָװ'ן און לעגט זיך אַװעק און שלאָפֿט אײניגע טעג דורכאַנאַנד. אָה, איז דאָס אַ װאױנונג ביקאָװ'ס, טהוען זיך דאָרט זאַכען אָב!

מערי האָט הערבײַ געװאָרפֿען אַ בליק איבער נעװסקי, איבער װעלכער זײ זענען איצט געפֿאָהרען. דאָס ענדע פֿון דער גאַס איז געװען פֿערהילען אין אַ לײַכטענדען נעבעל, פֿון װעלכען עס האָבען זיך טױזענדער און איבער־טױזענדער ליכטער געטוקט. אין עס האָט זיך פֿערנומען פֿון דאָרט אַנ'עטעמען, װי עס װאָלט אָבגע־קרעכצט די נשמה פֿון גרױסען פּעטערבורג. אין די גאַסען האָבען זיך געלאָזט די שליטענס אַהין און צוריק, און די ברײטע טראָטואַרען זענען פֿול געװען מיט מענשען — דאָס האָט זיך פּעטערבורג געלאָזט אין די טעאַטער'ן אַרײַן. פֿון די אָפֿענע געװעלבער האָט זיך אַרױסגעריסען דאָס ליכט און באַגאָסען אַלץ מיט אַ גאָלדענעם ברױנעם שײַן און די נאַכט איז געקומען און האָט עס פֿערהילען אין איהר טונקעלהײט און אַלץ האָט זיך צונױפֿגעמישט: דאָס ליכט, די פֿערד, די מענשען, פֿערהילען אַלץ אין דעם װאָלקען און מערי'ן האָט זיך געדאַכט, אַז „פּעטער" איז דער גרױסער, גרױסער קעסעל, װאָס האָט אַלץ צונױפֿגעקאָכט און זי האָט זיך געפֿונען אױך אין מיטען אין דעם קעסעל און זי איז אױך אײן טראָפּען פֿון דעם גרױסען, גרױסען לעבען, װאָס הײסט „פּעטער", און װי גליקליך איז זי געװען הערײַבער.

באַלה האָט זיך זײער שליטען אָבגעשטעלט אױף דער סאַדאָװאַ; זײ זענען געשטאַנען פֿאַר'ן פּריסיאַזשני פּאָװערעני סעמיאָן סעמיאָנאָװיטשעס הױז.

דער שווייצאר מיט די צוויי גרויסע באקענבערד האט זיי געהאלפען פון שליטען אויסשטייגען. זיי זענען אריין אין דעם גרויסען ליכטיגען פעטערבורגער קארידאר. אין א מינוט ארום וועט זי די אלע זעהן, סאווארינ'ען אליין. גאט, ווי גליקליך זי איז געוועזען!

דאס זיעבענטע קאפּיטעל.

די טהיר האט זיך געעפענט. זיי זענען אריין אין א רויט טונקעל-באלויכטעטעם קארידאר. די ווענד זענען געווען באהאנגען מיט חינעזישע געמעלדען. א מיידעל האט זיי געהאלפען די פוטערס אויסטהון. דער קארידאר איז פול געווען מיט פעלצען, פון די אפענע טהירען פון דעם סאלאן שלאגט אקעגען א בעלעבטעם בעוועגען. די מאדאם אליין, נאטאליא מיכאילאוונא, ווייזט זיך אין דער טהיר.

— אה, דאס איז שען פון אייך, — דריקט זי די האנד קאוואלסקי'ן.

— און דאס איז געוויס פרײלין ראזענצווייג, — האט די מאדאם פון הויז דורכגעלעכערט מערי'ן מיט א טיעפען בליק, — איך דאנק אייך זעהר. א! פיעל האב איך פון אייך געהערט פון די פרײלינס עהרליך און פון מיכאעל אבראמאוויטש, — ווייזט זי אויף קאוואלסקי'ן.

קאוואלסקי האט פערלעגען געשמייכעלט, מערי האט זיך באלד געפינען און האט צוגעניקט דער מאדאם. פאר איהר איז געשטאנען א טונקעלע, שארפע ברונעטע, גענוג יונג, גענוג שען, מיט שווארצע שטארק געצייכענטע בריעמען און גרויסע בעלעבטע אויגען, אנגעטהון אזוי, אז מערי האט די ערשטע מינוט נישט געקאנט רעכט חאפען, וואס דאס איז אייגענטליך: אין א דורכזיכטיגען, אפען גריכישען קלייד, וואס האט נישט בלויז ארויסגעוויזען די אידעאלע ליניען פון איהר קערפער, נור אויך אפען געלאזט און געצייגט איהר פראכטפאלען ברוין-הויטיגען טיעפען דעקאלטע.

הערביי זענען אידרע געדיכטע שווארצע האהר געווען אראביגע־
לאזט אין לאקען איבער אידר האלב־נאקעטען קערפער און א
שטארקער ארכעדייען־דופט האט זיך געטראגען פון איהר.

זי האט מערי'ן אריינגעפיהרט אין א וואונדערליך בעלויכטענעם
סאלאן: פון די פיער וואנד־ווינקלען האבען ארויסגעקוקט פיער
שלאנגען־קעפ און פון זייערע גרויסע גרינע אויגען האט זיך ארויס־
געגאסען א געלבעס ליכט, וועלכעס האט בלייך געמאכט די גע־
זיכטער פון אלע געסט — אזוי אז עס האט זיך געדאכט, ווי
טויטע וואלטען ארום געזעסען. דאס ליכט האט געשטערט מערי'ן,
און דעם ערשטען אויגענבליק האט זי קיינעם נישט געקאנט דער־
קענען, האטש זי האט געזעהן מענשען אין סאלאן זיצען און
געהערט, אז מען פיהרט א געשפרעך. דאס מין ליכט האט צום
ערשטען מאל לעסער איינגעפיהרט אין נעראסלאווסקא'ס טעאטער
צו א סימבאליש שטיק און פון דעמאלט אן איז עס אין געוויסע
פעטערבורגער קרייזען זעהר מאדערן געווארען.

קאוואלסקי און מערי האבען זיך אוועקגעזעצט אין א ווינקעל,
זענען צוגעוועהנט געווארען צום ליכט און האבען זיך אנגעהויבען
ארומקוקען, וואו זיי געפינען זיך דא.

דער סאלאן איז געווען א געמיש פון אלע סטילען: דאס
מעבעל איז געווען אלט פעטערבורגער אמפיר, הערביי האט אבער
נישט געפעהלט א ראקאקא־גארניטור, טיש און ביינקלעך מיט פייגעם
זיידען־ברוקאט אין א ווינקעל איינגעשטעלט; איבער דער פאדלאגע
א גרויסער פראנצויזישער טעפיך, די וואנד בעהאנגען מיט יאפאנישע
געהאפטענע שטאפען און אין די ווינקלען אלטע אריענטאלישע
ארנאמענטען, עגיפטישע אייל־לאמפען. איבער די קליינע אמפיר־
פאליצעס זענען געווען אנגעשטעלט כינעזישע בודיסטען, אלט־
זאקסישער פארצעלאן, ווענעציאנישע קלעזער און הערביי האט אויך
נישט געפעהלט קיין פאמפייאישע מאלערייען אינאיינעם מיט סלא־
ווישע קירכען־בילדער, קליין־רוסישע שטיקערייען מיט יודישע סאמעט־
פרוכת'ן. מען האט געזעהן, אז דא האט געארבייט ניט נור געשמאק־
לאזיגקייט, נאר דא איז אלין אויך נור צופעליג געווען. עס האט

אױסגעזעהן, װי דער סאַלאָן װאָלט געװען אַ סקלאַד פון פערשידענע אַנטיקען און אַלטע זאַכען. עס האָט זיך געפיהלט שטױב און עס האָט געפעהלט לופט...

מערי האָט געזוכט מיט די אױגען מאַקסימאָװיטש׳ן. ער איז געזעסען אין אַ װינקעל שטיל, אײן פוס פערלעגט אױפ׳ן צװײטען און אױף זײנע גלאַט־ראַזירטע דינע ליפּען האָט געשװעבט אַ קלוג, קלײן שמײכעלע. ער האָט װי געװאָלט זיך גוט אײנהערען צום געשפּרעך, װאָס װערט אין סאַלאָן געפיהרט. ער האָט די גאַנצע צײט זײן הױכען פּריסטער־שטערן געקנײטשט, נאָר זײנע קלײנע פינקעלנדע אױגעלעך האָבען אַריבערגעבליקט צו מערי׳ן און קאָ־װאַלסקי׳ן. ער האָט לײכט צו זײ מיט׳ן קאָפּ גענױגט, אײנגעהאָרכט זיך צום געשפּרעך און זײן טראַגישער שמײכעל איז איהם ניט אַראָפּ פון די ליפּען, װי עס װאָלט געהײסען — װי איך בין, געבױך, דאָ אַרײנגעפאַלען אין אַ חברה אַרײן.

— און איך װײס נור אײנס — האָט זיך געהערט װי אַ פּױערישע שטים בײ זײער אַרײנקומען, עס איז געװען דער שריפט־שטעלער אַקימאָװ. ער האָט זיך געװענדעט צו מאַקסימאָװיטש׳ן אין זײן געװעהנליכער, פּױערישער רוסישער שפּראַך, מיט זײנע פּױערישע מאַניערען; אַלײן איז ער אַרױסגעקומען פון פּױערים און מיט זײ האָט ער תמיד געקאָקעטירט אין דער געזעלשאַפט — איך בין נישט אַזױ געבילדעט, װי דו, איך בין נישט אַזױ קלוג, װי דו, איך בין נור אַ געװעהנליכער רוסישער פּױער, און װי אַ געװעהנליכער רוסישער פּױער לאָז מיך דיר זאָגען, אַז די מיליע־שילדערונגען זענען נישט אָבגעשטאָרבען און װעלען נישט אָב־שטאַרבען, און װאָס עס איז דאָ שענעס אין דער ליטעראַטור, דאָס האָט אַלץ זײן װאָרצעל אין דער ערד, פון װאַנען עס קומט אַרױס. איז דען האָמער נישט מיליע? יאָ, אָדיסײ איז גריכישע מיליע! איז דען שעקספּיר און זײנע קעניג־דראַמען נישט מיליע? — אױך מיליע! און אונזער גרױסער פּושקין? און אונזערע דרײ: גאָגאָל, דאָסטאָיעװסקי און טאָלסטאָי — װאָס עס איז דאָ גרױסעס, איז אַלץ מיליע.

— און עדגאר פא, און מעטערלינק, און אנדריי בעלי און איך — האט זיך אפגערופען דער שריפטשטעלער האמאוו, וועלכער האט געשפיעלט דעם לץ אין דער געזעלשאפט און וועמענס אויפגאבע איז געוועזען אויסצולאכען יעדעס ערנסטע געשפרעך, און זיין הויפט-ציעל איז שטענדיג געוועזען אקוראט מיט זיינע פויערישע מאנירען.

— אמת, אמת, — האט געזאגט מאקסימאוויטש, און האט חערביי פערהאלטען זיין געלעכטער מיט זיין דארער בינערדיגער האנד און מען האט נישט געוואוסט, צי מיינט ער דאס ערנסט, צי אויך א געלעכטער, און צו וועמען ער זאגט „אמת", צו אקימאוו'ן, צי האמאוו'ן. הערביי האט ער זיך אויפגעהויבען און געזאגט עפיס אנגענעהמעס דער מאדאם פון הויז און געגריסט זיך מיט דעם בעל-הבית פון הויז, דעם פריסיאזשני פאווערעני, וועלכער איז געוועזען פערנומען ביי זיך אין קאבינעט מיט זעהר וויכטיגע זאכען, און איז נור אלע מאל אריינגעקומען צו דער געזעלשאפט מיט דעם צושויבערטען קאפ האהר און די פעדער הינטער דעם אויער, און אונטערגעהאלטען זיך מיט דעם א ווארט, מיט יענעם א ווארט, אבי יוצא זיין פאר זיין ווייב, פאר די ליטעראטען און פאר דעם סאלאן, און צוריק ווידער אין זיין קאבינעט אריין, וואו ער איז ווירקליך געוועזען פערנומען מיט זעהר וויכטיגע עסקים — ער איז געוועזען איינער פון די בעקאנטעסטע אדוואקאטען אין רוסלאנד.

נור אין דעם מאמענט איז אין קארידאר א גערודער געווארען, ווי עס וואלט זיך א שטורם-ווינד אריינגעריסען. און א מינוט ארום איז אין סאלאן אריין א קליין רידהעוודיג יודעל מיט געקרייזטע העהרליך, ווי א שעפס, און מיט א קוויטשענדיג קולכעל, וואס מאכט אן א גערודער, און געהאלטען אין איין קושען נאטאליא מיכאילאוונא די האנד. ער האט אפגעקרעכצט, פערגלאצט די אויגען און, לעגענדיג זיך די האנד אויפ'ן הארץ, האט ער געזאגט צו דער געזעלשאפט:

— ער איז דער צווייטער משה רבינו!

— ווער דאָס, פּעטראָוויטש? — האָבען געפרעגט שטימען, וועלכע האָבען געוואוסט, אַז פּעטראָוויטש קומט נאָר־וואָס פון רעדאַקציע און האָט געבראַכט נייעס.

— אונזער ליעוו ניקאָלאַיעוויטש! — אָה, די הערען האָבען נאָך ניט געלייענט דעם בריעף, וואָס אונזער הייליגער טאָלסטאָי האָט אָבגעדרוקט אין די ענגלישע צייטונגען געגען דער רעגירונג! ניין, ער איז אַ צווייטער משה, אַ יודישער רבי! נור מיט משה'ן, וואָס האָט געפיהרט דאָס יודישע פאָלק אין דער מדבר פערציג יאָהר, קאָן מען איהם פערגלייכען, און מעהר מיט קיינעם נישט, — זאָגט פּעטראָוויטש, פערגלאָצענדיג די אויגען.

— אָבער, הייליגער פּעטראָוויטש, וואָס איז געשעהן? — זאָגט צו איהם האָמאָוו, נאָכמאַכענדיג פּעטראָוויטש'ס טאָן און זיין קוויטשענדיג קול'כעל און אויך פערגלאָצענדיג די אויגען.

— אַה, דאָס ביזטו, האָמאָוו, מיין ליעבער, מיין טייערער — און פאַלט אַרויף אויף איהם און קושט איהם — איך האָב אַ גאַנצען טאָג געקלערט וועגען דיר, אַזוי זאָל משיח קומען — לעגט ער צו אויף יודיש — געקלערט וועגען דיר, איך ווייס נישט פאַרוואָס, דאָס הארץ האָט מיר נישט גוטס געזאָגט אויף דיר; איז דיר גאָרנישט געשעהן? זיי פאָרזיכטיג, וואָרום איך גלויב שטענדיג מיין הארץ, ווען עס זאָגט מיר עפּיס אָן.

— אַה, אָסיפּ גריגאָריעוויטש, — גערעט ער איבער צו מאַקסימאָוויטש'ן, — ווי פרעהט זיך מיין הארץ דיך צו זעהן! ווי זעהסטו אויס? וואַרט, לאָז מיך דיך צורערשט קושען, איך האָב דאָס בעהערפּניש דיך צו קושען. דער מענש איז אַזוי עלענד, אַז מען זעהט אַמאָל אַ פריינד. אָה, זעהסט, און אַקימאָוו איז דאָ, — גערעט ער צו אַקימאָוו'ן און קושט זיך אויך מיט איהם — טייערער, איך קאָן דיר אָבגעבען אַ הערצליכען גרוס פון דיין פראַכטפאָלען ווייב. זי איז נישט דאָ? — קוקט ער זיך אום — ניין, די טייערע איז נישט דאָ, איך האָב זי נעכטען שפּילען געזעהן. וואָס פאַר אַ פּראַכט, וואָס פאַר אַ ענטציקונג! — האָט ער געזאָגט צו אַקימאָוו'ן, וועלכען ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט איהם

גרויס פערגניגען אנטהוין מיט דעם, וואס ער וועט ריהמען זיין ווייב אלס שוישפּיעלערין. אין א מינוט ארום איז ער שוין געווען ביי דער מאדאם פון הויז, געקושט איהר די האנד און גע-רעדט עפּיס מיט איהר.

קאוואלסקי האט גאנץ גוט געוואוסט, ווער דאס איז, האטש ער האט איהם געזעהן צום ערשטען מאל אין דער געזעלשאפט. ער האט איהם געקענט פון די פיעל אנעקדאטען, וואס מען האט דערצעהלט פון פעטראוס'ן און פון זיין קאמישע רייד און שמייכ-לערייען, וועלכע דער שריפטשטעלער האמאוו האט איהם רייצענד נאכגעמאכט און געוויילט הערמיט די געזעלשאפט. ער האט גע-וואוסט, אז אט דאס געשמדטע יודעל, וועלכער האט זיך גע-שמדט, כדי ער זאל קאנען בלייבען וואוינען אין פּעטערבורג, בענקט אין הארצען נאך דער יודישקייט און דערצעהלט יעדען, דער-פון, אז ער וועט פאהרען קיין ירושלים און צוריק זיך מגייר זיין, און יעדען יום-כפור, דערצעהלט ער, פאהרט ער קיין ווילנא אין א יודישע שוהל אריין דאווענען, נור קיינער גלויבט איהם דאס נישט.

אין דעם האט קאוואלסקי געזעהן, ווי נאטאליא מיכאילאוונא פיהרט פעטראוס'ן אהין צו זיי און איידער ער האט צייט געהאט זיך צו וואונדערן דערויף, האט ער שוין געהערט פעטראוס'ס שטימע און געפיהלט זיין האנד:

— איך האב געבעטען נאטאליא מיכאילאוונא, אז זי זאל מיך מיט אייך בעקענען; איך האב באלד געוואוסט, אז איהר זענט דאס. איך האב אייך באלד דערקענט, דאס זענט איהר דאך, קאוואלסקי. א, איך האב געזעהן אייערע בילדער, איהר זענט אונזער לויב. די שונאים אונזערע זאגען, אז יודען זענען נישט אימשטאנד צו פיהלען די שענע נאטור, — לאזען זיי זעהן, די גוים! דאך האבען מיר געהאט א לעוויטאן און איצט אייך (קאוואלסקי'ן האט זיך גערויטעלט איבער די אויערן). יא, יא, מיין ליעבער, ווערט נישט פערשעמט, דאס איז אזוי, עס איז שוין קיין סוד נישט, גאנץ פּעטערבורג זאגט עס. נישט וואהר, נא-

מאַליאַ מיכאַילאָווּנאַ? — מען האָט מיר געזאָגט, אַז מען לאָזט אייך דאָ נישט וואוינען, דאָס, זעהט איהר, איז רוסלאַנד. אַ וואויל פאָלק, די רוסען, איך האָב זיי ליעב, זיי זענען מיינע ברידער, האָטש זיי שלאָגען אונז. אַ וואויל פאָלק, נור אַ שטן שטעקט אין זיי. אָבער איהר קאָנט וואוינען ביי מיר, אויב איהר ווילט. איך האָב אַ בעקוועמע וואוינונג, ביטע זעהר, דער גרעסטער כבוד וועט עס פאַר מיר זיין, אייך צו האָבען ביי מיר.

— און ווער איז דאָס? — ווענדט ער זיך פּלוצים צו מעריין, וועלכע איז ביז איצט געזעסען און געשוויגען — איך וואָלט געשוואָרען — אַ כלה, ווען ניט אַ פרוי, — און אפשר בין איך זיך טועה.

קאָוואַלסקי איז געקומען אין אַ אונאַנגענעהמע פערלעגענהייט. וואָס זאָל ער זאָגען? מערי האָט זיך נישט געענדערט, זי האָט נור לייכט געשמייכעלט. די מאַדאַם נאַטאַליאַ, וועלכע איז אין זיך געוועזען זעהר צופריעדען פון דעם אויספאַל, האָט לאַכענדיג געזאָגט:

— פּעטאַרזום אָסיפאָוויטש, ווי קאָן מען זיין אַזוי אינדיסקרעט? דאָס איז דאָך פריילין —

נור אין סאַלאָן איז פּלוצים שטיל געוואָרען און אין דער טהיר האָט זיך געוויזען לעסער.

מאַקסימאָוויטש האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט, איז בלייך געוואָרען און דער שמייכעל איז איהם נישט אַראָב פון די ליפּען. מען האָט געוואוסט, אַז די צוויי — לעסער און מאַקסימאָוויטש — זענען זיך די גרעסטע שונאים.

דאס אכטע קאפיטעל.

עס איז געוועזען אַ הויכער מאַנספּערשוין, אַ דאַרער מיט אַ שפּיציגען קאָפּ, פיל געקרייזעלטע האָהר אויף אַ דינעם האַלז אַרויס־געשטעקט: אַ איינגעפאַלענע ברוסט, אַ איינגעפאַלענעם בויך און די פיס דינטער זיך; אַ שלאַנגען־קאָפּ האָט אַרויסגעשטאַרט פון זיין גרויסען ברייטען קראַוואַט און אַרומגעקוקט זיך, גלייך ווי ער וואָלט מיט זיינע גרינע אויגען געשוועבט איבער'ן צימער.

ער האט זיך מאדנע געגריסט, זיך אוועקגעזעצט אויף דעם ערשטען-בעסטען שטוהל, דעם קאפ ארונטערגעווארפען, די פיס הינטער זיך און האט זיך נערוועז די שפיץ נעגעל געביסען. די פינגער זענען געווען בעדעקט מיט פיעל עקזאטישע רינגען און געשטאלטען פון שלאנגען, עקדעשען און פערשיעדענע ווערים; ער האט זיך געקליידט אין זייער קאליר, האט די שטיקער, וועלכע ער האט אויסגעפיהרט אין זיין טעאטער, אויסגעשטאטעט מיט גאנצע מענאזשעריען פון ווערים און עקדעשען, און דעם סטיל האבען פעטערבורגער רייכע יודישע פרויען באלד איינגעפיהרט ביי זיך אין דער-היים — אויסגעקלעפט די ווענד מיט טאפעטען פון טשערעפאכען-קאליר און ליכט זיך געמאכט פון שלאנגען-אויגען. און אזוי זיצט ער איצט אין סאלאן ביי נאטאליא מיכאילאוונא, אויך אין געשטאלט פון א שלאנג, אויסשטעקענדיג זיין צושויבערטען קאפ פאראויס, זיין דינער האלז בויגט זיך הינטער איהם און ער מיט'ן שלאנגען-קעפעל פון קראוואט ארום קוקען זיך ארום אויף די אנוועזענדע. אין סאלאן איז געווען שטיל. א מינוט האבען אלע פערוואונדערט אנגעקוקט דעם מאדערנסטען מענשען אין פעטערבורג, וועלכער האט חעם גרעסטען איינפלוס אויף די דאמען און אין די סאלאנען.

באלד האט מען טהיי דערלאנגט אין מאדערנע פארצעלאן-טאכען, די טאסען געמאכט אין דער פארם פון פערשיעדענע היה'לעך, זשאבעס און טשערעפאכעס. לעסער'ס געשמאק איז שוין אזוי פיעל געווען פערשפרייט אין פעטערבורג, אז פארצעלאן-פאבריקען האבען אנגעהויבען צו פאבריצירען געפעס אין זיין סטיל און עס האבען זיך געפונען בעלנים חערויף.

נאכ'ן טהיי האט מען אנגעהויבען לעזען א דראמע. דער מחבר פון דער דראמע איז געווען א צוועלף-יעהריג קינד. לעסער האט געשטרעבט אויפצופיהרען א שטיק פון א קינד, וואס זאל זיין געשריבען מיט דער גאנצער קינדישער נאאיוויטעט, אזוי ווי עס הלומ'ט אליין, אהן יעדען אויסערליכען איינפלוס. „דעם ריכטיגען ראמאנטיזם קאן מען נאך געפינען נור ביי קינדער — האט ער

געזאגט — היינטיגע ראמאנטיקער קאנען זיין נור קינדער". און דאס האט איהם נאטאליא מיכאילאוונא אויסגעפונען א צוועלף-יעהריג מיידעל, וואס האט אנגעשריבען — לויט איהר מיינונג — א גענ[י]אלע דראמע. און דא האט מען עס דעם עולם צוזאמענגעבעטען אויס-צוהערען די דראמע. דער מחבר פון דער דראמע איז דערביי נישט געוועזען. די מוטער האט עס נישט ערלויבט — ווייל עס איז געוועזען די צייט, ווען דאס קינד מוז שלאפען געהן. האט זי נאטאליא מיכאילאוונא אליין פארגעלעזען.

עס האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז דאס קינד איז שוין געוועזען אנגעלייענט מיט איבסען, געוואוסט פון מעטערלינק'ן, און די דראמע איז געוועזען א פילאזאפיש שטיק אין אנדרייעוו'ס סטיל. מען האט זי געמוזט אויפהערען צו לייענען אין מיטען.

אין דעם האט זיך די טהיר פון קארידאר אויפגעעפענט און עס איז אריין דער שוישפילער ביקאוו, שלעפענדיג נאך זיך ווענטער... און האט געקלאפט צו דער געזעלשאפט:

— איך האב איהם ארויסגעשלעפט — און נאך איהם האט זיך הויב אריינגעקוילערט א דיקליכער מאנספערשוין, מיט א גראב אנגעשוואלענע געזיכט און פערשכורטע אויגען — עס איז געוועזען דער בערימטער שריפטשטעלער סאאווארין.

— וואי פידרסטו מיך, אין א טייוועלשער הייל אריין? איך זעה נישט קיינעם! — האט געשריען סאווארין, טרעטענדיג אין סאלאן אריין, און פערשטעלט זיך מיט די הענד די אויגען פאר דעם ליכט, וואס האט איהם די אויגען געשטאכען.

אין די ווינקעלעך ארום האט זיך געהערט א פערשטיקט לאכען.

— ערלויבט מיר, געזעלשאפט, ליכט אנצוצינדען, איך וועל זעהן, ווער ס'איז דא, — האט אויסגערופען סאווארין, אנגעצונדען א צינדהעלצעל און איז דערמיט אומגעגאנגען ארום דער געזעלשאפט און יעדען געקוקט אין די אויגען אריין און אויסגערופען: „דעם קען איך, דעם קען איך. — דעם קען איך נישט!" — האט ער זיך אפגעשטעלט ביי קאוואלסקי'ן — „וואס בּיזטו? א קינסט-

ליער, צי א גנב? ווארום נור מיט די בין איך גוטע פריינד — קיין אנדערע וויל איך ניט האבען פאר קיין בעקאנטע".

— ער איז ביכע, — האט זיך אנגערופען דער שוישפיעלער ביקאוו.

— זעהר אנגענעהם, — האט זיך סאווארין פערבויגען.

— אהא, מיין נידריגסטע אונטערטעניגקייט דער קעניגין סאלאמעא, — האט ער זיך טיעף פערבויגען פאר מערי'ן, הערס קעניגענדיג, — דיינע אויגען זענען שווארץ ווי רובינען און דיין ליעבע איז בעסער פון וויין, — האט ער געענדיגט מיט'ן פסוק פון שיר השירים.

מערי האט זיך ניט געפיהלט בעליידיגט. פערקעהרט, זי איז געוועזען צופריעדען צו זעהן נעבען זיך סאווארינ'ען, און זיין אויפריכטיגקייט האט זי אריינגעבראכט אין א פרעהליכע שטימונג, און זי האט זיך אפגערופען אויך אין זיין טאן, ארויפלעגענדיג איהרע הענד אויף זיין קאפ, וועלכער האט דערגרייכט צו איהר שויס:

— אויב איך בין די קעניגין סאלאמעא, בענטש איך דיך און קוש דיין קלוגען ליכטיגען קאפ, — האט זי געזאגט און בערירט מיט איהרע ליפען זיינע האר.

סאווארין איז גערירט געווארען פון איהרע ווערטער ביז צום רויט ווערען, האט אנגענומען איהר האנד און זי געקושט:

— אזוי האנדעלט די פרינצעסין פון יהודה, — און זי פערלאזט מיט א טיעפער פערגנוגונג.

קאוואלסקי האט געשמייכעלט צו איהר און געדריקט אין געהיים איהר האנד, אויסדריקענדיג דערמיט זיין צופריעדענהייט מיט איהר טהאט.

דער סאלאן איז געווארען בעלעבט. זיי ביידע, די ניי געקומענע געסט, האבען אריינגעבראכט לעבען. ביקאוו איז שוין אריין אין א גרויסען דיספוט מיט אקימאוו'ן וועגען די נייע וועגען פון דער קונסט; האמאוו געדט נאך פעאדוס'ן און מאכט גאך זיינע בעוועגונגען; לעסער, א אנגעבלאזענער, זיצט מיט דער מאדאם, און דער איינער מאקסימאוויטש, וועלכער זיצט אליין אין א ווינקעל

פון שטוב, בעוועגט זיך ניט, בעקוקט דורכבויערנדיג מיט זיינע בליקען אלעמען, און דאס קלוגע, קלוגע שמייכעלע געהט ניט אראב פון זיין געגאלטען פנים.

סאווארין איז צו צו דער מאדאם פון הויז, פערבויגען זיך אויף רוסישער ארט און געזאגט:

— בעל־הבית'טע פון הויז! ערלויב אונז אריינצוגעהן אין א צווייטען צימער, דאס ליכט ברענט מיר אויס די אויגען, און איך וויל נישט זעהן קיין טויטע מאסקעס ארום מיר. אין נעראבלאווסקא'ס טעאטער בין איך איצט נישט און אויך אהין געה איך נור מיט פערבינדענע אויגען, כדי ניט צו זעהן די נארישקייט, וואס טהוט זיך אויף דער בינע, נור אום צו הערען די געטליכע זיסע שטים פון נעראסלאווסקא'ן, וועלכע איז איצט, צום אומגליק פון רוסלאנד, בעזעסען מיט א שלעכטען גייסט און געשטאלט פון לעסער'ן. גאט זאל געבען, אז איהרע אויגען זאלען זיך עפענען! — האט ער געזאגט און דריי מאל זיך איבערגעצלמ'ט.

לעבער האט קיין ווארט נישט געענטפערט. ער האט נור פערלעגען געשמייכעלט, עס האט געהייסען: סאווארינ'ען איז אלץ ערלויבט צו ריידען און קיינער פיהלט זיך נישט פון איהם בעליידיגט.

דער גרויסער וכוח האט זיך ערשט אנגעהויבען אין עס־צימער בײַם טיש. דער שוישפיעלער ביקאוו האט זיך געריסען צום וכוח, האט געהערט הויך מיט זיין דראמאטישען טענאר, דעקלאמירענדיג:

— וואס זאגט איהר, גאספאדא, צו די נייע וועגען, וואס מיר זוכען אין דער קונסט? די נייע וועגען זענען נישט די וועגען, אין וועלכע עס זענען געגאנגען אונזערע גרויסע, די שטערען פון דער רוסישער ליטעראטור, א דאסטאיעווסקי, א גאגאל, — און אויסגעלאזט האט ער זיין רעדע, ווי תמיד, אויף דער גיטארע, מיט'ן ליעד: „מאלטשיק פאניבאל”, מיט טרערען אין די אויגען און מיט א מעלאנכאלישער זיסער שטים, וואס איז אלעמען בעסער געפעלען, ווי זיין רעדע.

נור די נייע וועגען אין דער קונסט, וואס ביקאוו האט אריינ־

געוואָרפען אין דער געזעלשאַפט, האָט צופלאַמט דעם עולם. עס רעדט שוין אַקימאָוו אין דעם טאָן פון אַ רוסישען פויער, מיט די מיינונגען פון רוסישען פויער; עס מאַכט איהם שוין נאָך האַמאָוו, אין מאַקסימאָוויטשעס זיצט און קיין איינציג וואָרט הערט מען נישט פון זיין מויל, ער קוקט נור אַלע אָן, נעהמט נור אַלע אַדורך, אין דאָס קלוגע, קלוגע לעכעלן שוועבט אויף זיינע דאַרע געזאָלטע ליפּעליעך.

דער רעזשיסער לעסער, וועלכער האָט די גאַנצע צייט געשוויגען, געקוקט אין די אויגען אַריין מאַקסימאָוויטש'ן — ווי ער וואָלט אַ ביסעל מורא געהאַט פאַר איהם, נעהמט זיך צום סוף צונויף צו ענטפערן אויף אַלע שטעכווערטלעך, וואָס מען האָט געלאָזט פאַלען אויף זיין אַדרעס.

— איהר לאַכט, גאָספּאָדאַ, איבער דעם, וואָס די רוסישע נשמה איז נישט רוהיג, און וויל זיך נישט בענוגענען מיט דעם, וואָס זי האָט שוין און ווייסט שוין, און האַלט אַלץ אין איין זוכען. יאָ, דאָס זוכען האָט קיינמאָל נישט אויפגעהערט אין דער רוסישער נשמה. צי ביים רוסישען פויער, צי ביים רוסישען אינטעליגענט, צי דאָס האָט זיך אויסגעדריקט אין גאָט-זוכעניש, צי אין די וועגען פון דער קונסט — אָבער שטענדיג האָט די נשמה געזוכט. ווער ווייסט, צי דעם אייביגען זוכעניש, דעם אייביגען אונרוה האָבען מיר נישט צו פערדאַנקען יענע גייסטער פון דער רוסישער קולטור, וואָס האָבען נייע פאָרמען אַריינגעבראַכט אין דעם אינטעלעקטועלען שאַפען. די ליידען פון אַ דאָסטאָיעווסקי, די לעצטע טעג פון אַ גאָגאָל און „יאַסנאַיאַ פּאָליאַנאַ“ — דאָס איז די רוסישע אונרוהיגקייט. דאָס זוכעניש טרייבט אַרויס יאָהר-יעהרליך טויזענדער און טויזענדער פויערים פון רוסישען דאָרף איבער די ברייטע ווילדע סטעפּעס אַ גאָט צו זוכען. אמת, גאָספּאָדאַ, די נייע וועגען פון דער נייער רוסישער קונסט זענען אויף אַזוי פיעל נאָך נישט קלאָר, אַז זיי זאָלען געזעהן ווערען פאַר די, וואָס ווילען זיי נישט זעהן, — האָט ער זיך געווענדט אין מאַקסימאָ-

וויטשיעס ווייט, — נור מיר וועלען זיך נישט אָבשטעלען פאַר אײער געלעכטער, איהר וועט אונז ניט אָבשרעקען, סוועט קיין נײעס ניט זײן, גאַגאָל'ן האָט איהר אויך ניט פערטריבען...

מאַקסימאָוויטש, וואָס צו איהם זענען לעסער'ס ווערטער אײגענטליך געווענדעט, איז דערווײל געשטאַנען אין אַ ווינקעל און געריידט מיט אַקימאָוו'ן און געמאַכט זיך, גלײך ווי ער הערט זיך נישט אײן דערצו, וואָס מען רעדט בײם טיש, און אין דער שטיל צוגעוואונקען צו האַמאָוו'ן און איהם איבערגעגעבען אין אַ פּאָר ווערטער, וואָס ער זאָל אָבענטפערן לעסער'ן.

— דאָס זוכעניש — האָט ער געזאָגט צו האַמאָוו'ן — פון י. דאָסטאָיעווסקי, אַ גאָגאָל, אַ טאָלסטאָי איז געקומען פון אינער־ליכער אונרוהיגקייט, פון אינערליכען דראַנג, און דאָס זוכעניש פון אַ לעסער איז פּאָזע, קאָקעטעריע. ער פערגלײכט זיך מיט דאָסטאָיעווסקי, גאָגאָל, טאָלסטאָי! וואָס פאַר אַ נאַהאַלסטוואָ! יענע האָבען געפונען אַ נײעם גאָט, אַ אידעאַל, דעם רוסישען געני און זיי וואָס? — האָט מאַקסימאָוויטש געזאָגט, ווי ער וואָלט עס פון אַרבעל אַרויסגעשיט, ווי עס וואָלט איהם גאָרניט געווען פּער־אינטערעסירט אין דעם, וואָס מען רעדט בײם טיש.

— יאָ, דאָס איז וואָהר, — האָט דער יונגער שריפטשטע־לער איבערגעגעבען מאַקסימאָוויטשעס ווערטער אין זײן אײגענער אַרט — נישט אין דעם זוכעניש געהט עס, נור אין דעם געפינען. דאָס געפינענע פון זיי, פון אַ גאָגאָל, טאָלסטאָי, פון דעם רוסישען געני האָט געבראַכט צו עסטעטישען פערגניגען, צו די ערהאַ־בענסטע געפיהלען, און אײער געפינעניש צו וואָס? אַז די אויגען זאָלען קאַליע ווערען און די בידנע נאַטאַליאַ מיכאַילאָוונאַ זאָל זיך פערקיהלען — ווײזט ער אויף דער מאַדאַם, — זעהט, זי הוסט דאָך שוין.

דער עולם האָט געלאַכט. מאַקסימאָוויטש האָט זיך ביי

האַמאָרים װערטער רעדט. אַװעקגעזעצט בײם טיש און אײנגערעדט זיך, און אַרומגענומען די גאַנצע געזעלשאַפט מיט זײן בליק, געקנײטשט דעם הױכען שטערן און געשמײכעלט מיט די האַרטע ליפּעלעך.

ער האָט געװאוסט, אַז דער עולם װעט איהם בעטען, אַז ער זאָל רײדען, און האָט געװאַרט דערױף. און באַלד האָט מען איהם גענומען אָנהױבען צו בעטען. מאַקסימאָװיטש האָט אױפגעצױגען די אַקסעל און געמאַכט אַ פערװאונדערטע מינע, געכּהשט זיך דערױף, און אָפּגעשאָקעלט זיך דערפון, און האָט װײטער גענומען דעם עולם מוסטערן מיט זײן היטריג געלעכטעריל.

סאַװאַרין, װעלכער איז די גאַנצע צײט געזעסען אין אַ װינקעל און אַלע האָבען געמײנט, אַז ער איז פערטהון אין טרינקען — האָט זיך אָבער גוט צוגעהערט צו אַלעם און גוט בעאָבאַכטעט מאַקסימאָװיטש׳עס קלוגע שמײכעלע און זײנע היטרע אױגעלעך. סאַװאַרינ׳ס געזיכט האָט איצט אָנגענומען אַזאַ אומגליקליכע מינע, אַזאַ טראַגיזם האָט זיך אױפגעהאַלטען אין די קנײטשען פון זײן מױל, גלײך װי ער װאָלט געװײנט. זײנע אױגען זענען װאָס אַמאָל קלענער געװאָרען און גלענצענדער און גוט בעטראַכט מאַקסימאָװיטש׳ן, גוט בעטראַכט אַלע זײנע בעװעגונגען, זײנע קנײטשען מיט׳ן שטערן, זײן שמײכעל, זײן לאָזען זיך בעטען און זײן אָפּשאָקלען זיך פון רײדען.

און סאַװאַרין האָט זיך פּלוצלונג אָנגערופען צו מאַקסימאָװיטש׳ן הױך, פאַר אַלעמען בײם טיש:

— אָסיפּ גריגאָריעװיטש — הױבט ער אָן אין זײן ערנסטען הײסערען טאָן — װאָס בלאָזטו דיך? װאַרף אַראָפּ פון דיר דײנע פעדערן, טהו אױס דײן מאַסקע, דו ביזט דאָך אַזאַ אומגליקליכער מענש, װי מיר אַלע זענען און איך קען דאָך דיך, און װײס דאָך, אַז בײ דיר אין האַרץ איז אױך נישט אײנגאַנצען מיט אַלעמען. דו ביזט דאָך אױך אונטערגעװאָרפען די שװאַכקײטען, װי מיר אַלע, און האָסט ליעב כבוד, װי מיר, און דו האָסט נישט קײן געלד, װי מיר, און עס זענען דאָ פראַגען, װאָס דו קאָנסט אױך

נישט פערענטפערן, און דו בענקסט אזוי ווי מיר אלע, און דו ביזט זיך טײלמאל אויך טועה, ווי מיר אלע. וואס האסטו זיך אנגעטהון אין פעדערן, אסף גריגאריעוויטש, טהו אויס דאס שפּי־ געלע פון דײנע ליפּען און זײ, ווי מיר אלע, דו ביזט דאך אזוי אומגליקליך, ווי מיר אלע.

מאקסימאוויטש האט געשוויגען, האט געפּרובט מיט אלע מעגליכקײטען צו דערהאלטען דאס שמײכעלע אויף די ליפּען, וואס האט זיך איהם אויך אײנגעגעבען, נור ער איז בלײך גע־ וואָרען. דער עולם בײם טיש איז שטיל געבליבען, אין דער שטיל הנאה געהאט פון סאוואריני'ס ווערטער, נור קײנער האט נישט געוואגט צו שמײכלען — האבען זיך איבערגעבליקט אײנער צום צווײטען און אנגעהויבען צו רײדען פון גלײכגילטיגע זאכען. דער עולם האט געבעטען ביקאווין, ער זאל זינגען — וואס ער האט אויך מיט פערגניגען געטהון. און זאל האט געקלונגען ביקאווי'ס מעלאנכאָלישע סענטימענטאלע שטים. דער עולם האט זיך אויפגעהויבען פון טיש.

מאקסימאוויטש איז צו צו קאוואלסקי'ן און מערי'ן, וועלכע זענען די גאנצע צײט געזעסען צוריקגעהאלטען און צוגעזעהן אלין. אין א שמײכלענדען טאן האט מאקסימאוויטש זײ געפרעגט, ווי עס געפעלט זײ דער סאלאן, און זײ האבען נישט געוואוסט: צי מײנט ער עס ערנסט, צי אין א געלעכטער? ער האט אָנ־ געהויבען צו רײדען פון מארגענדיגען צוזאמענטרעפען זיך. פּלוצ־ לינג איז ער ערנסט געוואָרען, אויף אײן סעקונדע איז דער שמײכעל פערשוואונדען פון זײנע ליפּען און ער האט געזאגט מיט צער:

— דאס איז נישט קײן סאלאן, דאס איז א קאבאק, שכור'ע מענשען. פערשטאנען? — האט ער געוויזען אויף דער געזעלשאפט. און וועלכע ער אליין האט זײ אײנגעפיהרט.

דאס ניינטע קאפיטעל.

ווען די איינוואוינער פון ביקאווס וואוינונג — ביקאוו, סאווארין און מאקסימאוויטש — זענען אהיים געקומען פון דעם אווענד ביי נאטאליא מיכאילאוונא, האבען זיי געטראפען א גאנצע חברה שוישפיעלער, זשורנאליסטען, צירק־קאמעדיאנטען און גלאט פרעמדע מענשען, וועלכע האבען פיל געמאכט די צימערן מיט שפור'ע געשרייען. די טישען זענען אנגעשטעלט מיט פלאשען שנאפס. איינער האט געשפיעלט אויף דער פיאנא, און סאשא, דער קליינער, דאזער רעפארטער סאשא, האט אין זאקען געטאנצט א וואלצער אויף דער פיאנא; אנגעקראכען פון א צירק האט געוויזען קונצען; ווער עס האט געפייפט, ווער עס האט אין חעם רעש דיספוטירט איבער גאט און שטן, ווער עס האט געשריען אין דיסקוטירט וועגען דער רעוואלוציע און פארטייען, אדער געשפיעלט אויף א גיטארע און געזונגען א ליעד. און דאס לעבען האט זיך צוגאסען איבער דער גאנצער וואוינונג — אין סאלאן, אין דער גרויסער ביבליאטעק, וואס ביקאוו האט געהאט, ביז אין שלאף־צימער אריין.

זיי זענען ניט פערוואונדערט געוועזען צו טרעפען דא די חברה. עס איז קיין נייעס נישט געוועזען, אז חברה, טרינקענדיג אין א רעסטאראן, האט זיך דערנאך אוועקגעלאזט צו ביקאוון און דארט פארטגעזעצט זייער נאכט־לעבען. עס איז קיין הלוק נישט געוועזען, צי ביקאוו איז יא דא אין דער־היים, צי ניט. פיאטר, דער דינער, האט זיי אריינגעלאזט, ער האט געוואוסט, אז דער בעל־הבית ליעבט עס, און דערלאנגט אויפ'ן טיש אלץ, וואס עס האט זיך געפונען אין שטוב.

ביקאוו, און סאווארין זענען אויפגענומען געווארען פון דעם פרעהליכען עולם מיט א חנעדריגען „הורא". זיי האבען זיך באלד אריינגעלאזט אין דעם טומעל. שוין האט ביקאוו געחאפט די גיטארע און איבער דעם סאלאן האט זיך צוגאסען זיין וויינענדיגע „מאלטשיק פאגיבאל". סאווארין נעהמט זיך ראנגלען מיט

דעם בערידמטען אטלעט, דעם טשעמפיאן פון צירק און דער עולם, מיט א רוישענדען „דורא״ ארום זיי, פאטשט בראווא. מאק־סימאוויטש האט זיך ארויסגעמאכט פון דער חברה, איז אנטרינען געווארען אין זיין קליין צימערל, וואס האט זיך געפונען אין א ווינקעל פון דער גרויסער וואוינונג.

אז ער איז געווען ביי זיך, האט ער אויסגעטאן זיין מאסקע פון פנים. עס איז א׳ראפ פון זיינע ליפען דאס גלאטע פעראכטענדע שמייכעלע; זיינע אויגען האבען אויפגעהערט צו פינקלען און זיין גאנץ געזיכט איז פול געווארען מיט קנייטשען; ארום זיינע ליפען האבען זיך צוזאמענגעקליבען גרימאסען פון צער, זיין רוקען האט זיך געהויקערט הינטער דער לאסט פון צרות און וואס העכער עס האט זיך געהערט דאס גערודער פון די שכורים אין יענעם צימער, אלץ פינסטערער איז געווארען זיין פנים, אלץ איינגעפאלענער די אויגען.

ער האט זיך אין דער שטוב ארויף און אראפ געדרעהט און האט געקרעכצט מיט אמת׳ע יודישע ביטערע קרעכצען.

ער האט זיך אומגעקוקט אין זיין קליין צימערל. זיין קליין צימערל איז געווען דאס בעהעלטעניש פאר איהם אין דעם גהנום, ער האט זיך איינגעקוקט אין דעם קאפ פון אפאלא, ער האט דערזעהן דעם קאפ פון עראס, וואס איז געהאנגען פאר זיין בעט. און ער האט זיך דערמאהנט אן דעם מאהלצייט ביי אגאטאן, פון וועלכען פלאטאן דערצעהלט: „זיי האבען געטרונ־קען נישט שכור צו זיין, נור אום פרעהליך צו זיין״, און די יונ־לינגען אין זייערע ארעמס, און האבען גערעדט וועגען עראס — דעם גאט פון דער ליעבע, וואס איז געשטאנען פאר זיי.

פון דער צווייטער שטוב האט זיך געהערט דאס אונער־טרעגליכע געשריי פון די שכורים. דער יוד מאקסימאוויטש האט זיך אנגעשאקעלט און ביטער אפגעקרעכצט.

ער האט זיך ארומגעקוקט אויף די פאליצעס מיט די ביכער פון זיין קלאסיקער־ביבליאטעק, וואס איז איהם איבערגעבליבען פון זיין גרויסער קלאסישער ביכער־זאמלונג פון די גוטע צייטען און

האָט זי מיטגעשלעפּט אַהער אין דעם גהנום אַריין. אויף די שטיקלעך אַנטיקען מאַרמאָר, וואָס ער האָט מיט זיך מיטגעבראַכט פון זיינע רייזעס אין גריכענלאַנד און איטאַליען, האָט ער דער־זעהן דאָס בילד פון אַ אונבעקאַנטען פּראָווינציאַלישען מאַלער, וואָס ער האָט אַמאָל געקויפט ביי אַן אַנטיקוואַר — דאָס בילד שטעלט פאָר אַ שעפער־סצענע פון מאַריאַ אַנטואַנעטעס צייטען. דאָס בילד איז נישט געווען קיין בעדייטענדעס, נור ער האָט זיך איינ־גערעדט, אַז הינטער דעם בילד געפינט זיך אַן עכטער טיציאַן. ער האָט געקוקט אויף זיינע זאַכען, וואָס ער האָט מיטגעשלעפּט דאָ אַהער אין דעם נאַכט־אַזיל, אין דעם נעסט פון שכורים, בע־האַלטען ביי זיך, און זיי געפינען זיך מיט איהם אינאיינעם אין גלות, דאָ, ביי די גוים. און זי ביטער, ביטער אָבגעקרעכצט.

שלאָפען האָט ער נישט געקאָנט, האָט ער זיך אויפגע־זעצט ביים טיש, דערזעהן די אָפענע גריכישע ביבעל, וואָס איז שטענדיג געלעגען אָפען אויף זיין טיש. ער האָט'ס איצט אָבגע־רוקט, געכאַפּט אַ בוך און געוואָלט פערשרייען די שכור'ע קולות פון דער צווייטער שטוב מיט פּלאַטאָנ'ס פּראָזע. ער האָט אָבער נישט געקאָנט. די געוואַלדען זענען געוואָרען דערין אַלץ העפ־טיגער און רעש'דיגער, — האָט ער זיך אויפגעלעגט אויף זיין בעט און גענומען איינקוקען זיך צו די לעדי־בילדער, וואָס זענען געהאַנגען אויף דער וואַנד פאַר זיין בעט, און געטראַכט וועגען פערי'ן...

אָבער לאַנג ליגען אין זיינע אנגענעהמע געדאַנקען האָט מען איהם נישט געלאָזט. מען האָט אָנגעהויבען קלאַפּען אין זיין טהיר. ער האָט זיך צוערשט געמאַכט נישט הערענדיג, אָבער דאָס קלאַפּען איז געוואָרען וואָס אַמאָל העפטיגער, און סאַ־וואַרינ'ס שטים האָט זיך דערהערט פון הינטער דער טהיר:

— אָסיפּ גריגאָריעוויטש, עפען־אויף, איך בעט דיך! איך וועל דיר עפּיס זאָגען. איך האָב געזינדיגט געגען דיר. איך וויל דיך איבערבעטען. אָסיפּ גריגאָריעוויטש! איך בעט דיך! —

און נאָך איהם האָט זיך געהערט ביקאָוו'ס שטים:

— אָסיפ גריגאָרעװיטש, נור איך אײן מינוט, יעי באָגאַ, מיר װילען דיך נור זעהן, מיר װילען דיר נור כבוד אָפּגעבען, אָסיפ גריגאָריעװיטש!

ער האָט זיך געשפּעגט און האָט צוריק אָנגעטהון איפ׳ן פּנים די מאַסקע מיט׳ן שמײכעלע. סאַוואַרין איז אַרײן מיט אַ גלאָז װײן אין דער האַנד און איז צו צו אידם און האָט זיך פערבײגען טיעף פאַר אידם איפ׳ן חסידישען אַרט:

— אָסיפ גריגאָריעװיטש, איך האָב דיך הײנט פערשעמט אין געגענװאַרט פון מענשען, — האָט ער געזאָגט אין אַ טיעף־דיזרעגענדער שטים און מען האָט אָנגעזעהן, אַז ער מײנט עס ערנסט, — איך האָב דיך בעלײדיגט. איך בעט דיך, זײ מיר מוחל. איך פערשטעה דיך, איך פיהל דיך גאַנץ גוט. די ביזט איך אַזוי אונגליקליך װי מיר. די ביזט איך אַזוי אונ־זיכענד װי מיר און פול מיט ספקות, נור דו װילסט עס נישט אַרױסװײזען פאַר מענשען, מענשען זענען געמײן. יאָ, דו האָסט רעכט. פאַר מענשען מוז מען אַ מאַסקע טראָגען, מוז מען אַ דאָק געהן אָנגעטהון, אַז זײ זאָלען דיך נישט זעהן. יאָ, דו האָסט רעכט. אָבער דאָ בײ דיר, אין דעם שטיבעל, בײ דיר אין האַרץ ביזט אַזוי, װי מיר. יאָ, אָסיפ גריגאָריעװיטש, איך אָנערקען מײן שולד, און קום צו דיר און בײג זיך טיעף פאַר דיר: זײ מיר מוחל, ברודער...

מאַקסימאָװיטש האָט װידער געשמײכעלט און אידם בערוהיגט, נור פּלוצלונג האָט ער אָנגענומען אַן אַנדער מינע, דער שטערן האָט זיך אידם געקנײטשט און די ליפּען פערקרימט, און ער האָט אָנגעהויבען צו רײדען, װאַרפענדיג מיט װערטער, װי זײן שטימער איז געװעזען:

— און די גריכען האָבען געלעבט, און די אַלטע רוי־מער האָבען געלעבט, געגאַנגען פון די פערגניגענס פון דיעזער װעלט מעהר פאַר איך, טױזענד מאָל מעהר פאַר איך. אָבער לעזט, לעזט, װי האָבען די געלעבט, אַ פּלאַטאָן, אַ סאָקראַטעס, אַ אַריסטאָפאַנעס: צו־מאָרגענס, װען אַריסטיד האָט בעקעגענט סאָ־

קראַטשען, געהענדיג צום מאַלצייט צו אַגאַטאָן, האָט ער אָנגעהויבען איבערזאָגען פלאַטאָנ'ס דיאַלאָג „די ליעבע" — ווי האָבען געטרונקען נאָר אַזוי פיעל, אַז זיי זאָלען פרעהליך ווערען, אָבער נישט שכור געוואָרען. בעפוצט די קעפּ מיט בלומענקרענץ, זענען זיי געלעגען האַלב אויף ווייכע בעטען אין די אָרעמס ווייכע געליעבטע יונגלינגען... און זיי האָבען גערעדט וועגען עראָס, וועגען דעם גאָט פון דער ליעבע. סאָקראַטעס האָט זיי דערצעהלט, ווי דיאָטימע פערשטעהט עראָס'ן — אָבער ביי אייך וואָס איז? איערע הענד און פיס זענען נישט געוואַשען, אָנגעלאָפען, מיט געשוואָלענע פנימ'ער, וואַלגערט איהר זיך אַרום אין עמיין מיט אונבעקאַנטע מענשען, קיין פרוי איז דאָך סימאָל ניטאָ מיט אייך, נור שכורים, ווי די פּוהרמאַנעס. ווי לעבט איהר? אומגליקליכע!

באַוואַרין האָט איהם אַ מינוט אָנגעקוקט, געבראָכען זיך אונטער די פיס פון שכרות, די אויגען זענען איהם קליין געוואָרען, איינגעטונקען אין זיין געשוואָלען געזיכט און די ליפּען האָבען זיך איהם געקרימט און ער האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ. נאָך אַ מינוט שווייגען האָט ער געזאָגט:

— און איך זאָג דיר, אַז דיינע גריכען מיט דיינע רוימער זענען געוועזען געמיינע מענשען, פּאָרלעצעס, זיי האָבען געטרונקען, ווייל זיי האָבען געזוכט וואָלוסטאָ. דער, וואָס טרינקט פאַר פערגניגען, דער, וואָס זוכט וואָלוסטאָ, דער איז געמיין, קליין און לעער. מיר טרינקען, ווייל עס איז שלעכט, פאַר לאַנגווייליקייט, פאַר ביטערקייט, און ווייל עס בענקט זיך אונז, פערטרינקען מיר אונזער וואָרים, אַנטלויפען מיר צום גלעזעל, — ווייל דאָס איז אונזער רעטונג. נישט פאַר וואָלוסטאָ טרינקען מיר. ווייל דאָ (ווייזט ער אויף זיין האַרץ) איז אונז שלעכט, ביטער. — קום, — ווענדט ער זיך צו באָקאַווין, — דו זעהסט דאָך, ער ליידט!

און זיי האָבען פערלאָזט דעם צימער.

— חברה! צו „מעדוועד'ן", — האָט ער אויסגערופען, אַז ער איז אַריין צו די שכורים, — מען דאַרף די צימערן

רוימען. דאָרט — ווייזט ער אויף מאַקסימאָוויטש׳עס טהיר — טרוגען מיר לייד און. מיט מיר!—

די חברה האָט אָנגעהויבען אויסצורוימען די צימערן. דער רעפּאָרטער סאַשא, וואָס האָט געטאַנצט אויף דער פּיאַנאָ, האָט זיך אונטערגענומען צו ברייננען שלאַנגען, וואָס איינעם פון די טייל־נעהמער אין דער „חתונה“ האָט זיך פּלוצלונג פערגלוסט, און געוועט זיך מיט סאַשאַ׳ן, אַז ער זאָל איהם איצט, דריי ביי־נאַכט, ברייננען עטלעכע, גיפטיגע שלאַנגען. סאַשא האָט געכאַפּט אַ איזוואָשטשיק און איז געפאָהרען און געבראַכט די צירק־דאַמע, וואָס טרעט אין צירק מיט איהרע שלאַנגען אַרויס, און זי אַ האַלב־נאַקעטע אַוועקגעשטעלט אויפ׳ן טיש, פאַר וועלכען ער האָט געקראָגען אַ וואַרימען „הוראַ“ פון דער חברה.

— סאַשאַ, נעהם־מיט דיינע שלאַנגען און קום, — רופט סאַוואַרין צום רעפּאָרטער, — און דו, ביקאָוו — דיינע קאָסטיומען, דו וועסט פאַר די איזוואָשטשיקעס טעאַטער שפּיעלען, — רופט ער צום שוישפּיעלער.

— וואָס: „האַמלעט“, צי „דאָן־קאַרלאָס“? — פרעגט ביקאָוו.

— ניין, „האַמלעט“, זיי וועלען „האַמלעט“ גיכער פערשטעהן איידער „דאָן־קאַרלאָס“.

פּיאָטר, ביקאָוו׳ס משרת, האָט מיטגענומען די קאָסטיומען, סאַשא — די דאַמע מיט די שלאַנגען און זיי האָבען זיך אַראָבגעלאָזט איבער די טרעפּען, אויפוועקענדיג אַלע איינוואוינער. פאַר דער טהיר האָבען געוואַרט איזוואָשטשיקעס און מיט אַ געזאַנג און פייפעריי האָבען זיי זיך געלאָזט איבער די פּעטערבורגער גאַסען. אין דער גאַס האָט זיך קיינער אויף זיי ניט אומגעקוקט, וואָרום עס איז שוין געווען שפּעט, און די, וואָס זענען געגאַנגען אין די גאַסען, זענען אַלע שכור געווען, נישט אויסגענומען די סטראַזשניקעס און די סטרוזשעס פאַר די טהירען.

דער רעסטאָראַן „מעדוועד“ איז געלעגען אין אַ פערוואָרפענער גאַס. עס איז געווען אַ טראַקטיר פון דריטען סאָרט, אין וועלכען עס האָבען זיך אויפגעהאַלטען מעהרסטען איזוואָ־

שטשיקעס, וואָס האָבען דאָרט אין הויף זייערע פערד געסען געגעבען און אין דעם רעסטאָראַן זענען סאַוואַרינ'ס חברה געזעסען בעשטענדיגע געסט. דאָ האָט סאַוואַרין ס'רוב אויסגעגעבען זיינע גרויסע האָנאָראַרען, וואָס ער האָט בעקומען פון די פערלעגער פאַר זיינע ווערק. וואָרום ווער עס האָט זיך געפונען אין רעסטאָ־ראַן, האָט געטרונקען אויף זיין חשבון; ער האָט פאַר אַלעמען געצאָהלט.

אַז זיי זענען אַריינגעקומען, האָט זיך דער ווירטה מיט אַלע קעלנער אויסגעצויגען אויף דער ערד פאַר סאַוואַרינען און גע־שלאָגען מיט'ן שטערן אין דער פאָדלאָגע און געשריען „אַללאַ!" (אַ פאַנטאַזיע האָט סאַוואַרין געהאַט, אַז ער זאָל שפּיעלען אין דעם רעסטאָראַן די ראָליע פון אַ טאַטערישען פּרינץ). דאַן האָבען זיי זיך אויסגעמישט מיט די איזוואָשטשיקעס, פון וועלכע עס האָט זיך געטראָגען דער פערד־געשטאַנק מיט בראָנפען און קאָלבאַס. דער עולם איז געוואָרען איינס. מען האָט זיך צוזאַמען אַוועק־געזעצט אַרום די טישען, סאַוואַרין אויבען־אָן. אויף אַ אויסגע־שפּרייטען דיוואַן איז ער געזעסען, די פיס הינטער זיך, ווי אַ מאַהמעדאַנישער פּאַשאַ, און אַרום איהם זיין סוויטע. דער ווירטה מיט די קעלנער האָבען דערלאַנגט אויף די טישען. דאַן איז ביקאָוו אַריין אין אַ בעזונדער צימער און זיך גרימירט ווי „האַמלעט". פאַר סאַוואַרינען איז געוואָרען אויסגעשטעלט די בינע און דער שוישפּיעלער האָט אָבגעשפּיעלט פאַר די איזוואָשטשיקעס „האַמלעט" אין אַזאַ טראַגיש־איידעלען טאָן און מיט אַזאַ בעגייסטערונג, וואָס איז איהם נור זעלטען געלונגען אין טעאַטער פאַר'ן פּובליקום. סאַוואַרין האָט איהם נאָך מעהר מוטה צוגעגעבען:

— די שפּיעל מיט געפיהל, נור מיט געפיהל, וואָרום די האָסט פאַר דיר דאָס איידעלסטע פּובליקום, זיי ווערט נור מיט האַרץ נעהמען, נישט מיט קאָפּ.

דערנאָך, אַז ביקאָוו האָט געהאַט אָבגעשפּיעלט „האַמלעט", האָט סאַוואַרין פאָרגעלעזען פאַר די איזוואָשטשיקעס זיין ער־צעהלונג אין מאַנוסקריפּט, און האָט זיך צוגעקוקט צו זיי, וואָס

פֿאַר אַנ'איינדרוק עס מאַכט אויף זיי, און איז זעהר גליקליך געוועזען, ווען די איזוואָשטשיקעס האָבען געלאַכט ביי זיין ערצעהלונג. ווארום ער האָט זיי געהאַלטען פֿאַר די בעסטע מבינים פֿון ליטעראַטור און קונסט: אַלץ, וואָס ער האָט געשריבען, האָט ער צוערשט פֿאָרגעלעזען אין רעסטאָראַן „מעדוויעד“. איז עס געפֿעלען געוואָרען אין „מעדוויעד“, האָט ער געדרוקט, אַז ניט — האָט ער צוריסען. — „ווארום איך שרייב נור פֿאַר זיי, — האָט ער געזאָגט, — פֿון יענע, דאָרט — ער האָט געמיינט דאָס גרויסע פּובליקום — נעהם איך געלד“.

אויף דעם צווייטען טאָג אין דער־פֿריה זענען זיי אַוועק אין אַ באָד, וואו זיי האָבען זיך געלאָזט גוט אויספּאַרען אין דער העכסטער טעמפּעראַטור, אָבגעשלאָפֿען אַ גאַנצען טאָג און ערשט אויף דער נאַכט איז יעדער אַ ניכטערער אַוועק צו זיך אַהיים.

דאָס צעהנטע קאַפּיטעל.

דערווייל איז די בעוועגונג אַרויס פֿון די בעהאַלטענע קעלערס, פֿון די פֿערבאָרגענע לעכער, אויף די ברייטע — — גאַסען אַרויס. — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

מישאַ איז נישט אַהיים געפֿאָהרען, ווי ער האָט געשריבען אין זיין בריעף צו מערי'ן. אַנ'איינזאַמער אַרומגעדרעהט זיך איבער די פּעטערבורגער גאַסען אין דעם רעש — — — — — געוואָרען מיטגעשלעפּט מיט דעם שטראָם און טיילמאָל זיך געפֿיהלט, ווי אויף אַ פֿרעמדער חתונה. פֿיעל מאָל האָט ער זיך געוואָלט אין דעם רעש אַריינוואַרפֿען אינגאַנצען, זיך פֿערגעסען, געלאָפֿען זוכען אַרבייט, מיטגעהן אין יעדער דעמאָנסטראַציע, אָבער אין מיטען האָט ער זיך אָבגעשטעלט, שטעהן געבליבען, אַרום זיך געהערט די בעגייסטערטע לידער זינגען — און האָט זיך געפֿיהלט, ווי אַ ניכטערער צווישען

שכורים. אַ בעקאַנטער סטודענט האָט איהם מיטגעשלעפּט אין אַ קיך אַריין, וואָס די אַרבייטער האָבען געהאַט איינגעאָר־דענט פאַר זיך אין די טעג פון שטרייק. דאָס האָט איהם פעראינטערעסירט. די אַרבייטער האָבען זיך אַליין ברויט געבאַ־קען, געקאָכט אַליין, און דעמאָלט, ווען אין די רייכע הייזער פון פּעטערבורג איז קיין ברויט נישט געווען, האָבען זיי אויסגעטיילט מיטאָגען פאַר די זייערגע. ער איז מיטגעגאַנ־גען מיט אַ גרופּע אַרבייטער אין אַ רייכע שטוב אַריין און האָט געפאָדערט, אין נאָמען פון דער פּאַרטיי, אַז מען זאָל איהם דאָס געפעס אַרויסגעבען, וואָס געפינט זיך אין שטוב, פאַר דער אַרבייטער־קיך. קיין הייצונג איז אין שטאָדט נישט געווען, — האָט ער געהאָלפען, צוזאַמען מיט אַנדערע, פלויטען איינ־לעגען, ברעטער אַראָפּרייסען פון די הייזער, אָדער פון אַ רייכער שטוב, וואו מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז עס איז דאָרט דאָ אין קעלער קויהלען, מיט געוואַלט פאַר דער „קיך" זיי אַוועקנעהמען. ער איז אין שירץ אַרומגעגאַנגען, מיטאָגען צו־טיילט די הונגעריגע אַרבייטער, וועלכע זענען געשטאַנען אין רייהען, איינער נאָכ'ן אַנדערן, — און פּלוצים איז ער אָפּט שטעהן געבליבען און זיך געזאָגט: „וואָס טהוט ער דאָ? ווי קומט ער דאָ אַהער?" ער איז אין די גאַסען געגאַנגען, געוועזען אין דער מענגע פון די דעמאָנסטראַנטען, — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — און מיט דער מענגע אַנטלאָפען. און עס האָט אויסגעזעהן ביי איהם, ווי ער וואָלט אין אַ שווערען שלאָף אַריינגעפאַלען און געחלומט, געחלומט.

מיילמאָל האָט ער זיך גאָר אויף אַ גאַנצען טאָג אין זיין שטיבעל איינגעשלאָסען און אויף דער גאַס ניט אַרויס.

— — — — ? — — און ער איז געזעסען אויף זיין בעט און וועגען מער'ין געקלערט, זיך דערמאָהנט אַלע אירע בעוועגונגען, אַלע אירע מינעס, איהר לאַכען,

רײדען און געהן און געפּײַניגט זיך דערמיט און פרײד געפינען אין דער פּײַן... — — — — — — — — — — —

מענשען זענען איבער דער גאַס געלאָפען, עס האָט פון גאַס אַ געלאַף ווי אַ ווינד זיך געטראָגען — ער האָט עס נישט געהערט, נישט געזעהן. ער האָט וועגען מערין געקלערט. און געדאַכט האָט זיך איהם טײַלמאָל, אַז זי איז געשטאָרבען און טײַלמאָל — אַז זי האָט גאָר קײנמאָל נישט עקזיסטירט, אַז זי איז נור אַ שעפּפונג פון זײַן פאַנטאַזיע. און טײַלמאָל האָט ער זיך אײנגערעדט, אַז זי איז גאָר נישט דאָ, אַז זי איז ערגיץ ווײַט, ווײַט, אַוועקגעפאָהרען נאָך אַמעריקא און לעבט דאָרט אין אַ גאַנץ אַנדער אומגעבונג, מיט גאַנץ אַנדערע מענשען, וואָס ער וועט זי קײנמאָל, קײנמאָל נישט זעהן...

נאָך אַ פּאָר טעג איז ער אויף דער גאַס אַרויס. אין אַ טונקעל ווינקעל אין גאַס איז אַ געשטעל געווען, ער איז צוגעגאַנגען. אַנ׳אַגיטאַטאָר איז געשטאַנען און האָט אַ רעדע געהאַלטען, ער האָט זיך אײנגעהאָרכט: — — — — — — „גאַראַנטיעס“, „מיט דער קאָנסטיטוציע אַלײן איז מען נאָך נישט געהאָלפען“, „מען דאַרף גאַראַנטיעס“ — און פּלוצים — — —

— — — — — — — — — —

— — —מען איז איז אַנטלאָפען, מען האָט זיך אין אַ הויז אַרײַנגעהאַפּט, ער איז אויך מיט און האָט דורך דער שפּאַרע פון דער טהיר אויף דער גאַס אַרויסגעקוקט. די גאַס איז לעער געווען און טונקעל, איבער די שטײנער האָט זיך געהערט טריט — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — טונקעלע שאָטענס אין דער נאַכט. קײנער איז צו זי נישט צוגעגאַנגען, אַלע זענען אַנטלאָפען. אַ ווײנענדע פרוי איז איבער דעם טראָטואַר געגאַנגען, האָט אויף איהר זוהן געפרעגט, — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

און געזוכט איהר זוהן — — — — פון דער-ווײַטענס האָט זיך

װידער אַן־עולם געװיזען, מען האָט אין דער טונקעלער נאַכט אַ ליעד געזונגען, שטולקאַצען האָבען געפּרענט. מישאַ איז אין די מענגע אַרײַן.

נון, האָט זיך פּעטערבורג אין אַ פֿריה־מאָרגען אױפֿגעהאַפּט אין יום־טוב׳דיגע קלײדער. יום־טוב איז געװען אין גאַס, די זון האָט געשײַנט, אַלע געװעלבער זענען געװען פֿערמאַכט און מענשען האָבען פֿרײַ און פֿראַנק איבער די ברײטע גאַסען שפּאַצירט, אַלע אין יום־טוב׳דיגע קלײדער אָנגעטהון. די דאַמען האָבען רױטע בענדער אױף זײערע ברוסטען געטראָגען און אַ נצחון־ליעד געזונגען. די מענער האָבען פֿעסט געדריקט די הענד פֿון די גאָראָדאָװיע. — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — און דאַמען און מײדלעך, אין רױטען אױסגעצירהט, געהען פֿאָראױס און פּאַטשען „בּראַװאָ“. פֿון אַלע באַלקאָנען פֿלאַטערן פֿאָהנען אַראָב, שטראַהלען מענשען־געזיכטער, מען קושט זיך אײנער מיט׳ן צװײטען און פֿון יעדענס אױגען קוקט אַרױס גליק און האָפֿנונג. אַװעק די טױטע אימה פֿון די פּנימ׳ער, פֿרײַ איז די ברוסט געװאָרען און דאָס געזאַנג רײַסט זיך אַלײן פֿון די העלזער אַרױס — דער גרױיסער מאַניפֿעסט איז אַרױס!

נאָך שאַלט דאָס ליעד, נאָך פֿלאַטערט די פֿאָהן, נאָך איז ליכטיג דער טאָג און אין דער ליכטיגער מענגע שלײַכען זיך שאָטענס אַרײַן, װי עס װאָלט זיך פּלוצים צװישען זײ דער מלאך המות בעװיזען אין דעם הערליכסטען טאָג. מענשען סוד׳ען זיך אין די װינקעלעך, בעהאַלטען עפּיס אײנס פֿאַר דעם צװײטען און אַ מורא׳דיגער ברום געהט אַדורך. די מענגע װײס עס נאָך נישט, די גאַסען זענען נאָך פֿול מיט אױסגעצירהטע מענשען. מען זינגט, מען פֿרעהט זיך, מען קושט זיך, און אין דער חתונה איז װער עס איז געשטאָרבען, און מען שאַרט דעם טױטען אַװעק אין אַ װינקעל, אַז ער זאָל די חתונה נישט שטערען...

אין דעם הערליכסטען טאג צווישען די פרייע שאלענדרע ליע־דער האט מען — — — — — — — — —

מישא איז אויפגעוואכט געווארען ווי נאך א שווערען, שווערען שלאף. ביי די ערשטע ידיעות פון די פאגראמען האט ער זיך אויפגעהויבען און איז אהיים געפאהרען.

דאס עלפטע קאפיטעל.

אהיים געקומען, נאך א פאר חדשים, האט ער דאס שטעד־טיל כמעט נישט דערקענט. א טרויעריגער וואלקען איז דעריבער געהאנגען און די מענשען זענען ארומגעגאנגען מיט טויט־שרעק אין הארצען.

ווי ער האט נור אריבערגעטרעטען די שוועל פון זיין על־טערנ'ס שטוב, איז די מוטער מיט'ן פאטער און די שוועסטער סאניע ארויפגעפאלען אויף איהם מיט טרעהרען אין די אויגען און מיט קושען: „געלויבט צו גאט, וואס מען זעהט זיך!" און אזוי מאדנע זיך געהאלטען, גלייך ווי מען וואלט געווארט אויף עפיס. אנ'אונבעוואוסטע שרעק האט ארויסגעקוקט פון זייערע אויגען. די מוטער האט גערעדט וועגען אוועקפאהרען קיין אויסלאנד, סאניע האט דערצעהלט, אז א האלבע שטאדט איז שוין ארויסגעפאהרען, און דער פעטער פאהרט אויך באלד, נור זיי ווארטען אויף מערי'ן. „יא, און וואו איז מערי?" — האבען איהם אלע געפרעגט.

מישא איז בלייך געווארען און דערציטערט. ער האט זיך דערמאהנט אן די אלע טעלעגראמען, וואס ער האט די לעצטע צייט ערהאלטען פון מערי'ס עלטערן פאר מערי'ן און ער האט זיי איהר נישט אבגעשיקט. ער האט אין דעם ערשטען אויגענבליק געמיינט, אז אין דער־היים ווייסט מען שוין אלץ וועגען מערי'ס צוזאמען־זיין מיט קאוואלסקי'ן.

— אבער וואס איז געשעהן, וואס?

— האסטו עס דען נישט געהערט? עס האט זיך דאך שוין אנגעהויבען.

— און דאָ ריידען שוין די פּויערים דערפון.

— אין דער גאַנצער פּראָווינץ אַרום זענען אַלע אַנטלאָ־פען. מיר האָבען נור געוואַרט אויף דיר.

מישאַ'ן איז ערשט איצט קלאָר געוואָרען, וואָס עס איז גע־שעהן — דאָס האָבען די פּאָגראָמען אַזאַ שרעק אַרויסגעוואָרפען אויף דער פּראָווינץ. אין פּעטערבורג הייסט עס די „קאָנטר־רעוואָ־לוציע", וועלכע וועט זיך נישט איינגעבען, און אַלע מאַכען זיך גאָרנישט דערויס.

אָבער דאָך נישט דאָ! די גאַנצע שטאָדט איז אין איין פלאַם.

באַלד זענען געקומען דער פעטער מיט דער מוהמע, מעריס עלטערן. דער פעטער איז געווען אַ זעלטענער גאַסט, אַז מישאַ'ס מוטער האָט פערגעסען אָן דער שרעק פאַר די פּאָגראָמען און איהם אויפגענומען מיט פּאַראַד. זיי זענען געקומען זיך נאָכפרעגען ביי מישאַ'ן אויף מעריין.

מישאַ איז געקומען אין אַ פערלעגענהייט און נישט גע־וואוסט וואָס צו זאָגען. ליגען זאָגען האָט ער נישט געוואָלט און עפּיס לאָזען פאַלען אַ וואָרט וועגען קאָוואַלסקי'ן וואָלט עס גע־הייסען, אַז ער רעדט אויף איהר רכילות.

— איך האָב זי געלאָזט אין פינלאַנד, — האָט ער גע־פונען אַנ'אויסוועג.

— אָבער אַליין וואָס מאַכט זי? פאַרוואָס קומט זי נישט צופאָדרען? אין אַזאַ צייט, אין אַזאַ צייט! — האָט זיך די מוטער די הענד געבראָכען.

— איך האָב זי געלאָזט אין פינלאַנד, — האָט מישאַ ווייטער איבערגע'חזר'ט.

— פאַרוואָס ענטפערסטו אונז נישט? געוואַלד, מישאַ, מיר גערען דאָך אויס! וואָס איז מיט איהר? ווי לאָזט מען אונז אַליין? זי איז דאָך אַ שוואַך, אָרים קינד. פאַרוואָס איז זי נישט מיטגע־קומען? — וויינט אַלץ די מוטער.

— איך האָב זי אין פינלאַנד געלאָזט, — ענטפערט מישאַ

אליין דאס אייגענע און ווערט בלייך און רויט, און דאס הארץ קלאפט איהם, און עס איז פון איהם מעהר קיין ווארט נישט ארויסצוקריגען.

ר' חיים האט זיך דערוויייל איבער דעם סאלאן ארויף און אראב געדרעהט, געצויגען דעם שטערן, אויסגעצויגען זיך די בארד און נישט צוגעהערט, וואס דאס ווייב זאגט. ער האט נור א ווארט אריינגעווארפען:

— און וואס איז מיט איהר הארץ?

— אין פינלאנד איז איהר בעסער געווארען.

כדי ארויסצוקריגען זיך פון דער אונאנגענעהמער פערלעגענהייט, האט ער זיך דורך אנ'אויסרייד ארויסגעמאכט פון שטוב, ארויף צו זיך, איבערגעטהון זיך און איז אין גאס ארויס.

צי האט זיך נור מישא'ן אזוי געדאכט, צי איז עס אין אמת'ן אזוי געווען — נור די שרעק פאר'ן טויט איז איבער דער גאס געהאנגען. שטיל איז אין גאס געווען, די געוועלבלעך האלב געשלאסען, דא און דארט איז אין דער טהיר פון א געוועלבעל א יודענע געזעסען, אדער אנ'אלטער יוד און האט תהלים געזאגט און די וויינענדיגע שטים האט זיך אין גאס ארויסגעריסען. איז א יוד געגאנגען אין גאס — איז ער געגאנגען דעם קאפ אראבגעלאזען, נידערגעשלאגען און האט ער א גוי בעגעגענט, האט ער איהם דעם וועג צעהן טריט פון דער-ווייטענס אבגעטרעטען, אראב פון טראטואר פון זייגעמטוועגען. צוויי ווייבער, אין שווארצע שלייערס געהילט, זענען מיט אראבגעהאנגענע קעפ געגאנגען געוועלב-איין, געוועלב-אויס. דאס האבען זיי געמוזט אומגעהן א נדבה צונויפגעהמען. פון אנ'עק גאס האט זיך געהערט דאס שרייען פון א שכור'ן גוי. צוויי יונגלעך זענען געלאפען — האט מען שוין דא און דארט א טהירעל איבער'ן געוועלבעל פערהאקט, און צושראקענע, בלייכע פנים'ער, אין טיכער געהילט, האבען זיך אין די פענסטער און אין די טהירען געוויזען און האבען געפרעגט די פארבייגעהענדע מיט הארץ-קלאפעניש: „וואס איז?“

מישא איז ווייטער געגאַנגען, בעגעגענט אין גאַס אַ פּאָר יונגע־לייטלעך זיינע בעקאַנטע, אַרקאַדיעס מיט דעם לעהרער מענדעלע־וויטש. זיי האָבען געהאַלטען גראָבע שטעקענס אין האַנד. בעגעגענט איהם, נישט קיין צייט געהאַט „שלום־עליכם“ אָבצוגעבען, — האָבען זיי איהם געפרעגט:

— צו וועלכען ראַיאָן געהערט איהר?

— צו אַ ראַיאָן?! איך ווייס נאָך פון גאָרנישט. איך בין ערשט נאָר־וואָס געקומען.

— — — — — — — — — —

— איך בין נאָר־וואָס געקומען! — וואָס איז?

— ביי אברהם מענדעלעוויטש איז דער „צענטראַל“. געהט אַהין און שרייבט אייך איין אין וועלכען ראַיאָן. אַ „שפּייער“ האָט איהר?

— איך האָב נישט — — — — — — — — —

— וועט איהר בעקומען. שאַ, זעה נור, וואָס עס טהוט זיך דאָרט? — האָט איינער געוויזען אויף דעם שכור'ן גוי אין גאַס. זיי זענען פליייך געוואָרען און געקוקט.

— ווער האַלט דאָרט וואַך? — האָט מענדעלעוויטש געפרעגט.

— עס איז דער זעקסטער „ראַיאָן“, — האָט יענער געענטפערט.

— זיי שטעהען דאָרט?

— יאָ.

— אָבער וואָס האָט זיך דאָ געמאַכט? וואָס? — האָט מישא געפרעגט.

— איהר זעהט, אַז די שטאָדט איז אין געפאַהר און איהר פרעגט קשיות! געהט אין „צענטראַל“, — האָט איהם מענדעלע־וויטש אָבגעענטפערט און איז אַריבער צו דעם געלאָף, וואָס איז געוואָרען איבער דעם שכור'ן גוי.

מישא איז געבליבען שטעהן, ווי אַ פערשטיינערטער. גאָט, וואָס טהוט זיך דאָ! די שטאָדט איז אין געפאַהר, יונגע־

לייט האָבען זיך אָרגאַניזירט, — — — — — — — — די שטאָדט איינגעטיילט אין ראַיאָנען, אַלע האָבען זיך אין קאַמפּף געשטעלט, קינדער אַפילו, און ער? וואו איז ער? מיט וואָס האָט ער זיך אַרומגעטראָגען? געווען אַ משרת בּיי אַ מיידעל, אויס־געשטאַנען איהרע קאַפּריזען און וואָס זי האָט געוואָלט פון איהם מאַכען, האָט זי געמאַכט, בּיז זי האָט איהם שטעהן געלאָזט. ניין, ווי קליין, ווי קליין האָט ער איצט בּיי זיך אויסגעזעהן, און די גאַנצע מערי מיט איהר קאָוואַלסקי'ן, און פּעטערבּורג! ער האָט מיט שנעלע טריט געשפּאַנט אין „צענ־טראַל" צו דעם לעהרער מענדעלעוויטש.

בּיי מענדעלעוויטש'ן אין שול האָט ער געטראָפען אַ פּאָר יונג־לייט מיט מיידלעך. זיי זענען געזעסען אויף האַלב צובּראָכענע בּיינקלעך, אויף די פענסטער, און אַלע האָבען גע־רעדט, געשריען, און אַלע זענען הייזעריג געווען פון די גע־שרייען. יעדעס מאָל איז אַריינגעקומען צולויפען אַנאַנדער יונגער־מאַן אָדער אַ מיידעל, אַוועקגעשלעפּט איינעם פון די „גענעראַלען" אין אַ ווינקעל אַריין, עפּיס איהם איינגערוימט און צוריק אַרויס. אַ פּאָר אַרבּייטער האָבען זיך אַרומגעדרעהט מיט גרויסע גראָבּע שטעקענס אין די הענד און האָבען געקוקט אויף מישאַ'ן מיט חשד. איין מיידעל האָט זיך אויפגעהויבען, צוגעגאַנגען צו איהם, געקוקט איהם אין די אויגען אַריין און דער עולם האָט אויפגעהערט צו ריידען און אויך איהם אָנ־געקוקט. ער האָט נישט געוואוסט, צו וועמען זיך צו ווענ־דען, ווער עס איז דאָ דער עלטסטער. עפּיס אַלץ אומבּע־קאַנטע געזיכטער. מישאַ האָט נישט געקאָנט איבּערטראָגען די חשד־בּליקען, וואָס זענען אָנגעשטעלט געוואָרען אויף איהם. האָט ער זיך אָנגערופען הויך, צו אַלע:

— דאָ איז דער צענטראַל — — — — — — — ?

— וואָס ווילט איהר?

דער עולם האָט נאָך אַלץ געקוקט אויף איהם מיט חשד און פערוואונדערונג.

— וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן? איך בּין אַ יוד און וויל אויך געהערען צו די, וואָס ווילען פערטהיידיגען אונזערע פון פאָגראָמען.

דער עולם האָט נאָך אַלץ געהאַלטען אין איין אָנקו־קען איהם און געשוויגען. מישאַ האָט בּעמערקט צווישען די לייט דעם יונגען־מאַן, וואָס ער האָט בּעגעגענט בּיי לייזעראָ־וויטש׳ן, וועלכער האָט געמאַכט די פערזאַמלונג אין וואלד.

— איהר קענט דאָך מיך, מיר האָבּען זיך דאָך גע־טראָפען בּיי ד״ר לייזעראָוויטש, — האָט ער זיך געווענדט צו דעם יונגען־מאַן.

דער יונגער־מאַן, וועלכער איז איצט געווען אָהן וואָנסען און אַנדערש געשוירען, און הייזעריג, קיין וואָרט פון מויל נישט אַרויסצוּבּרייגגען, האָט איהם די האַנד געגעבען שטיל.

— ווער איז׳ס? — האָבּען די בּליקען פון דעם עולם גע־פרעגט דעם יונגען־מאַן אויף מישאַ׳ן.

— דוכט זיך, אַ ציוניסט! — האָט ער אָבּגעענטפערט, קוים צו פערנעהמען זיין שטים פון הייזעריגקייט.

— דאָס איז דער קאַריעריסט, וואָס פאָהרט קיין פּע־טערבּורג אין אוניווערזיטעט אַריין אין דער צייט פון דער רע־וואָלוציע, — האָט זונדעל׳ס זוהן, וואָס איז מיט איהם אינאיינעם אין גימנאַזיום אין איין קלאַס געווען, אַרויסגעשריען פון אַ ווינקעל.

— וועט איהר געהן, וואו איהר זענט געווען בּיז איצט.

— צו הערצלען געהט, צו הערצלען, — — — — — —

— — — — האָט ווער אַרויסגערופען פון אַ צווייטען ווינקעל.

מישאַ איז געשטאַנען אַ פערוואונדערטער, אין דער ער־שטער מינוט ניט געוואוסט, וואָס דאָס בּעדייט.

— ווי הייסט, מען האָט צו מיר קיין צוטרוי נישט? איך בּין דאָך מישאַ ראָזענצווייג, די גאַנצע שטאָדט קען דאָך מיך! — האָט ער כמעט ווי אויסגעשריען.

דער יונגער־מאַן, וואָס ער האָט זיך מיט איהם בּע־קענט בּיי לייזעראָוויטש׳ן, איז צו איהם און האָט איהם

געוואָלט געבען צו פערשטעהן, אַז דער פּראָלעטאַריאַט קאָן נישט אָנפּערטראָגען — — — — — — דער בורזשואַזיע.

זיי וועלען אַליין פּערהיטען זייערע אייגענע אינטערעסען, און חאָטש ער קען איהם, אָבער זייער קאָמיטעט האָט בעשטימט, אַז די „כאַכאָאָבאָראָנגע" זאָל זיין פאַרטייאיש.

מישאַ האָט איצט נישט געהערט זיינע ווערטער. ער איז געשטאַנען ווי אַ צומישטער. וואָס טהוט זיך דאָ? ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, ווי ער וואָלט פּלוצלונג אין אַן אַנדער וועלט אַראָבגעפאַלען און די אַנדערע וועלט איז דאָס בעשאַפען געוואָרען דורך די פּאָר חדשים, וואָס ער איז נישט געווען אין דער-היים. ער האָט ניט געוואָלט אויפהערען יענעמס טעאָריע.

— און דאַוויד איז ביי אייך? — האָט ער געפרעגט.

— יאָ, דאַוויד איז אַ פּאַרטיי-מענש, — האָט יענער איהם אָבגעענטפערט, וועלענדיג זיין העפליך.

— אויב אַזוי, וועל איך געהן צו דאַוויד'ן. דאַוויד וועט מיך צונעהמען אין זיין ראַיאָן, חאָטש איך בין אַ ציוניסט.

— דאַוויד איז אַרעסטירט.

— וואָס? און ד"ר לייזעראָוויטש?

— אויך אַרעסטירט.

— און וואָס איז מיט ראַהעל?

— דאָס ווייסען מיר נישט.

— וואָס איז מיט דעם מיידעל? ווי האָט איהר זי געלאָזט אַליין?

— מיר אינטערעסירען זיך ניט מיט פאַמיליען-אַנגעלעגענהייטען.

מישאַ האָט ניט געהערט דעם לעצטען זאַץ. ער איז ווי אַ פייל אַראָב פון די טרעפּ.

דאס צוועלפטע קאפיטעל.

„— ראהעל איז אליין, דאוויד ארעסטירט, דער דאקטאר ארעסטירט, א פאגראם אויף יודען, יונגע=לייט ארגאניזירען זיך.

— — — — — — — — — — —

און איך זיץ אין פינלאנד און בין פערליעבט, פערליעבט, אח, אח, פערליעבט.

ער האט געהאט דאס געפיהל, ווי א טייוועלש געלעכטער לויפט איהם נאך, די מענשען, וואס ער טרעפט אן אויפ'ן וועג, ווייסען פון אלץ און פון זיין אומגעלומפערטער, שלים=מזל'דיגער ליעבע און לאכען אויס איהם. און ער איז געלאפען, ווי ער וואלט געוואלט אנטלויפען פון זיך אליין. ער איז אריינגעקומען אין „ראוו" אריין. דער „ראוו" איז געוועזען פערשלאסען, פערהאקט טהיר און טויער, און עס האט זיך געדאכט ווי אויסגעשטארבען. ער איז געגאנגען נישט וויסענדיג וואוהין און געקומען צו ד"ר לייזעראוויטש'עס הייזעל.

די טהיר איז פערמאכט, די לאדען פון די פאדערשטע פענסטער זענען צוגעמאכט. ער זוכט ווייטער און געפינט, אז די לאדען פון דער צווייטער שטוב זענען אפען. ער קוקט אריין דורכ'ן פענסטער — עס זיצט ווער דרינען. ער קלאפט לייכט אן. ראהעלי'ס ליכטיגע אויגען האבען זיך בעוויזען און א פערוואונדערט שמייכעלע איז איהר אויף די ליפען געלעגען. זי האט געוואונקען צו איהם מיט'ן פינגער. ער איז אריין אין שטוב.

ער האט זי געטראפען, זיצענדיג ביי אנ'אפענעם אייווען, איהרע האהר זענען געווען צולאזען און נאס און זי האט זיי געטריקענט ביים פייער. ארום איהר אין שטוב זענען געשטאנען קאסטענס, פול מיט יונגע פלאנצונגען, וועלכע ד"ר לייזעראוויטש האט געהאט אין שטוב דעם גאנצען ווינטער. זי איז אזוי געזעסען ארום די קאסטענס בליהעניך מיט איהרע נאסע לאקען, געפלאכטענע צעפ און זיך געפרעהט מיט מישא'ן:

— אוי, ווי גוט איהר זענט געקומען! איך האב אזוי געווארט אויף אייך! עס קומט קיינער נישט צו אונז.

— שוין לאַנג זענען דאַוויד מיט׳ן פּאָטער אַרעסטירט?

— שוין דעם דריטען חודש. מען האָט זיי ביידע ביי־נאַכט צוגענומען. איך האָב געוואָלט מיטגעהן מיט זיי, נור זיי האָבען מיך נישט געוואָלט מיטנעהמען. איך האָב אַזוי געוויינט.

— און איהר וואָהנט די גאַנצע צייט אַליין?

— ביי וועמען זאָל איך דען זיין? איך קאָך זיי יעדען טאָג אָב עסען און טראָג זיי אַהין און וואַך אַריין. די יודענע דאָ, געגענאיבער, וואָס דער פּאַפּאַ פּלעגט איהר קינה הייליגען, העלפט מיר צו.

— אָבער געדענקט און גאָט, אַליין! ווי וואָהנט איהר געווען די גאַנצע צייט אַליין? פאַרוואָס האָט איהר קיינעם נישט צו וויסען געגעבען? מיין שוועסטער, אַנדערע חבר׳טאָרינס. איהר האָט דאָך פריינד!

— וועמען האָב איך געזאָלט זאָגען? איך האָב מיר גע־קאָנט אַליין אַן עצה געבען. נור איך ווייס נישט, וואָס דאָס איז. שוין די צווייטע וואָך, ווי פּאַפּאַ שיקט מיר אַרויס די כלים פון טורמע און אין די כלים געפינט זיך אַ האַלב עסען צוריק. אָבער פונקט די העלפט. אַ האַלבער בויגעל, אַ האַלבע פּאָרציע. יענע וואָך האָב איך זיי אַריינגעשיקט די ערשטע בלעטלעך פון אונזערע פּלאַנצונגען — האָט מען מיר אַ העלפט צוריק אַרויס־געשיקט.

— האָט איהר זיך מיט פּאַפּאַ נישט געזעהן?

— מיט פּאַפּאַ יאָ, אָבער מיט דאַוויד׳ן האָט מען מיך נישט געלאָזט זעהן. די גאַנצע צייט נישט. פּאַפּאַ האָב איך פּאַר צוויי־וואָכען געזעהן.

— עס מוז וועגער פּעדהלען פון זיי, אָדער פּאַפּאַ, אָדער דאַוויד, מען האָט זיי וואַהרשיינליך צושיידט.

— איך האָב אויך אַזוי גערעכענט, איך בין מיר גע־גאַנגען נאָכפרעגען אין דער „אָחראַנע". האָב איך פון דער צווייטער שטוב געהערט אַזאַ געוואַלד, אַזאַ אונמענשליך שרייען, מען האָט וועמען דערינען געשלאָגען, איך בין צו צו דער

טהיר און אָנגעהויבען רייסען די טהיר און קלאַפּען: ,,עפּענט־אויף, עפּענט־אויף!" די טהיר האָט זיך מיט רעש איפגעריסען און עס איז ארויס א יונגער אָפיציר מיט אזא כעס, מיט אזא געבייזער. נור אז ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער אָנגעהויבען די שווארצע וואָנצעלעך זיינע צו דרעהען און האָט מיך מיט א פריינדליכען שמייכעל געפרעגט, וואָס איך וויל. איך האָב איהם גאָרנישט געענטפערט, איך האָב איהם אָנגעקוקט און ער האָט געשמייכעלט, און איך בין פלינק ארויסגעלאָפען. איך וויל נישט מעהר דאָרט אַרין געהן.

מישא האָט געקוקט אויף איהר דורך די גאנצע צייט, וואָס זי האָט גערעדט. דער ריינער קינדישער שמייכעל איז נישט אראָב פון איהר פרישגעוואָרענעם געזיכט. איהר אונשולדיג געזיכט האָט קיין אהנונג נישט געהאַט פון די גרויליכקייטען, וועגען וועלכע זי האָט דערצעהלט, און אַ אונבעשרייבליך רחמנות־געפיהל צו איהר האָט איצט מישא'ן אַרומגענומען, — אַ רחמנות־געפיהל נישט בלויז ווי צו אַ בעליידיגטער געבויגענער שוועסטער, נור ווי צו אַ שוועסטער פון גאנצען פאָלק. ער האָט איצט געפיהלט די פערבאָרגענע פעדים, וואָס קניפּען איהם מיט איהר צוזאמען נישט בלויז ווי אַ מענש מיט אַ מענשען, נור ווי אַ יוד מיט אַ יודען.

ער האָט אין איהר געזעהן די בעליידיגטע יודישע שוועסטער, וואָס מוז שוין אזוי יונג און אונשולדיג בעליידיגונגען ליידען. עס איז איהם געקומען אויפ'ן זין יהודה ליב גאָרדאָנ'ס געדיכט, וואָס ער האָט אמאָל אין דער יוגענד אויפ'ן אויסווייניג געקענט — ,,אחותי רוחמה'':

,,מה תתיפחי, אחותי רוחמה?!''

ער האָט לאנג געקוקט אויף איהר. זיין הארץ האָט אין איהם געקרעמפּט, די ליפּען האָט ער פון אָהנמאַכט געביסען און זיינע אויגען האָבען מיט ליעבע געשלונגען איהר פנים, איהרע האָר, איהרע בעוועגונגען, איהר גאנצע נשמה. לאנג האָט ער קיין וואָרט פון מויל נישט געקאָנט ארויסברענגען. אין שטיבעל האָט אָנגעהויבען צו טונקלען און ער איז אַלץ געזעסען און

בעטראכט דאָס ליכט פון איהר פנים, וואָס איז איצט בעלויכטען
געוועזען פון דער פלאַם פון פייער, און ער האָט געשוויגען.

— נור איצט וועט גוט זיין. איהר וועט צוריקגעקומען, —
האָט זי זיך פּלוצלונג אָנגערופען.

מישאַ איז נישט רויט געוואָרען, ווי עס וואָלט אַנאַנדערס
מאָל געשעהן. ער האָט זיך נישט דערשראָקען, ער האָט פּלוצלונג
זיין לשון געפונען און אָנגעהויבען צו ריידען, ווי אוים שכּרות:

— אודאי, וועט גוט זיין. איך וועל אייך נישט לאָזען קיין
שלעכטעס טהון, נישט לאָזען, דאָס לעבען איינשטעלען, אַלץ
איינשטעלען, אַלץ, — און ער איז פּלוצלונג שטיל געבליבען.

— און איהר האָט געבענקט נאָך מיר? — האָט זי געפרעגט
נאַאיוו, קוקענדיג איהם אין די אויגען אַריין.

— אודאי האָב איך געבענקט נאָך אייך. אודאי האָב איך
געבענקט נאָך דיר, נור נאָך דיר, נור נאָך דיר; איך האָב קיינעם
נישט, אַחוץ דיר, קיינעם נישט!

ער האָט זיך פּלוצלינג דערמאָהנט, וואָס ער רעדט. ער
איז געבליבען שטעהן ווי אויף קוילען געבראָטען, איז בלוט-
רויט געוואָרען, די צונג האָט זיך איהם געדרעהט, מיט די הענד
האָט ער געוואָרפען און ניט געוואוסט, ווי אַזוי ער קומט פון
שטוב אַרויס.

אָבער ראַחעל האָט זיך דערוויַיל אויפגעהויבען, איז צוגע-
גאַנגען צו איהם און איהם אָנגעהויבען צו גלעטען מיט איהרע
גלאַטע קליינע הענדטלעך. איהרע שענע שוואַרצע אויגען זענען
שטעהן געבליבען אויף איין אָרט און געקוקט איהם אין פּנים
אַריין מיט איהר גאַנצער קינדישקייט.

— אָ, ווי גוט איהר זענט, מישאַ! — האָט זי זיך גע-
פרעדט, — אָ, ווי גוט די ביזט, און דאָ איז אַזוי שלעכט, אַזוי
איינזאַם, אַזוי טרויעריג.

— אָבער, וואָס וועט איצט זיין? איהר קאָנט דאָך דאָ ניט
לענגער בלייבען, איהר מוזט צו אונז אַהיים, — האָט זיך מישאַ
דערמאָהנט.

— פאַרוואָס? — האָט זי געפרעגט פערוואונדערט.

— די שטאָדט איז אין אַ סכנה, מען ריכט זיך אויף פּאָגראָמען!

— אויף פּאָגראָמען? וואָס איז עס? — האָט זי געפרעגט קינדיש.

— זיי ווילען אונז שלאָגען, אונז אַלע — איך, מיך, אייער פאָטער — אונז אַלע!

— ווער וויל אונז שלאָגען? — האָט דאָס מיידעל געפרעגט פערוואונדערט.

— קריסטען, רוסען, פּויערים, — אַלע! — האָט מישאַ אויסגעשריען, ווי ער וואָלט ערשטיינט געוואָרען פון אידרע פראַגען.

— אָבער פאַרוואָס? — האָט דאָס מיידעל אויסגעשטעלט אַ פּאָר אויגען, וואונדערנדיג זיך אין אידר גאַנצער נאַאיוויטעט.

— פאַרוואָס? פאַרוואָס? פאַרוואָס? — האָט זיך מישאַ היסטעריש צולאַכט — ווייל מיר זענען יודען!

— עס, עס איז נישט וואָהר, מיר זענען גאַנץ גוט מיט קריסטען. הילט דאָך דער פאָטער די פּויערים, און זיי ברייגען אונז אייער, פּוטער דערפאַר, און ד״ר שימאַנאָווסקי קומט יעדען טאָג צו אונז, נאָכבעגען זיך אויף דעם טאַטען, און זיין זוהן געדט מיט מיר יעדען טאָג דאָס עסען טראָגען אין דער וואַך, און ער גוט מיר אָב דאָס געלד, וואָס חער טאַטע האָט בײ אידם צוועקך געלעגט. ניין, עס איז נישט וואָהר, זיי ווילען אונז נישט שלאָגען.

— אָבער דאָ קאָנט אידר דאָך נישט זיין אַליין, אידר מוזט צו אונז מיט.

— איך האָב נישט קיין מורא פאַר גויים, זאָלען זיי קומען. מיך וועלען זיי נישט שלאָגען. איך האָב זיי קיינמאָל קיין שלעכטס נישט געטהון, קיינמאָל!

אויף דעם איז פינסטער געוואָרען און ראַהעל האָט אָנגע-צונדען די לאָמפּ. זיי זענען ביידע געזעסען און האָבען זיך איינס דאָס אַנדערע אָנגעקוקט.

— און ווי האָט אידר געלעבט אין פּעטערבורג? וואָס, אין פּעטערבורג איז פרעהליך?

מישאַ האָט געשוויגען.

— יאָ, און מערי, האָסט זיך, זי איז מיט אײַך אײנאײניגעם מיטגעפאָהרען? — זי האָט אין מיטען אָבגעהאַקט און האָט אָנגעקוקט מישאַ'ן און האָט זעהר טרויעריג געזאָגט:

— איך ווייס, איהר האָט מערי'ן ליעב, איך ווייס, — האָט זי געזאָגט, און דאָס ערשטע מאָל, זינט מישאַ האָט זי געקענט, האָט זי זײַן בליק אויסגעמיידען און איהר געזיכט איז פערענדערט געוואָרען.

דאַן האָבען זיי ביידע לאַנג געשוויגען.

דאס דרייצעהנטע קאפיטעל.

אַז מישאַ איז דערנאָך אַהיים געגאַנגען, איז שוין פינסטער געווען אין „ראָוו". ער איז געגאַנגען פּאַמעליך, דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען און געקלערט וועגען ראַחעל, וועגען דער לאַגע פון די יודען, וועגען דעם אומגליק, וואָס שטעהט פאַר אַלע, וועגען חנה אַלטער, אַלטער יודישער טראַגעדיע. נור אין די אַלע געדאַנקען איז איהם אַדורכגעגאַנגען ווי אַ בליץ מערי. און ווי ער האָט זיך אויך געוואָלט באַפרייען פון איהר, און וויפיעל ער האָט זיך אויך פאָרווירפע געמאַכט — האָט ער דאָך געמוזט קלערען וועגען איהר. וואו איז זי איצט? מיט קאָוואַלסקי'ן, מיט קאָוואַלסקי'ן אַליין. ער האָט פיעל, פיעל זאַכען געזעהן... פּלוצים האָט ער דערהערט שרייען, וואָס האַוונען. ער האָט זיך אומגעקוקט: פון אַ קליינעם שוהל-פענסטער'ל האָבען אַרויסגעשיינט שטראַהלען פון אָנגעצונדענע ליכטלעך און עס האָט זיך אַרויסגעריסען דער געהילך פון תפלות. ער איז אַרײַן אין שוהל. דאָס שוהלכעל איז געווען טיעף ווי אין אַ קעלער אײַנגעפאַלען, עס איז געווען אַנידריג, קליין שוהלכעל. איין טרעפּעלעך איז מען אַהין אַראָבגעגאַנגען, האַלב אין אַ קעלער איז עס געלעגען — דאָס בית-המקדש פאַר די אָרימע יודישע בעלי-מלאכות, פאַר די אײַנוואוינער פון „ראָוו". נאַקעטע זענען געשטאַנען די ווענדטלעך, און אַנ'אָרון, מיט אַ שטיק אָרימען

לייוואַנד פערשטעלט. פאַר דעם צובראָכענעם עמוד איז געשטאַנען אַן אָרעמאַן, אַ ייד אין אַ צוריסענעם טלית איינגעהילט, און האָט פאַר די קליינע גראָשענדיגע ליכטלעך זיין תפלה געזאָגט. און פול איז דאָס שוהלכעל אָנגעשטאָפּט געווען מיט די אָרימע-לייט פון „ראָוו". אין דאָס דאַוונען איז דאָ געווען אַ וואַרימס און פול מיט קרעכצען און געשרייען, וואָס זענען געקומען פון די צובראָכענע הערצער — פון צער און צרות, וואָס האָבען דאָס שוהלכעל פול געמאַכט... עס האָט זיך געדאַכט, אַז אַלע אונערפילטע וואונשען, אַז אַלע ליידען פון די דאַוונער גיסען זיך אויס אין ווייערע תפלות און לעגען זיך ווי אַ וואָלקען הינטער דעם פאַלקען פון דעם אָרימען שוהלכעל.

פישא האָט אָנגעקוקט די דאַוונער. ער איז אַריין ווי אַ פרעמדער צווישען זיי. ניט זיין אָרט איז דאָ אַהער, ניט ער האָט דאָס רעכט צו דאַוונען אין דעם בית התפלה אין צווישען זיי דאָ. ער קאָן ניט אַזוי דאַוונען ווי זיי און איז ניט אַזוי זאַט מיט צרות ווי זיי. נאָר ער האָט געקוקט אויף די דאַוונער מיט אויגען פול קנאה. זיי האָבען פאַר וועמען צו בעטען. זיי גלויבען און האָפען. ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, ווי ער געפינט זיך אויף אַ חתונה און ער זעהט טאַנצען און פרעהען זיך, און קאָן זיך ניט מיטפרעהען. ער האָט דאָ בעגריפען דעם סוד פונ'ם קיום פון זיין נאַציאָן, דעם סוד פון גלות, דעם סוד, וואָס יודען קאָנען אַלץ אַריבערטראָגען. ער האָט געזעהן זיין פאָלק אַדורכשלעפענדיג זיינע פיינער דורך דעם לאַנגען ברענענדיגען קאַלך-אייוון פון דער וועלט-געשיכטע ביז'ן היינטיגען טאָג. ער האָט דאָס געזעהן אין די אָרימע נאַקעטע ווענד פון שוהל, פון דעם בעלעמער, פון דעם אָבגעריסענעם אָרימען עולם, פון דעם טרויעריגען נגון פון דער תפלה, וואָס איז מעהר ענהליך צו אַ ווילד שרייען, ווי צו דאַוונען, און אינ'ם ווילדען שאָקלען זיך פון דעם עולם. ער האָט דאָס אַלץ געזעהן, עס איז אָבער ניט געווען אין אידם. ער האָט געוואָלט איינוויניג זיין, צוזעהן מיט'ן שלייער פונ'ם סוד, נור ער האָט ניט געקאָנט. זיין רעכנונג

מיט גאט האט ער שוין לאנג געהאט אבגעשלאסען. ער איז נישט געווען רעליגיעז: ער האט שוין נישט געדאווענט און נישט געגלויבט, זינט ער איז געווען אין פירטען קלאס. איצט מיט-דאווענען מיט די האט עם אויסגעזעהן, ווי א צביעות׳דיגע, ווי ער וואלט געקנאכט זיך אליין. נור די מוזיק האט ער פון גארנים געוואלט קליירען, וויסען. ער האט זיך אריינגעגעבען אין א סדור אריין ביי א נאכמען אבגעריסען יודען און האט אנגעהויבען מיט-צודאווענען, הויך, אויפ׳ן קול, אין זייער טאן אריין, אין זייערע שטימען — ווי ער וואלט זיך געוואלט אריינווארפען אין זייער געבעט, אין זייער סוד און זיין מיט די איינציגע, הינטער אין וואלקען, הינטער איין צודעק...

אז ער איז אהיים געגאנגען, האבען אידם פיעל זאכען קלא-רער געווארען. די קינסטליכע טעג האבען אידם שוין נישט אזוי שרעקליך אויסגעזעהן. נישט דער בטחון אויף גאט האט אידם בערוהיגט (ער האט זיך געשעמט פאר דעם געדאנק), נור ער האט געהאט דאס געפיהל, ווי ער פאהרט אויף א גרויסען שיף, דאס גאנצע יודישע פאלק פאהרט אויף דעם שיף, און דאס שיף איז ארויסגעפאהרען אין דעם ערשטען טאג, וואס די וועלט איז בע-שאפען געווארען, און פאהרט ביז צום היינטיגען טאג, און יעדעס מאל בלייבט עס שטעהן ביי אן אנדער פארט — מצרים, ארץ ישראל, בבל, ראבען, שפאניען, טערקיי, האלאנד, רוסלאנד — די גאנצע יודישע געשיכטע איז אידם פאר די אויגען פארביי-געגאנגען. און היינט איז איין טאג פון דער יודישער געשיכטע: נעכטען איז די זאך געשעהן אין אלעקסאנדריע, אין קסריה, אין רוים, אין מאדריד, אין פראנקפורט, אין קראקוי, — היינט געשעהט עס אין קישינעוו, אין קיעוו — און עס האט אידם שוין נישט געשראקען. עס וועט אדורכגעהן, אדורכגעהן — אלץ וועט אדורכ-געהן, און דאס שיף וועט ווייטער שווימען, ווייטער שווימען, ביי אנדערע פארטען זיך אבשטעלען, ביז צום לעצטען טאג פון דער וועלט.

מיט די געדאנקען איז ער אהיים געקומען. און דער שטוב

ביי זיי האט ער געטראפען א גרויסע אונארדנונג: אלע שרענק זיין קאמאדען זענען אפען געשטאנען, אין סאלאן — גרויסע קערב, און די מוטער, טאניע און אלע דינסטען שטעהען און פאקען די זאכען.

די מוטער האט איהם בעגריסט מיט געביזער:

— מישא, וואו ביזטו א גאנצען טאג? דא פאקט מען די זאכען, איך האב געוואלט איינפאקען דיינע זאכען אויך. דיין שראנק איז צו, די ביזט נישטא, גיב דעם שליסעל.

— אבער וואוהין פאהרט איהר? וואס איז היינט?

— מיר פאהרען דאך מארגען אב קיין בערלין. א האלבע שטאדט איז דאך שוין ארויסגעפאהרען!

— אבער צו וואס? וואס טהוט זיך דא? — האט ער געפרעגט פערוואונדערט.

— וואס רעדסטו?! ווער עס קען נור, אנטלויפט. אין אזא סכנה!

מישאן איז מיט אמאל אלץ קלאר געווארען. אין ערשטען אויגענבליק האט זיך איהם פארגעשטעלט א בילד פון מיטעל־אלטער, ווי יודען צידערען אב פון א שטאדט, פון וועלכער מען טרייבט זיי ארויס. זיינע קאסטענס אויף די רעדלעך שטעהען שטענדיג גרייט יעדע מינוט אבצוצידען. ער האט זיך דערמאהנט אן קאסטען מיט די רעדלעך, וואס שטעהט ביים פעטער, א ירושה פון עלטער־עלטער־זיידען. ער האט זיך געפיהלט, ווי ער איז נאך אין מיטעל־אלטער, אין שפאניען א נאכט פאר'ן גירוש, אלע יודען פאקען די זאכען און אין צידערען אב... אבער באלד האט ער זיך דערמאהנט אן „ראוו”, אן דער שוהל, אן יענע יודען, אן גאנצען יודישען פאלק, וואס בלייבט איבער, און מיט אמאל דערפיהלט די גאנצע געמיינהייט, פחדנות און בעל־הבית'ישען עגאאיזם, וואס ליעגט אין דעם אנטלויפען, און עס האט איהם אנגענומען א שרעק און אן עקעל פאר זיינע עלטערן און ער האט אויסגעשריען מיט אנאונמענשליך קול:

— אָבער וואָס טהוט איהר? וואוהין אנטלויפט איהר? איננ־גליקליכע: וואוהין אנטלויפט איהר?

— אָבער, קינד, וואָס טהוט זיך מיט דיר? — איז די מיטער צוגעגאנגען צו איהם און האָט איהם אָנגענומען ביי דער האַנד און געפרובט צו בערוהיגען זיין קאָפּ. מישא האָט זיך אויס־געריסען פון איהר.

— און וואָס זאָלען טהין די, וואָס האָבען נישט קיין געלד צו אנטלויפען? ווי לאָזט איהר זיי איבער? איהר פערשטעהט, וואָס איהר טהוט? איהר פערשטעהט, ווי איהר האַנדעלט? איהר פערשטעהט? — האָט ער געשריען, ווי א טיער, וואָס איז פערוואונ־דעט געוואָרען.

— אָבער, קינד, וואָס זאָלען מיר טהון? מיר מוזען זיך ראַטעווען, ווער עס קאָן, דער ראַטעוועט זיך — אָבער בערוהיג דיך, בערוהיג דיך, גיב דאָך דעם שליסעל, מיר וועלען דיינע זאַכען איינפּאַקען.

— וואָס! און מיך ווילט איהר אויך מיטנעהמען מיט זיך? ניין, ניין! פאָהרט, אנטלויפט, — איך געה נישט מיט אייך. זאָ־לען זיי קומען, איך בין גרייט צו די פּאָגראָמען, איך בין גרייט.

דער פאָטער איז אריינגעקומען צולויפען פון דער צווייטער שטוב אין קאַפּעל, האַלטענדיג אין דער האַנד א פּאַק פּאַפּירען, געלד און צירונג, וואָס ער האָט געהאַלטען אין איינפּאַקען, און געפרעגט מיט פערוואונדערונג:

— וואָס איז געשעהן?

— אָבער, קינד, וואו וועסטו בלייבען? בערוהיג דיך, בע־דענק דיך, יעדער ראַטעוועט זיך, ווער עס קאָן נור. בעדענק דיך, וואו וועסטו בלייבען, וואו וועלען מיר דיך לאָזען. בעדענק דיך, וואָס רעדסטו? — האָט זיך די מוטער געבעטען און טרעהרען.

מישא האָט געקוקט מיט פערראַכטונג אויף'ן פאָטער מיט'ן צירונג אין דער האַנד, און האָט געשריען צו איהם:

— אָה, ווי פעראַכט איך אייך! גאַנץ גוט אזוי, גאַנץ גוט איז אַלץ, וואָס עס קומט אויף אייך, און וואָלט איך ניט גע־

גלויבט אין דעם נייעם דור, וואָס וועט קומען נאָך אייך, און דעם נייעם דור, וואָס וועט בעסער זיין פון אייך, ווי וואָלט איך מיט ליבע אַנדערע געמאַכט צו מיין טרויעריג לעבען, — און ער איז האַסטיג אַרויס פון שטוב.

די מוטער האָט זיך איבערגעכאַפּט, גענומען אַ טוך.

— דאָס קינד איז קראַנק. מישאַ, מישאַ! — איז זי אויס־געלאָפען אין קאָרידאָר ביז אין הויז אַריין — מישאַ, מישאַ, וואוהין גערופען? מישאַ, מישאַ!

מישאַ איז געלאָפען, ווי עס וואָלט אימם ווער נאָכגעיאָגט, אָבגעשטעלט זיך אין מיטען גאַס, אַרומגעקוקט זיך. די גאַס איז שוין פינסטער געווען, אַלע געוועלבער פערמאַכט, די לאַמטערנס פערלאָשען, און עס האָבען זיך געהערט די טריט פון די וועלכער, וואָס זענען געגאַנגען מיט די ביקסען אין גאַס. ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט זיין גאַנץ עלענדקייט. וואוהין גערט מען? וואוהין געהט מען? ער האָט זיך אָן עפּיס דערמאָהנט און האָט אָנגע־הויבען צו געהן מיט פלינקע טריט אַריין אין „ראָוו" און אָנגע־קומען פאַר ד״ר לייזעראָוויטשעס הויז. דער לאָדען איז שוין צו געווען, נור אינווייניג האָט די לאָמפּ נאָך געלויכטען, ער האָט אַריינגעקוקט דורך אַ שפּאַלט פון לאָדען. האַהעל איז גע־זעסען איינע אַליין ביים טיש און האָט איבערגעזעצט דאָס בלי־העכטס פון איין קאַסטען אין צווייטען אַריין. ער האָט אָנגע־קלאַפּט: „איך בין עס, מישאַ".

— אַה, מישאַ, ווי גוט איז, וואָס איהר זענט געקומען, — האָט זי מיט פרייד אויסגערופען, אָבער באַלד איבערגעריסען און געקוקט אימם אין די אויגען אַריין: פאַרוואָס זענט איהר אַזוי טרויעריג?

מישאַ האָט זיך קוים איינגעהאַלטען פון טרערען, ער האָט גערעדט ערנסט:

— לאָזט מיך דאָ זיין מיט אייך, איך האָב נישט קיין האָב, — ער האָט נישט געענדיגט זיין זאַץ, ער האָט דערפיהלט

ראחעל'ס קאלטע הענט אויף זיין קאפ, אויף זיין פנים, אויף זיין האלז.

— אבער, מישא, מישא, טייערינקער מישא, — האט זי אויס־געהויבען אויף יידיש.

דאס פערצעהנטע קאפיטעל.

מאקסימאוויטש איז געווארען א בעשטענדיגער גאסט ביי קאר־וואלסקי'ן און האט זיך זעהר דערנעהערט צו מערי'ן.

מערי איז פאר איהם געווארען איינע פון יענע נשמות, ביי וועלכע מאקסימאוויטש האט דערוואַרימט און איבערגעפרישט זיין ביסעל צו־אלט געמיטה.

ער האט ליעב געהאט יוגענד, און דאס יונגע פאר, וואס האט אליין אוועקגעווארפען און וואוינט זיך בעזונדער דא, אויף דעם „אסטראוו" — האט איהם ענטציקט. ער פלעגט זיך דארט געפינען יעדען פאר־נאכט צום קאפע, האט זיך צוגעוועהנט צו זיי און עס איז געווארען זיין געליעבטע היים. ער האט געפיהרט מערי'ן איבער פעטערבורג אין „ערמיטאזש", שטעהן אפגעשטאנען פאר די רעמבראנדישע קעפ און איהר דערצעהלט די געשיכטע פון יעדען בעדייטענדען בילד, ווי אזוי עס איז אנגעקומען אין „ערמי־טאזש". ער איז געקראכען אין די פארצעלאן־אבטיילונג, מיט ליעבע בעטראכט יעדען טעלער בעזונדער און מיט מערי'ן געטיילט זיינע אנשויאונגען. פאר איהר איז ער געווען אויפריכטיג, האט אויסגעעפענט זיין גאנץ הארץ, אויסגעגאסען זיין כעס אויף דעם סיסטעם פון רוסישען ביוראקראטיזם, וואס האט אריינגעבראכט אין „ערמיטאזש" א סך אומעכטע בילדער, און האט זיך אפגערעכענט מיט זיי פאר דעם אכטצעהן־יעהריגען מיידעל.

— געקומען פיאטר, אין ארינשטאק, צווישען זימפען, און האט געזאגט: „דא, וויל איך, זאל זיין דער פונקט פון דער וועלט" — און עס איז געווארען! און הונדערט דרייסיג מיליאן מענשען, צוזאמענגעבען אויף א [illegible] פון דער ערד, פארבויטען

אויף דעם פיתום ורעמסס, וואס פאטער האט געגרינדעט, יאגען פון זיך ארויס זייערע קרעפטען אין שפייזען דעם רינשטאק, וואס הייסט פעטערבורג. פון די פוילישע פאלאצען און שלעסער האט מען די בילדער ארויסגעשלעפט, צושטערט א קולטור פון הונדערטער יאהרען און צוזאמענגעשלעפט זיי אויף איין ארט, אהן טעם און אהן סיסטעם, קיין מענש זעהט זיי ניט, קיין רעכטע פאטאגראפיע איז דאך סימאל נישטא פון זיי. האט איהר שוין געזעהן א רעכטע אבבילדונג פון די בילדער אין „ערמיטאזשי"? ווייסט דען די וועלט פון רעמבראנד'ס בעסטען בילד: „דער צוריקגעקומענער זוהן"? נא, קוקט דאהין, זעהט דאס פנים פון דעם יונג, וואס דרעהט זיך איין אין פאטער'ס שויס. איז ער נישט ווי א קאלב, וואס באהאלט זיין קאפ אונטער דער קוה'ס בויך? דאס איז דאך דאס פרימי-טיווסטע געפיהל, דאס נאטור-געזעץ, וואס שטעקט אין יעדען שטאנג פון א בלים, קען עס די וועלט? זיי זענען אין די מעטשע-טען פון קאווקאז ארייננעקומען, האבען די טייערסטע קריגען ארויס-גענומען, וועלכע ענטהאלטען אין זיך טרעהרען פון פעלקער; געטער, צו וועלכע נאציאנען האבען געבעטען, און האבען זיי אין דעם פינסטערן קעלער פון „ערמיטאזשי" איינגעגראבען. די סול-טאנען האבען די ספינקסען פון די מדבריות אדער געשיקט און די געהיימניספאלע געטער פון די מדבריות, וועלכע זענען דורכ-געבריהט מיט די זונען-שטראהלען פון פיער טויזענד יאהר, האט מען דא, ביי די רינשטאקען פון פעטערבורג, איינגעשטעלט. די זון שיינט דאך קיינמאל ניט איבער זיי, זיי זענען פערהילט אין פינסטערע חמארעס. קוקט אויף די צוויי ספינקסען, וואס שטעהען ביי דער נעווא! זיי בענקען דאך צוריק אין דער מדבר אריין. נאך די זון, וואו די מענשען זענען געקומען געבלאנדזשעט צו זיי, עולה רגל זיין, האבען געשלאגען די שטערנס צו דער ערד און געפרעגט ביי זיי בעשייד אויף דאס רעטעניש פון לעבען. און דא, צו וואס דינען זיי? ווער קוקט זיך אויף זיי ארום? די איזוואָשטשיקעס בינדען אן די פערד ביי זייערע העלזער. איך בין אמאל אדורכגעגאנגען, האב איך געזעהן, ווי א שכור'ער גוי שטעהט

און פֿאָרעגט זיך אַרום די ספֿינקסען — האָב איך אין דעם געזעהן דעם סימבאָל פֿון רוסלאַנד. אויף דעם רינשטאָק, וואו מען האָט דעם שטענדיגען קאַטאַר, אויף דער פֿייכטקייט, וואו דער מענש איז שטענדיג פֿערקיהלט, אַרבייט גאַנץ רוסלאַנד. עקסטראַ-ציגען געהען אָב פֿון ניצאַ מיט די שענסטע בלומען פֿון דער רעוויעראַ, און ווי זיי פֿיהלען נור די לופֿט פֿון פּעטערבורג, ווערען זיי פֿער-שמאַכט. איז דען אַ וואונדער, וואָס אויף דעם זומפּ האָט געקאָנט אויסוואַקסען אַזאַ ווילדע שרעקענדע מחכה, ווי דאָסטאָיעווסקי. יעדער צווייטער מענש אין פּעטערבורג איז דאָך דאָסטאָיעווסקי'ס אַ טיפּ — דאָס איז די לופֿט שולדיג, די פֿייכטקייט און די טונ-קעלע חמאַרע, וואָס הענגט ווי אַ קללה איבער פּעטערבורג.

געשטעקט האָט ער מיט'ן קאָפּ אין דער רוסישער קולטור, איז געווען אַ טרעגער פֿון אידר און אַ שעפֿפֿער פֿון אידר, און אַ טיעפֿע שנאה איז געלעגען פֿערהוילען אין די ביינער פֿון דעם יודען צו אַלץ, וואָס איז רוסיש.

— געהען מאַכען רעוואָלוציע — ווער? דער רוסישער פּויער? — האָט ער געשימפּפֿט איבער די רעוואָלוציע פֿאַר מער'ן, — זייער לופֿט איז דאָך אָנגעשטעקט מיט פּראָוואָקאַציע, אָהן צו וויסען און אָהן צו וועלען. ווייסטו דען, וואָס דער רוסישער פּויער וועט וועלען אין צוויי שעה אַרום? עס איז דאָך אַ מאַטעריאַל, וואָס האַלט אין קאָכען. זיי שטעהען דאָך נאָך אין דער פֿאָר-היסטאָרישער צייט. מען האָט זיי מיט געוואַלד אַ קריסטליכע רעליגיאָן אָנגע-וואָרפֿען, און זיי האָבען נאָך אַ נטיה צו די ווילדע געטער, צום אַנטלויפֿען פֿון די דערפֿער, געהן אין די סטעפּעס און פֿערברענגען זייערע קינדער. און מיט דעם זאָל איך שותפֿות מאַכען, מיין גורל פֿערבינדען מיט זייענעם! ניין, דאָס מוז מען נאָך מיט דער רוט שלאָגען. איך וועל ליעבער האָבען צו טהון מיט דעם, וואָס שלאָגט זיי; ער האָט דאָך מעהר מענשליכע בעדערפֿנישען.

אַזוי פֿלעגט ער זיין כעס אויסגיסען אויף דער שטאָדט, אויף פּעטערבורג, אויף די מענשען, וועלכע זענען איינגעטונקט אין דער רעוואָלוציע און האָבען אָן איהם פֿערגעסען. אַזוי פֿלעגט

ער זיך שטעלען פֿאַר דעם אַכטצעהן-יעהריגען מיידעל, פֿאַר וועלכען ער האָט אָנגעהויבען צו פֿראַנטעווען, זיינע גרויסע דאָהר אַ בּנסעל אונטערגעפֿאַרבט און נייע שוואַרצע וועסטען זיך גענייהט.

און מענשען האָבען געקוקט דערויף, וואָס ער טראָגט זיך אין דער ווינטער צייט אַהם מיט אַנ׳אַכטצעהן-יעהריג מיידעל און האָבען געלאַכט אין די פֿויסטען: „אַהאַ, מאַקסימאָוויטש האָט שוין ווידער עפּעס געפֿונען".

מערי׳ן דאָט ווידער אימפּאָנירט, וואָס אַזאַ געבילדעטער און בּאַוואוסטער מענש גערעדט אַרום מיט איהר. זי האָט איהם ליעבּליך יעדען פֿרידבּאָרגען צוגעשמייכעלט און געקומען פּונקטליך צו די „ראַנדע-וואוס" אין די מוזעאומס, הערצליך געפּלוידערט מיט איהם אין די פֿאַר-נאַכטען אין דעם טונקעלען קליינעם סאַלאָן, בּיי דעם זינגענדען מערקווירשען קאַפּע-קאַן. אַמאָל, אַזוי גאָר, ווי אונבּעמערקט, האָט זי זיינע האָהר געגלעט, איהם איבּערראַשט מיט אַ קראַוואַטע אָדער מיט אַנ׳אַלטער גראַווירע. עס איז נישט בּלויז געווען אַ בּעצאַהלונג ווי צו אַ פֿעטער, ניין, נור עפּעס אַ רחמנות, אויסגעמישט מיט אַ מאָדנעם געפֿיהל, וואָס זי ווייסט עס נישט ווי אָנצורופֿען, האָט זי אַהינגענומען צו דעם שטאַלצען, ליידענדען קונסט-קענער.

מאַקסימאָוויטש פֿלעגט האָן טיילמאָל פֿאַר איהר אויסטהון זיין מאַסקע און זיין געזיכט פֿלעגט אָנגענומען זיין נאַטירליך טרויעריג-איינזאַם, נור בּעגאָסען מיט׳ן שמייכעל פֿון גליק און אמת׳ן נחת...

דאס פופצעהנטע קאפיטעל.

קאוואלסקי האט געקוקט אויף מאקסימאוויטש׳עס בעציהונג צו מערי׳ן וועהר גלייכגילטיג און אפילו מיט סימפאטיע. ער האט געוואוסט, אז מערי קאן פון דעם אלטען קונסט-קעניגער וועהר פיעל לערנען. ער האט בעמערקט א שמייכעל ביים עולם צו מאקסימאוויטש׳עס ארומטראגען זיך מיט דער „אכטצעהן-יעהריגער“ (מאקסימאוויטש׳עס שוואכקייט איז געוועזן איבעראל בעקאנט). קאוואלסקי׳ן איז געגאנגען אום מערי׳ס כבוד, ער האט זי געוואלט מאכען אויפמערקזאם — נור עס איז ניט געוועזן אויף וואס. מאקסימאוויטש׳עס בעציהונגען צו מערי׳ן האבען איהם אויסגעזעהן אזוי נאאיוו, אונשולדיג און אויסער קאנקורענץ, אז עס האט איהם א רחמנות ארומגענומען צו דעם אלטען פעראיינזאמטען קונסט-קעניגער. האט ער נאך אליין מערי׳ן צוגערעדט צו דער פריינדשאפט.

— זיי גוט צו מאקסימאוויטש׳ן, זיי גוט, קינד, עס איז א רחמנות אויף איהם, און ער האט דאך דיך אזוי ליעב.

דערצו איז קאוואלסקי געוועזן די לעצטע צייט וועהר פערטראגען, בייז און אויפגערעגט. דערצו האט איהם געבראכט נאטאליא מיכאילאוונא — די דאמע פון דעם בעקאנטען סאלאן. פון דער ערשטער צייט אן, ווען קאוואלסקי איז נור קיין פעטערבורג געקומען און מען האט פון איהם אנגעהויבען צו ריידען אין די קונסטלערישע קרייזען, איז איהר געגאנגען אום דעם, אז ער — די יונגעס שטיקעל „בעריהמטהייט“ אין פעטערבורג, — זאל פערליעבט זיין אין איהר. נור זינט מערי האט זיך בעוויזען, אלע האבען אנגעהויבען ריידען פון איהר און זי האט ביי איהר גאר איינגאנצען צוגענומען מאקסימאוויטש׳ן, וועלכער זיצט ביי איהר גאנצע טעג, איז עס פשוט געגאנגען אין איהר ווייבערשער עהרע, אבצונעהמען קאוואלסקי׳ן פון מערי׳ן. זי האט געזעהן אין איהר א קאנקורענט און האט איהר געוואלט ווייזען איהר מאכט. און זי האט אנגעהויבען צו פייניגען קאוואלסקי׳ן מיט איהר צודרינגליכקייט. זי האט געזעהן מיט אלע מעגליכקייטען זיך צו טרעפען מיט איהם אליין,

געווארפען צו איהם א צוויידייטיג ווארט, א בליק, א קרעכץ, אנגעטהון זיך פאר איהם, און וויפיעל ער האט מיט זיך נישט מלחמה געהאלטען, און וויפיעל ער האט זיך נישט בעמיהט זי אויסצומיידען, דאך האט ער זיך מיט איהר בעגעגענט. צי איז דאס געוועזען א צופאל, צי האט זיך דער יצר הרע פאר זיי אנגענומען — זי האט איהם געזעהן כמעט יעדען טאג און זי האט איהם אלץ מעהר זיינע נערוועז געריצט מיט איהר ווייבליכען שענעם קערפער.

קאוואלסקי האט בעקומען אנ'איילאדונג צו זעהען די „אויסשטעלונג פון די פרייע רוסישע קינסטלער". מאקסימאוויטש האט זיי אבגערעדט דארט אהין צו געהן. מאקסימאוויטש איז איבערהויפט מעהר נישט געגאנגען נישט אויף קיין היינטיגע אויסשטעלונגען, נישט אין טעאטער אריין און נישט געלעזען קיין בוך פון א היינטיגען אויטאר. „סאציאל־דעמאקראטען" — האט ער געשימפפט. מערי האט אויך נישט געוואלט געהן. זיי האבען איבערהויפט געזעהן אויסצומיידען מענשליכע געדריידערי, און מערי און קאוואלסקי האבען זיך אלץ זעלטענער צוזאמען געוויזען. קאוואלסקין האט דער יצר הרע געצויגען — צי ער האט יא געוואוסט דערפון, צי נישט. ער האט באלד דארט געטראפען אויף דער ערעפנונג נאטאליא מיכאילאוונא. זי איז געוועזען אנגעטהון אין א בלוי סאמעט קלייד מיט פוטער בעניהט, אין א טיעפען דעקאלטע, פון וועלכען עס האט זיך איהר רונדיגע, פולע ברוינליכע ברוסט ארויסגעגאסען, ווי א רייפע קארש מיט טוי בעדעקט... זי האט זיך באלד דערנעהנטערט צו איהם מיט דעם בעקאנטען פערבענקטען שמייכעל אויף איהרע פרישע רויטע ליפען, פון וועלכע עס האבען זיך ווי פער'חלשט ארויסגעוויזען איהרע ווייסע עלפאנביינערנע ציין.

די ערעפנונג איז געוועזען גוט בעזוכט פון דעם עלעגאנטעסטען פעטערבורגער פובליקום, האלב עקזאטיש אנגעטהון אין לעכער'ב סטיל, וואס איז דעמאלט געוועזען מאדע אין פעטערבורג. אמדענישע אפראדיטען האבען זיך דא געוויזען מיט געשפאלטענע

העלע קליידער, פון וועלכע עס האָבען זיך אַרויסגעוויזען די ראָזיג־ ליבעדיגע פיס פון די זיידענע לאַנגע שטרימף. עס האָט געדוישט דאָס זיידענס און די שפּיצען האָבען געשוימט, ווי דער שוים פון ים. עס האָבען געבלאַנקעט די שוואַרצע אויגען־בּרעמען און די זיידענע דאַהר־טואַלעטען. זיי האָבען זיך הערוויטעוועט אין אַן'אָבגעלעגטען קליינעם סאַלאָן און אָבגעשטעלט זיך פאַר אַ נאַקעטען מיידעל מיט שרעקליכע דינע געטאָקטע הענד און פיס און האָבען בעטראַכט שווייגענדיג דאָס בילד.

— און איהר דענקט, אַז דאָס ווייבליכע, וואָס די פרוי גיט איבער דעם קינסטלער, האָט ניט קיין דויערנדען איינפלוס אויף זיין קונסט? — האָט נאַטאַליא מיכאַילאָוונאַ איהם געפרעגט, קוקענדיג איהם גלייך אין די אויגען אַריין, וועלכע זענען שטענדיג געבלי־ בען אויף איין אָרט, און געוויזען איהרע פער'חלשט'ע ווייסע ציינען פון איהרע ליפען אַרויס.

קאָוואַלסקי האָט נישט געפריבט די אויגען אַראָבצונעהמען. מיט אַ פער'חלומ'טען בּרומען האָט ער איהר בליק אַנטקעגען גע־ נומען און האָט געענטפערט:

— ניין, איך קען מיינע קאָלעגען צו־גוט.

פון די ווייטערדיגע סאַלאָנען האָט זיך פערנומען דאָס גערויש פון די זייהענע טואַלעטען איבער די טעפּיכער און אַ שטיל פליסטערן פון די העררען.

— ווי מיינט איהר דאָס? — האָט נאַטאַליא איהם געפרעגט, האָט הויך אָבגעעטעמט, האַרט נעבען איהם, און איהר ברוינליכער דעקאָלטע האָט זיך געהויבען פון די אַרומגענייהטע שפּיצען ביי איהר קלייד, און אַ הויך, מעדר פון איהר לייב, ווי פון חעם אַרכידעאום־פערפום, וואָס האָט זיך געטראָגען פון איהר דעקאָלטע, האָט אַרומגעהאַפט זיין אָטעם און איהם פער'שכור'ט.

— יאָ, איך קען מיינע קאָלעגען צו־גוט, — האָט קאָוואַלסקי ווידערהאָלט זיינע ווערטער אַ ביסעל בייז, — ווען מיר וואָלטען אויפ־ גענומען דאָס אַליין, וואָס יעדע וויל פון איהר אייגענס ביי אונז לאָזען, וואָלט שוין גאָרניט איבערגעבליבען פאַר ס'אייגענע.

— און דאָס אַלץ — גענאָסטען מיט דער אייגענער מאָס, — האָט זי איצט געזאָגט, מער מיט אירע אויגען, ווי מיט אירע ליפּען.

— איינע מער, די צווייטע ווייניגער. ער עס איז אינטערעסאַנט. יעדע פרוי, מיט וועלכען קינסטלער זי קומט צוזאַמען, זוכט מיט אַלע מעגליכקייטען אידם צו בעאיינפלוסען מיט איהר אינדיווידואַליטעט. עס איז זיי ווייניג דאָס ליבּ, זיי מוזען אויך נאָך אַ חלק האָבּען אין דער נשמה. און דאָס איז יעדע. מיט אַנ'אמת, — האָט ער זיך מיט אַ פּערלענדיגען שמייכעל געווענדט צו איהר, ווי ער וואָלט איהר געוואָלט פערגעלטען פאַר דעם רויטען בלוט-פלעק, וואָס זיינע ווערטער האָבּען אַרויסגערופען אויף איהר געזיכט, — מיט אַנ'אמת, האָט איהר נישט בעמערקט, אַ פרוי געהט גאַנץ אַנדערש צו צו אַ קינסטלער, ווי צו יעדען אַנדערן מענשען? און דאָס יעדע, אפילו אַזעלכע, וועלכע ער טרעפט צופעליג, דורכגעהענדיג, קוים ווערט זי געוואָהר, אַז יענער איז אויסער מאַן נאָך אַ קינסטלער, לאָזט זי באַלד פאַלען דאָס, וואָס האָט זיי אייגענטליך צוזאַמענגעפיהרט, און הויבט באַלד אָן צו צו-ווינקען צו זיין קונסט, ווי זיי וואָלטען אַזוי אַרום געוואָלט ווייזען זייער אינטערעסע צו זיין אַליין פּראָדוקטיוו, נור צו ווירקען אויפ'ן צווייטען.

זי האָט אידם אָנגעקוקט און האָט ווידער לייכט געשמייכעלט.

— גלויבט איהר נישט, אַז קינסטלער זיינען ווי די בינען, וועלכע פליהען אַרום איבער די בלומען, און די בלומען — דאָס זיינען מיר, פרויען, פון יעדער פון אונז נאַשט איהר אום דעם זאַפט, — האָט נאַטאַליאַ געזאָגט, געוואָרפען אויף אידם אַ פּערשעמט שמייכעלע און אַראָבגעלאָזט די אויגען צו דר'ערד.

אין דעם קליינעם סאַלאָן האָבּען זיך אָנגעהויבען ווייזען די געסט פון דער אויסשטעלונג. איינגע דאַמען אין פאַנטאַסטישע קליידער, געפיהרט פון אַ יונגען מאַלער מיט לאַנגע צושויבערטע האָאָר, אין אַ קורץ רעקעל, פון וועלכען עס האָבּען זיך אַרויס-געזעהן זיינע צו-לאַנגע הענד, זיינען אַריין אין דעם סאַלאָן, וואו

דער יונגער מאָלער האָט צוגעפירט די דאַמען צו זײַנע סקיצען, וועלכע זענען געהאַנגען אויף דערזעלבער וואַנד, וואו נאַטאַליאַ און קאָוואַלסקי זענען געשטאַנען, און האָט אָנגעהויבען די דאַמען צו ערקלערען דאָס נײַ־ערפֿונדענע ליכט פֿון זײַנע סקיצען. נאַטאַליאַ און קאָוואַלסקי האָבען אָבגעהאַקט זייער געשפּרעך און אָנגעהויבען רײדען פֿון עטוואָס אַנדערס.

— האָט איהר שוין געזעהן די נײַע טעפּיכער, וואָס דער אַגענט פֿון מײַן פֿאָטער׳ס פֿאַבריק האָט מיר מיטגעבראַכט פֿון פֿערסיען?

— ניין.

— דאָס מוזט איהר זעהן, עס וועט אײַך זײַן זעהר אינ־טערעסאַנט.

— בײַ געלעגענהייט.

— האָט איהר איצט עפּיס וואָס בעסערס צו טהון? ווילט איהר דען נישט געהן? איך גלויב, מיר האָבען שוין אַלץ געזעהן.

— איך בין גרייט.

זיי האָבען דעם סאַלאָן פֿערלאָזט. אין קאָרידאָר פֿרעגט נאַטאַליאַ:

— וואו איז מערי? פֿאַרוואָס האָט איהר זי נישט מיט־געבראַכט?

— זי האָט נישט געוואָלט געהן. זי האָט בעזיך. איך גלויב, אַז מאַקסימאָוויטש וועט היינט זײַן בײַ אונז, מיר זאָלען אײנאײנעם געהן צו דעם אָווענד צו סאָפֿיאַ אַנדריייעוונאַ.

— וואָס, איז ער אָפֿט בײַ אײַך? אַה, דער מאַקסימאָוויטש! זינט ער האָט געזעהן אײַער מערי, ווײַזט ער זיך נישט מעהר. זענט איהר נישט אײפֿערזיכטיג? — האָט זי זיך געווענדט צו קאָוואַלסקי׳ן.

קאָוואַלסקי׳ן איז שרעקליך אונאַנגענעהם געווען דאָס גע־שפּרעך, ער האָט׳ס איבערגעריסען מיט שווײַגען.

— ווילט איהר דען נישט מיך אַהײם בעגלײטען? איהר וואָלט באַלד די טעפּיכער געזעהן.

— איזוואָשטשיק! — רופֿט דער שווייצאַר צו אַ שליטען.

— מען דאַרף נישט, — ווינקט זי מיט דער האַנד צום שווייצאַר, — איך האָב ליעב דעם פעטערבורגער פאַר-נאַכט. אַזוי זעלטען האָבען מיר דאָ די זון, דאָס לעצטע ביסעל, — זאָגט זי צו קאָוואַלסקי'ן, — וועלען מיר נישט צו-פוס געהן?

— ווי איהר ווילט.

אין פעטערבורג קומט זעלטען ווען אַריין די זון אין ווינטער-צייט. נאָר קוים קומט זי שוין אַמאָל אַריין, שטעהט זי אַ גאַנצען טאָג מיט אַזאַ הערליכקייט, מיט אַזאַ פּראַכט, אַז עס דאַכט זיך, אַז זי וואָלט געוואָלט אָבנעהמען פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס זי איז נישט געווען. לאַנגזאַם, גאַנץ לאַנגזאַם איז זי אויס-געגאַנגען אונטער דעם גאָלדענעם נאָדעל-שפּיץ פון פּעטראָפּאַוו-לאָווסקי. דער גאָלדענער נאָדעל-טורם האָט זיך געדאַכט, אַז ער צעגעהט זיך אין דעם ברענענדיגען ליכט. די הייזער זענען געוואָרען בעגאָסען מיט אַזאַ פאַנטאַסטישער בעלויכטונג, אַז עס האָט זיך געדאַכט, ווי דאָס קומט אַרויס אויס אַ לעגענדע; ווי ליכטיגע זונען וואָלטען אַרומגעבלאָנדזעט איבער די בעשנייטע גאַסען, האָטש די קאַנאַלען האָבען זיך שוין געהילט אין טונקעלן אָווענד.

אַ קליינע צייט זענען זי געגאַנגען אָהן אַ וואָרט צו רעדען. איינגעהילט אין איהר לאַנגען פּאַקענעם זשאַקעט, האָט זי אַרויס-געוויזען איהר פולען קאַרשען-קאָפּ. איהר פּנים האָט געברענט, און מען האָט געהערט, אַז איהר האַרץ שלאָגט אין דעם נאַקעטען דעקאָלטע הינטער דעם ווייכען פוטער-פעלץ. זי האָט אונבעהאָלפען קינדיש איינינע מאָל איבערגעוואָרפען איהרע ברענענדיגע אויגען אויף קאָוואַלסקי'ן, וועלכער איז געגאַנגען נעבען איהר עפּיס בייז אין דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט צו דר'ערד. זי האָט איינינע מאָל הויך אָפּגעקרעכצט אין דער וואַרימער דופט, וואָס האָט געשלאָגען פון איהר, האָט ווידער געדוכט אויף קאָוואַלסקי'ן און ער האָט זיך נישט אומגעקוקט, ווי ער האָלט מורא געהאַט אַ וואָרט אַרויס-צורעדען.

זי איז פּלוצים שטעהן געבליבען, ווי אונבעהאָלפען. איהר טיעפער קאָלאַש איז אַראָפּגעפאַלען פון איהר פוס, און דער

קליינער געטאַקטער לאַק־שוה מיט איהר זייַדענעם שוואַרצען שטרומפּף איז געבליבען הענגען אין דער לופטען, איבער דער פּעטערבורגער בלאָטע. קאָוואַלסקי האָט איהר חנם קאַלאָש דער־לאַנגט. זי האָט צו איהם אַפיר געקוקט פון איהר טיפען הוט און געוויזען איהם דעם איידעלן אויסגעטאַקטען פוס.

— פאַרוואָס זענט איהר אַזוי שלעכט צו מיר היינט? — האָט זי פּלוצלונג געזאָגט און געקוקט איהם ווידער אין די אויגען אַריין.

— איך בין שלעכט? איך ווייס גאָר ניט! — האָט קאָוואַלסקי ווידער געשמייכעלט און ווידער ניט געקאָנט איבער־טראָגען דעם ברען פון איהרע אויגען.

— יאָ, איהר זענט צו מיר זעהר שלעכט היינט, זעהר שלעכט, — האָט זי געזאָגט און געביסען איהר אויבערשטע ליפּ מיט איהרע ווייסע אַלבאַסטער־צייהן.

— פיליַיכט ווילען מיר פאָהרען, צו איך איז נאָך אַזוי ווייט, — האָט ער געזאָגט אויפגערעגט.

— אַז איהר ווילט, וועלען מיר פאָהרען.

זיי האָבען צוגערופען אַן איזוואָשטשיק און געזאָגט דעם אַדרעס.

לאַנג זענען זיי געפאָהרען און האָבען צווישען זיך קיין וואָרט ניט גערעדט, יעדער אין זיין זייט געקוקט. פּלוצים האָט זיך קאָוואַלסקי אומגעקעהרט און געקוקט איהר אין די אויגען אַריין.

זי האָט זיין פנים נישט דערקענט, עס האָט געפלאַמט אין די אויגען זענען איהם אַנדערש געוואָרען, גרעסער און געלויכטען אין זיין פנים; ער איז געווען ערנסט, נור צורודערט און איהר געקוקט גלייך, גלייך אין די אויגען אַריין.

זי האָט פון איהם איהר בליק נישט אַוועקגענומען. דאַגעגען זי האָט זיך געלאָזט בעטראַכטען פון איהם, אויסגעשטעלט דעם פלאַם פון איהר אויג געגענאיבער זיינעם און געלאָזט אָפען איהרע הלשדינע ווייסע צייהן. פון הינטער איהר פעלץ האָט זיך געטראָגען

דער וואַרימער אָטעם פון איהר קערפּער אינאיינעם אויסגעמישט מיט אַרכידעען־געשמאַק. קאָוואַלסקי האָט געטרונקען דעם געשמאַק מיט אַ גאָפען מויל. אַזוי האָבען זיי זיך אָנגעקוקט, ווי צוויי מיער אַ לאַנגע מינוט.

זי האָט געוואוסט, אַז זי דאַרף איצט און האָט שוין קיין וואָרט נישט גערעדט, נור מיט דעם טריאומפירענדען שמייכעל, וואָס איז אַזוי אייגען דער אַרט פרויען, האָט זי געשמייכעלט און געלאָזט זיך אויסעסען פון קאָוואַלסקי'ס חורשטיגע בליקען.

אַז זיי זענען אָנגעקומען בײַם קאָרידאָר, האָט זי שוין געפרעגט גאַנץ גלייכגילטיג:

— איהר גערדט מיט אַרויף?

— געוויס, איך בין דאָך נייגיריג צו זעהן די טעפּיכער, — האָט ער פערקרימט די ציהן.

זי האָט אין זיך געשמייכעלט און, טריאומפירענדיג, פריהער אַרויף אויף די טרעפּ.

אַז זיי זענען אין צימער אַריין און די דינסט האָט פון איהר דעם מאַנטעל און הוט אַראָבגענומען, האָט זי איהם אין סאַלאָן אַריינגעפיהרט, געוויזען איהם די טעפּיכער, וועלכע זענען געלעגען אויסגעלעגט אַזוי נור, זיי צו בעטראַכטען.

— נישט וואָהר, שען, בעזעהט, מיכאַאיל, — האָט זי געשמייכעלט, — פערצייהט, איך קום באַלד אַריין.

זי איז אַרויס פון צימער מיט קליינע רוהיגע טריט, צוריקוואַרפענדיג דעם קאָפּ הינטער זיך.

ער האָט נאָכגעקוקט איהרע שענע, געטאַקטע פיס, איהרע טריט, וואָס זענען געווען ריטמיש און גלייך, ווי זי וואָלט געזונגען מיט איהר גאַנצען שוואַרצען, חנעוודיגען קערפּער, וואָס האָט זיך איצט ווי אַ פולע פרוכט אַרויסגעגאָסען פון איהר זיידען קלייד, און אויסגעגעסען יעדען בעוועגונג איהרע.

אַז זי איז פערשוואונדען, האָט ער זיך אַרומגעקוקט אין דעם האַלב־טונקעלען צימער, און אַ גרויס געלעכטער, אויסגעמישט מיט פערדרוס, האָט איהם אַרומגענומען אויף זיך. „שענע צוי-

טען, — האט ער צו זיך געזאגט, — מען האט דיך געפאנ-גען, קאוואלסקי, — מיט וואס מען נעהמט דיך?!... אה, איך קען דאך די שטיק! מיך וועסטו נישט נעהמען, וועסטו נישט נעהמען", — האט ער צו זיך געזאגט, אנגעהויבען ארויף און אראב צו געהן איבער'ן צימער. „אבער וואס טהו איך דא? — האט ער צו זיך געזאגט, — אריינגעפיהרט מיך אין סאלאן און איבערגעלאזט מיך דא אין טונקעלהייט. און וואס וואלט געווען, ווען איך געה אזוי אוועק איצט און לאז זי איבער? נא, מיך נעהמט מען נישט מיט אזעלכע זאכען; אה, וואלט דאס געווען א שטיקעל, וואלט דאס געווען א שטיקעל". אבער ער איז דאך געבליבען און איז צוגעגאנגען צו די טעפיכער, זיי בעטראכטען ביי דער קארגער שיין פון דעם טאג-ליכט.

— נישט וואהר, דאס איז דאך רייצענד, — האט איהם אין פנים געגעבען א שלאג פלוצלונג דער הויפט פון איהר העקאלטע. ער האט געגעבען א קוק אום — זי שטעהט הארט נעבען איהם, אבער אזוי הארט, אז איהר ברוסט דערגרייכט די זייניגע, און איהרע לאנגע נאקעטע הענד האלט זי ארום איהרע געקרייזעלטע לאקען און קוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין מיט יענעם פער'הלשטען שמייכעל אויף די ליפען און אבגעפרישט אינגאנצען מיט יונגען הוי-פערפום, וואס הויפטעט, ווי א צויבער פון איהרע האהר און הארץ.

— נישט וואהר, זענען זיי שען, — ווייזט זי גלייכגילטיג אויף די טעפיכער.

קאוואלסקי האט זי פלוצלונג געגעבען א שלים-איין אין זיינע ארעמס און האט זי אנגעהויבען צו בעדעקען מיט קושען, ווי א משוגע'נער.

— אבער, געדענקט אין גאט — מיין מאן איז דא, — האט זי געפליסטערט אין דער שטיל און געריסען זיך פון איהם — מיין מאן, מיין מאן.

— טויזענד מענער איז מיר נישט קיין הליק, — האט קאוואלסקי געערעדט הויך — זאל ער זיין, איך האב קיין מורא

ניט, און האט לײדענשאפטליך געקושט אירע אויגען, אירע האר.

זי האט איהם פערשטעלט מיט דער האנד דאס געזיכט און געלאכט צו איהם מיט די אויגען.

— אבער נישט אזוי הויך, משוגע'נער, מײן מאן וועט הערען, ער איז דארט, — ווײזט זי אויפ'ן קאבינעט.

— גערט מיך נישט אן, — האט ער גערעדט בײז, ווי אויף זיך אלײן, — זאל ער זײן, איך וויל אלץ, אלץ...

זי איז בלײך געווארען, געשיקט זיך ארויסגעדרעהט פון איהם און בעגאסען איהם מיט איהר ביסעל פערפום און געקרעכט מיט א געדײמטען פליסטערן:

— אבער בערוהיג דיך, משוגע'נער, בערוהיג דיך, מײן מאן איז אין חער-דײם.

ער האט זי אנגענומען שטארק בײ דער האנד, אז זי האט געציטערט.

— מיט מיר שפּיעלט מען זיך נישט! איך האב לאנג מלחמה געהאלטען. האסט היקא געוואלט זיך מיט פײער שפּיעלען, טא ביז אין לעצטען ארײן, — האט ער אויסגעשריען און זי ארומגעהאפט מיט בײדע הענד, ברוטאל זי אויפ'ן דיוואן געווארפען און אנגעהויבען אירע ליפען צו בײסען.

— אבער מײן מאן איז אין חער-הײם, געדענק אין גאט, — האט זי זיך געבעטען.

— זאל ער זײן, — האט ער אירע ליפען צוגעשלאסען מיט זײנע צײהן.

זי האט מורא געהאט פאר איהם, נאר זי האט שרעקליך ליעב געהאט איצט צו קוקען אין זײנע גרויסע אויגען ארײן. זי האט זיך געטרײסעלט און מורא געהאט, אז די טהיר זאל זיך נישט עפענען, און אונטערגעגעבען זיך ווי א קעצעל אונטער א רעגען.

— ווערסט קעהרען צו מיר?

— יא.

— ווען זאל איך קומען?

— קום מאָרגען, פּיער; איך וועל אַרויסהענגען אַ רויט טיכעל
אין ליפּטשיק, ווען סטו זעהן.

זי האָט נאָך אויסגעשטרעקט איהרע קאַרשען-ליפּען צו איהם,
איהרע פוילע הענד, ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון איהרע הענד,
בחוטאַל זי אָבגעשטופּט, און איז האַסטיג אַרויס פון שטוב, גע-
האַפּט דעם פּעלץ, און אָהן אַ וואָרט צו ריידען האָט ער די
טהיר צוגעהאַקט הינטער זיך.

דאס זעכצעהנטע קאַפּיטעל.

קאָוואַלסקי איז אויפ'ן גאַס אַרויס. ער האָט זיך געפיהלט
פרייער און בעסער. עס איז שוין נאַכט געווען. פון אומעטום
האָט זיך געגאָסען דאָס ליכט, די בעוועגונג איז געווען זעהר בע-
לעבט, און ער האָט זיך אין מיטען דער מענגע געפיהלט ווי
אין אַ נייער וועלט. ער האָט געוואָלט פלינק אַנטלויפען פון דעם
אָרט, געהאַפּט אַ איזוואָשטשיק און געהייסען פאָהרען. וואוהין —
האָט ער נישט געזאָגט, און מיט דעם יאָגען פון שליטען זע-
נען זיינע געדאַנקען געלאָפען. ער האָט אָנגעהויבען אַליין זיך
צו בעטראַכטען, און מיט אַמאָל איז איהם פאַר די אויגען
שטעהן געבליבען די גאַנצע פּעטערבורגער געזעלשאַפט, אין וועל-
כער ער געפינט זיך איצט, און די ראָליע, וואָס ער שפּיעלט
אין איהר — דער דאָן-זשואַן, וואָס פערפיהרט די ווייבלעך פון
דער געזעלשאַפט.

— וואָס טהו איך דאָ? וואָס האָב איך זיך אין פּעטערבורג
אַרום? — איך האָב געמאָלט אַ בילד און עס איז מיר איין מאָל
אין מיין לעבען געראָטען צו נעהמען דערפאַר טויזענד רובל,
און שוין, און איך האָב שוין גענוג. קיין פּאַריז נישט געפאָהרען,
קיין איטאַליען נישט געפאָהרען, נור זיץ אין פּעטערבורג און
שפּיעל די ראָליע פון גרויסען מאַלער און פערפיהר מיידלעך
און ווייבלעך, און לעב אַ גוטען טאָג, אַ גוטען טאָג. ער האָט
געפיהלט, אַז ער מוז אַוועקפאָהרען פון פּעטערבורג, ווי צום

ניכטען, פּלוצים פערשווינדען, ארויסרייסען זיך, אז ניט — וועט ער דאָ זיין גאנץ לעבען שטעקען בלייבען. עס איז איהם מאוס געוואָרען פעטערבורג, און ער האָט זיך פערבענקט צו זיין אליין, אליין נור מיט זיין פענדזעל, דאָרט הינטער'ן טיעפען וואלד און די בערג און בעטראכטען יעדען טאָג די זון און די בערג, דאָס וואסער, וואָס ברעכט זיך אין אייז, די שאָטענס, ווי זיי לעגען זיך איבער'ן שניי. און זיי וואוינען דאָרטען אויפ'ן בוידען-שטיבעל מיט זיין קאָלעגע, דעם הוטענישען פויער בוטשוק, מיט וועלכען ער איז צוזאמען אין אקאדעמיע געווען. קיין געלד זאָל ניט זיין, נור ברויט, ברויט א סך און א טונקעל מיט האָניג, וואָס בוטשוק'ס פאָטער, דער פויער פון דאָרף, האָט דעם זוהן פון דער-היים געשיקט, און זיי זיצען און טונקען דאָס ברויט אין האָניג און עסען, און ליגען א גאנצען טאָג אין די וועלדער אויף די בערגער און האפען וואָלקען, וואָלקען.

אה, האָט זיך איהם איצט פערבענקט נאָך וואָלקען, נאָך הימעל, נאָך דער לופט, נאָך די ריינע דורכזיכטיגע לופט, נאָך דעם ריח פון דער ערד, נאָך דעם שניי, וואָס לעגט זיך איבער די בערגער, און נאָך דעם אלטען דויכען „העקאַנט", און נאָך דעם פרישען טוי, וואָס פאלט פון הימעל יעדען טאָג און הערקט אלץ צו — וואָלט ער צומאָרגענס געגעבען א געהן ארויס און אריינגענומען אין זיך דעם ריינעם דורכזיכטיגען דופט (עס איז איהם עפּיס אריינגעפאלען אין קאָפּ, און ער האָט געטאפּט זיין קאָשענינע). הונדערט און פופציג רובל האָב איך נאָך, און וואָס וואָלט געווען, ווען איך האָב זיך אזוי אויף, ווי איך שטעה און געה, און אוועק, היידא, אוועק, אוועק...

ער איז שוין געפאָדרען, ער האָט שוין געזעהן, געפיהלט די לופט פון דער רייזע פון אויף יענער זייט פעטערבורג. אין הארץ האָט געגעבען א טרייסעל — מערי.

ער איז פערשעמט געוואָרען ביי דעם געדאנק. מערי! — ער האָט זי אין דעם אויגענבליק געזעהן אין אלע אירע געשטאלטען, אירע גאנצע נשמה און וועזען האָט ער געפיהלט,

אַזוי ווי ער האָט זי געקענט, — און ער האָט זי געקושט אין זיך. זיין פּנים איז בעלויכטען געוואָרען פאַר גליק, אַז זי גע־הערט צו איהם און פלינק האָט ער געהייסען דעם איזוואָשטשיק, אַז ער זאָל אַהיים פאָהרען. ער האָט זי געוואָלט די מינוט זעהן, זעהן זי, הערען זי, פיהלען זי און קושען זי, — איהר גאַנצע נשמה אויסקושען.

ער האָט געבענקט נאָך אַ גרויסען ליעבעס־געפיהל, וואָס זאָל איהם אינגאַנצען אַריינגעהמען און זאָל זיך קאָנען אינגאַנ־צען אוועקגעבען דעם געפיהל, דיענען דערצו. און ווי האָט ער איצט מקנא געווען מישאַ'ן. יאָ, עבן איז דאָ אַ גרויס געפיהל אויף דער וועלט, און נור געצעהלטע בעזיצען עם — מישאַ. ער האָט'ס פון דערווייטען געזעהן, טיעף געקוקט אין זיין האַרץ, און גלייך געשטעלט זיך צו מישאַ'ן...

אַ שרעק האָט איהם אַרומגענומען פאַר זיין לעערקייט. ער האָט דערזעהן פאַר זיך אַ גרויס ליכט, צו וועלכען ער קאָן ניט דערנענטערן, און אַ בענקשאַפט האָט איהם איצט אַרומגענומען צו בעזיצען יענס געפיהל פון איבערגעבענהייט, פון אוועקשענקען זיך, אויסטוישען אַלע קליינע פערגניגענס אויף אַ גרויס גליק און פרייד. און ער האָט זיך געוואָלט איינריידען, אַז ער בעזיצט דאָס גע־פיהל צו מעריען, און ער האָט אין זיין זכרון איהר גאַנצע שעג־הייט אַרויסגערופען און מיט פיעל צערטליכקייט אַרויסגעבראַכט איהר נאָמען פון זיינע ליפען, און געהייסען אָבשטעלען דעם איז־וואָשטשיק פאַר אַ בלומען־געשעפט און געקויפט דריי פון די צערטליכסטע ווייסע רויזען, צו בעפוצען איהר שוואַרצען קאָפּ האָהר אויף דעם אָוועגד, וואָס זיי געהען איצט צו דער בעוואוסטער שריפטשטעלערין סאָפיאַ אַנדרייעוונאַ.

ער האָט געזעהן איהרע שוואַרצע פּעריל־האָהר בלישטשען אַרויס פון צווישען די ווייסע רויזען, און אַ גרויס צערטליכקייט האָט איהם אַרומגענומען צו איהר, געזעהן די געשטאַלטען פון איהר יונגען קערפּער און האָט אַלץ געקושט אין איהר. איך וועל מיר זי נעהמען און אוועקפאָהרען קיין איטאַליען, קיין רוים

אין דארט מיט איהר וואינען און בעגליקט ווערען פון איהר בליק, נור ווי צום שנעלסטען, — האט ער געזאגט — דארף מען דאס טהון, שוין, היינט ביי־נאכט. פעטערבורג איז סם, עס לאזט נישט צוזאמען זיין, צונויפנעהמען זיך און אויפלעבען זיך אינגאנצען.

אין דער טיעפסטער בעהעלטעניש פון זיין הארץ איז ווער געזעסען און מיט'ן קאפ שפאטיש געשאקעלט אויף איהם, און עס האט געהייסען: „וועמען נארסטו? וועמען? צום בעסטען וואלסטו דאך געוואלט איצט אליין זיין"...

מיט זיין פרייד און גליק האט ער פערשטימט די שפא־טישע שטימע אין זיין הארץ. ער האט זיך פערטיעפט אין דער ענטציקונג פון איהר שענקייט און זי געזעהן אין איהרע שענסטע מינוטען, און עס איז איהם געלונגען — ער האט זיך געפיהלט גליקליך און פרעהליך הערמיט, וואס ער וועט זי באלד זעהן, וואס דאס שטילע זינגענדע וועזען זיצט איצט דארט ביי זיך אין צימער און איז אינגאנצען איבערגעגעבען איהם, ווארט אויף איהם און געהערט צו איהם.

מיט ליבע האט ער אנגעקלאפט אן איהר טהיר, ער איז אריין. ביי איהר אין צימער האט ער געטראפען מאקסימאוויטשן, וועלכער איז געוועזען אינגאנצען א אויסגעבראנטעוועטער און א אויסגעגאלטער, פערלעגט איין פוס איפ'ן צווייטען און געטרונקען שווארצע קאפע. דאס טערקישע קעסעלע האט זיך געקאכט פאר איהם און ער האט געפיהרט מיט מערי'ן א לייכט קאפע־גע־שפרעך. זי איז געוועזען ביי זיך אין שלאף־צימער, געמאכט דעם טואלעט און געפיהרט דאס קאפע־געשפרעך דורך דעם קארעלען־פארהאנג, וואס האט פערשטעלט איהר שלאף־צימער.

— נו, ווי געפעלט אייך די אויסשטעלונג פון אונזערע מוזשיקעס? — פרעגט מאקסימאוויטש א ביסעל צומישט און מיט א פערלעגען לעכעלן, וואס דער האט איהם געטראפען רעדען מיט מערי'ן דורכ'ן פארהאנג.

— אה, דו ביזט עס! — רופט מערי — ניין, ניין, מען קאן

נאָך ניט אַריינגעהן, — האָט זי געררופֿען פֿון דעם צווייטען צימער.

— מיר וואַרטען אויף אייך. מיר וועלען אינאיינעם געהן צו סאָפֿיא אַנדריעוונא, זי האָט אייך זעהר געבעטען, — האָט זיך מאַקסימאָוויטש ווי האַלב פֿערענטפֿערט.

קאָוואַלסקי'ן איז מיט אַמאָל קלאָר געוואָרען די לאַגע פֿון מערי'ן, ווי זי זעהט אויס אין דער געזעלשאַפֿט, אין וועלכע ער האָט זי אַריינגעבראַכט, און דערין האָט ער זיך זעלבסט בע־שולדיגט, און צום ערשטען מאָל האָט ער מיט'ן גאַנצען ערנסט פֿערשטאַנען, וואָס ער האָט געטהון. ער האָט גענומען אַ יונג מיידעל פֿון אַ גוטע הויז אַרויס, וואָס דאַרף נאָך האָבען איבער זיך אַנ'אָפּעקון, און האָט זי אַריינגעבראַכט אין אַ געזעלשאַפֿט פֿון אַבגעלעבטע, זאַטיגע מענער, וועלכע האָבען געמאַכט אויס איהר אַ פֿריהצייטיגע סאַלאָן־דאַמע, און פֿאַר די אויגען האָט זיך איהם געגעבען אַ שטעל פֿאַר דאָס בילד פֿון נאַטאַליא מיכאַילאָוונא.

— דו קאָנסט, — האָט זי אַרויסגעשטעקט איהר קאָפּ דורך דעם פֿאָרהאַנג און האָט גערופֿען קאָוואַלסקי'ן, — זעה, ווי איך זעה אויס: אָבער איהר, אָסיפּ גריגאָריעוויטש, איך בעט אייך, איהר קוקט ניט, — האָט זי געררופֿען קאָקעטיש.

— איך וואַרט, ביז עס וועט אינגאַנצען פֿאַרטיג זיין, — רופֿט זיך אָן מאַקסימאָוויטש.

קאָוואַלסקי האָט די בלומען גענומען און איז אַריין צו איהר אין שלאָף־צימער. זי, נאָך קעמענדיג זיך די האָאָר ביים שפּיגעל, זאָגט אין דער שטיל:

— איך האָב ערהאַלטען אַ גרויסע טעלעגראַמע פֿון טאַטען. ער שרייבט, איך זאָל באַלד אַהיים פֿאָהרען, אַז ניט — קומט ער אַליין צופֿאָהרען.

— איז שוין לאַנג צייט געוועזען, — רופֿט זיך אָן קאָוואַלסקי ביז מיט אַ הויך קול.

— וואָס? — האָט זיך מערי מיט אַ בלייך געזיכט אָבגעווענדעט פֿון שפּיגעל און איהם געקוקט גלייך אין די אויגען אַריין.

— דו דאַרפֿסט האָבּען איבּער דיר אַ מענשען, אַנאָפּערין, דו בּיזט נאָך אַ יונג, נאַריש מײדעל!

זי האָט איהם גלײך געקוקט אין די אויגען אַרײַן. בּײַ דעם גאַנצען צאָרן, וואָס זײַנע רײד האָבּען ערוועקט אין איהר, האָט זי אַרויסגעפֿיהלט זײַן ליעבּע צו איהר, זײַן אײפֿערזוכט. און זי האָט ליעבּ געהאַט צו קוקען אויף זײַן בּלײך געזיכט, אויף זײַנע ציטערדיגע ליפּען. זי האָט בּאַלד געוואָלט אײַנפּאַקען איהרע זאַכען און, אַהיים פֿאָהרען. נײַר אַז זי האָט דאָס בּעשלאָסען, איז זי רוהיג געוואָרען, זי האָט זיך ווײַטער אָנגעטהון, איז אַרײַן צו מאַקסימאָוויטש'ן און אויפֿ'ן געזיכט בּײַ איהר איז גאָרנישט געווען צו דערקענען.

קאָוואַלסקי'ן האָט שוין בּאַנג געטהון זײַנע רײד. ער איז איצט געווען פֿערליעבּט אין איהר בּיז צום טיעפֿסטען בּײן.

ער האָט געוואָלט דערגעהן וועגען וואָס זי קלערט, וואָס זי האָט בּעשטימט, נור איהר געזיכט איז אַזוי גלײַכגילטיג געווען, אַז עס איז גאָרנישט געווען צו דערקענען.

זי האָט אַנטקעגען-געגעבּען מיט דאַנקבּאַרע בּליקען די בּלימען, וואָס ער האָט איהר געגעבּען, און די רײד, וואָס ער האָט גערעדט צו איהר, אָבּער דאָס האָט איהם קײן זאַך ניט קלאָר געמאַכט.

זײ זענען אַלע דרײַ אַוועק צו דעם אָווענד צו דער שריפֿטשטעלער'ן סאָפֿיאַ אַנדרײעוונאַ, און קאָוואַלסקי האָט געקלערט די גאַנצע צײַט, ווי אַזוי זי איבּערצובּעטען.

דאס זיעבּצעהנטע קאַפּיטעל.

בּײַ סאָפֿיאַ אַנדרײעוונאַ איז געווען דער נײַטראַלער בּאָדען, אויף וועלכען עס זענען זיך צוזאַמענגעקומען מענשען פֿון פֿערשיעדענע ריכטונגען אין דער קונסט און אין דער פּאָליטיק. בּײַ איהר אין סאַלאָן האָבּען זיך בּעגעגענט דער ליבּעראַלער פּאָפּ מיט'ן עקסט-לינקען אַנהענגער פֿון לעסערים שיל מיט אַ בּכבוד'ן פּראָ-

פֿעסאָר, און אַלע האָבּען זיך בּיי איהר געפֿידעלט גוט. אַליין איז זי געווען אַ העכסט אינטעליגענטע פֿרוי, דורכגעדרונגען מיט דער קולטור פֿון מערב־אייראָפּאַ, וואו זי האָט פֿערבראַכט אַ לענגערע צייט פֿון איהר לעבען. זי האָט זיך בּעשעפֿטיגט מיט ליטעראַטור מעהר אויס דילעטאַנטישער קולטור־נעטיגקייט, ווי אויס טאַלענט. זי האָט אָבּער געקאָנט האַלטען איהר סאַלאָן אין יענעם ליכטיגען גייסטרייכען טאָן, אויסגעמישט מיט שענהייט און פֿאָרנעהם. נידריג געוואַקסען, פֿערקעמט די האָהר שייטעל־גלאַט, האָט זי זיך אָנגע־טהון איינפֿאַך, נור מיט גרויס געשמאַק. אין שוואַרצען זיידענעם מיט דעם זילבּערנעם צלם אויף איהר האַרץ (סאָפֿיאַ אַנדרייעוונאַ האָט געשטאַמט פֿון יידען און האָט געטראָגען אַ זילבּערנעם קרייץ מעהר אַלס צירונג, ווי אויס רעליגיאָזיטעט), האָט זי עמפּפֿאַנגען די געסט אין איהר ליכטיג לופֿטיגען סאַלאָן, וועלכער איז פֿיל געווען מיט בּלומען אין אַלע ווינקעלעך. אויף איהרע קליינע חנ׳עוודיגע ליפּעלעך האָט געשוועבּט יענער אָפֿענהערציגער שמיי־כעל, מיט וועלכען זי האָט עמפּפֿאַנגען די געסט, וועלכער איז ניט בּלויז געקומען פֿון גוטער ערציהונג, נור אויך פֿון איהר אמת׳ער, אויפֿריכטיגער נשמה. די געסט זענען דאָ געווען די אייגענע, וואָס בּיי נאַטאַליאַ מיכאַילאָוונאַ, נור עטוואָס געמישט מיט מעהר ערנסטע און פֿאָרנעהמע הערען. אַ פּראָגרעסיווער פּאָפּ איז געזעסען, וועלכער איז געווען בּעקאַנט אין גאַנצען פּראָווינ־ציעלען רוסלאַנד, אַ צוויי אַקאַדעמיסטען, פּראָפֿעסאָרען און איינייגע קאַדעטישע פּאָליטיקער. די געזעלשאַפֿט פֿון נאַטאַליאַ מיכאַילאָוונאַ האָט זיך דאָ געפֿיהרט ערנסטער, צוריקגעהאַלטענער און געלאָזט ריידען די עלטערע. סאָפֿיאַ אַנדרייעוונאַ איז געווען אַ גוטע בּעל־הבּיתטע. זי האָט געוואוסט די שוואַכקייט פֿון יעדען גאַסט איה־רען און האָט געזעהן, אַז בּיי איהר אויפֿן אָווענד זאָל יעדער געפֿינען די דאַכע, צו וועלכער זיין האַרץ ניגט. הירכרעם האָבּען זיך אויף די „זשור־פֿיקסען" פֿון סאָפֿיאַ אַנדרייעוונאַ געפֿינען פֿיעל פֿון דעם שענעם געשלעכט, און זי האָט געקאָנט אַזוי צוזאַ־מענשטעלען די ליסטע פֿון איהרע געסט, אַז עס זאָל נישט אַרויס־

קומען קיין דיסהארמאניע. אלע דאכטען זיך געפיהלט ביי איהר גוט און אפילו דער בעריהמטער סאווארין איז היינט אויסגעפראנמיעוועט געווען אין א קראגען מיט א שליפס און זיצט אין א ווינקעלשטיב און הערט זיך איין צו דעם געשפרעך, מעשה מענש. צום סוף איז איהם געוואָרען לאנגווייליג צו זיצען און אויסצוהערען דאס לאנגווייליגע געשפרעך פון די פראפעסארען, וואו עס האט זיך געהאנדעלט אום א נייער איבערזעצונג פון דאנטע אין רוסישען, און האט שוין אויסגעזידעלט א יודישען יונגען-מאן, א דאקטאר-פילאזאפיע, וועלכער איז געקומען צופאהרען פון בערלין און מיטגעבראכט וויינינגער'ס אידעען. דער יונגער-מאן האט זיך אוועקגעזעצט מיט זיינע געפרעסטע הויזלעך און האט מיט זיין פילאזאפיש קאקעטישער מינע אנגעהויבען אלע ארום צו מוסטערן. סאווארין האט איהם אויסגעזידעלט, געפרעגט, וואס ער וויל דא, הערנאך האט ער פערלאנגט צו טרינקען. מען האט איהם דערלאנגט אויף א זילבערנעם טאץ, וואס ער האט געוואלט. „יעדען איינעם דאס, וואס ער ליעבט", האט עס געהייסען אין דער געזעלשאפט. מען האט געלאכט און געקוקט אויף מאקסימאוויטש'ן, וועלכער איז געזעסען אין א ווינקעל און עלעגאנט גערעדט מיט מערי'ן. געזאגט האט מען עס צו סאווארין'ען, נור געמיינט האט מען עס מאקסימאוויטש'ן, וואס די גאנצע געזעלשאפט האט געוואוסט זיין שוואכקייט צו דער אכטצעהן-יעהריגער, און זיין ראליע, וואס ער וויל שפיעלען אלס יונגער קאוואליער. צום סוף איז סאווארין שכור געוואָרען. די מאדאם פון הויז האט זיך באלד געפונען נעבען איהם און גענומען איהם אונטערן ארעם און מיט איהר הערצליך לעכעלן איהם ארויסגעפיהרט פון סאלאן אין שלאפען איהם געפיהרט אין דעם צימער, וואס איז שוין פריהער געווען פאר איהם אנגעגרייט צו דעם צוועק. זי האט איהם מיט איהרע ליעבע רייד, ווי א קינד, צוגערעדט, אז ער זאל זיך אויפ'ן בעט לעגען. ער האט זי געפאלגט און זיך אוועקגעלעגט אין אנטהון אויף דעם ריין-אויסגעבעטענעם בעט. א גוט שמייכעלע האט געשוועבט אויף איהרע ליפען, זי האט געלעגט איהרע קליינע הענד אויף זיין

קאָפּ און מיטערליך געקושט אידם אויפ'ן שטערן און איז צוריק צו די געסט אַריינגעגאַנגען.

דאָס געשפּרעך האָט זיך באַלד געדרעהט אַרום די לעצטע געשעהענישען—אַרום די פּאָגראָמען. אַלע האָבען אויסגעהערט מיט גרויס אויפמערקזאמקייט דעם פּראָגרעסיווען פּאָפּ, וועלכער האָט געפּרובט צו ערקלערען די אכזריות, וואָס דער רוסישער פּויער האָט אַרויסגעוויזען בייַ די פּאָגראָמען, דערמיט, וואָס ער האָט די אמונה פערלאָרען. „די ערשטע זאַך, וואָס די רעוואָלוציאָנערען האָבען געטהון, אַז זיי זענען צום פּויער געקומען—האָט דער פּאָפּ געזאָגט—איז נישט געווען אידם בילדונג צו ברייַנגען, אידם אויסלערנען שרייבען און לעזען, נור דעם גאָט בייַ אידם אָבצונעהמען. זיי האָבען זיין אמונה צום געלעכטער געמאַכט און די קירך באַליידיגט. די אמונה האָבען זיי בייַ אידם צוגענומען און קיין אַנדער מאָראַל ניט געגעבען. זעלבסטפערשטענדליך, אַז עס איז קיין גאָט ניטאָ און קיינער איז ניט איבער אונז, מעג מען גזלנ'ען, גנב'ענען, הרג'ענען און רציחות אָנטהון. איז אויפגעגאַנגען דער צאָרן צום שוואַכסטען—צום יודען, צו דעם, וואָס קאָן זיך אַם ווענינסטען וועהרען, און פאַר וועלכען מען וועט זיך אַם ווענינסטען אָננעהמען".

אַלע האָבען אויסגעהערט דעם עהרווירדיגען פּראָגרעסיווען פאַטער און צוגעשאָקעלט מיט די קעפּ און אידם רעכט געגעבען. מען האָט בעדויערט די יודען, וואָס זענען דאָ נעבּיך בחנם דאָס בפרד=הידגדעל געוואָרען. וואָרום די געזעלשאַפט איז געווען אַ פּראָגרעסיווע און מען האָט שטאַרק רחמנות געהאַט. אין דער שריפטשטעלער אַקימאָוו האָט זיך אָנגערופען אין זיין פּויערישער, מאַלאָרוסישער שפּראַך:

— וואָס איז דאָ דאָ אַסך צו רייַדען? איך וועל אייך זאָגען, ווי אַ פּראָסטער פּויער זאָגט, דאָ איז נישטאָ קיין יוד און קיין רוס. בייַ אונז אין רוסלאַנד זענען נור דאָ צוויי פּאַרטייען: איינע—די רעגירונג, די איבעריגע—אַלע זשודעס!

דאָס וואָרט איז זעהר געפעלען און אַלע האָבען געלאַכט

און געזוכט מיט די אויגען מאקסימאוויטש'ן, און אלע האבען זיי שטענדיג געווארט און געוואלט הערען, וואס וועט מאקסימאוויטש זאגען וועגען די פאגראמען. אלע האבען ערווארט פון איהם אן'אריגינעל ווארט, ער, אלס יוד, און וואס פיהלט דערביי אזוי טיעף דעם רוסישען גייסט.

אבער מאקסימאוויטש איז אליין געזעסען אין א ווינקעל הונטער א קארב מיט בלומען און זעהר האט בעלעבט גערעדט מיט מערי'ן.

— און אייך געפעלט דא דאס לעבען? און איהר וואלט געוואלט דא בלייבען? — האט מאקסימאוויטש געפרעגט.

— וואס זאל איך זיך נארען?! יא, איך האב פיעל וועגען דעם געקלערט. מיר דאכט זיך, אז דא איז מיין מיליע, אז איך געהער דא אהער, און איידער נאך איך האב אט דאס לעבען געקענט, האב איך, דאכט זיך, דא אהער אנגעהערט. איך האב דאס געפיהל, אז איך וועל שוין נישט קאנען לעבען אין אנאנדער געזעלשאפט. מיר געפעלט דא דאס לעבען.

— איהר זענט א ציגיינער-קינד, — האט מאקסימאוויטש געלאכט.

— וואס מיינט איהר דערמיט?

— האט איהר נישט געהערט, אז עס זענען דא אזעלכע קינדער, וואס ווערען געבוירען ביי אנשטענדיגע עלטערן, און האבען א נייטיג צום ציגיינער-לעבען? אונבעוואוסט קומט צו זיי דאס געפיהל, און אז זיי דערהערען צופעליג פאר זייערע פענסטער זינגען פון דורכציהענדע ציגיינער, ציהט זיי אהין צו די ציגיינער. און עס האפט זיך טיילמאל אזא מיידעל אויף און געפינט זיך פלוצים אין א לאגער פון ציגיינער און ווייסט נישט, ווי אזוי זי איז אהין געקומען. דאס איז א ציגיינער-קינד.

— גלויבט איהר, אז איך בין א ציגיינער-קינד? — פרעגט מערי, איהם קוקענדיג אין די אויגען אריין.

— איהר האט דאס אליין געזאגט, — לאכט מאקסימאוויטש, — איהר קאנט אין קיין אנדער געזעלשאפט שוין נישט זיין.

— דאָס איז וואָהר, — איבּערזיגענס, דאַכט זיך מיר, איהר האָט רעכט. יאָ, איך בּין אַ צוֹיינער־קינד, און מיין צוקונפט איז אין דעם צויינער־לאַגער. איך האָב אַמאָל אַ חלום געהאַט. עס דאַרף זיך נור דער ריכטיגער צויינער צו געפינען.

— האָט איהר דען נישט דעם ריכטיגען צויינער געטראָפען? — פרעגט מאַקסימאָוויטש.

מערי האָט די מינוט הערזעהן קאָוואַלסקי'ס פינקעלנדיגע אויגען, וועלכע איז געזעסען געגענאיבּער זיי אין אַ צווייטען ווינקעל און איז אויפפאַלענד אַליין געזעסען און בּעטראַכט יעדע זייער מינע, און האָט געאַרנישט בּעהאַלטען זיין אויפמערקזאַמקייט פאַר דער געזעלשאַפט, וואָס די געזעלשאַפט האָט אויך גוט בּעמערקט.

— דאָס וועט זיך נאָך ווייזען, — האָט זי געזאָגט.

— אַ, דער צויינער וועט זיך שטענדיג געפינען, — האָט מאַקסימאָוויטש געשמייכעלט.

— דענקט איהר אַזוי?

די געזעלשאַפט האָט שוין לאַנג בּעמערקט מאַקסימאָוויטש'עס אויפפאַלענד־פערטיעפטעס געשפּרעך מיט מערי'ן און קאָוואַלסקי'ס אַליין־זיצען. דאָס האָט אַרויסגערופען גלייכצייטיג פון די לצים אין די ווינקעלעך און אַ שטיל פערשטיקטעס לאַכען. די מאַדאַם פון הויז, וועלכע איז וואַך געווען אויף אַלץ, וואָס קומט־פאָר צווישען איהרע געסט אין איהר סאַלאָן, האָט דאָס בּעמערקט, און כדי אויסצומיידען דאָס גערייעדעריי, איז זי צו צו מאַקסימאָוויטש'ן און פריינדליך אָנגעהויבּען צו רייעדען מיט מערי'ן, זי גענומען אונטער'ן אָרעם און אָנגעהויבּען זי צו פיהרען איבּער'ן סאַלאָן, ריידענדיג מיט איהר וועגען פּעטערבּורגער טעאַטער.

מאַקסימאָוויטש איז צו צו די מענער און אָנגעהויבּען זיך צוהאָרכען צום געשפּרעך, וואָס ווערט געפיהרט.

ער האָט בּעמערקט, אַז אין דער געזעלשאַפט הערשט אַ לייכטער טאָן איבּער זיין אויפפאַלענד צוזאַמען־זיצען מיט מערי'ן און האָט געוואָלט צוריק אויפהויבּען זיין כבוד אין די אויגען

פון דער געזעלשאפט. ער האט נאכאמאל אנגעקניפט דאס געשפרעך איבער די פאנראמען און געזאגט א מיינונג, אז די אורזאך פון די פאנראמען דארף מען זוכען ניט אין די אויסערליכע סבות, נור אין דער טיעפעניש פון דער רוסישער נשמה. דאס האט פעראינטערעסירט די געזעלשאפט, און אז ער האט געזעהן, אז ער האט דעם עולם פעראינטערעסירט מיט זיינע רייד, האט ער מיט א גרינגשעציגען בליק ארומגענומען די אלע מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט, ווי ער וואלט זיך ערשט געוואלט איבערלעגען, צי עס לוינט זיך צו ריידען פאר זיי. ער האט פערקניטשט דעם שטערן, פערמאכט די אויגען און געהאלטען א לאנגע רעדע אין זיין גלענצענדען חכמה, אין שטארקע ווערטער, רייך אין גייסט, ארויסווייזענדיג דערין זיין קענטעניש.

— אום צו פערשטעהן די נשמה פון רוסישען פויער, מוז מען געהן צו זיין לאנדשאפט, מוז מען קענען די געשיכטער פון זיינע הייליגע, צו וועלכע ער בעט, ווי ער שטעלט זיך זיין גאט פאר. און ער האט אנגעהויבען צו ריידען וועגען די רעליגיעזע סלאווישע בילדער, און פון דעם איבערגאנג צום מיסטיציזם פון דעם רוסישען פויער און האט עס פערגליכט מיט דעם מיסטיציזם פון דעם יודישען חסידיזם, גערעדט איבער די מאראל פון דער ערד ביים רוסישען פויער און זי פערגליכט מיט דער מאראל פון די ביבעל-העלדען. דער צארן, וואס האט זיך ארויסגעריסען פון דער רוסישער נשמה — דאס קומט פון פערצווייפלונג, פון זיין גאט-זוכעניש; אין יעדען רוסישען פויער ליעגט א שטיק פון דאסטאיעווסקי'ס אינרוהיגע זוכענדע נשמות. מען דערקענט עס באלד, ווי ער מאלט זיך זיינע הייליגע בילדער. די געזיכטער פון די רוסישע הייליגע זענען פול מיט גרויזאמקייט, מיט שרעק, אזוי מאלט ער זיך זיין גאט. און זיין צארן-אויסברוך איז געווען ביישט בלויז צום יודען. ער וואלט זיך מיט דערזעלבער פערצווייפלונג געווארפען אויף זיין אייגען קינד. ער האט אויסגעקליבען דעם יודען, ווייל דער יוד איז איהם דער נאהנטסטער, ער איז איהם דער היימישער. אבער זעהט איצט זיין הרטה-געפיהל. אין קיינעם

וועט איהר נישט געפֿינען אַזאַ געפֿיהל פֿון בענקשאַפֿט, ווי ביים רוסישען פֿויער. ער ליעגט אודאי איצט, דער פֿויער, און נישט נור ער בעדויערט דאָס, וואָס ער האָט געטהון, נאָר מיט די פֿערבלוטיגע הענד העלפֿט ער נאָך פֿערבינדען די יודישע וואונדען, צוזאַמענגענעהמען זיין צובראָכען אָרימקייט. האָט דורך ארץ פֿאַר דעם מענשען, וואָס טראָגט אין זיך אַזאַ שטן און וואָס קאָן דערנאָך אַזוי חרטה האָבען, — האָט ער אויסגעפֿיהרט זיין רעדע.

זיין רעדע, וואָס איז פֿיל געווען מיט פּאַטעטיש=מיסטישער בעגייסטערונג פֿון רוסישען פֿויער, האָט גראָד נישט געמאַכט קיין גרויסען איינדרוק אויף דער געזעלשאַפֿט. נור די דאַמען האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום איהם און געשלונגען זיינע ווערטער. ער האָט געזעהן דורך די גאַנצע צייט, וואָס ער האָט גערעדט, מערי'ס בלישטשענדע אויגען, וועלכע האָבען איהם גלייך געקוקט אין פּנים אַריין. ער האָט צופֿריעדען געשמייכעלט און גערעדט גאַנץ גלייכגילטיג מיט דער מאַדאַם פֿון הויז, לאָזענדיג זיך בעוואונדערן פֿון די דאַמען.

— אַה, טייערינקער, האָסטו מיר פֿון הארץ אַראָבגערעדט, מיין קראַנק הארץ האָסטו מיר געהיילט מיט דיינע ווערטער, — איז צו צו איהם פֿעאָדרום מיט אויסגעשטרעקטע הענד, — מיין נשמה האָסטו מיר געהיילט, מיין פֿאָטערלאַנד האָסטו מיר צוריקגעגעבען, מיין ברידער, דעם רוסישען פֿויער, צוריקגעקעהרט. לאָז דיך קושען, טייערינקער, — פֿאַלט ער אַרויף אויף מאַקסימאָוויטש'ן, איך האָב קיין צייט נישט, מוז אין רעדאַקציע צוריקגעהן, עס וועט איצט אודאי זיין די איינצעלהייטען פֿון פּאָגראָם צו בעשרייבען, איך מוז נאָך דאָס לייט=אַרטיקעל מאַכען. בלייב געזונד, מיין טייערער, — און לויפֿט שנעל אַרויס פֿון צימער.

מאַקסימאָוויטש האָט געשמייכעלט, אויסהערענדיג פֿעאָדרום'ס לויב, און האָט אויף מערי'ן געקוקט. ער האָט געזעהן, ווי קאַוואַלסקי שטעהט מיט איהר אין אַ ווינקעל און רעדט מיט איהר זעהר האַסטיג. ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פֿון פֿעאָדרום'ן און איז צו צו זיי.

— אַך, איהר גערעט שוין אַהיים! און איך האָב נאָך מיט אייך געוואָלט אַ ביסעל פערברענגען. פּליטכט, געהען מיר וואו אינאיינעם?

— איהר זענט אַ קאָקעט און רעדט אין די סאַלאָנען, כּדי צו אימפּאָנירען אַזעלכע אַכטצעהן־יעהריגע נאַרישע מיידלעך, ווי זי איז, — ווייזט קאָוואַלסקי אויף מערי'ן.

— וואָס? — שרייט האַלב אויס מאַקסימאָוויטש און ווערט בלייך, ער האָט זיך אָבער באַלד געפונען, פערצויגען דעם שטערן און געזאָגט צו קאָוואַלסקי'ן מיט פעראַכטונג:

— ווער זענט איהר דאָס אַזעלכער? איך קען אייך גאָרניט!

קאָוואַלסקי האָט האַלב מיט געוואַלד אַרויסגעצויגען מערי'ן פון סאַלאָן און זיי האָבען פערלאָזט דאָס הויז.

מאַקסימאָוויטש איז איבערגעבליבען און זיי נאָכגעקוקט מיט זיין פעראַכטענדען שמייכעלע און זיך געמאַכט גלייכגילטיג רידען מיט דעם בּכבוד'ן פּאָפּ און פיעל נאָך גערעדט מיט איהם וועגען די רעליגיעזע אַלטע בילדער, און האָט דאָ אַרויסגעוויזען זיין גאַנץ קענטעניש.

ביים טיש האָט מען פיעל גערעדט וועגען מאַקסימאָוויטש'עס רעדע. דער יונגער האָמאָוו האָט געטרונקען אויף זיין וואויל, די געזעלשאַפט האָט אונטערגעהאַפּט און מען האָט געהאַלטען הויכע לויב־רעדעס אויף דעם רוסישען פאָלק. מען האָט דערביי דערמאָהנט טאָלסטאָי'ען, משה רבינו, און אַקימאָוו האָט גערעדט די גאַנצע צייט מיט דעם רוסישען פּויערשען אַקצענט. מאַקסימאָוויטש האָט אַלץ גלייכגילטיג צוגעהאָרכט און צוגעשמייכעלט לייכט, ווי עס הייסט: איך טהו אייך צוליעב און האַלט אייך אויס, אָבער וואָס קאָנט איהר מיר, מישטיינס געזאָגט, זאָגען?...

אַהיים געקומען אין ביקאָוו'ס וואוינונג, האָט מאַקסימאָוויטש געטראָפען דעם קאָמיסאַר פון זיין צירקעל, מאַכענדיג אַ רעוויזיע אין דער וואוינונג פון דעם שוישפּיעלער ביקאָוו. דערזעהן מאַקסימאָוויטש'ן, האָט דער קאָמיסאַר געפרעגט:

— ווער ביזטו? ווי הייסטו? אַ פּאַס האָסטו?

מאקסימאוויטש האט זיך גליינגעשטעלט און געזאגט:

— איך? איך הייס יענקעל ליכטענבערג און בין פון קאוונא.

— און מיט וואס פאר א רעכט וואוינסטו אין פעטערבורג?

— איך? — האט מאקסימאוויטש געזאגט מיט אויפגעהויבענעם קאפ, מיט דער האנד אויפ'ן הארץ און מיט פאטאס — איך בין א דינער ביים באראן גינצבורג!...

— און וואס טהוסטו דא? אהיים שלאפען צו דיין בעל-הבית.

מאקסימאוויטש האט די שטוב פערלאזט.

דאס אכצעהנטע קאפיטעל.

מאקסימאוויטש איז איצט געגאנגען אליין איבער די טונקעלע נאסע גאסען פון פעטערבורג און האט ניט געהאט וואו זיך אהינצוטהון. שכורים האבען די גאסען אנגעפילט, געוואקעלט זיך, געשריען, לידער געזונגען, שכורע פראסטיטוטקעס האבען זיך אין די ארעמס געווארפען. ער האט געטראכט וועגען דעם פסוק פון נייעם טעסטאמענט, וואו קריסטוס זאגט: „און גאט'ס זוהן האט ניט וואו דעם קאפ אנידערצולעגען". אויסגעטהון האט ער פון זיך איצט אלע מאסקעס און אלע קליידער און איז געבליבען א נאקעטער שטעהן דא אויף די פעטערבורגער גאסען, און א בענקעניש האט איהם ארומגענומען מיט וועמען צו זיין, איצט וועמען ביי זיך צו האבען, וואס קען איהם, וואס ווייסט, ווער מאקסימאוויטש איז. ער האט מורא געהאט פאר דער גאס, פאר דער רוהייט, פאר די שכורים. עס איז איהם איינגעפאלען פעאדיום. פעאדיום האט אנ'אייגענע וואוינונג, און ער האט אניזוואשטשיק גענומען און איז אהין געפאהרען צו פעאדיום'ן.

פעאדיום איז אוועק פון מאמא אנדריעוונא אין דער רעדאקציע, וואו ער האט געארבייט. עס איז געוועזען איינע פון די פראגרעסיווע צייטונגען אין רוסלאנד, דארט האט ער בעקומען די לעצטע ידיעות, וואס זענען אנגעלאפען פון די קארעספאנדענטען און זענען פיל געוועזען מיט שרעקליכע איינצעלהיי-

טען פון די פאגראמען. דאס אכזריות, מיט וועלכען די יודישע קינדער זענען געווארען געטויט, האבען איהם אזוי ערציטערט, אז דער זשורנאליסט האט זיך צום ערשטען מאל אבגעזאגט צו שרייבען א לייט-ארטיקעל, וואס האט געזאלט זיין דער פראגרעסיווער פראטעסט פון רוסלאנד געגען די פאגראמען. און איז אוועק אהיים.

אז ער איז אהיים געקומען, האט ער פערשלאסען די טהיר הינטער זיך, ארויף און אראב געדרעהט זיך איבער דער שטוב, ארויסגענומען דעם טלית פון הינטער א טיעף בעהעלטעניש פון שראנק — דעם טלית, מיט וועלכען ער פאהרט אין געהיים אויף יעדען יום-כפור קיין ווילנא, אין שוהל אריין דאווענען, און אוועקגעלעגט איהם פאר זיך אויפ'ן טיש, האט געווארפען א בייזען בליק אויף דער איקאנע, וועלכע האט געברענט אין א ווינקעל שטוב. דאס געזיכט פון פעטרוס'ן, פון דעם יודישען פישער, פון וועלכען ער פלעגט אזוי אפט ריידען אין דער יודישער געזעלשאפט, אז עס איז אזוי יודיש, אז עס דערמאהנט איהם אן דעם פאטער'ס געזיכט, און ער פיהלט זיך אזוי נאהנט דערצו — איז איהם איצט פרעמד און שלעכט געווען. ער איז ארויסגעקראכען, פערשטעלט עס מיט א האנדטוך. פון דער קיך האט זיך דערהערט דער דיענסט'ס שטים, ווי זי זאגט עפּיס, האט ער זיך דערשראקען, שיער ניט אראבגעפאלען און האט אריינגערופען: „נאטאשא, נאטאשא! בלייבט דאך שטיל אויף א מינוט!" דערנאך האט ער אנגעשטעלט דעם גראמאפאן, וואס ער האט ביי זיך אין שטוב געהאט, און געלאזט זיך שפּיעלען „כל נדרי", ארויף און אראב געדרעהט זיך איבער דער שטוב און אנגעקוואלען מיט דער מעלאדיע פון „כל נדרי" און מיטגעהאלפען דעם טאן: כ—ל נד—ר—י! און אמת'ע יודישע טרעהרען, אפשר די איינציגע אמת'ע טרעהרען, וואס ער האט פערמאגט, האבען זיך איהם געוויזען אין די אויגען.

נור באלד האט מען געקלונגען אין דער טהיר. פעאדיוס איז א בלייכער געווארען און א דערציטערטער האט ער געעפען

דורך דער טהיר צו דער דיענסט: „נאטאשא, נאטאשא! עפען נישט!" ער איז פלינק ארויף אויף דעם שטוהל, אראבגעהאפט דעם האנדטוך פון דער איקאנע, בעהאלטען דעם טלית אין שראנק אריין, ארויסגעשטעקט דעם קאפ אין טהיר און האט געפרעגט:

— ווער? אה, דאס ביזטו, מאקסימאוויטש, טייערינקער, טפו, זיך דערשראקען, געמיינט א קריסט. קום אריין. הארך, וואס איך האב דא, הארך — לאזט ער הערן גראמאפאן — איז דאס נישט קיין פרינצען-ליעד? דאס איז דאך א פרינצען-ליעד, דאס האבען דאך אונזערע עלטערן געזונגען. הארך, טייערער, ווייסט, ווי האבען דאך אונז שוין ווידער געשלאגען. איך קום פון דער רעדאקציע. קיעוו, טייערינקער, ערגער פון קישינעוו: קליינינקע קינדערלעך — לעגט ער צו אויף פשוט יודיש — קליינינקע קינדערלעך — ווייזען זיך איהם טרעהרען אין די אויגען — פארוואס? הארך דאס ליעד, דארט קוק נישט — ווייזט ער צו דער איקאנע — עס האט אונז פיעל צרות אנגעטהון. קליינינקע קינדערלעך! איך וועל אוועקפאהרען קיין ירושלים, ווי איך בין א יוד, קיין ירושלים. אט ביי דעם טלית דא, ווייזט ער אויף דעם שראנק, מגייר זיין זיך, צוריק א יוד ווערען. דיר וועל איך די ביבליאטעק פערשרייבען, פאר מיין יורש דיך מאכען נאך מיין טויט, אזוי זאל מיר גאט העלפען. וואס? דעם סינאד רייכער מאכען? דיר אלץ פערשרייבען, און אליין פאהרען קיין ירושלים, וועסט זעהן, עס איז א פרינצען-ליעד, א ליעד פון קעניגען איז דאס. קליינינקע קינדערלעך האבען זיי געשחט'ן פאר די מוטערס אויגען. יודישע ביינדעלעך, ארים יודיש קינדער-בלוט — האט ער אנגעהויבען צו ריידען יודיש, און איז געפאלען אויף מאקסימאוויטש'עס ברוסט, און האט אנגעהויבען ביטערליך, הויך צו וויינען.

מאקסימאוויטש האט זיך אויסגעצויגען, שטעהן געבליבען, ערנסט געווארען, דעם שטערן פערקנייטשט, די ליפען פערצויגען אין א ביטערער גרימאסע.

— זיי האבען מיך פון מיין שטוב ארויסגעיאגט.

— ווער? — פרעגט פעאדור.

— די, וואָס האָבען אונזערע קינדער געשחט'ן, — רעדט באָקבימאָנישע פּראָסט יודיש.

זיי האָבען זיך ביידע אוועקגעזעצט מיט געזונקענע קעפּ, און דער גראַמאָפאָן האָט פאַר זיי געשפּיעלט „כל נדרי".

דאָס ניינצעהנטע קאַפּיטעל.

אַז קאָוואַלסקי און מערי זיינען אַהיים געפאָהרען פון אָווענד, האָבען זיי דורכ'ן גאַנצען וועג קיין וואָרט נישט גערעדט. געזעסען זיינען זיי יעדער באַזונדער אין זיין ווינקעל און געווען פאַרטיעפט אין זייערע געדאַנקען. אַז זיי זיינען אַהיים געקומען, האָט מערי געוואָלט אַריין צו זיך אין צימער. קאָוואַלסקי האָט זיך אָנגערופען: „איך מוז מיט דיר עפּיס רעדען". זי האָט איהם אָנגעקוקט נישט בייז, נור ווי עפּיס מיט מיטלייד, און ער איז אַריין צו איהר אין צימער.

— איך האָב בעשטימט מאָרגען אָבצופאָהרען פון פּעטערבורג, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט.

אָנשטאָט זי זאָל פאַרשווייגען, אָדער מיסטעריאָיש קוקען אויף איהם, האָט זיך קאָוואַלסקי פאַרוואונדערט צו הערען מערי'ס פריינדליכע שטים:

— אַזוי? וואוהין?

— איך ווייס נאָך נישט וואוהין, נאָר איך וויל אָבפאָהרען פון פּעטערבורג.

מערי האָט געשוויגען.

— איך ווייס נישט, וואָס דו האָסט בעשטימט, נור דיך אין פּעטערבורג וועל איך נישט לאָזען, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט פעסט און בעשטימט.

מערי האָט איהם אָנגעקוקט פאַרוואונדערט: „ווי הייסט?"

— איך וועל דיך נישט לאָזען אין פּעטערבורג. איך האַלט עס פאַר מיין פפליכט דיך פון דער קינסטלער-אַטמאָספערע אַרויסצונעהמען.

— פאַר אַ פּפליכט? — האָט מערי געשמייכעלט, — געגען וועמען האָסטו זיך דען פערפּפליכטעט?

— געגען מיר אַליין.

— ווילסטו מיך, הייסט דאָס, נעהמען מיט געוואַלט?

— אַז עס וועט אויסקומען, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט זעהר געלאַסען און רוהיג.

מערי האָט איהם געקוקט אין פּנים אַריין און האָט געזעהן, אַז ער מיינט דאָס ערנסט, און עס איז בעשטימט און אַז ער איז גרייט אויסצופיהרען זיין פּלאַן, אַפילו ווען עס זאָל קומען צו אַן עפענטליכען סקאַנדאַל.

זי האָט זיך אַ ביסעל דערשראָקען.

— און אַז איך וועל ניט וועלען?

— וועל איך בענוצען געוואַלט, — האָט ער געזאָגט גאַנץ בעשטימט.

— אָבער דאָס איז דאָך קאָמיש!

— רוף עס, ווי דו ווילסט, אָבער איך וועל דאָס באין אופן ניט דערלאָזען. איך וואָלט עס מיר קיינמאָל ניט געקאָנט מוחל זיין צו פאָהרען און דיך דאָ איבערלאָזען אין דער פערעפּישטער לופט פון דער קינסטלער-מיליע. דו ביזט אַ קליין נאַריש מיידעל, וואָס האָט זיך דעם קאָפּ פערדרעהט פון אַ פּאָר ביכלעך, און אַז דו הערסט אַזאַ מאַקסימאַליסטישען ריידען, לויפסטו צו איהם. דאָס איז ליטעראַטור און דו ביזט אַ יודיש „ליטעראַרישע" מיידעל. מען דאַרף דיך מיט געוואַלט אַוועקנעהמען פון דער סביבה, ווען דו אַליין האָסט קיין שכל ניט.

מערי איז רויט געוואָרען פאַר קרענקונג. יעדעס וואָרט האָט אַ וואונד אויסגעבריהט אין איהר האַרץ. אָבער זי האָט געקוקט אין זיינע אויגען אַריין, אין זיינע ווערטער האָט זי געפיהלט זיין ליעבע צו איהר, זיין גרויסען אייפערזוכט און זי האָט געוואָלט, ער זאָל זי וואָס מעהר אויסזידלען, וואָס שטאַרקערע ווערטער זאָגען.

— גאָט, ביזט גראָב! — האָט זי אויסגערופען, — ביזט אונקולטורעל!

— רוף עס ווי דו ווילסט, און דיך דאָ לאָזען וועל איך נישט. אַזעלכע אַלטע, אָפּגעלעבטע יונגען, ווי דיין מאַקס מאָוויטש איז, קאָנען ניט געפינען דעם שליסעל צו אַזעלכע נאַרישע יודישע מיידלעך, ווי דו ביזט, און די „ליטעראַטור" פערשטעלט — די געפאַרבטע האָהר און דאָס געגרונצעלטע פּנים.

— ווילסטו מיך, הייסט דאָס, מיט געוואַלט צוועקנעהמען.

אַה, אַה! — האָט מערי מעהר געלאַכט אויס פרייד פון זיין אייפערזוכט, איידער אויס קרענקונג.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום.

— און וואו ווילסטו מיך דאָס מיט געוואַלט נעהמען?

— אַז דו ווילסט, פאָהר מיט מיר מיט אין די קאַרפּאַטען אין זאַקאָפּאַנע, מיר וועלען דאָרט וואוינען ווייט פון מענשען. דו ווייסט, ווי איך האָב דיך ליעב, — האָט ער פערשעמט אָב־געבראָכען אין מיטען.

זי האָט מיט אַ פול האַרץ נחת אויסגעהערט זיין פערשעמטע ליעבע און דאָך האָט זי זיך אָנגערופען:

— מיט דיר פאָהרען? ניין, דאָס איז קאָמיש — איך האָב דיך פיינט.

זי האָט געוואוסט, אַז די ווערטער זענען איהר טויט־אורטייל. קאָוואַלסקי, וועלכער איז שטאָלץ, וועט נאָך איינמאָל נישט איבער־ריידען זיין וואונש — וויפיעל ער זאָל נישט ליידען דעריבער, און דאָך האָט זי צוגעגעבען:

— עס וואָלט פאַר מיר געווען דאָס גרעסטע אומגליק.

— איז פערפאַלען, איז פערפאַלען, — האָט ער געביסען זיינע ליפּען, זיינע נעגעל, בלייך געוואָרען און געפידלט, ווי עפּיס וואָלט זיך געריסען אין זיין האַרץ. — איז שוין דאָ אויף דער וועלט, זענען בערג דאָ, און מאָרגענראָט און פייכטער טוי. אָ, עס איז אַ גוט בעהעלטעניש, אַ פּאַנצער איז דאָס, קאָן אונז גאָרנישט געשעהן, אַז דו ביזט איינגעטונקט אין דער אַרבייט, אַז דו זעהסט דאָס ליכט פון די בערגער, קאָן דיר גאָרנישט געשעהן.

— איך ווייס עס, איך ווייס עס — האָט מערי געזאָגט,

און ווי טרעהרען וואלטען זיך איהר געוויזען אין די אויגען, — איך קאן גאר נישט געשעהן, איך קאן מען גאר נישט טהון. איהר האט אייער קינד, זי בעשיצט איך פון אלץ, איהר זעהט נישט, ווי דער נארישער מישא, וועלכער האט גארנישט מעהר, גארנישט מעהר. אבער איהר ליעבט נישט, איהר קאנט נישט ליעבען, איהר ווייסט נישט פון דעם גרויסען געפיהל, נישט, וואס הייסט איינגאנצען זיך נעהמען און אוועקגעבען זיך. איהר זעהט פערקויפט, דיענט צו אנ׳אפּנאט, צוערשט אנ׳אנדערן די שבועה געשוואוירען, דערנאך ערשט זיך. יא, איהר קאנט נישט ליעבען, איהר האט זיך אליין נישט, איהר קעהרט אן הועמען אנדערש. ניין, ניין, איך קאן מען גארנישט טהון, גארנישט טהון!

קאוואלסקי איז געשטאנען אנ׳אויגענבליק און עס האט זיך איהם געדאכט, ווי מען וואלט איהם א שרעקליך טויט-אורטהייל גע-לייענט. זי האט איהם אויסגעזאגט דעם טיעפען סוד, פון וועל-כען ער האט נישט געוואגט צו קלערען. זי האט רעכט, אז טיעף דארט אין הארץ ביי איהם איז איהם אייגענטליך אלץ איינס, צי זי וועט יא מיטפאהרען מיט איהם, צי ניין. יא, ער ווייסט איי-גענטליך נישט פון דעם גרויסען געפיהל, וואס הייסט „ליעבען אויער טויט“, אז ער שטערבט א נאקעטער פאר איהר. און אין אמת׳ן ווערט איהם ווענינ די גאנצע מעשה. און פארוואס איז אזוי? צי וועט ער שטענדיג אייביגליך אזוי גלייכגילטיג בלייבען? צי איז גאר נישטא, וואס זאל איהם טיעפער רירען? און ער האט זי דאך ליעב — איהרע האאר, איהרע הענד, איהרע קליינע דינע ליפען. ווי האט ער זיך איצט געוואלט ווארפען פאר איהר צו איהרע פיס, זי קושען און וויינען און שרייען: „עס איז נישט וואהר! יא, איך קאן ליעבען, איך קאן אויך אוועקשענקען, אלץ אוועקשענקען, אלץ אוועקשענקען“.

נור ער האט געוואוסט, אז עס איז נישט וואהר, אז עס איז נישט וואהר. ער האט זיך געפיהלט, ווי ער וואלט געקומען אויף א חתונה און ער איז נישט צו דער חתונה גרייט... ער האט נישט געקאנט קיין לייען זאגען די מינוט, האט ער אהן א ווארט די שטוב פערלאזט און איבער די גאסען געגאנגען.

אַז מערי איז אַליין געבליבען, איז זי אויף איהר דיוואַן געפאַלען; זי האָט איהר קליין געזיכט אין איהרע בידע, קליינע קאַלטע הענד איינגעהילט און האָט וועגען מישאַ'ן געקלערט. זי האָט זיך געוואָלט דערמאָהנען יעדע איינצעלהייט פון זיין פער־געטערונג, פון זיין איבערגעבענהייט צו איהר, זיין בליק, זיין פנים, ווען ער קוקט זי אָן, זיין פרייד, וואָס יעדעס איהר פריינדליך לעכעלן רופט אַרויס אין איהם. זי האָט זיך געוואָלט דערמאָהנען אָן מישאַ'ן און איהם ליעב האָבען. זי האָט זיך אָבער באַלד אַליין געפונען אין דער לאַגע, וואָס קאָוואַלסקי. דער געדאַנק וועגען מישאַ'ן האָט זי געלאַנגווייליגט, זיין בילד איז צורונען צווישען איהרע פינגער. און די ערינערונגען זענען צופלאָסען געוואָרען. פאַר איהרע אויגען האָט זיך געשטעלט קאָוואַלסקי, קאָוואַלסקי מיט זיין קאַלטער גלייכגילטיגקייט. זי האָט זיך דערמאָהנט אָן מאַקסי־מאָוויטשעס ווערטער וועגען דעם ציגיינער־קינד און זי האָט עס פלוצלונג דערפיהלט, דאָס ציגיינער־קינד, וואָס איז באַהאַלטען אין איהר טיעף. יאָ, זי האָט אין זיך אויך פון דעם כשוף, וואָס קאָוואַלסקי; אַז אייגענטליך טיעף אין איהר איז אויך עפּיס הויל, איז איהר אויך אַלץ איינס...

זי האָט זיך אויפגעהויבען און, ווי אַ צובראָכענע אונטער דער לאַסט פון קאָוואַלסקי'ס ווערטער, געגאַנגען אויספיהרען זיין באַפעהל, זיך די זאַכען איינפּאַקען אין קאַסטען.

צו מאָרגענס, ווען קאָוואַלסקי איז אַריינגעקומען, האָט ער שוין געפונען די זאַכען איהרע געפּאַקט. זי האָט געוואַרט, אַז ער זאָל אָנהויבען אין אַנ'אַנדער טאָן. ער איז אָבער געווען ערנסט און גלייכגילטיג. זעהר פריינדליך צו איהר, האָט ער געפרעגט, וואָס זי דאַרף צו דער רייזע, און איהר מיטגעבראַכט קליינ־קייטען. זי איז געוואָרען ביז, שווייגענדיג און פערקלערט. ער האָט געהייסען דעם מענש די זאַכען אַראָבנעהמען און דעם איזוואָ־שטשיק רופען צו דער באַהן צו פאָהרען.

אַז זיי זענען פאַרביי געפאָהרען די סאַדאָווע גאַס, האָט קאָ־וואַלסקי דעם קאָפּ פון דער דראָשקע אַרויסגעשטעקט און אין

אַ פענסטער בעמערקט אַ רויט טיכעל. ער האָט אויף דעם ווינער געקוקט — עס איז פונקט געווען פיער אַ ווינער...

— מיר פאָהרען פאַרבײ נאַטאַליאַ מיכאַילאָוונאַ'ס הויז, — האָט קאָוואַלסקי געזאָגט.

— זאָלען מיר אַראָבגעהן זיך געזעגענען?

— ניין, — האָט קאָוואַלסקי אויסגעשריען, בלייך ווערענדיג און אָנגעכאַפּט מערי'ס האַנד.

— פאַרוואָס?

— איך בעט דיך — פרעג מיך ניט.

מערי האָט געקוקט אויף איהם און איז בלייך געוואָרען. זי האָט אָנגעהויבען אַלץ צו פערשטעהן. זי האָט מעהר קיין וואָרט ניט גערעדט אין דעם קאָפ געבויגען צו דר'ערד. אַז זיי זענען צו דעם וואָקזאַל אָנגעקומען, האָט קאָוואַלסקי געפרעגט:

— וואוהין זאָל איך קויפען בילעטען? קיין וואַרשוי?

— ניין, איך וויל אַהיים, אַהיים, — האָט מערי ווי אויסגעשריען.

דורך דער גאַנצער רייזע איז זי געזעסען אין אַ ווינקעל וואַגאָן, איינגעוויקעלט אין איהר זשאַקעט און איז זעהר בלייך געווען. זי האָט נישט געקוקט אויף קאָוואַלסקי'ן, האָט דעם קאָפ אַראָבגעבויגען צו דר'ערד און איז פערטראַכט געווען. מיט צרות האָט קאָוואַלסקי אַריינגעבראַכט אין איהר די פריכטען, וואָס ער האָט מיטגענומען אויפ'ן וועג. קאָוואַלסקי האָט זיך אַלץ געפרובט זי אַריינצוברייגען אין הומאָר, ער האָט אייניגע מאָל געפרובט ריידען וועגען שלום, וועגען צוזאַמען-לעבען, וועגען זיינע פלענער אויף ווייטער, אין פאַר-נאַכט האָט ער איהר דערצעהלט פון זיין ליעבע. זי איז אָבער געווען פערשלאָפען אין קיין וואָרט ניט אָבגעענטפערט. אַ מעת-לעת זענען זיי אַזוי אָבגעפאָהרען. אין מיטען דער-נאַכט זענען זיי אויף דער סטאַנציע פון זייער שטאָדט אָנגעקומען. קאָוואַלסקי איז מיט איהר אַראָב. איהר די זאַכען אַרויסגענומען, און אַ ברישקע גענומען, און זי אָבגעפיהרט צו איהר עלטערנ'ס הויז.

די נאַכט איז געװען אַ טונקעלע מיט װאָלקענס בעלעגט און די גאַסען זענען געװען װי אויסגעשטאָרבען. קײן מענש ניט. נור פון דערװײטענס האָבען זיך געהערט די טריט פון דעם פּאַטרול. צוערשט האָט זי געשװיגען, זיצענדיג אין ברישקע, נור אַז קאָװאַלסקי האָט זי געפרעגט:

— האָסטו מיר גאָרנישט צו זאָגען, איידער מיר געהען זיך פונאַנדער? -- האָט זי געענטפערט:

— יאָ! — און דאָס איז געװען דאָס ערשטע װאָרט, װאָס זי האָט גערעדט צו איהם דורך דער גאַנצער רײזע. זי האָט זיך נעהנטער צוגערוקט צו איהם און גענומען זײן פּנים אין איהרע בײדע הענד. קאָװאַלסקי האָט געהערט, װי איהר האַרץ קלאַפּט הויך, און זי האָט איהם מיט שטראַהלענדע דורכלעכערנדע בליקען געקוקט אין זײנע אויגען אַרײן.

— זאָג מיר דעם אמת — האָסטו דאָרט, מיט יענער פרוי אין פּעטערבורג געהאַט צו טהון?

קאָװאַלסקי האָט איהר געקוקט אין די אויגען אַרײן.

— נײן, איך בין צוליעב דעם אװעקפאָהרען פון פּעטערבורג, — האָט ער קורץ און בעשטימט אָבגעענטפערט.

— איך גלויב דיר, — האָט זי געזאָגט און האָט צוגענױגט איהרע ליפּען צו זײנע, און אַ לאַנגער, לאַנגער קוש האָט זײ בײדע בעהאַפטען.

זײ האָבען בײדע געשװיגען. דער איזװאָשטשיק האָט זיך דערנעהנטערט צו זײער װאוינונג. זײ האָבען בײדע געװאַרט. זײ האָבען געװאונשט, אַז איצט איז די לעצטע מינוט, אַז זײ זאָלען זיך דורכרײדען, זי האָט געװאונשט, אַז אויב נישט איצט — איז קײנמאָל ניט. און דאָך האָבען זײ געשװיגען, זענען בײדע געזעסען און געזעהן, װי דער איזװאָשטשיק דערנעהנטערט זיך צו זײער הויז, און געהאַט בײדע דאָס געפיהל, װי דער טויט-אורטײל, װאָס זײ האָבען זיך בײדע אַרויסגעגעבען, קומט אויף זײ, און קײנער האָט דאָס מויל נישט געעפענט דעם טויט-אורטײל צו פערניכטען.

דער איזװאָשטשיק האָט זיך אָבגעשטעלט, זײ זענען

אין קאָרידאָר אַריין. נאָך פֿיהלט זי זיין וואַרימע האַנד, זיין הויך קלאַפּענדעס האַרץ, די וואַרט אויף זיין וואָרט, וועץ וועט ער עס זאָגען?... דער לעצטער האַנד־דרוק, דער לעצטער בליק, די לעצטע בעריהרונג פֿון זיינע הויך־געוואַקסענע האָהר. ער שווייגט און דאָס האַרץ קלאַפּט. זי געהט פֿלינק אַרויף אויף די טרעפּ.

— בלייב געזונד! — און זי קלינגט־אָן אין דעם גוט־בע־קאַנטען גלאָק.

ער דערווייטערט זיך אין דער פֿינסטערער נאַכט אַריין, פֿון וואַנען ער איז אָנגעקומען.

זי האָט מיט אַמאָל דערפֿיהלט איהר גאַנצען עלענד אין פּוסטקייט אָהן איהם, איהר גאַנצע צוגעבונדענקייט צו איהם, און זי וויל איהם נאָכלויפֿען, נאָכלויפֿען: „קאָוואַלסקי"! זיך וואַרפֿען פֿאַר איהם אויף די קניה, קושען זיין האַנד: „פֿערלאָז מיך נישט! פֿערלאָז מיך נישט!" שוין האָט זי געמאַכט אַ טריט הינטער זיך — עס איז שוין אָבער צו־שפּעט — די דערשראָקענע טאַטע־מאַמע מיט וואַרימע קושען אַרום איהר.

— אָרים קינד! געלויבט צו גאָט, וואָס מיר זעהען זיך!

— וואָס מיר האָבען דורכגעלעבט, דורכגעלעבט!

די שטאָדט איז געווען נאָך אַ פּאָגראָם. אָנגעהויבען האָט זיך עס אין מיטען העלען טאָג, ווען מען האָט אַם ווענינגסטען געריי־כענט דערויף, און אין דעם קוואַרטאַל, אויף וועלכען מען האָט גאָרנישט געדענקט — אין „ראָוו". אין מיטען העלען טאָג איז געוואָרען אַ געדודער און אַ געשריי! אויף די גאַסען. וואָס? ווער?— דאָס האָט קיינער נישט געוואוסט. די געוועלבער פֿערהאַקט, די לאָדען און טויערן צוגעשלאָסען און די גאַסען אויסגעשטאָרבען. אַ מענש איז געגאַנגען איבער די ליידיגע גאַסען און האָט גע־שריען אין די פֿערמאַכטע לאָדען און טויערן:

— „אין „ראָוו" האָט זיך אָנגעהויבען".

אַז די יונגע־לייט, — — — — — — זענען אָנגעקומען צולויפֿען — — — — — — — — האָבען זיי געפֿונען דעם

„ראָוו“ אָבגעשלאָסען. — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — אייניגע מוטהיגע יונגע־לייט האָבען זיך געפּרובט דורכצורייסען, — — — — — — — — —

אַנדערע האָבען אָבגעטרעטען, און די יונגע־לייט זענען געשטאַנען ווי משוגעים, ווי אין חלום, און האָבען געקוקט אין „ראָוו“ אַריין. פון דאָרט האָט מען גאָרנישט געהערט, גאָרנישט געזעהן, נור אַ שטיל ברומען האָט מען פערנומען, ווי אַ ים וואָלט געזאָדען, און פון צייט צו צייט אַ פערשטיקט געשריי, וועלכעס איז אָבגעשטאָרבען אין מיטען. וואָס דאָרט, אין „ראָוו“, האָט זיך געטהון — האָט קיינער נישט געוואוסט.

צווישען די יונגע־לייט, וועלכע זענען געשטאַנען אויף דער זייט „ראָוו“, — — — — — — — — איז אויך געווען מישאַ. די גאַנצע צייט האָט ער נישט אָבגעטרעטען פון ראַהעל און דורך גאַנצע נעכט איז ער אומגעגאַנגען מיט זיין רעוואָלווער אין האַנד און געהיט די שלאָפענדע ראַהעל — ווייל עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז פערפפליכטעט צו היטען איהר עהרע, נישט בלויז פון מענשליכקייט, נור אויך פון פאָלקס־פפליכט, וואָרום ער האָט געזעהן אין איהר דעם סימבאָל פון דער פער־לאָזטער יודישער שוועסטער. און ווען דאָס אומגליק האָט זיך אָנ־געהויבען, האָט זיין מזל געוואָלט, אַז ער זאָל זיך דוקא געפינען אויף דער זייט „ראָוו“, ווייט פון איהר. ער איז דאָ געשטאַנען אַ בלייכער, — — — — — — — מיט דעם בעוואוסטזיין, אַז ראַהעל איז דאָרט אַליין, אָהן שוץ, אין מיטען דער ראַזענדער ווילד־קייט. זיין קאָפּ איז געוואָרען אָנגעצונדען פון די פאַנטאַזיעס, פון דער גרויזאַמקייט, וואָס איז איהם פאַר די אויגען געשטאַנען. עס איז איהם אַ חרפּה געווען איצט צו לעבען. אַ פּאָר מאָל האָט ער זיך שוין געוואָרפען — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — —

— — — — — — — — — —

דערנאָך האָט ער זי געזעהן. מיט'ן ערשטען אויגענבליק האָט ער אַליץ געוואוסט. די שטוב איז געווען חרוב, צובראָכען אַליץ. צווישען די קאַסטענס ערד און יונגע אויסגעריסענע בלי־העלטס איז זי געלעגען בעהאַלטען אין אַ ווינקעל, דאָס פנים איינ־געשטעקט אין קישענס. — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — אונ צום ערשטען מאָל — צום ערשטען מאָל! — זינט מישאַ האָט זי געקענט, האָט זי דעם קאָפּ אַרויסגעריסען פון זיינע הענד און פערשעמט צוריק אַריינגעשטעקט איהם צווישען די קישענס.

ער האָט פון אַליץ געוואוסט.

ווי אַמשוגע'נער איז ער אויף איהר אַרויפגעפאַלען און האָט זי אָנגעהויבען בעדעקען מיט קושען, געהאַלזט און איהר אָבגעווישט מיט די ליפּען דאָס בלוט פון איהר פנים.

— מיין שוועסטער, מען האָט דיר שלעכטס געטהון!

זי האָט זיך אַרויסגעריסען פון זיינע הענד און בעהאַלטען דאָס פנים אין די קישענס.

אַזוי איז זי אָבגעלעגען צוויי טעג און גאָרנישט גענומען צו זיך.

מישאַ איז געזעסען נעבען איהר. ער האָט צו איהר קיין וואָרט נישט גערעדט. ער האָט זי נישט געטרייסט, ער איז נור נישט אָבגעטרעטען פון איהר אויף איין מינוט.

דורך די צוויי טעג איז זיין צער צייטיג געוואָרען.

———————

אין צוויי טעג אַרום איז ד"ר לייזעראָוויטש אַהיים געקומען פון טורמע. דאַווידי איז אָבער שוין נישט געווען אויף דער וועלט

— — — — — — — — — —

פאָטער און זוהן זענען די גאַנצע צייט געזעסען צוזאַמען אין איין קאַמער. פאַר־טאָג האָט מען דאַוויד'ן אַרויסגענומען און גע־פיהרט צום געריכט, נאָך מיטאָג האָט מען איהם צוריקגעבראַכט. דער יונג איז געווען בלייך, די ליפען פערביסען און די אויגען האָבען איהם אַרויסגעשטאַרט פון פנים. — — — — — — —

— — — — — — — ער איז מיט'ן פאָטער אָבגע־זעסען אַ גאַנצען נאָכמיטאָג, ביז אין דער האַלבער נאַכט אַריין, און קיין וואָרט דעם פאָטער נישט דערצעהלט — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

די לעצטע פאָטאָגראַפיע זיינע האָט געוויזען אין כעס צו־זאַמענגעביסענע ציינער אויף די ליפען און גרויסע אויסגעשטאַרטע אויגען...

ד״ר לייזעראָוויטש איז געוואָהר געוואָרען פון זיין זוהנ'ס טויט, ווען ער איז שוין פריי געווען.

ווען ד״ר לייזעראָוויטש האָט געפונען די טאָכטער אין אַזא צושטאַנד — פערבאָרגען דאָס פנים אין קישען און קיין מענש ניט געוואָלט אין געזיכט קוקען, האָט ער ביי איהר קיין זאַך נישט געפרעגט. ער האָט זי אָבגעוואַשען מיט עטהער, קיין טיפע וואונדען זענען נישט געווען, דעם קאָפ האָט ער איהר געוואַשען, אויסגעטהון זי און אין בעט אַריינגעלעגט. מיט געדולד און גלייכגילטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען צוריק צונויפצושטעלען זיין צושטערט אַפטייקעל, די שיינקלעך צוזאַמענגעשלאָגען, פאָליצעס

צוריק אײנגעהאַקט און אָנגעהױבען אױפצוהױכען פון די הורבות צרוים די פלעשלעך מיט רפואות, און זײ צוריקגעשטעלט יעדעס אויף זײן אָרט. זײן געזיכט האָט זיך נישט געענדערט, קײן צער, קײן װעהטאָג איז ניט געװען אָן אידם צו בעמערקען. נאָר דער רוקען איז א ביסעל מעהר אײנגעהױקערט געװאָרען און די לעצטע קאָלטענעס אויף זײן אויסגעקראַצגעם קאָפּ זענען דורך דער קורצער צײט גרוי געװאָרען. שטיל־שװײגענדיג און אַרײנגעטהון אינגאַנצען אין דער אַרבײט, האָט ער אין דעמזעלבען טאָג, װאָס ער איז אַהײם געקומען, שוין פּאַציענטען אויפגענומען. „דער „ראָוו" קאָן נישט װאַרטען", — האָט ער געשמײכעלט, דערזעהענדיג די ערשטע פּאַציענטען, װעלכע האָבען אָנגעהױבען אַרײנצוקריכען צו אידם פּאַר־נאַכט, װען זײ זענען נור געװאָהר געװאָרען, אַז דער דאָקטאָר איז צוריקגעקומען.

— װאָס? שוין װידער קראַנק? — האָט ער בעגעגענט די פּאַציענטען מיט זײן אַרײנגעלעגטער פּרעטענזיע, — נישט געקאָנט דערװײל געזונד װערען, װאָס? — לאָזט מיך נור דאָס אַפּטײקעל אויפשטעלען.

אין א פּאָר טעג אַרום האָט זיך ראַהעל אויפגעהױבען פון בעט. אידר געזיכט האָט זיך װעניג װאָס געענדערט — דערזעלבער קינדערשער בליק פון די אויגען. נור הינטער דער אויבערשטער ליפּ האָט זיך אַרײנגעגנבעט א פרעמד שמײכעלע און אַז זי האָט מיט װעמען גערעדט, האָט זי יענעם בליק אויסגעמידען.

קײנער האָט נישט געװאוסט דעם סוד פון דעם שמײכעלע. קײנער האָט זי גאָרנישט געפרעגט און קײנעם האָט זי קײנמאָל נישט דערצעהלט, װאָס דאָס שמײכעלע בעטײט.

דאס איין און צוואנציגסטע קאפיטעל.

עס איז געווען א פאר טעג נאך מעריס קומען. עס איז א הערליכער פריה-מארגען. דער ערשטער פריהלינגס-ווינד האט געוועהט אין מעריס אפענע פענסטער. עס איז איהר געווען לאנגווייליג צו זיצען אליין אין דער-היים און צו הערען די מוטער דערצעהלען פון די שרעקליכע טעג. די עלטערן האבען זיך געקליבען קיין אויסלאנד און געווארט נור ביז זיי וועלען פערענדיגען זייערע געשעפטען. זי האט געוואלט מיטפאהרען און איז געווען בעשעפטיגט מיט פארבערייטונגען. ביז איצט האבען זי די עלטערן אויף דער גאס נישט ארויסגעלאזט, נאך געווען איבערגעשראקען פון די פאגראמען און זינט זי איז געקומען, האט זי קיין מענש ניט אנגעזעהן אין די אויגען. מישא האט זיך נישט געוויזען, האטש זי האט איהם געלאזט זאגען, אז זי איז דא, און פון די חברטארינס האט מען אויך קיינע נישט געזעהן. נור די שטאדט האט זיך שוין געהאט בערוהיגט, די טויטע זענען שוין געווען בעגראבען און די קראנקע זענען געלעגען אין די שפיטאלען. אין שטאדט האבען זיך געבילדעט קאמיטעטען צו צוטיילען שטיצע פאר יענע, וואס האבען געליטען — די שטיצע, וואס איז געקומען פון אויסלאנד. יעדער איינער איז געווען פערנומען מיט צונויפשטעלען צוריק זיין רואינירטע היים און בעקומען וואס מעהר געלד פון די קאמיטעטען. די געשעפטען האבען זיך שוין געעפענט, דער האנדעל איז געגאנגען און די גאסען האבען אנגעהויבען צוריק צו בעקומען זייער געוועהנליך אויסזעהן.

די עלטערן האבען ערלויבט מעריין צום ערשטען מאל ארויסצוגעהן אין גאס. דער טאג איז געווען א שעהנער, א פריהלינגס-הויך איז געלעגען אין דער לופט פערשפרייט, און די בוימער איבער די טראטוארען האבען אנגעהויבען אויסצושיידען זייערע שווארצע צווייגען און אויפגעריכט זיך צום פריהלינג. דער הימעל איז געווען ריין, און די מענשען אויף דער גאס — פיעל בעלעבטער און פול מיט האפנונג. די טויטע זענען שוין געווען בעגראבען און די איבערגעבליבענע האבען זיך ארײנגעווארפען אין

לעבען אריין, וואס איז זיי נאך איבערגעבליבען, און פערגעסען אן די טויטע.

דא און דארט האט מען געזעהן מענשען בעגעגנען זיך, פאלען איינער דעם אנדערן אויפ'ן האלז און קושען זיך און פרעהען זיך, וואס מען זעהט זיך ווידער. מערי איז וויטער געגאנגען. זי האט נאך קיין איינציגען בעקאנטען נישט געטראפען. זי איז אנגעקומען פאר דעם שטאדט-גארטען! און האט פון דער-ווייטענס בעמערקט מישא'ן, ווי ער געהט זיך אליין פון הינטער איהר.

ער האט זי שוין פריהער געהאט בעמערקט אויף דער גאס און איז איהר נאכגעגאנגען אויף דעם צווייטען טראטואר און האט זי בעטראכט פון דער-ווייטענס. אויסער רחמנות, האט ער שוין איצט גארנישט געפיהלט צו איהר.

— אהא, מישא, — האט זי מיט פרייד אויסגערופען, גלייך ווי עס וואלט צווישען זיי גארנישט געווען געשעהן.

איהר שטים האט אין זיין הארץ עפּיס אויפגעוועקט און ער איז אויס געוועהנהייט ווידער רויט געווארען און דאס הארץ האט אין איהם געקלאפט.

— און איך בין שוין אזוי לאנג דא, און מען זעהט דיך נישט, זיץ אליין אין דער-היים, און קיינער, קיינער קומט נישט צוגעהן!

מישא האט נאך קיין צייט נישט געהאט קיין ווארט פון מויל ארויסצוברענגען.

דער גארטען האט זיך בעפרייט פון זיין ווינטער-רעק. דער איבערגעבליבענער שניי האט געשמאלצען אין די ווינקלען, און די בוימער זענען שווארץ געווען, האבען זיך געטריקענט אין דער פריהלינגס-זון און פויגעל זענען שוין אומגעפלויגען. דער הימעל איז ריין געווען. אין א מינוט ארום האט זיך זיי ביידען געדאכט, אז דאס אלץ, וואס זיי האבען דורכגעלעבט אין דער קורצער צייט, איז א שלעכטער חלום געווען, און אט האבען זיי זיך פרישט ווידער בעגעגענט אין דעם גארטען, אין וועלכען זיי פלעגען אזוי

אָפּט שפּאַצירען צוזאַמען, ווען זיי זענען נאָך קינדער געוועזען.

— טרויעריגע מעג געהאַט, וואָס?

— איך האָב געהערט — טרויעריגע.

— אין אַזאַ קורצער צייט, גאָט מייַנער, מיר דאַכט, איך בין ערשט נעכטען דאָ געווען אין גאָרטען, — האָט מערי געזאָגט.

— מיר דאַכט זיך צומאָל אויך אַזוי, — שמייכעלט מישאַ.

— דאָס אומגליק איז גרויס! יאָ, עס איז וואָהר, מיט ראַהעל, ד״ר לייזעראָוויטשעס טאָכטער, האָט זיך געטראָפען אַזאַ אומגליק? — האָט מערי געפרעגט דערשראָקען.

מישאַ איז בלייך געוואָרען און אָפּגעענטפערט הויך און שאַרף:

— ראַהעל, ד״ר לייזעראָוויטשעס טאָכטער, איז מיין כלה, און מיט איהר האָט זיך קיין שום אומגליק נִיט געטראָפען.

מערי האָט איהם אָנגעקוקט האַלב פערוואונדערט, צי מיינט ער דאָס ערנסט און האָט בעמערקט, אַז ער מיינט עס ערנסט.

— איך גראַטולירע דיך, — האָט זי אויך ערנסט געענטפערט.

— איך דאַנק אייך, — האָט מישאַ צוריקגעענטפערט.

זיי זענען נאָך בײדע געגאַנגען אַ קורצע ווײַלע צוזאַמען, זיי האָבען זיך אָבער בײדע געפיהלט שלעכט און האָבען זיך צושיידט.

מישאַ איז איצט מיט פלינקע טריט אַריינגעגאַנגען אין „ראָוו״. עפּיס אַ גרויסע אידעע האָט איהם געגעבען אַ בליץ אין קאָפּ — דאָס, וואָס ער האָט אַזוי פיעל געקלערט דעריבער אין דער לעצטער צייט, איז איהם איצט קלאָר געוואָרען. יאָ, ער האָט עפּיס, עס איז דאָ — התונה האָבען און אַוועק ערגיץ. וואוהין? — דאָס האָט ער נישט געוואוסט. וואָס ווײַט זיין ווייטער — האָט ער נאָך נישט געוואוסט, האָט ער נישט געזעהן. נור גע־פיהלט האָט ער די גרויסע שאַנד און ווערטאָג און זיין מאַכט־לאָזיגקייט. דאָס האָט ער געפיהלט. דאָס האָט ער דעם ווערטאָג, דעם צער — יאָ, בויען די צוקונפט, דאָס ווייטערדיגע לעבען אויף דעם צער, וואָס ער טראָגט אין זיך.

ער איז געגאַנגען געשווינד, ווי בענייט מיט אַ האָפנונג, מיט אַ ווייטען, ווייטען שטראַהל, וועלכען ער האָט געזעהן, ווי אויס אַ נעבעל. יודען זענען געשמאַכטען אין „ראָוו" און צונויפגעקלאַפט מיט פרעמדער ווילדע צעוואָרפענע חורבות און איבערגעקליבען פון די אָנגעוואָרפענע הויפענס ווילדע זאַכען.

ער האָט נישט בעמערקט, ווי ער איז אָנגעקומען צו ד״ר לייזעראָוויטשעס הויז.

זינט עס האָט זיך מיט ראָחעל׳ן דאָס אומגליק געטראָפען, האָט די פּאָר מענשען מורא געקראָגען און פלעגט זיך דערווייטערן, ווען אַ מענש איז אין שטוב אַריינגעקומען. דער דאָקטאָר האָט זי גאָרנישט געפרעגט. זי פלעגט זיך אויף גאַנצע טעג איינשליסען ביי זיך אין צימער און קיינעם נישט צולאָזען צו זיך. דער פאָטער האָט מורא געהאַט, אַז זי זאָל זיך אַ מעשה ניט אָנטהון און פלעגט האַלטען הינטערן שלאָס אַלע גיפט־געטראַנקען און זי אויס דעם אויג נישט געלאָזט. נור מעהר ווי אַלע פלעגט זי אויסמיידען מישאַ׳ן. קוים פלעגט מישא קומען צו זיי, פלעגט זי אין צווייטען צימער אַריין און אפילו נישט געגריסט זיך מיט איהם. מישא האָט בעמערקט, אַז זי וויל זיך נישט טרעפען מיט איהם, האָט ער אויס־געמיטען דאָס הויז.

איצט איז ער אַריינגעקומען אונבעמערקט. דער דאָקטאָר איז נישט געווען, ער איז געלאָפען צו אַ קראַנקען. ער האָט זי געטראָפען זיצענדיג ביים טיש און איבערזעצענדיג די צוטרעטענע פפלאַנצען אין די קאַסטענס. זי איז זעהר טרויעריג געווען און בלייך. ביי מישא׳ס אַריינקומען איז זי דערשראָקען געוואָרען און זי האָט געוואָלט זיך אויפהויבען און אַריין אין אַ צווייטען צימער. מישא האָט זי אָבער ביי דער האַנד אָנגעהאַפט און געזאָגט מיט אַ האַסטיגער שטאַרקער שטים:

— ראָחעל, אַנטלויפט נישט פון מיר, איך ליעב אייך, איך ליעב אייך זעהר און וויל מיט אייך חתונה האָבען!

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט ווילד און דערשראָקען. איהר האַרץ האָט הויך געקלאַפט, זי האָט אָנגעהויבען צו קלאַפען

מיט די ציין און אַ מינוט נישט געוואוסט וואָס צו זאָגען. פּלוצלונג האָט זי זיך געגעבען אַ ריס אַרויס פון זיינע הענד, אַ בויג אַרונטער דעם קאָפּ הינטער דעם טיש און האָט צום ערשטען מאָל אָנגעהויבען צו שלוכצען:

— אָבער איך קאָן דאָך נישט, איך קאָן דאָך נישט!

ער האָט איהר מיט געוואָלט דעם קאָפּ אויפגעהויבען און געקוקט איהר גלייך אין די אויגען אַריין:

— דו קאָנסט, דו ביזט מיין ווייב, איך ווייס פון אַלץ.

ביי דעם לעצטען וואָרט האָט זי זיך געגעבען פלינק אַ ריס אַרויס פון זיינע הענד און געוואָלט אַנטלויפען פון שטוב אַרויס.

מישאַ האָט זי אָנגעהאַפּט פאַר ביידע הענד, גענומען איהר קאָפּ און ווידער איהר געקוקט גלייך אין די אויגען אַריין:

— ווילסטו נישט, גיה איך און לעג זיך אַנדער אַ טויטער פאַר דיינע אויגען.

זי איז דערשראָקען געוואָרען. זי האָט געזעהן אין זיין בליק, אַז ער וועט עס טהון און זי האָט אָנגעהויבען צו ציטערן:

— אָבער, מישאַ, איינציגער מישאַ, — האָט זי אַרויסגעשטאַמעלט די ווערטער יודיש, און איז געפאַלען אויף זיין האַרץ און האָט הויך און לאַנג געוויינט, ווי אַ קינד.

ער האָט זי געלאָזט אויסוויינען.

— איך ליעב דיך. איך האָב קיינמאָל קיינעם נישט געליעבט, נור דיך. און מעג זיין דיין שאַנד און דיין אומגליק נאָך טויזענד מאָל גרעסער, ווי עס איז, איז עס מיין אומגליק, מיין שאַנד, וועל איך עס נעהמען ווי אַ קרוין און אויף מיינע הענד אַרומטראָגען.

זי האָט איהם אָנגעקוקט נור מיט יענעם בליק, וועלכער קוהלט דאָס בלוט. איהר גאַנצער צער, איהר פערבאָרגענער גרויזאַמער סוד איז געלעגען אין איהר בליק.

— מישאַ, אָבער איינציגער מישאַ!

— זאָג, וואָס זאָל איך טהון פאַר דיר, זאָג!

— גאָרנישט, מישאַ, גאָרנישט, — און זי האָט געציטערט אין זיינע אָרעמס און איהם געקושט אויף די ליפּען.

אַז ד״ר לייזעראָוויטש איז אַריינגעקומען, איז מישאַ צוגע־גאַנגען צו איהם און געזאָגט:

— ד״ר לייזעראָוויטש, איך בין נאָך אַ יונגער מענש, איך האָב נאָך נישט קיין פּראָפעסיע און קען נאָך גאָרנישט, אָבער איך וועל זיך נעהמען צום לערנען און וועל פלייסיג שטודירען. איך ליעב אייער טאָכטער און אייער טאָכטער ליעבט מיך, און איך וויל חתונה האָבען מיט אייער טאָכטער.

ד״ר לייזעראָוויטש האָט זיי ביידע אָנגעקוקט ווי משוגע, פערוואונדערט און ערשטוינט. ער האָט זיך געקראַצט אין די איבערגעבליבענע גראָהע לאָקען און געקלאַפּט מיט די ליפּען צופריעדען:

— וואָס? וואָס? חתונה האָבען? חתונה האָבען? און וואָס זאָגט זי? — ווייזט ער אויף זיין טאָכטער.

— זי וויל אויך, — זאָגט מישאַ און ווייזט אויף די שטע־הענדיגע ראַהעל, וועלכע האַלט מישאַ׳ס האַנד שוואַך.

— וויל אויך, וויל אויך, — קלאַפּט ער מיט די ליפּען — ווען?

— היינט, באַלד, — שרייט אויס מישאַ, — מיר ווילען זיך אַם שנעלסטען אַוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד. איך וויל זיך צוגריי־טען צום עקזאַמען אין אויסלאַנד.

— און וואָס זאָגט זי? — ווייזט ער אויף דער טאָכטער.

— זי וויל אויך, — זאָגט מישאַ.

— אַזוי, אַזוי, — קלאַפּט דער דאָקטאָר מיט די ליפּען, — נו, וואָס ווילט איהר פון מיר? וואָס זאָל איך טהון?

— מיר ווילען נעהמען חופּה וקדושין ביים רב.

— וואָס? — וואונדערט זיך דער ראַדיקאַלער דאָקטאָר, — אַ רב? נאָך וואָס קומט דאָ אַהער דער רב? וואָס דאַרף מען דאָ אַ רב? — מורמעלט דער אַלטער.

— ניין, נור חופה וקדושין בײַם רב, — שפּאַרט זיך איין מישאַ.

דער דאָקטאָר האָט זיך לאַנג געאַמפּערט און האָט צום סוף געמוזט בעשטעהן, אַז עס זאָל זײַן חופה וקדושין דווקא בײַם רב. מישאַ האָט דורכאויס פערלאַנגט, דער דאָקטאָר האָט עס געמוזט נאָכגעבען און אַליין פערבעטען דעם רב צו זיך אין שטוב.

— אַ דור היינט! — האָט ער געברומט, — וואָס פאַר אַ דור איז היינט! מיר האָבען התונה געהאַט אָהן חופה וקדושין, אָהן רב און זיי דאַרפען אַ שטריימעל, חופה וקדושין. שעהנע ראַ־דיקאַלען, — האָט ער געמורמעלט, אַרויסגעהענדיג פון רב.

מערי האָט זיך נאָך אַרומגעדרעהט אַ געוויסע צייט אין איהר שטעדטיל. עס איז איהר געווען לאַנגווײַליג און טרויעריג. מיט די חבר'טאָרינס האָט זי זיך ווייניג געזעהן, און מיט די, וואָס זי האָט זיך בעגעגענט, איז איהר געווען לאַנגווײַליג און ניט אינטערעסאַנט. זי האָט זיך אַרומגעדרעהט אין שטעדטיל און קיין זאַך האָט זי דאָ ניטשט פעראינטערעסירט. זי איז שוין געווען אָבגעוועהנט פון דער געזעלשאַפט און האָט געבענקט נאָך דער גרויסער שטאָדט, נאָך דער מיליע, וואָס זי האָט דאָרט געהאַט. זי האָט געפּרובט צו לעבען איינזאַם, אַליין, אין איהר בענקשאַפט נאָך קאָוואַלסקי'ן. אָבער דאָס האָט איהר ניטשט געניצט; אַלץ האָט זיך איהר אויסגעוויזען קליין און לאַנגווײַליג און זי האָט געבענקט, געבענקט נאָך דער גרויסער שטאָרט.

דורך גאַנצע נעכט איז זי געלעגען אויף איהר געלעגער און האָט נאָכגעקלערט מאַקסימאָוויטש'עס ווערטער, וואָס ער האָט איהר געזאָגט פאַר דעם אַוועקפאָהרען — אַז זי איז אַ ציגײַנער־קינד, און עס זענען פאַראַן אַזעלכע ציגײַנער־קינדער, וועלכע הערען בײַ־נאַכט דאָס ציגײַנער־ליעד קלינגט זיי דורך די פענסטער אַרײַן און צו־מאָרגענס געפינט מען זיי אין ציגײַנער־לאַגער.

זי איז געלעגען דורך גאַנצע נעכט און האָט געהאָרכט נאָך דעם ציגײַנער־ליעד, וואָס וועט זיך אין איהרע פענסטער הערען,

נאך דער ציגיינער-באנדע, וואס וועט פאר איהר טהיר פארבייציהען.

זי האט אמאל דאך געמוזט פערנעהמען דאס ליעד אין א נאכט. ווארים צו-מארגענס אין דער-פריה, אז די עלטערן זענען אויפגעשטאנען, האבען זיי זי שוין מעהר נישט געפינען: זי איז געוועזען אנטלאפען קיין פעטערבורג. און האט איבערגעלאזט א בריעף, אז זי קאן מעהר נישט לעבען אין דאס קליינעם שטעדטיל.

— ע נ ד ע —